

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΣΤΗ ΝΙΣΥΡΟ

«Κοινότης Μανδρακίου Νισύρου», 1882

1. Η διοικητική και οικονομική κατάσταση της Νισύρου κατά τον 19ο αιώνα

Η Νίσυρος κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας ανήκε στα προνομιούχα νησιά των Νοτίων Σποράδων. Καταλήφθηκε κι αυτή από τον Σουλειμάν τον Μεγαλοπρεπή το 1522, όπως και τα άλλα νησιά, και παρέμεινε υπό την κυριαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μέχρι το 1912 για να περάσει στη συνέχεια στην ιταλική, γερμανική και αγγλική κατοχή και να ενσωματωθεί στην Ελλάδα το 1946. Η Νίσυρος την περίοδο της Τουρκοκρατίας, όπως και οι άλλες νήσοι «πληρώνουσαι τὸν κατ' ἀποκοπήν (φόρο) εἰσὶν ὑφ' ὅλας τὰς ἀπόψεις ἐλεύθεραι»¹, σύμφωνα με το προνομιακό καθεστώς που παραχώρησε ο Σουλτάνος. Έτσι ανέπτυξε και αυτή *κοινοτικούς θεσμούς*, που ρύθμιζαν την κοινωνική διαβίωση των κατοίκων και διευθετούσαν τις μεταξύ τους συναλλακτικές, οικογενειακές και κληρονομικές διαφορές. Πηγές των θεσμών αυτών ήταν το βυζαντινορωμαϊκό δίκαιο, οι κανόνες του Πατριαρχείου σε ό,τι αφορά ιδιαίτερα την παιδεία, η σχετιζόμενη με τους θεσμούς οθωμανική νομοθεσία και κυρίως τα «ἀνέκαθεν ἰσχύοντα τοπικά ἔθιμα». Τα τοπικά ἔθιμα ήταν εκείνα που διαφοροποιούσαν το περιεχόμενο των θεσμών από νησί σε νησί.

Διοικητικά η Νίσυρος υπάγονταν αρχικά στο νομό Ρόδου και με τις μεταρρυθμίσεις των βιλαετιών του 1869 υπήχθηκε στο νομό Χίου ως Επαρχία της Υποδιοίκησης Κω με έπαρχο, τελώνη, αστυνόμο και πέντε χωροφύλακες, όπως αναφέρεται στο «Ημερολόγιο του Αρχιεπισκόπου» 1886-1887². Κατά την Ελληνική Επανάσταση η Νίσυρος, όπως και τα άλλα νησιά, που κατά κάποιον τρόπο έλαβαν μέρος στον εθνικό αγώνα, υπήχθηκε στην «Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδος» ως Αντεπαρχία, μαζί και με τη Σύμη και την Τήλο, υπαγόμενη στην Επαρχία Καρπάθου με έπαρχο τον Κασιώτη Μάρκο Μαλλιάρακη. Στην Αντεπαρχία των τριών αυτών νησιών υπηρέτησε ως αντέπαρχος ο Ακάκιος Ψαράκης. Με τη σύσταση το 1830 του Ελληνικού Κράτους από το οποίο εξαιρέθηκαν οι Νότιες Σποράδες, μεταξύ των οποίων και η Νίσυρος, τα νησιά αυτά επανήλθαν στην τουρκική κυριαρχία. Ο τότε βαλής (διοικητής) της

1. Κώστας Σακελλαρίδης, «Η ιστορία των προνομίων των Νοτίων Σποράδων», *Νισυριακά*, τόμος Γ', Αθήνα 1969, σ. 149.

2. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Όψεις του πολιτικού και οικονομικού βίου των Δωδεκανησίων κατά τα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας (1821-1912)*, Αθήνα 1994, σ. 85.

Ρόδου, ο τραχύτατος Μεχμέτ Σουκιούρμπεης, απειλούσε τους νησιώτες ότι θα καταργήσει τα προνόμια και για να τους τρομοκρατήσει απέστειλε Τούρκους υπαλλήλους στα νησιά για την είσπραξη των φόρων.

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες η Δημογεροντία της Νισύρου, όπως προκύπτει από σχετικά έγγραφα, απέστειλε πληρεξούσιους στη Ρόδο να «θεωρήσωσι τούς λογαριασμούς τῶν βασιλικῶν χρεῶν μετὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ πολυχρονεμένου ἀφέντη», οι οποίοι με επιστολή τους της 12ης Φεβρουαρίου 1828 απευθυνόμενη «στοὺς προεστῶτας, πρωτοπαπάδες, πρωτόγηρους καὶ λοιποὺς ἐγκατοίκους τῆς νήσου Νισύρου καὶ τῶν τριῶν χωρίων», ενημέρωναν τη Δημογεροντία ότι αν δεν πληρώσει τα χρέη της, η «ἐνδοξότης του [βαλή] θέλει ὀρμήσει κατὰ πάνω σας μὲ ἄρμαμента καὶ μὲ στρατεύματα καὶ θέλει σᾶς ἐξολοθρεύσει ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς». Στις 7 Μαρτίου του 1828 με ἄλλη επιστολή τους προς τον καθηγούμενο της Σπηλιανῆς Νεόφυτο, του γνώριζαν πως τους «ἐσήκωσεν [παρέδωσε] εἰς φυλακὴν σιδηροδεσμίους», προφανῶς ο διοικητής, και τον παρακαλοῦσαν να στείλει «ἀρκετὰ ἄσπρα διὰ τὰ χρέη μας» για να τους αποφυλακίσει. Οι Νισύριοι απευθύνθηκαν και στον Κυβερνήτη της Ελλάδος (επιστολή 3 Απριλίου 1828) ζητώντας τη βοήθειά του γιατί «ὁ σκληρότατος ἡμῶν ἐχθρὸς, ὁ ἡγεμὼν τῆς Ρόδου [...] θέλει μᾶς ἐξολοθρεύσει ὅλοσχερῶς σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις». Μάλιστα ἔστειλε τον Αύγουστο του 1828 ἄνθρωπό του στη Νίσυρο, τον Αλή Τσαούση, μαζί με ἕναν ἀπὸ τους ἀπεσταλμένους της Δημογεροντίας, ὀνόματι Χριστόφορο, να εἰσπράξουν τους φόρους σε δεκαπέντε μέρες, γιατί διαφορετικά θα ἐρχόταν και θα ἔκανε τον τόπο ἄνω-κάτω¹. Η κατάσταση ομαλοποιήθηκε το 1835 με το γνωστὸ φερμάνι του Σουλτάνου Μαχμούτ Β΄, που ἐπανέφερε το προνομιακὸ καθεστῶς ἀρχικὰ στα νησιά της «Τετρανήσου» (Κάλυμνο, Πάτμο, Λέρο και Ικαρία) και στη συνέχεια, ὡπως αναφέρθηκε και αλλοῦ, και στα ἄλλα νησιά, μεταξύ των οποίων και τη Νίσυρο, με ἀπόφαση του νέου βαλή της Ρόδου Φερὶκ Δηλαβέρ Πασά, ο οποίος ἐνέργησε κατὰ ἐξουσιοδότηση του σουλτανικοῦ φερμανίου του 1835².

Η αποκατάσταση σε κάποιο βαθμὸ του προνομιακοῦ καθεστώτος σε συνδυασμὸ και με τις μεταρρυθμίσεις, που ἀναγκάστηκε να κάνει το Οθωμανικὸ Κράτος ὑπὸ την πίεση των Μεγάλων Δυνάμεων και των ἐθνικιστικῶν κινήματων στο ἐσωτερικὸ της Αυτοκρατορίας, ἐπέτρεψε στους Νισύριους και στους ἄλλους νησιώτες να ἀναπτύξουν τους *κοινοτικούς τους θεσμούς* σ' ἕνα περιβάλλον που δεν διακρινόταν πάντα για πολιτικὴ ομαλότητα με τις ἐπεμβάσεις και παραβιάσεις των προνομίων ἀπὸ τις τοπικὲς τουρκικὲς ἀρχές με την ἀνοχή του κεντρικοῦ κράτους. Οι πιο χαρακτηριστικὲς παρεμβάσεις ἦταν η ἐπιβολὴ του καϊμακάμη το 1869 με ευρυμένους ἀρμοδιότητες, το μονοπώλιο της Regie, οι ἔκτακτες φορολογίες και πριν το τέλος της Τουρκοκρατίας, ἐπὶ Νεοτούρκων (1908) η κατάργηση των προνομίων και η υποχρεωτικὴ στράτευση, ἀπὸ την ὁποίαν ἀπαλλάσσονταν οι νησιώτες πληρώνοντας τον κατ' ἀποκοπὴν φόρο «μακτοῦ». Τα μέτρα αὐτὰ ἀνάγκασαν τους νησιώτες σε μαζικὴ φυγὴ στην ἐλεύθερη Ελλάδα, στην Ἀμερικὴ, στην Αἴγυπτο και αλλοῦ, δημιουργώντας ἔτσι ἀνθούσες δωδεκανησιακὲς παροικίες στο ἐξωτερικὸ.

Η Νίσυρος, ἕνα μικρὸ νησί ἑκτασης μόλις 48 τ.χμ. στο κέντρο του δωδεκανησιακοῦ συμπλέγματος με 5.000 περίπου κατοίκους τα τέλη του 19ου αἰώνα στην πρωτεύουσα Μανδράκι και στα χωριά Ἐμπορειὸ και Νικιά, με γεωργοκτηνοτροφικὸ χαρακτήρα ἀλλὰ και πλούσιο ὑπέδαφος λόγω της ἠφαιστειογενούς της δομῆς, εἶχε, συγκριτικά με τα ἄλλα νησιά, μια σημαντικὴ παρουσία στα κοινοτικὰ πράγματα. Η παρουσία αὐτή, στα δύσκολα

1. Εμμανουήλ Πρωτοψάλτης, «Ἀνέκδοτα νισυριακὰ ἐγγράφα των χρόνων της Ἐπαναστάσεως (1821)», *Νισυριακά*, τόμος Γ', Ἀθήνα 1969, σ. 27-35.

2. Γεώργιος Παπαδόπουλος, *Γενικὴ γεωγραφικὴ και ιστορικὴ περιγραφή, ἀρχαία και νεωτέρα, της νήσου Νισύρου*, Ἐν Νισύρῳ 1909, σ. 42-45.

χρόνια της Τουρκοκρατίας οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στην ιστορική Ιερά Μονή της Παναγίας Σπηλιανής, η οποία δεν ήταν μόνο η «προστάτιδα και βοηθός των απανταχού Νισυρίων», αλλά και ο οικονομικός και κοινωνικός παράγοντας, που δια του εκάστοτε Ηγούμενου, ως εκπροσώπου και του Μητροπολίτη Ρόδου, στη δικαιοδοσία του οποίου υπαγόταν η Νίσυρος, ασκούσε μεγάλη επιρροή στην τοπική κοινωνία, αφού ο Ηγούμενος προέδρευε σ' όλα τα κοινοτικά όργανα και ήταν ο θεματοφύλακας των κοινοτικών θεσμών.

Η φύση του εδάφους και υπεδάφους του νησιού σε συνδυασμό και με την έλλειψη υδάτινων πόρων προσδιόριζαν και τις δραστηριότητες των κατοίκων του, που περιορίζονταν στις δενδροκαλλιέργειες της αμυγδαλιάς, ελιάς, αγραμιθιάς, βαλανιδιάς (αυτοφυή), της συκιάς, της αμπέλου κ.ά., στην αιγοτροφία και την αλιεία και μάλιστα πραγματοποιούσαν και εξαγωγές στη Ρόδο, στη Σμύρνη και σε άλλα μέρη αμυγδαλόφιχας, βαλανιδιού, σύκων, κρασιών και άλλα¹. Από την άλλη, τα παράγωγα του ηφαιστείου, το θείο και οι θερμοπηγές, αποτέλεσαν ανέκαθεν πεδία εκμετάλλευσης. Από τα μέσα του 19ου αιώνα οι Τούρκοι είχαν ιδρύσει εργοστάσιο -το κτίσμα ήταν γνωστό ως «φάμπρικα» μέχρι να κατεδαφιστεί- παραγωγής πυρίτιδας από το θείο, ενώ το 1879 ο τότε γνωστός οίκος των αδελφών Ράλλη ανέλαβε την εκμετάλλευση των θειοχωμάτων του ηφαιστείου δημιουργώντας εγκαταστάσεις επεξεργασίας και παραγωγής καθαρού θείου στον όρμο Αγ. Ειρήνης, τα ερείπια των οποίων σώζονται μέχρι σήμερα. Τα θειοχώματα της Νισύρου, που δεν ήταν κάτω από ομαλές συνθήκες ανταγωνιστικά, χρησιμοποιήθηκαν για τις ανάγκες της ελληνικής αμπελουργίας κατά τον πρώτο και δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, όταν είχαν αποκλεισθεί οι διεθνείς αγορές. Σε ότι αφορά τις θερμοπηγές, αξιοποιήθηκαν με την ίδρυση το 1885 από το Δήμο Μανδρακίου στη θέση «Θέρμαι» των «Ιαματικών Λουτρών» και από τον γιατρό Παντελέοντα Παντελίδη στους Πάλους των «Ιπποκράτειων Θερμοπηγών»².

2. Το εφαρμοζόμενο εθιμικά άτυπο κοινοτικό σύστημα από τις αρχές του 19ου αιώνα μέχρι τις μεταρρυθμίσεις του 1869

Στο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό αυτό περιβάλλον η Νίσυρος, όπως και τα άλλα νησιά, ανέπτυξε κατά την περίοδο της δουλείας τους κοινοτικούς της θεσμούς, που αναφέρονταν στην τοπική αυτοδιοίκηση, την παιδεία και την εκκλησία και θα παρουσιαστούν στη συνέχεια με βάση το διαθέσιμο αρχειακό υλικό, δημοσιευμένο και μη, το οποίο αφορά κυρίως την πρωτεύουσα του νησιού Μανδράκι, δεδομένου ότι για τα άλλα χωριά, τον Εμπορείο και τα Νικιά, οι πληροφορίες είναι περιορισμένες.

Η Νίσυρος από πολύ νωρίς είχε αναπτύξει *αυτοδιοικητικό σύστημα*, το οποίο διαχειρίζονταν τα τοπικά πράγματα, συνέλεγε τους φόρους και εκπροσωπούσε την κοινότητα ενώπιον των τουρκικών αρχών. Το σύστημα αυτό φαίνεται αρχικά να ήταν *μονοπρόσωπο* ή *διπρόσωπο* με τοπικό άρχοντα τον *πρωτόγερο*, τον γεροντότερο, και γραμματέα και στη συνέχεια τους *προεστούς*, τους *δημογέροντες* και τους *δημάρχους*, που εκλέγονταν από τους προκρίτους ή πλούχιοντες, μια περιορισμένη κοινωνική ομάδα, που αποτελούνταν από τον κλήρο, τους μορφωμένους της εποχής και όσους διέθεταν ορισμένη κτηματική περιουσία και πλήρωνα φόρο. Το εκλεκτορικό αυτό σώμα δεν ξεπερνούσε την εποχή εκείνη το 10% του άρρενα πληθυσμού ηλικίας πάνω από 20 ετών κι αυτό γιατί η μεγάλη μάζα του πληθυσμού, οι μικροί

1. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Τουρισμός και οικονομία της νήσου Νισύρου*, Αθήνα 1963, σ. 20 επ.

2. Αντώνης Μ. Αντάπασης, «Παντελέον Α. Παντελίδης, «ανήρ λόγου άξιος» (1860-1927)», *Νισυριακά*, τόμος ΙΖ', Αθήνα 2007, σ. 40.

αγρότες, οι κτηνοτρόφοι, οι ψαράδες, οι τεχνίτες, δεν είχαν δικαίωμα συμμετοχής στα κοινά. Από τα πρώτα χρόνια του 18ου αιώνα, σύμφωνα με γραπτές μαρτυρίες που περιλαμβάνονται σε αλληλογραφία των τοπικών αρχόντων με το Πατριαρχείο, την Ιερά Μητρόπολη, τις Τουρκικές Αρχές, την Ελληνική Διοίκηση κατά την επαναστατική περίοδο και σε δικαιοπρακτικά έγγραφα, γίνεται αναφορά τοπικών αρχόντων με την ιδιότητά τους, που υπογράφουν, μαρτυρούν ή βεβαιώνουν. Έτσι εμφανίζονται ως *πρωτόγεροι* ο Ανδρουλής Κέρδης (1727) και ο Αντώνης του Γεώργη και της Ειρήνης (1739) και αργότερα το 1800 ο Διακογιάννης ως *πρωτόγερος* της Κοινότητας και ο Διακονικόλας ως *Γραμματέας*¹. Ο τίτλος του *πρωτόγερου* απαντώνταν και τα πρώτα χρόνια του 19ου αιώνα, όπως στο όνομα Παπαγιώργη του Παύλου (1823), Νικολάου ιερέα (1824) και του *δημογέροντα* στο όνομα Νικολάου Αναγνώστη (1824) και Διακονικόλα (1828). Αλλού διαβάσει κανείς *οι Δήμαρχοι* και αντί αυτών ο *Γραμματέας* (1836) Ιωάννης Κωνσταντινίδης². Σε έγγραφο της επαναστατικής περιόδου (26 Αυγούστου 1828) υπογράφουν ως *Δημογέροντες* της νήσου Νισύρου οι Δημήτριος Αναγνώστης, προφανώς από το Μανδράκι, Νικόλαος Σακελλαρίου από τον Εμπορειό και Πασχάλης υιός Γεωργίου από τα Νικιά. Την ίδια περίοδο (1821-1828) στα κατάστιχα της νήσου Νισύρου καταγράφονταν καταβολές υπέρ αξιωματούχων της Προσωρινής Διοίκησης από τους *Δημογέροντες* Γεώργιο Αναγνώστη Παύλου, Καραμιχάλη, Νικήτα, Νικόλαο Αναγνώστη Μουλό, Νικόλαο Αναγνώστη Κλέα και Χριστόφορο³.

Σε εγκύκλιο του 1831 του Πατριάρχη Κωνσταντίου προς τους Νισύριους τους προσφώνουσε «τίμιοι προεστώτες και χρήσιμοι πρόκριτοι εὐλογημένοι Χριστιανοὶ τῆς νήσου Νισύρου τῆς Ἐπαρχίας Ρόδου»⁴. Σε άλλα δικαιοπρακτικά κυρίως έγγραφα (προικοσύμφωνα, χρεωστικά, συμφωνητικά, κληρονομητήρια, πωλητήρια, διαζύγια, δωρητήρια κ.λπ.), που τηρούνταν στη Μονή της Σπηλιανής, εμφανίζονταν ως βεβαιούντες, μαρτυρούντες ή συντάξαντες με την ιδιότητά τους μεταξύ άλλων: ο Παπαϊωάννου Σακέλλης «πρωτόγερος του κοινού βεβαιώ» και ο Μιχαήλ Παπακωνσταντῆς «γραμματέας» (1835), ο Νικόλαος Διακονικήτας, «ο της Κοινότητος γραμματέας» (1841), ο Μιχαήλ Νικολαΐδης «ο γραμματέας του κοινού έγγραφα» (1842), ο Χατζιωάννου Σακέλλης «δήμαρχος βεβαιώ» (1844), ο Α. Ξένος «ο της Κοινότητος γραμματέας» (1849), ο Γεώργιος Μιχαήλ «δήμαρχος βεβαιοί» (1849), ο Νικόλαος Σακελλαρίδης «της Κοινότητος γραμματέας» (1849), ο Παύλος Γεωργίου «δήμαρχος» (1852), ο Ιάκωβος Χατζηδημητρίου «της Κοινότητος γραμματέας» (1854) και ο Νικόλαος Σημιριώτης «δήμαρχος» και ο Κων. Νικητόπουλος «ο της Κοινότητος γραμματέας» (1855)⁵. Σε πολλά από τα δικαιοπρακτικά αυτά έγγραφα συνέπραττε και ο Ηγούμενος. Να σημειωθεί ακόμα ότι το υποσχετικό του νέου ηγουμένου της Μονής Σπηλιανής Μακαρίου (1856) ενώπιον του Μητροπολίτη Ρόδου Ιγνατίου συνυπέγραψαν ο τότε δήμαρχος Γεώργιος Μιχαήλ και οι σύμβουλοι Νικόλαος Πετουβής, Νικόλαος Παρθενιάδης και Νικόλαος Σακλαρή⁶. Επίσης σ' ένα πληρεξούσιο των τριών Κοινοτήτων του νησιού, που ορίζονταν αντιπρόσωποι για να υποστηρίξουν στις οθωμανικές αρχές της Πόλης το καπνικό ζήτημα (1865), εμφανιζόταν η Κοινότητα του Μανδρακιού με δήμαρχο τον Εμμ. Παπαϊωάννου και γραμματέα τον Ιάκωβο

1. Ιωάννης Βολανάκης, «Ανέκδοτα έγγραφα των χρόνων της Τουρκοκρατίας από το Αρχείο της Σπηλιανής Νισύρου», *Νισυριακά*, τόμος ΙΣΤ', Αθήνα 2005, σ. 264, 266 και 275.

2. Ιωάννης Βολανάκης, «Πενήντα ανέκδοτα έγγραφα των χρόνων της Τουρκοκρατίας από το Αρχείο της Παναγίας Σπηλιανής Νισύρου (1780-1837)», *Νισυριακά*, τόμος ΙΖ', Αθήνα 2007, σ. 98, 102.

3. Εμμανουήλ Πρωτοψάλτης, *ό.π.*, σ. 36 και 46-47.

4. Κώστας Σακελλαρίδης, «Ιστορικά έγγραφα Νισύρου», *Νισυριακά Χρονικά*, τεύχος 17ο, Ιουλίου – Αυγούστου 1957, σ. 25.

5. Εταιρεία Νισυριακών Μελετών, *Αρχείον Σπηλιανής*, τόμος Α' (1718-1909), Αθήνα 1999, σ. 97, 127, 130, 149, 186, 230, 231, 245, 290, 301 και 312.

6. Εταιρεία Νισυριακών Μελετών *Αρχείον Σπηλιανής*, τόμος Α' (1718-1909), Αθήνα 1999, *ό.π.*, σ. 321.

Χατζηδημητρίου, του Εμπορειού με δήμαρχο τον Χατζηγεώργη Κοκκινίδη και γραμματέα τον Μιχ. Γεωργίου και των Νικιών με δήμαρχο τον Δημήτριο Εμμανουήλ και γραμματέα τον Νικόλαο Γεωργιάδη¹.

Από τα προαναφερθέντα τεκμαίρεται ότι στη Νίσυρο λειτουργούσε στις αρχές του 18ου αιώνα μέχρι και τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις του 1869, ένα άτυπο *κοινοτικό σύστημα*, με την έννοια ότι δεν διέπονταν από σχετικό κανονισμό, όπως σε άλλα νησιά, αλλά στηρίζονταν στα ανέκαθεν ισχύοντα τοπικά έθιμα και στους κανόνες που θέσπιζαν οι συνελεύσεις των προκρίτων. Αυτά τα διάσπαρτα έθιμα και τους κανόνες συγκέντρωσε και *κωδικοποίησε* σε ενιαίο κείμενο ο αρχιμ. Εμμανουήλ Καρπαθίου την περίοδο 1922-1923, όταν βρέθηκε στη Νίσυρο ως Ηγούμενος της Μονής Σπηλιανής, Αρχιερατικός Επίτροπος και Διευθυντής της Ομηρείου Κοινοτικής Σχολής, για τα οποία θα γίνει αναφορά στα οικεία κεφάλαια. Οι τοπικοί άρχοντες εκλέγονταν κάθε χρόνο και είχαν εναλλασσόμενους τίτλους, του πρωτόγερου, του προεστού, του δημογέροντα και του δημάρχου, πλαισιούμενοι πάντα από τον αιρετό «γραμματέα του κοινού». Καθήκοντα των τοπικών αρχόντων ήταν να διαχειρίζονται τα ζητήματα της Κοινότητας την οποία εκπροσωπούσαν στις Τουρκικές Αρχές, να ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, να εισπράττουν και να αποδίδουν στην Τουρκική Διοίκηση τον κατ' αποκοπήν φόρο «μακτού» και να συνεργάζονται με τον Ηγούμενο της Μονής στη διευθέτηση των οικογενειακών και κληρονομικών διαφορών των κατοίκων της Κοινότητας.

3. Το αυτοδιοικητικό καθεστώς του νησιού υπό το κράτος των μεταρρυθμίσεων του 1869

Με τις μεταρρυθμίσεις και συγκεκριμένα με το νόμο του 1869 «περί συστάσεως νομαρχιών»² ρυθμιζόνταν και τα ζητήματα της διοίκησης των χωριών, στα οποία ανήκαν και οι τρεις Κοινότητες της Νισύρου, αφού διέθεταν, όπως προβλέπονταν, 20 τουλάχιστον οικίες. Οι Κοινότητες αυτές εξέλεγαν δύο *σφραγιδοφύλακες* (μουχτάρηδες), από τους οποίους ο δεύτερος αναπληρούσε τον πρώτο και ήταν ταυτόχρονα και ταμίας, και δημογεροντιακό συμβούλιο με 12 το πολύ δημογέροντες (άρθρα 54, 58). Τόσο οι μουχτάρηδες όσο και οι δημογέροντες εκλέγονταν για ένα χρόνο από τους υπηκόους Οθωμανούς -και σαν τέτοιοι ήταν οι κάτοικοι της Νισύρου και των άλλων νησιών- που είχαν συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους, είχαν συμφέροντα στην Κοινότητα και απέδιδαν τουλάχιστον πενήντα γρόσια άμεσο φόρο το χρόνο (άρθρο 63). Εκλέξιμοι για το αξίωμα του μουχτάρη και του δημογέροντα ήταν οι Οθωμανοί υπήκοοι που είχαν συμπληρώσει το τριακοστό έτος της ηλικίας τους, είχαν συμφέροντα στην Κοινότητα και απέδιδαν εκατό γρόσια τουλάχιστον άμεσους φόρους το χρόνο (άρθρο 64). Τα αποτελέσματα των εκλογών έπρεπε να καταχωρισθούν σε πρακτικό, που θα υπογραφόταν από τους εκλογείς και θα διαβιβαζόταν στον καιμακάμη της Υποδιοίκησης (άρθρο 65). Σε περίπτωση που κενωνόταν θέση μουχτάρη ή μέλους του συμβουλίου των δημογερόντων λόγω παραίτησης, θανάτου ή παύσης για παράλειψη καθηκόντων (άρθρο 62), τότε συνέρχονταν εκτάκτως οι εκλογείς για νέα εκλογή (άρθρο 66). Η προεδρία των δημογεροντικών συμβουλίων ανήκε αυτοδίκαια στον γεροντότερο στην ηλικία μουχτάρη της Κοινότητας (άρθρο 60).

Ως προς τις αρμοδιότητες, οι μουχτάρηδες κάθε Κοινότητας ήταν τα εκτελεστικά όργανα της εξουσίας επιφορτισμένοι για την είσπραξη των φόρων, την εκτέλεση των λοιπών πράξεων της διοίκησης και τη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων της Κοινότητας, στις οποίες

1. Εταιρεία Νισυριακών Μελετών, *Αρχείον Σπηλιανής*, τόμος Α' (1718-1909), Αθήνα 1999, ό.π., σ. 341.

2. Βλ. πλήρες κείμενο στο κεφάλαιο της Λέρου, Παράρτημα, αρ. 1.

ανήκε και η φύλαξη των χωριών, των κτημάτων και των δασών (άρθρα 56, 57). Από την άλλη, οι δημογέροντες είχαν αποστολή να εποπτεύουν την κατανομή των φόρων, σύμφωνα με τους νόμους, μεταξύ των κατοίκων της Κοινότητας, να συνδιασκέπτονται για τα ζητήματα που αφορούσαν την καθαριότητα των δρόμων, τη δημόσια υγιεινή και τα συμφέροντα της γεωργίας και να επιλύουν ειρηνικά κάθε διαφορά που μπορούσε να διευθετηθεί με συνδιαλλαγή των ενδιαφερομένων μέσα στα διαγραφόμενα από το νόμο όρια (άρθρο 59). Σημαντική ήταν και η διάταξη σύμφωνα με την οποία κάθε Κοινότητα ευθυνόταν αλληλέγγυα για την ταμειακή διαχείριση, την οποία είχε αναθέσει στους σφραγιδοφύλακες – μουχτάρηδες (άρθρο 61).

Με το νομικό αυτό αυτοδιοικητικό πλαίσιο λειτούργησαν οι Κοινότητες της Νισύρου, τα επόμενα της μεταρρύθμισης χρόνια της Τουρκοκρατίας με ελάχιστες παραλλαγές σε ότι αφορά κυρίως την οργανωτική δομή των τοπικών αρχόντων, που εμφανίζονταν με διάφορους τίτλους σε δικαιοπρακτικά έγγραφα, όπως: Ο Ιάκωβος Χατζηδημητρίου ως δήμαρχος (1867), ο Ιωάννης Χατζημιχαήλ ως μουχτάρης, ο Εμμ. Τζατζαρώνης ως ταμίας, ο Ιωάννη Σακελλαρίδης ως πάρεδρος και ο Γ. Μπογιατζής ως νομάτιος (προφανώς γραμματέας) (1869), ο Εμμ. Παπαϊωάννου ως μουχτάρης με δημογέροντες τους Ν. Αποστολίδη, Μιχ. Φωτιάδη και Κων. Σακλαρή (1874) και οι Γεράσιμος Γεωργίου, Γεώργιος Δ. Οικονόμου και Απόστολος Ν. Νοταρίδης ως δημογέροντες της Κοινότητος Νικιών (1885)¹. Οι μουχτάρηδες και οι σύμβουλοι της Δημογεροντίας αποτελούσαν ένα ενιαίο σώμα, τη *Δημογεροντία*, επικεφαλής της οποίας ήταν ο μουχτάρης ή δημογέρον ή δήμαρχος με αναπληρωτή τον δεύτερο μουχτάρη ή δεύτερο δημογέροντα ή πάρεδρο, που ήταν και ταμίας. Αυτοί μαζί με τον εκλεγμένο επίσης γραμματέα αποτελούσαν το εκτελεστικό όργανο της Δημογεροντίας, υπόλογο απέναντι στο *Δημογεροντικό Συμβούλιο* και στη *Γενική Συνέλευση* των προκρίτων, που αποτελούσαν σε διάφορα επίπεδα τα νομοθετικά όργανα της Κοινότητας. Το ότι οι Νισύριοι εφαρμόζαν το προβλεπόμενο από την οθωμανική νομοθεσία αυτοδιοικητικό σύστημα επιβεβαιώνεται και από απόφαση της Δημογεροντίας Μανδρακίου της 21ης Ιουνίου 1907, σύμφωνα με την οποία παύθηκε ο δεύτερος δημογέροντας Ανδρέας Βρούζος «ως μη εκτελών νομίμως τα καθήκοντα άτινα τω ενεπιστεύθη η Κοινότης», εφαρμόζοντας το άρθρο 62 του νόμου του 1869 «περί συστάσεως νομαρχιών», που αφορούσε τη διοίκηση των Κοινοτήτων. Την απόφαση αυτή υπέβαλε η Δημογεροντία στον Μουδέρη ζητώντας ταυτόχρονα την παρέμβασή του να παραδώσει ο τώως δημογέροντας τη σφραγίδα του δεύτερου δημογέροντα, που χρησιμοποιούσε². Να σημειωθεί ότι οι δημογέροντες που νομιμοποιούνταν να υπογράφουν έγγραφα της Δημογεροντίας είχαν προσωπικές σφραγίδες στην τουρκική.

Από τις μεταρρυθμίσεις και ύστερα μέχρι το τέλος της Τουρκοκρατίας (1912) τα τοπικά πράγματα της Νισύρου, όπως και των άλλων νησιών, εξελίσσονταν σε κλίμα σχετικά ομαλό. Οι τοπικές κοινωνίες της πρωτεύουσας Μανδρακίου και των χωριών Εμπορειού και Νικιών εξέλεγαν με ετήσια θητεία τους άρχοντές τους, Δημογέροντες και Δημογεροντικά Συμβούλια καθώς και τα άλλα θεσμικά όργανα, όπως τις Εφορείες των Σχολών, τις Εκκλησιαστικές Επιτροπές, τις Ιατρικές Επιτροπές, τις Επιτροπές των Λουτρών, τα μέλη του Μικτού Πνευματικού Δικαστηρίου, τη Λιμενική Επιτροπή, τις Εξελεγκτικές Επιτροπές Ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης των Δημογερόντων και άλλα, που εκτελούσαν τα καθήκοντα, τα οποία τους ανέθετε η Κοινότητα -ήταν σύμφωνα με το νόμο αλληλέγγυα των πράξεών τους- με φρόνηση και καλή πίστη για την πρόοδο και ευημερία των συμπολιτών τους.

1. Αρχείον Σπηλιανής, τόμος Α' (1718-1909), σ. 358, 306, 417 και 471.

2. «Βιβλίον αντιγραφής επιστολών Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου, Ιούνιος 1903 – Δεκέμβριος 1910», σ. 52.

4. Η «άρχουσα τάξη» και η διαχείριση των κοινοτικών και οικονομικών πραγμάτων περί τα τέλη του 19ου αιώνα

Από τα διαθέσιμα δεδομένα της Δημαρχίας Μανδρακίου, που περιλαμβάνονται σε βιβλία, φυλλάδια και κατάστιχα της περιόδου 1880 και μετά¹ προκύπτουν χρήσιμες πληροφορίες για τα πρόσωπα που διαχειρίστηκαν τα τοπικά πράγματα και διοίκησαν τον τόπο, όσο και για τις δραστηριότητες που ανέπτυξαν. Την περίοδο αυτή, όπως φαίνεται από τον κατάλογο των *διατελεσάντων τοπικών αρχόντων*², 50 περίπου πρόκριτοι του Μανδρακίου, που αποτελούσαν την «άρχουσα τάξη» εναλλάσσονταν στην εξουσία της Δημογεροντίας μεταξύ δύο κυρίως παρατάξεων, που κατά κανόνα η μία εκπροσωπούσε τους συντηρητικούς μεγαλοκτηματίες και εμπόρους και η άλλη τους προοδευτικούς μορφωμένους (γιατροί, δάσκαλοι κ.λπ.) και τους νέους επαγγελματίες. Από τους 50 αυτούς άρχοντες, που εκπροσωπούσαν το 50% περίπου του εκλεκτορικού σώματος των προκρίτων, οι 23 είχαν καθέξει το αξίωμα του *δημογέροντα* και οι υπόλοιποι διετέλεσαν *σύμβουλοι* της Δημογεροντίας. Μεταξύ των δημογερόντων με τη μακρότερη θητεία συγκαταλέγονταν ο Νικ. Γενάς, ο Ιάκωβος Καφετζής, ο Νικ. Κορδιστός, ο Αριστείδης Φωτιάδης, ο Ιωάννης Φωτιάδης, ο Πασχάλης Στρίκκης, ο Εμμ. Κατσιματίδης και άλλοι.

Μια εικόνα των *οικονομικών* της Δημογεροντίας τα τελευταία χρόνια του 19ου αιώνα (1880-1886) δίνουν τα αποτελέσματα της διαχείρισης των εσόδων και εξόδων, που δημοσιεύονται στα κατάστιχα της περιόδου τεσσάρων δημογερόντων – μουχτάρηδων (πρώτων), του Νικ. Γενά, Νικ. Πετρούτσου, Πασχάλη Στρίκκη και Ιάκωβου Καφεζή και από τα οποία προκύπτουν σε κάποιο βαθμό οι θεσμοθετημένοι πόροι και οι *δραστηριότητες* της Κοινότητας Μανδρακίου.

Τα *έσοδα* της Κοινότητας, που αριθμούσε 2.500 ψυχές, ανέρχονταν την υπό εξέταση περίοδο (Ιανουάριος 1880 – Φεβρουάριος 1886) σε 177.586 και σε 30.000 γρόσια περίπου ετησίως και αναλύονταν κατά πηγή προέλευσης σύμφωνα με τα στοιχεία διαχείρισης ως εξής³: Το σημαντικότερο έσοδο, το 57,2% (16.900 γρ. ετησίως), αντιπροσωπεύει τον *κατ' αποκοπήν φόρο*, τον λεγόμενο «μακτού», που καθορίζονταν από την τουρκική κυβέρνηση με φερμάνι και ήταν σταθερός για ορισμένα χρόνια. Το φόρο αυτό κατένεμε η Δημογεροντία σε κάθε οικογένεια ανάλογα με τα εισοδήματά της και τον απέδιδε κάθε χρόνο στην Τουρκική Διοίκηση. Η διαφορά μεταξύ εισπραχθέντος και αποδοθέντος φόρου της κατηγορίας αυτής (6% περίπου) μπορεί να αποτελούσε συνεισπραττόμενο έσοδο της Κοινότητας ενδεχομένως και για την πληρωμή εισπρακτικών εσόδων.

Άλλα τακτικά έσοδα ήταν: Τα δικαιώματα από την εκμετάλλευση των *θειοχωμάτων* του Ηφαιστείου από τον οίκο των αδελφών Ράλλη για τη διατία 1882-1883, που λειτούργησε το εργοστάσιο στην Αγία Ειρήνη, απέδωσε στη Δημαρχία Μανδρακίου 24.000 γρ. (13,5% των εσόδων). Τα δικαιώματα επί των *ανθράκων* (9,1%) με 2.690 γρ. ετησίως, που προέρχονταν από την υλοτομία και ανθρακοποίηση των σε αφθονία αυτοφυών δένδρων, βαλανιδιάς

1. Πρόκειται για το «Καθολικόν Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου 1884», το «Βιβλίον πρακτικών Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου από 16 Μαρτίου 1897 – 22 Μαρτίου 1905 (:)», το «Βιβλίον (φυλλάδα) αντιγραφής επιστολών Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου από Φεβρουάριον 1894 – Ιούλιον 1902», το «Βιβλίον αντιγραφής επιστολών Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου από Ιούνιον 1903 – Δεκέμβριον 1910», το «Βιβλίον διάφοροι συμβολαιογραφικά πράξεις και δημαρχιακά έγγραφα από 1905-1911» και το «Βιβλίον αγοραπωλησίων αρχόμενον από Νοέμβριον 1910 – 1920 Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου».

2. Βλ. σχετικό κατάλογο στο Παράρτημα, αρ. 1.

3. Κοινότης Μανδρακίου Νισύρου, *Καθολικόν – Α/σμοί της Εξελεγκτικής Επιτροπής 1864*. Βλ. συγκεντρωτικό πίνακα 1880-1886, στο Παράρτημα, αρ. 2.

(δρυός), αγραμιθιάς και πρίνου, σημαντικές ποσότητες των οποίων και εξάγονταν. Ο φόρος επί των *αιγοπροβάτων* (3,1%) που επιβαλλόταν κατά κεφαλήν ύστερα από καταμέτρηση. Τα δικαιώματα *σφαγείου* (0,7%) που προέρχονταν από την εκμίσθωση του κοινοτικού σφαγείου, που δημοπρατούνταν κάθε χρόνο¹. Τα δικαιώματα *αναφορών* (0,1%) αφορούσαν την έκδοση διαπιστωτικών κυρίως πράξεων σε αναφορές δημοτών. Τα *πρόστιμα* (0,9%) προέρχονταν από παραβάσεις κυρίως κτηνοτρόφων, ενώ τα *ενοίκια* (0,2%) προέρχονταν από την ενοικίαση κτημάτων και νησίδων της Κοινότητας Μανδρακίου για καλλιέργεια και βοσκοτόπους. Οι νησίδες ενοικιάζονταν με ετήσια διαγωνισμό «εις τον μάλλον υπερθεματίσαντα επί δημοπρασίας» και με όρους που περιλαμβάνονταν στο «ενοικιαστήριον», όπως στην περίπτωση της Πυργούσας για τα έτη 1990 και 1902² και για την περίοδο 1906-1908³. Η Κοινότητα ενοικίαζε και τη νησίδα Γυαλί καθώς και τη βραχονησίδα Αντελέουσα στον εκάστοτε πράκτορα των φάρων δεδομένου ότι υπήρχε εκεί φυλάκιο με φαροφύλακα⁴.

Επίσης, τακτικά έσοδα της περιόδου αυτής (1880-1886) ήταν τα δικαιώματα του *Τελωνείου* (1,4%) προφανώς για την έκδοση των απαιτούμενων πιστοποιητικών και το *φιλανθρωπικό* δικαίωμα ή *σκαλιάτικο* (0,5%), που εισπράττονταν επί των διακινούμενων από τη σκάλα (λιμάνι) εμπορευμάτων και προορίζονταν για τα σχολεία. Το έσοδο αυτό τα επόμενα χρόνια αυξήθηκε με την κατασκευή του λιμανιού και την αύξηση της εμπορευματικής κίνησης, πράγμα που ανάγκασε τη Δημογεροντία να θεσπίσει για την είσπραξή του ειδικούς μηχανισμούς, όπως θα αναφερθεί στο κεφάλαιο της παιδείας, όπου θα γίνει λόγος και για έσοδα από *δίδακτρα* (0,2%) των μαθητών. Σημαντικά ήταν και τα έσοδα από την εισφορά της εκκλησίας – μητρόπολης «Ποταμίτισσας» (3,4%) που προορίζονταν σε μεγάλο ποσοστό για τα σχολεία και η *ειδική εισφορά* (3,5%) ιδιωτών και εκκλησιών για τη συμπλήρωση της *αρχιερατικής επιχορήγησης*, που καθοριζόταν από το Πατριαρχείο υπέρ του Μητροπολίτη Ρόδου. Έσοδα είχε η Κοινότητα και από την εκμετάλλευση των *Κοινοτικών Λουτρών*, που άρχισαν τη λειτουργία τους την περίοδο 1884-1885 με μόλις 1.719 γρ. (0,9%) κύκλο εργασιών, που αυξήθηκαν όμως σημαντικά αργότερα το 1895, όταν προστέθηκε νέα πτέρυγα⁵. Έτσι, το 1906 σύμφωνα με τον οικονομικό απολογισμό της διαχείρισης, η επιχείρηση πραγματοποίησε έσοδα 34.282 γρ. προερχόμενα από διερχόμενους πελάτες (λουόμενους) (53,9%) και διαμένοντες στις εγκαταστάσεις – ξενοδοχείο των Λουτρών για λουτροθεραπεία (40,4%) -οικόσιτους, όπως χαρακτηρίζονταν- και έξοδα 33.592 γρ., από τα οποία 8,625 γρ. αφορούσαν εξόφληση χρεών προφανώς της κατασκευαστικής περιόδου και αγορά εξοπλισμού (επίπλων)⁶. Η Κοινότητα είχε και έκτακτα έσοδα, όπως *δάνεια* (3,8%) που έπαιρνε από εμπόρους και μεγαλοκτηματίες με «διάφορον» (τόκο) 6% - 9%. Στα έκτακτα έσοδα της ίδιας περιόδου ανήκαν η ενίσχυση της Φιλεκαπαιδευτικής Αδελφότητας Νισυρίων της Κωνσταντινούπολης⁷ υπέρ των Σχολών της Νισύρου, που είχε συμπεριλάβει στους σκοπούς του Κανονισμού της του 1876, οι νομισματικές διαφορές και διάφορα άλλα έσοδα, που αντιπροσώπευαν το 1,5% των συνολικών εσόδων.

1. Βλ. μισθωτήρια ετών 1900, 1902 και 1904 *Βιβλίον πρακτικών Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου από 16 Μαρτίου 1897 – 22 Μαρτίου 1905*, σ. 127, 196 και 281 και έτους 1913 *Διάφοροι αγοραπωλησίαι αρχόμενοι από Νοέμβριον 1910 – 1920 Δημογεροντίας Μανδρακίου*, το συμφωνητικό στο Παράρτημα, αρ. 3.

2. *Βιβλίον Πρακτικών 1897-1905*, ό.π., σ. 39-41 και 138.

3. Δημογεροντία Μανδρακίου Νισύρου *Διάφοροι συμβολαιογραφικά πράξεις και δημαρχιακά έγγραφα από 1905-1911* αρ. 23/1906. Βλ. και σχετικό «ενοικιαστήριον» στο Παράρτημα, αρ. 4.

4. *Βιβλίον Διάφοροι αγοραπωλησίαι 1910-1920*, ό.π., σ. 109.

5. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Τουρισμός και οικονομία*, ό.π., σ. 48.

6. Βλ. Απολογισμό οικονομικής διαχείρισης Κοινοτικών Λουτρών 1906, Παράρτημα, αρ. 5.

7. Οι Νισύριοι διατηρούσαν από το 1876 Αδελφότητες στην Κωνσταντινούπολη και σε άλλες πόλεις. Βλ. Νικήτας Κουμέντος «Κανονισμός της Φιλεκαπαιδευτικής Αδελφότητος 'Η Νίσυρος' εν Κωνσταντινουπόλει 1876», *Νισυριακά*, τόμος ΙΒ', Αθήνα 1993, σ. 7-8.

Σε ότι αφορά τα έξοδα, σύμφωνα πάντα με τα συνολικά στοιχεία της περιόδου 1880-1886, ήταν λιγότερα των εσόδων με πλεόνασμα πενταετίας 4.422 γρ. Η μεγαλύτερη δαπάνη ήταν ο κατ' αποκοπήν φόρος *μακτού* (54,6%) που απέδιδε η Κοινότητα στην Τουρκική Διοίκηση και ανέρχονταν, όπως ήδη αναφέρθηκε, σε 15.756 γρ. ετησίως. Άλλη σημαντική δαπάνη ήταν οι καταβολές για την εξόφληση των *δανείων* (15,6%). Ακολουθούσαν τα *λειτουργικά* έξοδα της Δημογεροντίας (12,9%), όπως η μισθοδοσία των δημογερόντων και του γραμματέα, που κυμαίνονταν από 300-500 γρ. ετησίως, οι αμοιβές του λοιπού προσωπικού (κλητήρας, εισπράκτορας, φύλακες, επιστάτες, ζυγιστές – κανταρτζήδες, καταμετρητές αιγοπροβάτων κ.ά.), τα έξοδα ταξιδίων εκπροσώπων της Δημογεροντίας και τα δικαστικά έξοδα για την υπεράσπιση των υποθέσεων της Κοινότητας. Μια άλλη ενότητα αφορούσε τις δαπάνες για την *παιδεία* (3,4%), όπως μισθοδοσία δασκάλων, αγορά βιβλίων και συντήρηση σχολείων. Σημαντική ήταν και η *αρχιερατική επιχορήγηση* (4,4%) που ανέρχονταν σε 2.300 γρ. ετησίως και καταβάλλονταν, όπως και σε άλλα νησιά, με δυσφορία. Οι *λοιπές δαπάνες* (9,1%) αφορούσαν την εκτέλεση έργων οδοποιίας, τη συντήρηση των Κοινοτικών Λουτρών, την εξόφληση καθυστερούμενων, διάφορα άλλα έξοδα και 6.694 γρ. για τις προκαταρτικές εργασίες για την κατασκευή του *λιμανιού* στη θέση Άγιος Θεολόγος, όπου βρίσκεται και σήμερα, ένα έργο που το ενδιαφέρον του συγκεντρώνεται στο γεγονός ότι η Δημογεροντία ήταν αυτή που το κατασκεύασε και το διαχειρίστηκε.

5. Η κατασκευή του λιμανιού του Μανδρακίου (1885) – Χρηματοδότηση και διαχείριση

Οι πρώτες εργασίες του *λιμανού* έγιναν μεταξύ των ετών 1885-1886 επί δημογεροντίας των Νικ. Γενά και Ιακώβου Καφεζή με εκτελεστικό όργανο την «επί του Λιμένος Επιτροπή», που την αποτελούσαν οι Νικ. Αποστολίδης, Εμμ. Παπαϊωάννου και Νικ. Γενάς, γνωστοί οικονομικοί παράγοντες του νησιού, οι οποίοι το Μάρτιο του 1887 υπέγραψαν και τους τίτλους του ομολογιακού μετοχικού δανείου των χιλίων ομολογιών αξίας μισής λίρας Τουρκίας η καθεμιά με ετήσιο τόκο 6%, εγγυημένο από την Κοινότητα¹. Οι ομολογίες είχαν διατεθεί σε Νισύριους της διασποράς μέσω των Αδελφοτήτων που ίδρυσαν στην Οδησό, την Κωνσταντινούπολη και την Αμερική. Το ομολογιακό δάνειο που δεν καλύφθηκε στο σύνολό του μαζί με ιδιωτικά δάνεια κάλυψαν ένα μικρό μέρος της απαιτούμενης δαπάνης. Έτσι διακόπηκαν οι εργασίες και συνεχίστηκαν λίγα χρόνια αργότερα από νεότερους, που δημιούργησαν μια πιο ευέλικτη οργανωτική μορφή, ένα σωματείο με την επωνυμία «Άγιος Θεολόγος» για να αποπερατώσει το λιμάνι. Η *Λιμενική Επιτροπή*, όπως μνημονευόταν συχνά, ιδρύθηκε το 1902 με πρόεδρο τον δημογέροντα Ιωάννη Φωτιάδη, ταμία τον Γ. Παπαδόπουλο, σχολάρχη, εισπράκτορα τον Φιλ. Ι. Φιλίππου, έμπορο, και γραμματέα τον Ιωάννη Φασουλαρίδη, δάσκαλο. Η συνέλευση των μελών του σωματείου, που συνήλθε στις 13 Ιανουαρίου 1902 υπό την προεδρία του ηγουμένου Κυρίλλου ενέκρινε και τον *Κανονισμό* λειτουργίας της Επιτροπής, το κείμενο του οποίου δεν εντοπίστηκε. Περί τα μέσα του 1905 επί δημογεροντίας Οδ. Σακελλαρίδη έγινε προσπάθεια αναβίωσης του σωματείου με τη σύσταση νέας Λιμενικής Επιτροπής υπό την προεδρία του Ιωάννη Φασουλαρίδη, την οποία ένα χρόνο αργότερα διαδέχθηκε άλλη υπό την προεδρία του Πολυχρόνη Πολυχρονίδη και αυτήν νέα τον Ιανουάριο του 1908 με πρόεδρο τον Ηλία Κατσιματίδη. Οι αλληπάλληλες αυτές αλλαγές ήταν αποτέλεσμα των διενέξεων ανάμεσα στους προκρίτους που διαχειρίζο-

1. Βλ. τίτλο ομολογίας 11 Μαρτίου 1887, στο Παράρτημα, αρ. 6.

νταν τα πράγματα της Κοινότητας, που επιτείνονταν και από την έλλειψη των αναγκαίων πόρων για την αποπεράτωση και τον εξοπλισμό του λιμανιού.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες αδράνειας, μια ομάδα με επικεφαλής τον γιατρό Μιλτιάδη Λογοθέτη αντέδρασε κατά του «κατεστημένου» των προκρίτων ιδρύοντας το 1908 την Αδελφότητα «Ομόνοια» -χαρακτηριστικός ο τίτλος της- για να ολοκληρώσει το έργο του λιμανιού. Το προεδρείο, που η συνέλευση των μελών εξέλεξε, αποτελούνταν από τον Μιλτ. Λογοθέτη, πρόεδρο, τον Εμμ. Πετρούτσο, γραμματέα, και τον Γεώργιο Βαγιάτη, ταμία, νέους της ομάδας των «ρίζοσπαστών», που συνέταξαν τον Κανονισμό της Αδελφότητας -ούτε αυτός εντοπίστηκε- και έλαβαν την πρωτοβουλία να προχωρήσουν το έργο. Επειδή το πρόβλημα ήταν η έλλειψη πόρων, η Αδελφότητα άρχισε μια σοβαρή προσπάθεια να συγκεντρώσει χρήματα. Αναζήτησε τα χρήματα που βρίσκονταν στις Αδελφότητες του εξωτερικού από το ομολογιακό δάνειο, ζήτησε την υποστήριξη της Δημογεροντίας και των κατοίκων να προσφέρουν προσωπική εργασία, τη λεγόμενη «νεπέτι» και προχώρησε σε διάφορες ενέργειες για να εξασφαλίσει χρήματα, όπως από αποστολή ταχυδρομικών δελταρίων, οργάνωση χοροεσπερίδων και θεατρικών παραστάσεων, περιφορά δίσκου στις εκκλησίες και άλλες εκδηλώσεις. Με τα χρήματα που συγκεντρώθηκαν έγινε η στερέωση του βραχίονα του λιμανιού και τοποθετήθηκαν δύο φανοί και στη συνέχεια ατόνησε και αυτή η προσπάθεια, ύστερα από ένα εντυπωσιακό ξεκίνημα. Έτσι, το τέλος της Τουρκοκρατίας βρήκε ένα λιμάνι να λειτουργεί και να εξυπηρετεί, με ελλείψεις, τις ανάγκες του νησιού¹.

Η Δημαρχία του Μανδρακίου κατά τη διάρκεια και της Ιταλοκρατίας συνέχισε να έχει την ευθύνη της συντήρησης και λειτουργίας του λιμανιού, μάλιστα το 1927 πρωτοστάτησε στην ίδρυση του «Λιμενικού Συλλόγου Άγιος Σάββας», σκοπός του οποίου ήταν, σύμφωνα με τον Κανονισμό του², «πάσα προς όφελος του Δήμου Μανδρακίου συντελούσα πράξεις υπέρ του Λιμένος» (άρθρο 2). Την εποπτεία του Συλλόγου είχε η Δημαρχία και επίτιμος πρόεδρος του ήταν πάντοτε ο εκάστοτε Δήμαρχος (άρθρο 44). Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο που εξέλεξε η Γενική Συνέλευση των μελών του Συλλόγου αποτελέστηκε από τους Κων. Μαντουδάκη, ξενοδόχο, ως πρόεδρο, Μιχαήλ Αποστολίδη, κτηματία, γραμματέα, Μιχαήλ Ρουσέτο, έμπορο, ταμία και Γ. Θεοδώρου, ταβερνιάρη, Νικ. Χιώτη, πλοιοκτήτη, Αντ. Χαρίτο, μυλωνά, Κων. Φραντζή, συνταξιούχο, Νικ. Πολίτη, γεωργό και Ιωάννη Φραντζή, ναυτικό, συμβούλους. Ο «Άγιος Σάββας» συντηρούσε το λιμάνι με εισφορές της Δημαρχίας μέχρι το 1935, όταν οι Ιταλοί μαζί με την κατασκευή της Caserma, δηλαδή του Διοικητηρίου, που στέγαζε την Αστυνομία, το Λιμεναρχείο, το Τελωνείο και το Ταχυδρομείο, επεξέτειναν και το λιμάνι κατασκευάζοντας και κρηπιδώματα. Το λιμάνι καταστράφηκε ολοσχερώς από μια ασυνήθη σε ένταση προβέντζα³ το Φεβρουάριο του 1943 για να αποκατασταθεί προσωρινά και να ανακατασκευασθεί σταδιακά μετά τον πόλεμο. Η ανάμειξη της Δημογεροντίας και στη συνέχεια της Δημαρχίας στην κατασκευή και λειτουργία του Λιμανιού αναμφισβήτητα αποτελούσε ένα ακόμα κοινοτικό θεσμό στα χρόνια της δουλείας.

Να σημειωθεί ακόμα ότι από τα μέσα του 19ου αιώνα, στη θέση Σκάλα του Γιαλού, γνωστή ως «Τάβλα του Γιαλιού» της πρωτεύουσας Μανδρακίου, όπου βρίσκονταν το τούρκικο Τελωνείο και αποθήκες εμπορευμάτων, υπήρχε μικρός λιμενίσκος που εξυπηρετούσε την επιβατική και εμπορευματική κίνηση του νησιού. Παράλληλα με το Μανδράκι οι δημογέροντες και των άλλων Κοινοτήτων κατασκεύασαν λιμενίσκους, όπως οι Εμπορειάτες στη θέση

1. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Οι πρωτοπόροι του λιμανιού της Νισύρου στα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας (1885-1912)*, Αθήνα 1981, σ. 32-42.

2. Βλ. Κανονισμός Λιμενικού Συλλόγου «Άγιος Σάββας», στο Παράρτημα, αρ. 7.

3. Αιφνίδια μεταβολή του νότιου ανέμου σε σφοδρό βόρειο με ταυτόχρονη ισχυρή ενίσχυση της έντασής του.

«Πάλου», που τα μέσα του 19ου αιώνα κατέστη το πιο εμπορικό λιμάνι του νησιού, ο «ἤττον ἐπισφαλής τῆς νήσου λιμῆν» κατά τον Ραγκαβή και ἐπίνειο της ομώνυμης Κοινότητας και οι Νικιάτες μικρό λιμενίσκο στο «Αυλάκι», ἐπίνειο των Νικιών για ἐξυπηρέτηση της μεταφοράς εμπορευμάτων ἀπό το Μανδράκι¹.

6. Δικαιοπρακτικές και διαιτητικές αρμοδιότητες της Δημογεροντίας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας

Η Δημογεροντία κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας είχε και άλλες πιο ουσιαστικές *θεσμικές αρμοδιότητες*, όπως: Η δικαιοδοσία σύνταξης συμβολαιογραφικών πράξεων, η διασφάλιση του κύρους των αγοραπωλησιών, η ρύθμιση των κτηματικών ζητημάτων, η μεσολάβηση για την επίλυση διαφορών, ο αγορανομικός έλεγχος, η εξασφάλιση ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στους κατοίκους της Κοινότητας και η ενεργός και αποφασιστική σύμπραξη και συνεργασία με την Εκκλησία στην επίλυση των οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου διαφορών μέσω του Μικτού Πνευματικού – Εκκλησιαστικού Δικαστηρίου και στην παροχή της απαραίτητης παιδείας στην «μαθητιώσα» νεολαία της Νισύρου μέσω της Εφορείας των Σχολών.

Σε ότι αφορά τις αρμοδιότητες της Δημογεροντίας Μανδρακίου για σύνταξη *συμβολαιογραφικών πράξεων* και για διασφάλιση του κύρους των *αγοραπωλησιών* ασκούσαν κατά κανόνα από τον γραμματέα της Κοινότητας, ο οποίος λειτουργούσε ως νοτάριος – συμβολαιογράφος με την παρουσία Δημογερόντων, δύο τουλάχιστον μαρτύρων και του Αρχιερατικού Επιτρόπου, που με την υπογραφή του επικύρωνε το περιεχόμενο των πράξεων. Οι πράξεις αυτές αποκτούσαν «νομική ισχύ» με την καταχώρησή τους στα οικεία βιβλία της Δημογεροντίας, στην προκειμένη περίπτωση στο «Βιβλίων συμβολαιογραφικών πράξεων» και στο «Βιβλίων διαφόρων αγοραπωλησιών», που καλύπτουν την περίοδο 1905-1920. Στις σελίδες των βιβλίων αυτών είχαν καταχωρηθεί ποικίλου περιεχομένου πράξεις, όπως: *Πωλητήρια*, που αφορούσαν κυρίως χωράφια (κτήματα), οικίες και οικόπεδα. Τα στοιχεία που προσδιόριζαν ιδιαίτερα τα χωράφια ήταν η τοποθεσία (τοπωνύμιο), οι όμοροι ιδιοκτήτες, τα τυχόν υπάρχοντα μέσα σ' αυτά κτίσματα (σπηλάδι, κρεφτή, στέρνα, καζαναριό κ.λπ.) ή άλλα φυσικά στοιχεία, ένας βράχος ή ένα σπάνιο δέντρο (όπως ο δενδρωτός πρίνος και ο όλυθνος – αγριοσυκιά), η έκταση μετρούμενη σε καφίζια² και η αξία σε εικοσάφραγκα ή τουρκικές λίρες. Με τα ίδια στοιχεία προσδιορίζονταν και τα άλλα ακίνητα (οικίες, οικόπεδα). *Πληρεξούσια* ή *επιτροπικά*, όπως χαρακτηρίζονταν τα έγγραφα της Δημογεροντίας με τα οποία εξουσιοδοτούνταν πρόσωπα να αντικαταστήσουν άλλο πρόσωπο ή να προβούν σε συγκεκριμένες πράξεις. *Χρεωστικά* ή *υποσχετικά*, έγγραφα που βεβαίωναν τη λήψη κυρίως δανείων ή άλλο χρέος, την αιτία, τους όρους, το χρόνο αποπληρωμής και το επιτόκιο. *Δωρητήρια* ή *δηλωτικά* έγγραφα, με τα οποία ένα πρόσωπο παραχωρούσε ακίνητα ή άλλα «αφιερώματα» ή και χρήματα κατά κανόνα στην Εκκλησία και ιδιαίτερα στην Μονή Παναγίας Σπηλιανής -απόδειξη η μεγάλη ακίνητη περιουσία που διαθέτει- ή σε συγγενικό ή άλλο πρόσωπο. *Συμβάσεις* ή *συμφωνητικά*, που αφορούσαν την εκτέλεση έργων, κοινοτικών και ιδιωτικών, την μίσθωση – ενοικίαση ακινήτων, νησίδων (Πυργούσα, Γυαλί), κοινοτικών εκμεταλλεύσεων (λουτρά, σφαγείο, θειοχώματα) και υπηρεσιών, όπως ήταν η είσπραξη του φιλανθρωπικού δικαιώματος υπέρ των Σχολών.

1. Μιλτιάδης Λογοθέτης, ό.π., σ. 10-11.

2. Μονάδα μέτρησης χωρητικότητας σιτηρών, που αντιστοιχεί σε έκταση σποράς στο 1/6 του στρέμματος, επομένως έξι καφίζια ένα στρέμμα.

Άλλες πράξεις της Κοινότητας, που εκδίδονταν από τη Δημογεροντία και καταχωρούνταν στα οικεία βιβλία, ήταν: *Πιστοποιητικά* με τα οποία πιστοποιούνταν η γέννηση δημοτών, η μη οφειλή προς την Κοινότητα, ένα είδος φορολογικής ενημερότητας και ακόμα η γνησιότητα του τέκνου και ο βαθμός συγγένειας που χρησιμοποιούσαν για την άσκηση κυρίως κληρονομικού δικαιώματος. *Εμποδιστήρια*, έγγραφα που εξέδιδε η Κοινότητα για να εμποδίσει κάποιον να προχωρήσει σε αγοραπωλησία κυρίως ακινήτου που ήταν βεβαρμένο, μια μορφή σημερινών προσωρινών μέτρων. *Εγγυητήρια*, συνήθως στις συναλλαγές δέσμευσης αξιόπιστων προσώπων υπέρ τρίτων για καλή εκτέλεση συμβατικών τους υποχρεώσεων, ένα είδος σημερινής εγγυητικής επιστολής χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. *Μαρτυρικά* έγγραφα, που επέιχαν θέση μαρτυρικής κατάθεσης. *Αγορανομικά*, αφορούσαν αποφάσεις της Δημογεροντίας που καθόριζαν τις τιμές βασικών ειδών διατροφής (κρεάτων, ψαριών, αλεύρων κ.λπ.) καθώς και τα ωράρια λειτουργίας των καταστημάτων και ιδιαίτερα των καφενείων, των οποίων απαγορευόταν η λειτουργία τις Κυριακές και γιορτές, πριν την απόλυση της εκκλησίας. *Υιοθεσίες*, πράξεις με τις οποίες η κατά κανόνα χήρα μητέρα ανήλικου τέκνου και οι μέλλοντες θετοί γονείς συναινούσαν στην υιοθεσία. Σε σχετική πράξη υιοθεσίας με ημερομηνία 28 Σεπτεμβρίου 1905, είχαν περιληφθεί, μεταξύ άλλων, και τα εξής: «Διακηρύσσεται και δηλοποιείται ότι ο διαληφθείς Κλεάνθης Μαγκλής αυτοπροαιρέτως και τῆ θελήσει και πλήρει συγκαταθέσει τῆς συζύγου του παραλαμβάνει τὸ ὄκταετὸς κοράσιον τῆς εἰρημένης Σταματινῆς I. Κορκῆ ὀνομαζόμενον Εὐτυχία ὑπὸ τὸν ὄρον καὶ τὴν ῥητὴν ὑπόσχεσιν ὅπως ὡς ἴδιον τέκνον του ἀναθρέψη αὐτὸ καὶ ἐνηλικιώσῃ καὶ ἀκολουθῶς ἀποκαταστήσῃ αὐτὴν ὡς πατὴρ. Ἀφ' ἑτέρου ἢ Σταματινῆ I. Κορκῆ παραδίδουσα ἐξ ἰδίας προαιρέσεως καὶ μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως τὴν θυγατέρα αὐτῆς Εὐτυχίαν τῷ κ. Κλεάνθῃ Μαγκλῆ, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀποσύρῃ αὐτὴν εἰς τὸ ἐξῆς οὐδὲ νὰ ζητήσῃ τὴν παραμικρὰν ἀμοιβὴν, ἀλλὰ λογίζεται ἡ ἀμοιβὴ τῶν ἐκδουλεύσεων πρὸς ὄφελος μόνῃς τῆς θυγατρὸς τῆς κατὰ τὰς ἀνωτέρω ὑποχρεώσεις τοῦ κ. Κλεάνθους Μαγκλῆ»¹. *Διαίτησία*, η παρέμβαση της Δημογεροντίας για την εξωδικαστική διευθέτηση υποθέσεων των πολιτών, που αφορούσαν εμπορικές, εργατικές, κτηματικές και άλλες διαφορές, μια δικαιοδοσία που είχαν οι Δημογέροντες και με τον οθωμανικό νόμο του 1869 «περί νομαρχιών» «... νὰ διασκέπτωνται καὶ νὰ λύωσιν εἰρηρικῶς πᾶσαν διαφοράν, δυναμένην νὰ περαιωθῆ διὰ τῆς συνδιαλλαγῆς τῶν διαφερομένων κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου διαγραφόμενα ὄρια»². Προφανώς για τις υποθέσεις που ήταν εκτός αρμοδιότητας του τοπικού Ειρηνοδικείου.

7. Το σύστημα της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και δημόσιας υγείας της Νισύρου

Τα ζητήματα της υγείας ανήκαν στην ιδιαίτερη μέριμνα της Κοινότητας και αποτελούσαν αντικείμενο της *Ιατρικής Επιτροπής*, η οποία εκλεγόταν μαζί με τους Δημογέροντες και το Δημογεροντικό Συμβούλιο από την ετήσια συνέλευση των προκρίτων, με τους οποίους από κοινού αποφάσιζαν. Καθήκον της Επιτροπής ήταν η αναζήτηση του κατάλληλου γιατρού και φαρμακοποιού για τις ανάγκες της Κοινότητας Μανδρακίου, να διαπραγματευθεί το μισθό τους και να φέρει προς έγκριση το διορισμό τους στη Γενική Συνέλευση. Στη συνέχεια η Κοινότητα εκπροσωπούμενη από τους Δημογέροντες και τα μέλη της Ιατρικής Επιτροπής υπέγραφαν με τους διοριζόμενους τα σχετικά *συμφωνητικά*, με τα οποία ορίζονταν οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων μερών. Από τα συμφωνητικά διορισμού του γιατρού Μιλτιάδη Λογοθέτη (18 Σεπτεμβρίου 1906) και του φαρμακοποιού Γεωργίου Κ. Κατσιματίδη (24 Σεπτεμβρίου 1906) προκύπτουν τα εξής: Η Κοινότητα Μανδρακίου διόρισε τον *γιατρό* έναντι ετήσιου

1. Δημογεροντία Μανδρακίου, *Διάφοροι συμβολαιογραφικά πράξεις 1905-1911*, σ. 34-35.

2. Βλ. άρθρο 59 του τόμου 1869 «περί νομαρχιών» στο κεφάλαιο της Λέρου, Παράρτημα, αρ. 1.

μισθού 140 εικοσάφραγκων¹ με την υποχρέωση να διατηρεί με δικά της έξοδα φαρμακοποιό και Φαρμακείο εξασφαλίζοντας τα φάρμακα που επέλεγε ο γιατρός. Από την πλευρά του ο γιατρός όφειλε να εκτελεί τα καθήκοντά του με ευσυνειδησία επισκεπτόμενος πάντοτε πρόθυμα και με ενδιαφέρον όλους ανεξαιρέτως τους κατοίκους του Μανδρακίου, εκτός εκείνους που η Δημογεροντία και η Επιτροπή είχαν εξαιρέσει, προφανώς κάποιους εύπορους, μέτρο που εφαρμόστηκε και σε άλλα νησιά. Επίσης να επισκέπτεται και τους πελάτες των Κοινοτικών Λουτρών και να καθορίζει τη θεραπευτική τους αγωγή και ακόμα μπορούσε να επισκέπτεται ασθενείς των άλλων χωριών «δι' ίδιον λογαριασμόν» χωρίς να διανυκτερεύει σ' αυτά. Ως προς τον *φαρμακοποιό*, η Κοινότητα τον διόρισε με 2.500 γρ. ετησίως με την υποχρέωση να εκτελεί τις συνταγές με προθυμία και ζήλο, όλων που προσέρχονταν στο Φαρμακείο, να τις καταχωρεί σε ειδικό βιβλίο, να καταγράφει την αξία των φαρμάκων που δίδονταν σε ξένους -κι αυτό γιατί τα πλήρωναν- και να υπακούει στις εντολές του γιατρού².

Αναφορικά με την ιατροφαρμακευτική δαπάνη της Κοινότητας κατά την περίοδο της θητείας του γιατρού Μιλτιάδη Λογοθέτη, σύμφωνα με τον εκκαθαριστικό λ/σμό του ταμιά της Ιατρικής Επιτροπής δασκάλου Γ. Παπαδοπούλου, που αναφέρεται στην περίοδο από 18 Σεπτεμβρίου 1905 μέχρι 17 Σεπτεμβρίου 1907, αυτή ανήλθε σε 24.274 γρ. και αφορούσε τους μισθούς του γιατρού και του φαρμακοποιού 13.090 γρ. (53,9%) και 2.145 γρ. (8,9%) αντίστοιχα, την αγορά φαρμάκων 7.672 γρ. (31,6%) και τα γενικά έξοδα 1.367 γρ. (5,6%), φωτισμός, ενοίκιο κ.λπ. Η δαπάνη αυτή καλύφθηκε από έσοδα 24.423 γρ. που προέρχονταν κατά 23.108 γρ. (94,6%) από την Κοινότητα, κατά 893 γρ. (3,7%) από την πώληση φαρμάκων, προφανώς στους ευκατάστατους και ξένους, κατά 366 γρ. από την πώληση φαρμάκων «πολυτελείας», όπως χαρακτηρίζονταν τα καλλυντικά, και κατά 56 γρ. (0,2%) από έκτακτα έσοδα. Τη διαχείριση είχε ελέγξει Εξελεγκτική Επιτροπή αποτελούμενη από τους Δημογέροντες Οδ. Σακελλαρίδη και Νικ. Καρβαΐνη, από τον σύμβουλο της Δημογεροντίας Ν. Ε. Παπαϊωάννου και από τον έμπορο Φίλιππο Φιλίππου και επικυρώσει ο Μητροπολίτης Ρόδου Ιωακείμ³.

Για την προστασία της υγείας των πολιτών η Δημογεροντία Μανδρακίου σε εφαρμογή σχετικής διαταγής της Διοίκησης Ρόδου, ψήφισε κατά την συνεδρίαση της 24ης Μαΐου 1915 *Υγειονομικό Κανονισμό*, του οποίου οι κυριότερες διατάξεις ήταν: Οι πωλητές άρτου έπρεπε να τον φυλάσσουν μέσα σε γυάλινες προθήκες και οι πωλητές λαχανικών και κάθε φαγώσιμου είδους δεν έπρεπε να τα έχουν εκτεθειμένα (άρθρα 1-3). Επίσης και οι ζαχαροπλάστες έπρεπε να φυλάσσουν τα είδη τους σε γυάλινες προθήκες (άρθρο 4). Τα κρεοπωλεία έπρεπε να κλείνουν με πόρτες κιγκλιδωτές, να ασβεστώνονται συχνά και τα προς πώληση κρέατα να είναι σκεπασμένα με καθαρό ύφασμα, οι δε κρεοπώλες έπρεπε «να φέρωσι λευκούς έπενδύτας» (άρθρο 5). Το γάλα έπρεπε να μεταφέρεται με δοχεία από λευκοσίδηρο και να είναι καθαρά (άρθρο 6). Οι ιδιοκτήτες καταστημάτων, μαγειρείων, καφενείων, εστιατορίων και ταβερνών ήταν υποχρεωμένοι να διατηρούν καθαρά τα καταστήματά τους και μια φορά τουλάχιστον το χρόνο να τα απολυμαίνουν υπό την επίβλεψη της Υγειονομικής Υπηρεσίας (άρθρο 7). Οι προριζόμενοι για τα ζώα χώροι (κρεμάρια, στάβλοι) έπρεπε να ασβεστώνονται και να μη γειτνιάζουν με αποθήκες φαγώσιμων ειδών (άρθρο 8). Απαγορεύονταν η ελεύθερη περιφορά χοίρων, αιγών, προβάτων και όνων στους δρόμους τόσο την ημέρα όσο και τη νύχτα (άρθρο 9). Απαγορευόταν επίσης η απόρριψη ακάθαρτων νερών στους δρόμους (άρθρο 10) και η ελεύθερη περιφορά των σκύλων, εκτός αν ήταν δεμένοι με αλυσίδα ή σχοινί, διαφορετικά θα δηλητη-

1. Ένα εικοσάφραγκο ισοδυναμούμε με 100 γρ. περίπου.

2. Δημογεροντία Μανδρακίου, *Διάφοροι συμβολαιογραφικά πράξεις 1905-1911*, σ. 61-62. Βλ. σχετικά συμφωνητικά στο Παράρτημα, αρ. 8 και 9.

3. Δημογεροντία Μανδρακίου, *Βιβλίον διαφόρων δημαρχιακών λ/σμών*, 1884-1908, σ. 89

ριάζονταν από τον «επιτετραμμένο» (άρθρο 11). Οι κάτοχοι οποιουδήποτε ζώου έπρεπε να θάβουν το πτώμα του μακριά από τα σπίτια (άρθρο 12). Οι παραβάτες των διατάξεων αυτών θα τιμωρούνταν με πρόστιμο από 5-50 φράγκα (άρθρο 13)¹.

Με το ίδιο σύστημα ήταν οργανωμένη η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και στις δύο άλλες Κοινότητες του νησιού. Η Νίσυρος συγκριτικά με τα άλλα νησιά διέθετε περισσότερους γιατρούς κι αυτό γιατί από τα τέλη του 19ου αιώνα που άρχισαν να λειτουργούν τα ιαματικά λουτρά της Κοινότητας Μανδρακίου και του γιατρού Π. Παντελίδη στους Πάλους, το σύστημα υγείας εκτός από τους 5.000 κατοίκους έπρεπε να εξυπηρετεί και τους πελάτες των υδροθεραπευτηρίων, που τελούσαν υπό ιατρική παρακολούθηση. Αυτός ήταν και ο λόγος που η Δημογεροντία ζητούσε γιατρούς από άλλα νησιά και κυρίως από την Κάλυμνο. Είναι χαρακτηριστικό ότι στα μέσα της δεκαετίας του '30 υπήρχαν στη Νίσυρο επτά γιατροί, τέσσερις στο Μανδράκι, οι Εμμ. Σακλαρίδης, Μιχ. Τσατσαρώνης, Παρθένης Κόκκινος και Νικ. Τηλιακός, δύο στον Εμπορειό, οι Μιχ. Αντάπασης και Γρ. Τριανταφύλλου και ένας στα Νικιά, ο Εμμ. Αλεξιάδης, από τους οποίους, εκτός από τον Νικ. Τηλιακό που ήταν Καλύμνιος, όλοι οι άλλοι ήταν Νισύριοι.

8. Θεσμοί για τον έλεγχο της χρήσης γης και την προστασία της χλωρίδας και πανίδας του νησιού

Η Δημογεροντία είχε αποφασιστικές αρμοδιότητες και με τα κτηματικά ζητήματα κι αυτό γιατί οι βασικές δραστηριότητες του νησιού, η γεωργία και η κτηνοτροφία, συνδέονταν άμεσα με τη γη. Η Κοινότητα Μανδρακίου είχε δημιουργήσει διάφορους θεσμούς για την κατοχύρωση της κτηματικής περιουσίας, τον *έλεγχο της χρήσης γης*, την προστασία της πλούσιας *χλωρίδας* και *πανίδας* του νησιού καθώς και της *οικιστικής ανάπτυξης*, αφού είχε τη δυνατότητα να καθορίζει τους όρους δόμησης των υπό κατασκευή σπιτιών με τη συναίνεση των όμορων ιδιοκτητών ακινήτων. Τη σχετική πράξη – συμφωνητικό υπέγραφαν οι συμβαλλόμενοι -δηλαδή οι ιδιοκτήτες της υπό κατασκευή οικοδομής και οι όμοροι ιδιοκτήτες- και δύο αξιόπιστοι μάρτυρες και καταχωρούνταν στο οικείο βιβλίο της Δημογεροντίας². Για την προστασία των αγρών και τον έλεγχο των γεωργοκτηνοτροφικών δραστηριοτήτων λειτουργούσε ειδική υπηρεσία με επικεφαλής επιστήμονα γεωπόνο, που καθήκοντά της ήταν η μίσθωση των νησίδων Γυαλιού και Πυργούσας, ιδιοκτησίας της Κοινότητας, για σπορά και βοσκή, ο καθορισμός των ορίων των βοσκοτόπων, ο διορισμός, παρακολούθηση και καθοδήγηση των αγροφυλάκων και η εκδίκαση των παραβιάσεων, που αφορούσαν τα όρια των βοσκοτόπων, τις δουλειές διάβασης, τον προσδιορισμό των δικαιουμένων να συλλέγουν τους καρπούς δένδρων που βρίσκονταν σε αμφισβητούμενα κτήματα και άλλα.

Η Δημογεροντία ενδιαφερόταν και για την προστασία της πανίδας και της χλωρίδας. Καθόριζε τις περιόδους για το κυνήγι της πέρδικας και ταυτόχρονα επικήρυσσε τα βλαβερά για τη γεωργία πτηνά, την κουρούνα³ με ένα γρόσι και με μισό γρόσι τα αυγά της. Ως προς την προστασία της χλωρίδας η Δημογεροντία είχε θεσπίσει μέτρα με τα οποία απαγορεύονταν η κοπή δένδρων, ιδιαίτερα όταν επρόκειτο για την παραγωγή ξυλανθράκων, χωρίς την άδειά της. Μάλιστα, όταν το 1924 η Ιταλική Διοίκηση καθιέρωσε νέο καθεστώς, που κρατικοποιούσε τα δάση, οι Κοινότητες του νησιού συνήλθαν σε κοινή συνεδρίαση στις 17 Νοεμβρίου 1925 και αποφάσισαν από τη μια να αρνηθούν την εφαρμογή του νέου καθεστώτος με

1. Δημογεροντία Νισύρου, *Βιβλίων πρακτικών 1914-1915*, σ. 111-112. Βλ. πλήρες κείμενο στο Παράρτημα, αρ. 10.

2. Δημογεροντία Μανδρακίου, *Διάφοροι αγοραπωλησίου 1920-1920*, σ. 69.

3. Είδος στρουθιόμορφου πτηνού χρώματος μαύρου, η γνωστή κορώνη, που προκαλούσε καταστροφές στους καρπούς της συκιάς και του αμπελιού.

το αιτιολογικό ότι τα ανέκαθεν ισχύοντα προνόμια στα νησιά δεν αναγνώριζαν κυβερνητικές γαίες και δάση και από την άλλη θέσπισαν κανόνες προστασίας των δένδρων, που όριζαν ότι για την κοπή τους απαιτούνταν δημαρχιακή άδεια, που χορηγούνταν ύστερα από γνωμάτευση ειδικού με την υποχρέωση της αντικατάστασής τους από καρποφόρα και ταυτόχρονα κανόνιζαν και τις επιβαλλόμενες για τους παραβάτες ποινές¹.

9. Ο θεσμός του κοινοτικού κτηματολογίου Μανδρακίου Νισύρου 1785-1945

Στα μέσα προστασίας της κτηματικής περιουσίας και διασφάλισης των κτηματικών συναλλαγών ανήκει και ο θεσμός του *Κτηματολογίου*, γνωστού στην τοπική κοινωνία ως «Μάνα», το βιβλίο δηλαδή στο οποίο καταχωρούνταν τα κτήματα και τα σπίτια των δημοτών. Στο βιβλίο αυτό κάθε ιδιοκτήτης του κτήματος (χωραφιού) διατηρούσε μερίδα στην οποία αναγράφονταν η τοποθεσία του κτήματος (τοπωνύμιο), η έκταση σε καφίζια και οι μεταβολές που γίνονταν με βάση τους τίτλους ιδιοκτησίας (προικοσύμφωνα, διαθήκες, δωρητήρια, πωλητήρια κ.λπ.). Με ανάλογα στοιχεία καταχωρούνταν και τα σπίτια. Στην Κοινότητα Μανδρακίου είχαν εντοπισθεί και μελετηθεί τέσσερα *κτηματολογικά βιβλία*²: Του 1785, που διασώθηκαν μερικά φύλλα και τα επόμενα του 1828, 1895 και 1923, που διατηρούνται σε καλή σχετικά κατάσταση. Όπως φαίνεται, το ένα βιβλίο διαδέχονταν χρονολογικά το άλλο κι αυτό γιατί από την πολλή χρήση και «κατάχρηση» καταστρέφονταν και έπρεπε να αντικατασταθούν. Στο βιβλίο της κτηματικής καταγραφής του 1828, που έχει τίτλο «Καταγραφή γης γεωργουμένης τε και εξουσιαζομένης υπό των εν Μανδρακίω χωρίω της νήσου Νισύρου οικούντων χριστιανών», δημοσιεύεται υπό μορφή προλόγου ένας διάλογος μεταξύ της «καταγραφής» και του «θεατή»³, που διαφωτίζει την κατάσταση που επικρατούσε στα κοινοτικά πράγματα του νησιού στο τελευταίο τέταρτο του 18ου αιώνα. Ο διάλογος αποδίδεται στον ηγούμενο της Μονής Νεόφυτο (1821-1856), ο οποίος έκανε την καταγραφή με βοηθούς τον ιερομόναχο Γρηγόριο Λαυριώτη από την Σκιάθο και τον Νικόλα του Νικήτα, προφανώς Νισύριο παπά. Ο Ηγούμενος υπαγόρευε, ο Γρηγόριος έγραφε και ο παπά Νικόλας επαλήθευε τα καφίζια. Την περίοδο της καταγραφής δημογέροντας ήταν ο Γεώργιος Μανόλακας.

Ο Νεόφυτος, που εκτιμόνταν ιδιαίτερα από τον τότε Μητροπολίτη Ρόδου Ιάκωβο⁴, ήταν άνθρωπος με αυστηρές αρχές, που ήθελε σύμφωνα με το διάλογο, να βάλει κάποια τάξη στην «πλεονεξίαν και αμάθειαν» των ανθρώπων της εποχής του. Το βιβλίο της καταγραφής, που μέχρι τότε βρίσκονταν «εις τὰ ὀσπήτια τῶν κατὰ καιρὸν πρωτογέρον», το κράτησε στη Μονή της Σπηλιανής «καὶ ὅταν ἔχουν χρείαν νὰ τὸ ἀνταμώσουν ἄς ἔρχονται πέντε ἔγκριτοι τοῦ χωρίου μετὰ τοῦ κατὰ καιρὸν Δημογέροντος». Με τον τρόπο αυτό αποκλείστηκαν οι παρεμβάσεις των πρωτόγερων και δημογερόντων, που αλλοίωναν τις καταγραφές του βιβλίου και σφετερίζονταν ξένα κτήματα και έτσι διασφαλίστηκε η *κτηματική περιουσία* των δημοτών με το κύρος του Ηγούμενου που ήταν και Αρχιερατικός Επίτροπος του Μητροπολίτη.

Η κτηματική αυτή καταγραφή του 1828, το κτηματολόγιο, η λεγόμενη «Μάνα», κάποια περίοδο της ηγουμενίας των διαδόχων του Νεοφύτου, του Μακαρίου (1856-1879) ή του Κυρίλλου (1879-1923) φαίνεται να παραδόθηκε στη Δημογεροντία, αφού η επόμενη καταγραφή του 1895, που το βιβλίο της είχε τίτλο «Κτηματολόγιον», έγινε από τους τότε δημογέροντες Νικό-

1. Βιβλίων *Πρακτικῶν Δημοτικῶν Συμβουλίου Μανδρακίου 1915-1926*, σ. 646-647. Βλ. και σχετικό κείμενο της κοινής απόφασης των Κοινοτήτων της Νισύρου της 17ης Νοεμβρίου 1925 στο Παράρτημα, αρ. 11.

2. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Τα Κτηματολόγια της Νισύρου κατά τα χρόνια της δουλείας 1785-1945*, Αθήνα 1967.

3. Βλ. πλήρες κείμενο του διαλόγου στο Παράρτημα, αρ. 12.

4. Νικήτας Οδ. Σακελλαρίδης, «Παναγία Σπηλιανή», *Νισυριακά*, τόμος ΣΤ', 1978, σ. 147.

λαο Γενά και Ιάκωβο Καφεζή, άνδρες συνετούς, με μακρά θητεία στα κοινοτικά πράγματα. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι υποστηρίχθηκε και η άποψη ότι το βιβλίο του 1828 παρέμεινε στη Μονή και η Δημογεροντία σύνταξε από την αρχή το Κτηματολόγιο του 1895¹. Η νέα καταγραφή ακολούθησε τη διάταξη της προηγούμενης με μερίδες των κτηματιών και την καταχώρηση των στοιχείων κάθε κτήματος (τοποθεσία, έκταση σε καφίζια και μεταβολές). Αρκετά χρόνια αργότερα, επί δημαρχίας του γιατρού Γεωργίου Καμμά (1916-1920), ο οποίος ανέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες για τη μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος και την οργάνωση της δημαρχίας², συμπεριέλαβε σ' αυτές και το ζήτημα του κτηματολογίου, το οποίο έφερε προς συζήτηση στο Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Μανδρακίου στη συνεδρίαση της 26ης Φεβρουαρίου 1920 με θέμα «Δημοτικόν Κτηματολόγιον». Στα πρακτικά της Δημαρχίας καταχωρήθηκε η εξής απόφαση: «Προτείνεται παρὰ τοῦ κ. Προέδρου καὶ αὐθις ὁ καταρτισμὸς κατὰ τὸ δυνατόν ἀρτίου κτηματολογίου, καθ' ὅσον τὸ ὑπάρχον πλημμελὲς ὄν, γίνεται πρόξενον καθημερινῶν προστριβῶν μεταξύ τῶν δημοτῶν διὰ κτηματικὰς διαφορὰς, ἐκτὸς δὲ τοῦ πλημμελοῦς εἰς πολλὰ μέρη εἶναι κατετραμμένον καὶ κηλιδωμένον ἐκ τῆς πολυκαιρίας. Ἐπειδὴ ὁ δι' ἀκριβοῦς καταμετρήσεως καταρτισμὸς ἀρτίου κτηματολογίου καὶ χρόνον πολὺν θὰ ἀπαιτήσῃ καὶ ἔξοδα δυσανάλογα πρὸς τὴν οικονομικὴν κατάστασιν τῆς Κοινότητος καὶ ἐπειδὴ ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἀβέβαια οὔσα ἀναμένεται ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ μεταλλάξῃ, ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ὅπως ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποφύγωμεν τὸν τέλειον καταρτισμὸν κτηματολογίου καὶ ἐν ἀνάγκῃ περιορισθῶμεν μόνον εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ ὑπάρχοντος παλαιοῦ διὰ τῆς δηλώσεως παρ' ἐκάστου κτηματίου τῆς χωρητικότητος εἰς κοιλὰ τῶν οἰκείων κτημάτων»³.

Η μη επανεκλογή του Γ. Καμμά ανέστειλε την ανασύνταξη του Κτηματολογίου, η οποία τελικά πραγματοποιήθηκε επί δημαρχίας Εμμ. Κατσιματίδη με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου της 25ης Σεπτεμβρίου 1923, με την οποία κλήθηκαν οι δημότες του Μανδρακίου να προσκομίσουν τίτλους ιδιοκτησίας των κτημάτων τους, προκειμένου να συνταχθεί το νέο Κτηματολόγιο. Μάλιστα αποφασίστηκε στην πρώτη σελίδα του κτηματολογικού βιβλίου να καταχωρηθούν υπό μορφή προλόγου και οι όροι τους οποίους είχε συντάξει ο Κατσιματίδης για τη λειτουργία του Κτηματολογίου, που αποτελούν ένα είδος *κανονισμού*⁴. Σύμφωνα λοιπόν με τους όρους αυτούς, κάθε πολίτης διατηρούσε κτηματολογική μερίδα με βάση τους τίτλους, που θεωρούνταν τα προικοσύμφωνα, οι διαθήκες, τα δωρητήρια, τα ανδρομοίρια, τα γυναιομοίρια, τα βαπτιστικά, οι δικαστικές αποφάσεις των πολιτικών και εκκλησιαστικών δικαστηρίων και τα πωλητήρια, όχι όμως και το δικαίωμα διαδοχής (άρθρα 1-5). Σε κάθε πολίτη δίνονταν ένα *βιβλιάριο*, πιστή αντιγραφή της κτηματολογικής του μερίδας, επικυρωμένο από τον εκάστοτε Δήμαρχο και τον Γραμματέα της Κοινότητας (άρθρο 6). Κάθε πράξη – εγγραφή έπρεπε να γίνεται ταυτόχρονα στο Κτηματολόγιο και στο βιβλιάριο, διαφορετικά η πράξη ήταν άκυρη (άρθρο 7). Κτήματα των οποίων απωλέσθηκαν οι τίτλοι μπορούσαν οι ιδιοκτήτες να τα καταχωρήσουν στη μερίδα τους με βάση *μαρτυρικό έγγραφο* τριών τουλάχιστον αξιόπιστων μαρτύρων (άρθρο 8). Με την ανασύσταση του Κτηματολογίου και τη θέσπιση του Κτηματολογικού Κανονισμού τερματίστηκε μια ανώμαλη κατάσταση, που δημιουργούσε προστριβές μεταξύ των δημοτών στα κτηματικά ζητήματα. Το Κτηματολόγιο αυτό ίσχυσε μέχρι την Ενσωμάτωση με την εφαρμογή και στη Δωδεκάνησο του Αστικού Κώδικα, οπότε και αντικαταστάθηκε από το θεσμό του Υποθηκοφυλακείου.

1. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Τα Κτηματολόγια της Νισύρου...*, ό.π. σ. 85.

2. Κώστας Σακελλαρίδης, «Ο Δήμαρχος Γεώργιος Καμμάς (περίοδος 1916-1920)», *Νισυριακά*, τόμος Ζ', Αθήνα 1981, σ. 300 επ.

3. *Βιβλίον Πρακτικῶν Δημοτικῶν Συμβουλίου Μανδρακίου 1915-1926*, σ. 215-216.

4. *Βιβλίον Πρακτικῶν Δημοτικῶν Συμβουλίου 1915-1926*, ό.π., σ. 475. Βλ. και σχετικό κείμενο στο Παράρτημα, αρ. 13.

10. Τα εκπαιδευτικά πράγματα στις αρχές του 19ου αιώνα, οι αντιδράσεις και το πρώτο συστηματικό σχολείο του 1865

Υπήρχαν ακόμα, όπως ήδη αναφέρθηκε, δύο τομείς όπου η Δημογεροντία από κοινού με την Εκκλησία, είχαν θεσμικό ρόλο: η *παιδεία* και η *δικαιοσύνη* σε ότι αφορούσε την εκδίκαση διαφορών οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου. Η Νίσυρος στις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα, όμως σημειώνει ο δάσκαλος Γ. Παπαδόπουλος (1909) «διετέλει υπό τὴν ἀγλὴν (μαυρίλα) τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀμαθείας καὶ οὐδὲν δημοτικὸν σχολεῖον ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ἰδιῶται τινὲς γραμματοδιδάσκαλοι ἐδίδασκον τοὺς παῖδας ἐν τοῖς καταγωγίσι τῶν οἰκιῶν ἔχοντες ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιάσπαστον καὶ ἀχώριστον σύντροφον τὴν φάλαγγα [βούρδουλας] καὶ τὴν νευρώδη μάστιγα [μαστίγιο], ἕκαστος δὲ μαθητῆς ἐπλήρωνε δίδακτρα συνιστάμενα ἀπὸ 20 ἕως 30 γρόσια ἑτησίως»¹. Ο μαθητῆς διδασκόταν στην αρχὴ τὴ φυλλάδα με κείμενο ἀπὸ τις Ἁγίες Γραφές (Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη), ὅπως «Σταυρὲ βοήθει μοι», τα «ἐκ Θεοῦ ἄρχεσθαι καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι» καὶ ὅταν προβιβαζόταν τὸν «Οκτάηχον», τὸ «Ψαλτήριον» καὶ τελευταῖα τὸν «Ἀπόστολον», τὸν ὁποῖο διάβαζε στὴν ἐκκλησία, ἀπόδειξη ὅτι «έμαθε» γράμματα, γεγονός που γιορτάζονταν ἀπὸ τους γονεῖς. Η ἐκπαίδευση ἦταν *ιδιωτική* καὶ οἱ χῶροι στους ὁποῖους δίδασκονταν οἱ μαθητῆς τα κατώγια -τα υπόγεια τῶν σπιτιῶν, που χρησίμευαν ὡς ἀποθήκες καὶ χοιροστάσια- παρέπεμπαν σε ἓνα εἶδος «κρυφοῦ σχολείου», ὄχι για τὸ φόβο τῶν Τούρκων, ἀλλὰ για τις ἀντιδράσεις τῶν Νισυρίων, που πίστευαν πως υπῆρχε κίνδυνος να ξεστρατίσουν οἱ νέοι ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Θεοῦ με τὴν *κοσμικὴ παιδεία*². Γραμματοδιδάσκαλοι τὴν περίοδο αὐτὴ ἀναφέρθηκαν ὁ Νικόλαος Σακελλαρίδης, ἀδελφός τοῦ Κωνσταντίνου Σακελλαρίδη (Ξένου), ὁ ἀρχιμ. Ἱερομνήμονος καὶ ὁ Κυρ-Μανώλης (1794-1876), ὁ ὁποῖος εἶχε σπουδάσει στὸ Ιάσιο τῆς Μολδαβίας καὶ ὕστερα ἀπὸ πολυετὴ ἀποδημία γύρισε στὴ Νίσυρο καὶ δίδαξε³.

Η πρώτη κίνηση για τὴν ἰδρυση *κοινοτικῶν σχολείων* στὸ Μανδράκι ἐγίνε τὴν περίοδο 1823-1824 ἀπὸ τὸν *Κωνσταντῖνο Ξένο* (1800-1874)⁴, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἀποφοίτησή του ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο τῆς Σύρου ἐπέστρεψε στὴν πατρίδα του σπουδαγμένος να ἀσχοληθεῖ με τὴ διδασκαλία τῶν νέων. Προσπάθησε να πείσει τους συντηρητικὸς προεστούς καὶ δημογέροντες να ἰδρῦσουν *κοινοτικὸ σχολεῖο*, που θα συνέβαλλε στὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν κατοίκων καὶ θα συντελοῦσε στὴν πρόοδο τοῦ νησιῦ, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνο ἀπέρριψαν τὴν πρότασή του, που δεν προκαλοῦσε καὶ οικονομικὴ ἐπιβάρυνση στὴν Κοινότητα, ἀφοῦ ἡ ἀποζημίωση τοῦ δασκάλου ἦταν μια κουλούρα, ἡ ονομαστικὴ «κουλούρα τοῦ δασκάλου», που ὁ μαθητῆς πρόσφερε στὴν ἀρχὴ κάθε εβδομάδας στὸν δάσκαλο, ἀλλὰ καὶ τὸν κατηγόρησαν ὅτι με τὴ διδασκαλία του «εἰσάγει κενὰ δαιμόνια». Ὁ Ξένος εἶχε τὴν ευκαιρία, ὡς εκπρόσωπος τῆς Νισύρου στὴν πρεσβεία τῶν Συμιακῶν που ἐπισκέφθηκε τὴν Πύλη τὸ Μάιο τοῦ 1831 να διαμαρτυρηθεῖ για τις παραβιάσεις τῶν προνομίων, να συναντήσῃ τὸν τότε Πατριάρχη Κωνσταντῖνο καὶ να τὸν ενημερώσῃ για τὴν επικρατοῦσα στὸ νησί κατάσταση, με ἰδιαίτερη ἀναφορά στὴν παιδεία. Ὁ Πατριάρχης ἐστειλε τότε ἐπιστολὴ (31 Ἰουνίου 1831) στους προεστώτες καὶ προκρίτους τῆς Νισύρου, στὴν ὁποία ἀνέφερε ὅτι «...πολλοὶ λόγοι προσέβαλον εἰς τὰς ἀκοάς μας ὅτι γίνονται παρεκτροπαὶ ἐκ μέρους ὑμῶν τῶν προεστώτων καὶ ὅτι ἐπιπολάζουσι (ἐπικρατοῦν) διχόνοια καὶ παλαιαὶ καταχρήσεις εἰς τὸ μεταξύ σας καὶ γίνεται ἀδιαφορία τοῦ κοινῶ καλοῦ

1. Γεώργιος Παπαδόπουλος, ὁ.π., σ. 45.

2. Κώστας Σακελλαρίδης, *Κωνσταντῖνος Σακελλαρίου, ὁ μετέπειτα Κωνσταντῖνος Ξένος*, Ἀθήνα 1993, σ. 30.

3. Κωνσταντῖνος Μούρας, «Τὸ Γυμνασιακὸν Παράρτημα καὶ ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Νισύρῳ», *Νισυριακὰ Χρονικά*, τεύχος 14, Ἰανουάριος 1957, σ. 19.

4. Τὸ πραγματικὸ του ἐπίθετο ἦταν Σακελλαρίου, γιος τοῦ παπᾶ Γιάννη Σακελλαρίου, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε ἀποξενώσει ἐπειδὴ χρησιμοποίησε κάποια ὀνόματα τοῦ πατέρα του για να σπουδάσει, ὁπότε καὶ ἀλλάξε τὸ ἐπίθετο του σε «Ξένος».

καὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν κατοίκων...» καὶ τους προέτρεπε αναφερόμενος στον κυρ Κωνσταντίνον Σακελλαρίου [Ξενον] «...ἄνδρα συνετὸν καὶ μὲ προτερήματα ἐστολισμένον καὶ ἔχοντα πόθον καὶ ζῆλον εὐλικρινῆ ὑπὲρ τοῦ ἀληθοῦς συμφέροντος καὶ τῆς καθ' αὐτὸ ὠφελείας τῆς πατρίδος σας [...] νὰ τὸν τιμᾶτε καὶ νὰ τὸν ἀγαπᾶτε καὶ νὰ ὑπακούετε εἰς τὰς φρονίμους ὁδηγίας καὶ εὐλικρινεῖς ὑποθήκας του καὶ μὲ κοινὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν καὶ μὲ ζῆλον διακαῆ νὰ ἐπιμεληθῆτε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ συστήσετε σχολεῖον εἰς τὴν πατρίδα σας πρὸς φωτισμὸν τῶν τέκνων σας καὶ ὠφέλειαν...»¹.

Οἱ Νισύριοι αγνόησαν τις προτροπές του Πατριάρχου, παρά το γεγονός ὅτι ἀνέκαθεν ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ κατὰ τὸπον ἐκάστοτε Μητροπολίτης καὶ ὁ εκπρόσωπός του Ἀρχιερατικός Ἐπίτροπος εἶχαν, σύμφωνα με τὸ προνομιακὸ καθεστῶς, τὴν ευθύνῃ τῆς παιδείας τῶν ὑπόδουλων χριστιανικῶν λαῶν. Καὶ ὄχι μόνο αγνόησαν τὸν Πατριάρχη, ἀλλὰ ὅταν ὁ Ξένος ἐκλέχθηκε καὶ δημογέροντας, τὸ σύνολο τῶν προεστῶν στράφηκε ἐναντίον του με ἀποτέλεσμα νὰ μὴν του ἐπιτρέψουν νὰ ἐφαρμόσει τὸ ἐκπαιδευτικὸ του πρόγραμμα καὶ νὰ περιοριστεῖ στὴν «κατ' οἶκον» διδασκαλία τῶν νέων μέχρι τὸ 1835, ὅταν πῆγε στὴν Ἄνδρο νὰ φοιτήσῃ στὴν ἰδρυθεῖσα τὸ ἴδιο ἔτος πρωτοποριακὴ Σχολὴ τοῦ *Θεόφιλου Καΐρη*. Τὸ 1837 γυρίζοντας στὴ Νίσυρο ἀνοίξε σχολεῖο καὶ ἀρχισε νὰ διδάσκει τοὺς νέους, ὅταν τὸ 1839 ξέσπασε θύελλα κατὰ τοῦ Καΐρη, ποὺ κατηγοροῦνταν ὅτι δίδασκε στὴ Σχολὴ τὴν ἀντικατάσταση τοῦ Χριστιανισμοῦ με μιὰ ἀπλὴ θεοσέβεια. Ἡ θύελλα αὐτὴ ξεσήκωσε καὶ τοὺς Νισύριους ἐναντίον του. Νὰ τι γράφει ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος Ludwig Ross στὶς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴ Νίσυρο, τὴν ὁποία εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὸν Αὐγούστο τοῦ 1841 καὶ περιηγηθεῖ με συνοδὸ τὸν Ξένο: «...ἐξεσηκώθη καὶ ἐδῶ [Νίσυρος] σφοδρότατος διωγμὸς κατὰ τοῦ συνόδου μας [Ξένου] καὶ τοῦ σχολεῖου του με ἐπικεφαλῆς τὸν Ἡγούμενο [Νεόφυτο]. Ἐτσι ὁ πτωχὸς διδάσκαλος ἐχρειάστη νὰ ἀναχωρήσῃ στὴ Σμύρνη καὶ νὰ περάσῃ ἐκεῖ πτωχικὴν ζωὴν μέχρις ὅτου προ ὀλίγων ἐβδομάδων [Ιούνιος-Ιούλιος 1841] ἐτόλμησε νὰ ξαναγυρίσῃ καὶ νὰ συγκεντρώσῃ περὶ τοὺς 30 μαθητὰς. Για νὰ προλάβῃ δε κάθε ὑπόνοια περὶ τῆς πεπλανημένης πίστεώς του ἐδίδασκει τοὺς μαθητὰς του εἰς τὴν αὐλὴν μιᾶς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας [Ποταμίτισσας]»². Οἱ προεστοὶ με τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, παρά τις ἀρχικὲς τοὺς ἀντιδράσεις, πείσθησαν ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Κωνσταντίνου Ξένου εἶχε εὐεργετικὴ ἐπίδραση στα παιδιὰ τους, ὄχι μόνο γιατί μάθαιναν σωστὰ γράμματα, ἀλλὰ γιατί ἀποκτοῦσαν ἠθος καὶ καλὴ ἀγωγή³. Αὐτὸ τὸ κλίμα διαταράχθηκε ὄχι πια γιὰ τις θρησκευτικὲς τοὺς πεποιθήσεις, ἀλλὰ ἀπὸ τις ἠθικὲς καὶ υλικὲς τοὺς περιπέτειες. Ὁ Γ. Παπαδόπουλος ἔγραφε ὅτι «ὁ λίαν ἐλεύθερος χαρακτήρ αὐτοῦ καὶ ὁ πλάνης τοῦ ἀνδρὸς βίος ἐγένετο μέγα κῶλυμα εἰς τὴν διαταραχθεῖσαν νέαν πνευματικὴν σταδιοδρομίαν τῆς νήσου διὸ καὶ ἐπῆλθεν πάλιν ἡ προτέρα κατάστασις»⁴.

Τὸ 1865 ἰδρύθηκε τὸ πρῶτο συστηματικὸ *κοινοτικὸ σχολεῖο* στο Μανδράκι ἀπὸ τὸν «ελλόγιμο» (λόγιος) Ἰωάννη Λογοθέτη (1835-1910), γνωστὸ καὶ γιὰ τὸ πλούσιο ποιητικὸ, λαογραφικὸ καὶ ἱστορικὸ του ἔργο⁵, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἀποφοίτησή του ἀπὸ τὴν Μεγάλῃ του Γένους Σχολή, ἀφοῦ δίδαξε σε διάφορες πόλεις τῆς Θράκης, τοῦ Εὐξεινοῦ Πόντου καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη, δέχθηκε νὰ γυρίσῃ στὴ γενέτειρά του καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴ διδασκαλία καὶ πνευματικὴ διαπαιδαγώγηση τῶν νέων τῆς Νισύρου. Ὁ Ἰ. Λογοθέτης ἐφάρμοσε στὴ σχολὴ ποὺ ἰδρυσε τὴν γνωστὴ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη *ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδο* τοῦ Κοκκῶνη. Λειτουργοῦσε ὡς τετράτα-

1. Κώστας Σακελλαρίδης, *Κωνσταντίνος Σακελλαρίου...*, Ἀθήνα 1993, σ. 46-48.

2. Ν. Κ. Βερδελής, «Πῶς εἶδε ἓνας Γερμανὸς τὸ νησί μας στα 1841 – Μία ἐνδιαφέρουσα πτυχὴ ἀπὸ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τοῦ νησιῦ μας», *Νισυριακὰ Χρονικά*, τεύχος 5, Ἰούνιος 1955, σ. 10.

3. Κώστας Σακελλαρίδης, *Κωνσταντίνος Σακελλαρίου...*, Ἀθήνα 1993, σ. 31.

4. Γεώργιος Παπαδόπουλος, ὁ.π., σ. 46.

5. Κώστας Σακελλαρίδης, *Ἐπιστολαὶ – Ποιήματα Ἰωάννου Λογοθέτη (1835-1910)*, Ἀθήνα 1974.

κτος διαρκής *Δημοτική Σχολή* και δίτακτος και ενίοτε τρίτακτος *Ελληνική Σχολή*, στην οποία όπως αναφέρει ο Γ. Παπαδόπουλος φοίτησε και ο ίδιος και πολλοί της εποχής του Νισύριοι «εὐδοκιμούντες καὶ διαπρέποντες ταῖς ἐπιστήμαις, ἐμπορίῳ, πολιτείᾳ καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς ἐπαγγέλμασι». Αρκετά χρόνια αργότερα, το 1892, ιδρύθηκε και *Παρθεναγωγείο*. Φαίνεται ότι οι Νισύριοι εξακολουθούσαν να αντιμετωπίζουν *αρνητικά* το σχολείο, γεγονός που προκάλεσε την παρέμβαση του τότε Μητροπολίτη Ρόδου Συνέσιου (1856-1876), ο οποίος με επιστολή του της 19ης Μαρτίου 1867 προς τον ηγούμενο της Σπηλιανής Μακάριο (1856-1879) του ζητούσε να προτρέψει τους Νισύριους να στείλουν τα παιδιά τους στο σχολείο. «Σᾶς ἐσωκλείσαμεν εὐχετικήν μας πρὸς τοὺς αὐτόθι εὐλογημένους Χριστιανούς ὑπὲρ τοῦ νέου Ἀλληλοδιδακτικοῦ Σχολείου, ἦν καὶ θέλεις τοῖς ἀναγνώσεις κοινῶς καὶ προτρέψεις ἐκ μέρους μας αὐτοὺς ὅπως στέλλωσιν ἀπὸ τοῦδε τὰ τέκνα των εἰς αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχουσι τινὲς ἐνάντιοι, θέλεις προλάβει νὰ κατευνάσῃς αὐτοὺς καὶ νὰ κατονομάσῃς τὰς τόσας τοῦ μαθητικοῦ τούτου σχολείου ὠφελείας καὶ ἐπομένως ἀναγνώσεις αὐτὸ κοινῶς ἐπ’ ἀγαθῶ τῆς αὐτόθι νεολαίας»¹. Με την προτροπή του Μητροπολίτη την ίδια περίοδο (1865) κατασκευάστηκε και το πρώτο διδακτήριο στη θέση «Τράπεζα», το σημερινό «Ζησιμοπούλειο».

11. Τα διάδοχα του αλληλοδιδακτικού σχολείου σχήματα, οι Σχολικές Εφορείες και ο ρόλος της Εκκλησίας

Δεν έχει εξακριβωθεί ποιοι δάσκαλοι διαδέχθηκαν τον Ι. Λογοθέτη, ο οποίος αναγκάστηκε με πόνο ψυχής να κατέβει από τη διδασκαλική έδρα και να ασχοληθεί με τη διαχείριση της μεγάλης κτηματικής περιουσίας του πενθερού του Νικ. Αποστολίδη στην Πέτσα της Καρίας και να βρει διέξοδο στη μελέτη των αρχαίων συγγραφέων, στην αρχαιολογική έρευνα και στην ποίηση και ταυτόχρονα να προσφέρει τις υπηρεσίες του στη γενέτειρά του². Μερικά χρόνια αργότερα, από ένα συμφωνητικό με ημερομηνία 30 Μαΐου 1876 που απόκειται στη Μονή Σπηλιανής, δίδεται η πληροφορία ότι οι πρόκριτοι της Νισύρου, η *Επιτροπή του Σχολείου*, όπως αναφερόταν στους όρους του συμφωνητικού, προσέλαβαν για την Κοινότητα τον ελληνοδιδάσκαλο Αντώνιο Ρούσσο με ετήσια μισθοδοσία 4.000 γροσίων από το Σεπτέμβριο του 1876. Από το μέρος των προυχόντων τη συμφωνία είχε υπογράψει ο Αρχιερατικός Επίτροπος ηγούμενος της Μονής Μακάριος, προφανώς με την ιδιότητα του προέδρου της Επιτροπής της Σχολής. Οι προύχοντες είχαν αναλάβει την υποχρέωση να παραχωρήσουν και δωμάτιο για την κατοικία του δασκάλου και επίσης να επισκέπτονται το σχολείο κάθε ημέρα ή τουλάχιστον τέσσερις φορές την εβδομάδα. Από τη μεριά του ο δάσκαλος υποσχόταν να διδάσκει με επιμέλεια και να εκτελεί τα «χρέη» του σύμφωνα με τις διατάξεις του ισχύοντος οδηγού³ και στο τέλος του σχολικού έτους να κάνει εξετάσεις για την επιμέλεια και πρόοδο των μαθητών⁴. Επίσης από τις διαχειρίσεις της περιόδου 1881-1886 προκύπτει ότι επί δημογεροντίας του Νικ. Γενά (1881), Νικ. Πετρούτσου (1882) και Ιακώβου Καφεζή (1886) είχαν μισθοδοτηθεί οι δάσκαλοι Νεοφύτου (1.330 γρ.) και Πολίτου (1.497 γρ.) και ο ελληνοδιδάσκαλος Δημητρίου (204 γρ. αποπληρωμή)⁵.

1. Εταιρεία Νισυριακών Μελετών, *Σπηλιανής Αρχαίον*, τόμος Α', Αθήνα 1999, σ. 355.

2. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Το χρονικό μιας οικογένειας*, Αθήνα 2012, σ. 19-21.

3. Προφανώς πρόκειται για τις οδηγίες που το Πατριαρχείο και οι Μητροπολίτες, ως έχοντες την ευθύνη της παιδείας των υπόδουλων Χριστιανικών λαών, έδιδαν για τα σχολικά προγράμματα και τα διδακτικά βιβλία.

4. Εταιρεία Νισυριακών Μελετών, *Σπηλιανής Αρχαίον*, τόμος Α' (1718-1909), Αθήνα 1999, σ. 439-440. Βλ. και πλήρες κείμενο συμφωνητικού της 30ης Μαΐου 1876 στο Παράρτημα, αρ. 14.

5. Δημογεροντία Μανδρακίου, *Διάφοροι δημορχιακοί λογαριασμοί από 1884-1908*, σ. 2 και 6.

Για τα επόμενα χρόνια μέχρι την ίδρυση της Ομηρείου Κοινοτικής Σχολής (1909), οι πληροφορίες από τα στοιχεία της διαχείρισης του θεσμού της Εφορείας των Σχολών του Μανδρακίου είναι πολύ διαφωτιστικές, τόσο για τη λειτουργία και τη σύνθεση της Εφορείας όσο και για το διδακτικό προσωπικό των σχολείων και τα οικονομικά τους. Σε ότι αφορά τη λειτουργία της *Εφορείας των Σχολών*, του κοινοτικού αυτού θεσμού που μεριμνούσε για το διορισμό των δασκάλων, την εξασφάλιση των αναγκών για τη μισθοδοσία τους πόρων και τη συντήρηση των σχολείων, είναι τεκμηριωμένο από το συμφωνητικό διορισμού του δασκάλου Α. Ρούσσου ότι το 1876 υπήρχε Επιτροπή του Σχολείου, δεδομένου όμως ότι οι Εφορείες των Σχολών συνιστώνταν ταυτόχρονα με την ίδρυση των κοινοτικών σχολείων, πρέπει και στη Νίσυρο να λειτουργούσε από το 1865. Η Εφορεία τελούσε ανέκαθεν υπό την προεδρία του κατά καιρόν Αρχιερατικού Επιτρόπου και συμμετείχαν σ' αυτήν ως μέλη τέσσερα τουλάχιστον πρόσωπα από την τάξη των προκρίτων, που εκλέγονταν κάθε χρόνο από τη Γενική Συνέλευση και μεριμνούσε για τα σχολεία της Κοινότητας. Το καθεστώς αυτό απειλήθηκε από τις Τουρκικές Αρχές και χρειάστηκε να παρέμβει αποφασιστικά το Πατριαρχείο για να πεισθεί η Κυβέρνηση και να εκδοθεί βεζυρική διαταγή με ημερομηνία 22 Ιανουαρίου 1891, που αποκαθιστούσε τα προνόμια.

Τη διαταγή αυτή ο τότε Πατριάρχης Διονύσιος ο Ε΄ ανακοίνωσε με τη γνωστή συνοδική εγκύκλιο της 31ης Ιανουαρίου 1891¹ στους κατά τόπους Μητροπολίτες και Επισκόπους με οδηγίες για την εφαρμογή της. Με τη σειρά του ο Μητροπολίτης Ρόδου Γρηγόριος (1888-1893) ενημέρωσε με εγκυκλιό του της 8ης Μαρτίου 1893² τους Αρχιερατικούς Επιτρόπους της Επαρχίας του, μεταξύ των οποίων και τον ηγούμενο της Σπηλιανής Κύριλλο, τους οποίους καλούσε να συμμορφωθούν απαρεγκλίτως με τα διαλαμβανόμενα στη Συνοδική Εγκύκλιο. Οι ρυθμίσεις για τα σχολικά πράγματα ήταν: α) Η Εφορεία των Σχολών προεδρευόταν από τον Αρχιερατικό Επίτροπο και απαρτιζόταν από πρόσωπα τίμια, που είχαν την εμπιστοσύνη της Κοινότητας και της Μητρόπολης. β) Η εκλογή των δασκάλων έπρεπε να γίνεται από την Εφορεία, να είναι καλά εκπαιδευμένοι για το διδακτικό τους έργο, υποδείγματα ηθικής και υγιούς μόρφωσης και κάτοχοι των απαραίτητων αποδεικτικών σπουδών. γ) Να εφαρμόζουν τα προγράμματα των μαθημάτων και να είναι προσεκτικοί ώστε να μην έρχονται σε αντίθεση με το πολιτικό καθεστώς. Ο ηγούμενος Κύριλλος κατά την πολύχρονη ηγουμενία του (1879-1923) προέδρευε πάντα της Εφορείας και πολλές φορές είχε και τη διαχείριση του ταμείου και σε συνεργασία με τη Δημογεροντία εκλέγονταν ως μέλη της Εφορείας πρόσωπα κοινής αποδοχής, ικανά και δραστήρια. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι σχέσεις της Δημογεροντίας και της Εκκλησίας, που εκπροσωπούσαν από τον Αρχιερατικό Επίτροπο -κατά παράδοση τον Ηγούμενο της Μονής Σπηλιανής- δεν ήταν πάντα αρμονικές στα θέματα της παιδείας· η διαμάχη επικεντρώνονταν στο ποιο από τα δύο μέρη θα είχε τον τελευταίο λόγο.

Σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία της διαχείρισης της Εφορείας των Σχολών της περιόδου 1880-1909, στα σχολεία του Μανδρακίου, τη *Δημοτική Σχολή*, την *Ελληνική Σχολή*, το *Παρθεναγωγείο* και το *Νηπιαγωγείο*, που άρχισε να λειτουργεί από το 1897, υπηρέτησαν πάνω από 25 διδάσκαλοι, ελληνοδιδάσκαλοι³ και παρθεναγωγοί, ανάμεσά τους και οι Νισύριοι Γεώργιος Παπαδόπουλος (1849-1924), τελειόφοιτος της Μεγάλης του Γένους Σχολής και διετής της Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο Ιωάννης Φασουλαρίδης (1872-1943), τελειόφοιτος του Διδασκαλείου Αθηνών και ο Οδ. Σακελλαρίδης. Και οι τρεις είχαν κατά καιρούς διατελέσει

1. Βλ. κείμενο της Πατριαρχικής και Συνοδικής Εγκυκλίου της 31ης Ιανουαρίου 1891 στο κεφάλαιο της Κω, Παράρτημα, αρ. 11.

2. Βλ. κείμενο εγκυκλίου 8 Μαρτίου 1891 Μητροπολίτη Ρόδου Γρηγορίου στο κεφάλαιο της Ρόδου, Παράρτημα, αρ. 3.

3. Οι διδάσκαλοι δίδασκαν στην τετρατάξια Δημοτική Σχολή τα στοιχειώδη μαθήματα, γραφή, ανάγνωση, αριθμητική και άλλα, ενώ οι ελληνοδιδάσκαλοι στη μεταδημοτική Ελληνική Σχολή όπου εκτός των άλλων μαθημάτων διδάσκονταν και αρχαία ελληνικά.

Δημογέροντες και μέλη της Εφορείας των Σχολών και έχαιραν μεγάλης εκτίμησης και σεβασμού στην τοπική κοινωνία. Είναι προφανές ότι οι Νισύριοι δάσκαλοι δεν επαρκούσαν για τα τρία σχολεία, που χρειάζονταν τουλάχιστον τέσσερις δασκάλους, γι' αυτό και η Δημογεροντία αναζητούσε διδακτικό προσωπικό από άλλα νησιά και την ελεύθερη Ελλάδα. Οι περισσότεροι απ' αυτούς ήταν Καλύμνιοι, όπως οι Θεόδωρος Κουλιανός, Γ. Γεράκης, Αντώνιος Τσαγκάρης, Δ/ντής, Μ. Μαύρος, Δ/ντής, Σπυρίδων Κουρούνης και Γ. Μπιλέρης και από άλλα μέρη οι άλλοι, ο Αντώνιος Γολπίνος, Δ/ντής, Χριστόδουλος Ροδίτης, Δ/ντής, Σάββας Κορχανίδης, Δ/ντής, Σπ. Ψαλλάκης, Μιλτιάδης Σαρρής (Σύμη), Νικ. Φλετορίδης, Ι. Νεσλιχανίδης, Δ/ντής, Γ. Αλεξόπουλος και Κ. Αϊβάζης. Την ίδια περίοδο υπηρέτησαν ως παρθεναγωγοί οι Ευτυχία Σαταράκη, Αικατερίνη Γεωργιάδου, Πολυξένη Χαρτοφύλη, Καλλιόπη Βούμβα, Καλλιόπη Νεσλιχανίδη και η Ελένη Καρά-Χριστοδούλου¹. Οι δάσκαλοι που επιλέγονταν με βάση τα προσόντα τους, υπέγραφαν συμφωνητικό, όπου ορίζονταν ο μισθός τους, που κυμαίνονταν μεταξύ 2.500-4.800 γρόσια ετησίως και οι υποχρεώσεις τους. Σε μερικούς δασκάλους και κυρίως στις παρθεναγωγούς η Δημογεροντία κατέβαλλε και το ενοίκιο του σπιτιού που νοίκιαζαν. Από το σχολικό έτος 1899-1900 η Δημοτική Σχολή και η Ελληνική Σχολή μετεξελίχθηκαν στην *Αστική Σχολή* αρχικά με πέντε τάξεις (Α'-Ε'), το 1901-1902 προστέθηκε και ΣΤ' τάξη και από το 1907-1908 και Ζ' τάξη, που αποτελούσαν το Σχολαρχείο².

Σε ότι αφορά τη διδασκόμενη ύλη και τα σχολικά βιβλία στα σχολεία του νησιού μέχρι το 1891, η διαμόρφωση των προγραμμάτων και τα βιβλία ανήκαν στην αρμοδιότητα του εκάστοτε Διευθυντή. Από το 1891, με βάση τη συμφωνία μεταξύ της Τουρκικής Κυβέρνησης και του Πατριαρχείου, όλα τα θέματα των ελληνικών σχολείων στις τουρκοκρατούμενες περιοχές περιήλθαν στην αρμοδιότητα και ευθύνη του Πατριαρχείου και κατ' επέκταση των κατά Επαρχία Μητροπολιτών. Έτσι, το Πατριαρχείο διαμόρφωνε το πρόγραμμα και κατάρτιζε κατάλογο των διδακτικών βιβλίων αξιόνοντας την εφαρμογή τους από τα σχολεία. Φαίνεται πως οι δάσκαλοι των σχολείων του Μανδρακίου δεν συμμορφώνονταν με τις υποδείξεις του Πατριαρχείου, γεγονός που υποχρέωσε τον Μητροπολίτη Ρόδου Κωνσταντίνο να στείλει έγγραφο στις 27 Νοεμβρίου 1893 στον Αρχιερατικό Επίτροπο με κατάλογο των βιβλίων που εγκρίθηκαν από το Πατριαρχείο να τον επιδώσει στον Διευθυντή του σχολείου και να αξιώσει την τήρησή του, διαφορετικά είχαν ευθύνη στη Μητρόπολη και στην Αυτοκρατορική Κυβέρνηση³. Η προτροπή του Κωνσταντίνου δεν έφερε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, γι' αυτό και επανήλθε με νέα του έγγραφα, καθιστώντας προσωπικά υπεύθυνο τον Ηγούμενο για τη συμμόρφωση των δασκάλων σε ότι αφορά τα διδακτικά βιβλία που συνιστούσε το Πατριαρχείο.

12. Τα οικονομικά των Σχολείων του Μανδρακίου 1889-1908. Πηγές χρηματοδότησης

Ός προς τα οικονομικά των σχολείων του Μανδρακίου, από τα αποτελέσματα διαχείρισης της *Εφορείας των Σχολών* της περιόδου 1889-1908, που δημοσιεύονται στο οικείο βιβλίο⁴, προκύπτουν διαφωτιστικές πληροφορίες τόσο για την προέλευση των εσόδων όσο και για τη διάρθρωση των εσόδων και των εξόδων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι την ευθύνη της διαχείρισης είχε συλλογικά η Εφορεία, όμως ο ταμίας ήταν εκείνος που «δια χειρός» διαχει-

1. Εμμανουήλ Φραντζής, «Συμβολή στην ιστορία της εκπαίδευσης της Νισύρου», *Νισυριακά*, τόμος Δ', Αθήνα 1972, σ. 49-50.

2. Εμμανουήλ Φραντζής, ό.π., σ. 45.

3. Γεώργιος Βεργωτής, «Η εκπαίδευση εις την νήσον Νίσυρον», *Νισυριακά*, τόμος Ε', Αθήνα 1976, σ. 274-275.

4. Δημογεροντία Μανδρακίου, *Διάφοροι δημοκρατικοί λογαριασμοί 1884-1908*, σ. 23-25, 28, 32, 38, 48, 55, 61, 65, 69-79, 74, 77, 82, 91 και 93.

ρίζονταν τα χρήματα και λογοδοτούσε στην *Εξελεγκτική Επιτροπή* και συνέχεια στη Γενική Συνέλευση. Διαχειριστής την περίοδο αυτή ήταν κατά κανόνα ο ηγούμενος της Μονής Κύριλλος, πρόεδρος της Εφορείας, αλλά και πρόσωπα της τοπικής κοινωνίας, οι γιατροί Δημόκριτος Ξένος και Μιλτιάδης Λογοθέτης, οι δάσκαλοι Γ. Παπαδόπουλος, Ι. Φασουλαρίδης και Οδ. Σακελλαρίδης, οι έμποροι Ιωάννης Φιλίππου, Νικ. Παπαγιάννης, Ηλίας Κατσιματίδης, Ιωάννης Φωτιάδης, Εμμ. Παρθενιάδης κ.ά. Οι «ισολογισμοί», όπως τιτλοφορούνταν τα ετήσια αποτελέσματα της διαχείρισης, συντάσσονταν από τον ταμία – διαχειριστή, ελέγχονταν και υπογράφονταν από τα μέλη της Εξελεγκτικής Επιτροπής και επικυρούνταν από τον εκάστοτε Μητροπολίτη με τη φράση «Ο Μητροπολίτης Ρόδου βεβαιού», που συνήθως κάθε Ιούνιο επισκέπτονταν τη Νίσυρο. Το υπόλοιπο της διαχείρισης, αν ήταν θετικό, παραδίδονταν στον επόμενο ταμία, αν όμως ήταν αρνητικό (έλλειμμα) και δικαιολογημένο, καταβάλλονταν από την Κοινότητα, διαφορετικά καταλογίζονταν στον διαχειριστή.

Τα έσοδα της Εφορείας των Σχολών με τα οποία πληρώνονταν οι δάσκαλοι και συντηρούνταν τα σχολεία, προέρχονταν στο σύνολό τους σχεδόν από τρεις πηγές, τη Δημογεροντία, την Εκκλησία και τους γονείς των μαθητών. Η Δημογεροντία – Δημαρχία ενίσχυε τα σχολεία από τα έσοδα του *φιλανθρωπικού ή σχολειακού δικαιώματος*, όπως λεγόταν. Απαντώνταν και ως *σκαλιάτικο*, επειδή εισπράττονταν στη σκάλα, το λιμάνι, ένας φόρος επί των εισαγομένων και εξαγομένων εμπορευμάτων, αλλά και επί των σφαγίων. Το φιλανθρωπικό δικαίωμα θεσπίστηκε το 1877 με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των προκρίτων ως φορολογία στα εξαγόμενα από τη Νίσυρο εμπορεύματα, όπως σφάγια, αμύγδαλα, βαλανίδια, θειοχώματα και άλλα και αργότερα στα εισαγόμενα προϊόντα. Η Δημογεροντία για να συστηματοποιήσει και να εξασφαλίσει το δικαίωμα αυτό, ψήφισε τον Αύγουστο του 1907 ένα είδος *Κανονισμού* με τίτλο «Διατάξεις περί του φιλανθρωπικού δικαιώματος επί διαφόρων εμπορευμάτων», τον οποίον υπογράφουν οι δημογέροντες Εμμ. Κατσιματίδης και Ανδρικός Βρούζος και επτά δημοτικοί σύμβουλοι¹. Ο Κανονισμός αποτελούνταν από 15 άρθρα και καθόριζε τα είδη των υπό φορολόγηση εμπορευμάτων, τις απαλλαγές και τις υποχρεώσεις του *εκμισθωτή* που αναλάμβανε από τη Δημογεροντία με συμφωνία την είσπραξη του δικαιώματος. Για την ανάδειξη εκμισθωτή γινόταν κάθε χρόνο διαγωνισμός και αναλάμβανε την είσπραξη ο «μάλλον υπερθεματίσας» με ειδικό συμφωνητικό που περιέγραφε τις υποχρεώσεις του και συνοπογράφονταν και από φερέγγυο εγγυητή. Τα συμφωνητικά περιλάμβαναν και ρήτρα ότι «τὸ δικαίωμα καθιερώθηκε ἀποκλειστικῶς διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων», βάσει της οποίας οι υπόχρεοι στην καταβολή του δεσμεύονταν όχι μόνο νομικά αλλά και ηθικά². Ο Κανονισμός αυτός εφαρμόστηκε μέχρι το Μάρτιο του 1916, οπότε επί δημαρχίας Εμμ. Πετρούτσου τροποποιήθηκε για να προσαρμοσθεί στις νέες συνθήκες που διαμορφώθηκαν με την ιταλική κατοχή. Ο νέος Κανονισμός διατήρησε σε γενικές γραμμές τη δομή του προηγούμενου αυξάνοντας τα ποσοστά επί των εισαγομένων και εξαγομένων εμπορευμάτων για να καλύψει τις ανάγκες της μισθοδοσίας του διδακτικού προσωπικού, που από το 1907 διπλασιάστηκε. Χαρακτηριστική ήταν η ακροτελεύτια αναφορά ότι «οἴκοθεν δ' ἔννοεῖται ὅτι ἅμα τῇ ἐφαρμογῇ αὐτοῦ [του Κανονισμού] ὁ δημότης ἀπαλλάσσεται παντὸς μέχρι σήμερον καταβαλλομένου δι' οἰονδήποτε λόγον φόρου»³. Προφανώς η απαλλαγή αφορούσε φόρους υπέρ της παιδείας δεδομένου ότι οι οικονομικοί απολογισμοί των επόμενων ετών της Δημαρ-

1. Βλ. πλήρες κείμενο του Κανονισμού της 1ης Αυγούστου 1907 στο Παράρτημα, αρ. 15.

2. Βλ. πλήρες κείμενο συμφωνητικού της 12ης Αυγούστου 1907 μεταξύ Δημογεροντίας και Εφορείας Σχολών αφενός και εκμισθωτή Γεωργίου Φιλίππου αφετέρου, στο Παράρτημα, αρ. 16.

3. Δημαρχία Μανδρακίου Νισύρου, *Πρακτικά Δημαρχιακού Συμβουλίου Μανδρακίου 1915-1926*, σ. 32-34. Βλ. πλήρες κείμενο του Κανονισμού του 1916 στο Παράρτημα, αρ. 17.

χίας παρουσίαζαν έσοδα από δημοτικό φόρο (τοπικό), στον οποίο φαίνεται να ενσωματώθηκε και το φιλανθρωπικό δικαίωμα, από κτηματικό φόρο κι από φόρο αιγοπροβάτων¹.

Ο άλλος πόρος προέρχονταν από την *Εκκλησία*, ο επικεφαλής της οποίας, ο Αρχιερατικός Επίτροπος, προέδρευε ως γνωστό αυτοδίκαια της Εφορείας των Σχολών, σύμφωνα με τους ισχύοντες ανέκαθεν πατριαρχικούς κανόνες. Η συνεισφορά, το *επίδομα* όπως λεγόταν, καθορίζονταν με βάση τις οδηγίες του Πατριαρχείου από τον Μητροπολίτη Ρόδου κατά ενοριακό ναό ανάλογα με τα έσοδά του. Κατά την υπό εξέταση περίοδο στο Μανδράκι λειτουργούσαν έξι ενοριακοί ναοί, η Μονή της Παναγιάς Σπηλιανής (1600), ο Μητροπολιτικός Ναός Ποταμίτισσας (1837) και οι οικογενειακοί ναοί ο Ιωάννης Πρόδρομος και ο Τίμιος Σταυρός στον Τρούλλο και ο Ιωάννης ο Θεολόγος και η Παναγία η Καθολική στο Λαγκάδι².

Η *Μονή της Σπηλιανής* ήταν ο πλουσιότερος ναός με μεγάλη κτηματική περιουσία που προέρχονταν από δωρεές, αφιερώματα και αγορές κτημάτων, πολλά από τα οποία διέθετε στην Κοινότητα για κοινωνικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς³. Είχε και μια σημαντική θεσμοθετημένη συνεισφορά στην εκπαίδευση με βάση τον «Κανονισμό της Ιεράς Μονής Σπηλιανής Κοιμήσεως», που συντάχθηκε από τον Μητροπολίτη Ρόδου Γερμανό (1876-1888), μετέπειτα Πατριάρχη και ψηφίστηκε από την Κοινοτική Συνέλευση του Μανδρακίου στις 12 Ιουλίου 1877. Ο Κανονισμός αποτελούνταν από τρία κεφάλαια και 19 άρθρα. Το Α' κεφάλαιο «περί Ηγουμένου» όριζε τα προσόντα του Ηγουμένου, που «ώφειλε να είναι έγνωσμένης έναρέτου πολιτείας και άξιος και πιστός οικονόμος...», τον τρόπο της εκλογής του, η οποία γινόταν από την Κοινότητα με προηγούμενη συναίνεση και έγκριση της Μητρόπολης, τη διάθεση της περιουσίας του Ηγουμένου και διαχειριστικά ζητήματα (άρθρα 1-7). Το Β' κεφάλαιο «Περί Εφορείας» πρόβλεπε την εκλογή των δύο μελών της υπό την προεδρία του Ηγουμένου Εφορείας από τον Μητροπολίτη και την Κοινότητα με τριετή θητεία, τις αρμοδιότητές της, τον τρόπο σύναψης δανείων και την υποχρέωση του Ηγουμένου μαζί με την Εφορεία να παρουσιάζουν κάθε χρόνο λογαριασμό των εσόδων και εξόδων της Μονής στην Κοινότητα (εννοείται η Συνέλευση) υπό την προεδρία του Μητροπολίτη Ρόδου, που τον ενέκρινε και τον επικύρωνε (άρθρα 8-12 και 14). Το άρθρο 13 όριζε την υποχρέωση της Μονής να καταβάλλει «το ετήσιον [επίδομα] προς τα σχολεία της Κοινότητος» και επιπλέον το 50% του περισσεύματος από την κάλυψη όλων των εξόδων της Μονής να καταβάλλεται στα εκπαιδευτικά καταστήματα της Κοινότητας, κι αυτό επειδή «πηγάξει εκ περιουσίας ούσης επί αιώνων αφιερώματα τής Κοινότητος και έπομένως κτήματα αυτής»⁴. Το Γ' κεφάλαιο «περί σφραγίδος και βιβλίων» όριζε τον τύπο της σφραγίδας της Μονής, που αποτελούνταν από δύο μέρη, ένα κρατούσε ο Ηγούμενος και ένα οι Έφοροι, τα τηρούμενα βιβλία και τον τρόπο επικύρωσης του Κανονισμού (άρθρα 15-19). Η δέσμευση της Εκκλησίας και της Κοινότητας να παραχωρείται το περίσσειμα της Μονής για την παιδεία, αποτελούσε επιβεβαίωση της αλλαγής που σημειώθηκε στη στάση της τοπικής κοινωνίας στο θέμα της μόρφωσης των νέων.

Σημαντική ήταν η συνεισφορά και του *Μητροπολιτικού Ναού* της Ποταμίτισσας στα οικονομικά της Εφορείας των Σχολών του Μανδρακίου. Η εκκλησία, σύμφωνα με τον οικονομικό απολογισμό της περιόδου 1894-1895 είχε εισπράξει 5.918 γρ. που προέρχονταν: 3.194 γρ. (54%) από κηροδοσίες των Κυριακών και των άλλων εορτών, 1.598 γρ. (27%) από το πανηγύρι της Ποταμίτισσας (26 Δεκεμβρίου σύναξη της Θεοτόκου), 751 γρ. (12,7%) από θρησκευτικές τελετές και

1. Δημαρχία Μανδρακίου, *Εκκαθάρισις Δημαρχιών 1916-1922*, σ. 4 επ.

2. Ζαχαρίας Τσιρπανλής, «Τρία ιστορικά “φροντισματα” για τη Νίσυρο», *Νισυριακά*, τόμος Κ', Αθήνα 2013, σ. 88 επ.

3. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Τα κτηματολόγια της Νισύρου...*, ό.π., σ. 142-143.

4. Νικήτας Σακελλαρίδης, «Παναγία Σπηλιανή», *Νισυριακά*, τόμος ΣΤ', Αθήνα 1978, σ. 143-144. Βλ. πλήρες κείμενο Κανονισμού 1877 Μονής Σπηλιανής, στο Παράρτημα, αρ. 18.

μυστήρια (κηδείες, γάμοι, βαπτίσιμα, μνημόσυνα, αγιασμοί, συλλείτουργα κ.λπ.) και 375 γρ. (6,3%) από ενοίκια κτημάτων. Την ίδια περίοδο η εκκλησία δαπάνησε 5.738 γρ., από τα οποία 1.619 γρ. (28,2%) αφορούσαν λειτουργικά έξοδα (αμοιβή καντηλανάφτη, αγορά κηρού και νήματος, συντήρηση εκκλησίας και σκευών κ.λπ.), 628 γρ. (10,9%) για την οργάνωση του πανηγυριού, 1.074 γρ. (18,7%) για την αγορά ομολογιών με το προϊόν των οποίων η Δημογεροντία εκτελούσε έργα, 417 γρ. (9,3%) και 2.000 γρ. (34,9%) αποτελούσε τη συνεισφορά (επίδομα) της εκκλησίας υπέρ των σκοπών της Εφορείας των Σχολών. Στα ίδια επίπεδα κινήθηκαν και οι απολογισμοί της περιόδου 1895-1901 με συνεισφορά στην Εφορεία των Σχολών, που κυμάνθηκε από 1.544 γρ. έως 2.000 γρ. Αρκετά χρόνια αργότερα και συγκεκριμένα την περίοδο 1918-1919 τα οικονομικά δεδομένα της Ποταμίτισσας άλλαξαν: εισεπράχθησαν 18.664 λιρ. από τις οποίες 11.233 λιρ. (60,1%) προέρχονταν από κηροδοσίες, 3.505 λιρ. (18,9%) από τέλεση τελετών και μυστηρίων και 3.926 λιρ. (21%) από ενοίκια κτημάτων της εκκλησίας στις τοποθεσίες Σιδώνες (Σιώνες – Σιών), Ευαγγελίστρια και Σταυρός και δαπανήθηκαν 20.526 λιρ. από τις οποίες 7.763 (37,8%) αφορούσαν λειτουργικά έξοδα της εκκλησίας και 12.799 λιρ. (62,2%) αποδόθηκαν στην Κοινότητα για την αντιμετώπιση της μισθοδοσίας του διδακτικού προσωπικού της Αστικής Σχολής, που από την ίδια περίοδο (1918-1919)¹ λειτούργησε και Ημιγυμνάσιο. Να σημειωθεί ότι τη σχολική αυτή περίοδο το επίδομα της Ποταμίτισσας ήταν 5.000 λιρ., της Σπηλιανής 3.000 λιρ. και η συνεισφορά τους από γάμους και βαπτίσεις 325 λιρ. Συνεισφορά στην παιδεία είχαν οικογενειακές εκκλησίες, ο Αγ. Θεολόγος, ο Αγ. Ιωάννης, η Καθολική και ο Σταυρός με μικρά ποσά που κυμαίνονταν από 50 γρ. (Σταυρός) μέχρι 375 (Αγ. Θεολόγος) κι αυτό γιατί μετά την ίδρυση της μητροπολιτικής Ποταμίτισσας (1837) ο τότε Μητροπολίτης της Ρόδου Καλλίνικος (1836-1839) περιόρισε τη λειτουργία των εκκλησιών αυτών, που οι ιερείς – κτήτορές τους τις θεωρούσαν ενοριακές και απελάμβαναν τα εισοδήματά τους². Να σημειωθεί ότι ακόμα και οι δύο εκκλησίες, της Ποταμίτισσας και της Σπηλιανής, όπου κατά κανόνα γίνονταν οι γάμοι και οι βαπτίσεις, εκχωρούσαν τα σχετικά δικαιώματα κι αυτά στην Εφορεία των Σχολών.

Ο τρίτος βασικός πόρος της Εφορείας των Σχολών προέρχονταν από τα *εισιτήρια* (δικαιώματα εγγραφής) των μαθητών, ένα είδος διδάκτρων που καθόριζε η Δημογεροντία από κοινού με την Εφορεία των Σχολών. Τα εισιτήρια αυτά για το σχολικό έτος 1907-1908 καθορίστηκαν κλιμακωτά ανά τάξη για το Αρρεναγωγείο από 15 γρ. Α΄ τάξη μέχρι 65 γρ. για ΣΤ΄ και Ζ΄ τάξη -αύξηση 10 γρ. ανά τάξη- και για το Παρθεναγωγείο από 15 γρ. έως 45 γρ. Α΄-Δ΄ τάξη. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τους 133 μαθητές και μαθήτριες που φοιτούσαν στην Αστική Σχολή (Αρρεναγωγείο και Παρθεναγωγείο) οι 22 μαθητές και οι 24 μαθήτριες, δηλαδή πάνω από το 35%, αδυνατούσαν να πληρώσουν τα δίδακτρα τους, σε μια δύσκολη περίοδο λόγω του συνεχιζόμενου παγκοσμίου πολέμου. Η Εξελεγκτική Επιτροπή που εξέλεγε τον απολογισμό της Εφορείας της σχολικής αυτής περιόδου, τον οποίο επικύρωσε και ο Μητροπολίτης Ιωακείμ (10 Ιουλίου 1908), απεφάσισε να παραπέμψει το θέμα στη Γενική Συνέλευση, που πολλές φορές έπαιρνε και αναγκαστικά μέτρα για την είσπραξή τους. Εξίσου χαρακτηριστικό είναι και το γεγονός ότι, στην ίδια περίοδο, ενώ στην πρώτη τάξη του Αρρεναγωγείου φοιτούσαν 28 μαθητές και του Παρθεναγωγείου 16 μαθήτριες, στην τελευταία τάξη Ζ΄ και Δ΄ αντίστοιχα φοιτούσαν ένας μαθητής και 8 μαθήτριες κι αυτό γιατί οι γονείς διέκοπταν τη φοίτηση των παιδιών τους για να κάνουν δουλειές στο σπίτι και στα χωράφια³.

Σε ότι αφορά τη διάρθρωση των εσόδων και των εξόδων της Εφορείας των Σχολών του

1. Βιβλίων καθημερινών εισπράξεων της Ιεράς Εκκλησίας Ποταμίτισσας, επιτροπεύοντος του κυρίου Εμμανουήλ Παρθεναίου τη 22α Ιουλίου 1894. Βλ. και απολογισμούς των περιόδων 1894-1901 και 1918-1919 στο Παράρτημα, αρ. 19 και 24.

2. Ζαχαρίας Τσιρπανλής, ό.π., σ. 81-82.

3. Δημογεροντία Μανδρακίου, *Διάφοροι δημορχιακοί λογαριασμοί 1884-1908*, σ. 93.

Μανδρακίου την υπό εξέταση περίοδο (1889-1908), παρουσιάζει την ακόλουθη εικόνα. Την πρώτη 10ετία (1889-1899)¹ οι *εισπράξεις* κυμάνθηκαν κατά μέσο όρο ετησίως σε 12.462 γρ. και οι πληρωμές σε 13.043 γρ. Το έλλειμμα το κάλυπτε συνήθως η Κοινότητα. Οι μηνιαίες εισπράξεις ήταν 5.517 γρ. (44,3%) από τα εισιτήρια των μαθητών, 3.352 γρ. (26,9%) από το φιλανθρωπικό δικαίωμα, 3.121 γρ. (25%) από τη συνεισφορά των εκκλησιών, το λεγόμενο «επίδομα», κυρίως του Μητροπολιτικού Ναού Ποταμίτισσας (58,1%) και της Μονής Σπηλιανής (30,1%) και το υπόλοιπο 472 γρ. (3,3%) από άλλες πηγές, όπως από δικαιώματα βαπτίσεων, γάμων και των Πνευματικών Δικαστηρίων, από ενοίκια κτημάτων της Ποταμίτισσας, συνεισφορές κι αυτές της Εκκλησίας και από δωρεές των Αδελφοτήτων «Πορφυρίς» (1894) και «Άγιος Νικήτας» (1877), που είχαν ιδρυθεί στο νησί για προσφορά κοινωνικού έργου και από θεατρικές παραστάσεις που οργάνωναν τα Σχολεία με τις Αδελφότητες. Οι μηνιαίες *πληρωμές* αντίστοιχα ανέρχονταν κατά μέσο όρο σε 13.045 γρ. από τα οποία 11.994 γρ. (91,9%) αφορούσαν τη μισθοδοσία των δασκάλων και 1.051 γρ. (8,1%) τη συντήρηση και το σχολικό εξοπλισμό (θρανία, χάρτες κ.λπ.), το ενοίκιο του Παρθεναγωγείου, που στεγάζονταν σε ιδιωτικό οίκημα, το ενοίκιο του δασκάλου ή της παρθεναγωγού, στις περιπτώσεις που προβλέπονταν από το συμφωνητικό του διορισμού τους, τα γενικά έξοδα και έκτακτα έξοδα για την καταβολή εισιτηρίων απόρων μαθητών και αποπληρωμή άλλων υποχρεώσεων.

Η επόμενη περίοδος (1899-1908) δεν παρουσίασε σημαντικές μεταβολές στη σύνθεση των εσόδων και των εξόδων, όπως αποτυπώνονται στους σχετικούς απολογισμούς². Οι εισπράξεις και πληρωμές ως μέσοι όροι ήταν σχεδόν εξισωτικές, 15.028 γρ. έναντι 15.626 γρ. αντίστοιχα. Η κατανομή των *εσόδων* ήταν 6.077 (40,4%) από εισιτήρια μαθητών ελαφρώς μειωμένα, 3.370 γρ. (22,4%) από το φιλανθρωπικό δικαίωμα και 4.321 γρ. (28,8%) από το «επίδομα» των εκκλησιών. Το υπόλοιπο 1.260 γρ. (8,4%) προέρχονταν από βαπτίσεις και γάμους, δωρεές, θεατρικές παραστάσεις και δάνεια, που αναγκάστηκε να λάβει η Εφορεία το σχολικό έτος 1905-1906 με την εγγύηση της Κοινότητας για να πληρώσει τους δασκάλους. Ως προς τα *έξοδα*, το μεγαλύτερο μέρος και συγκεκριμένα 13.874 γρ. (88,8%) αφορούσε τη μισθοδοσία των δασκάλων και το υπόλοιπο 1.752 (11,2%) τη συντήρηση και τον εξοπλισμό, τα ενοίκια του Παρθεναγωγείου και δασκάλων, την αγορά σχολικών βιβλίων και διάφορα άλλα έξοδα (ομόλογα, χρέη, δωρεά εισιτηρίων, έξοδα ταξιδιού κ.λπ.). Είναι χαρακτηριστική μια δαπάνη 26 γρ. που εισέπραξε ο Κων. Παρθεσιάδης, γνωστός έμπορος του νησιού που διετέλεσε και μέρος του Δημογεροντικού Συμβουλίου, για ενοίκιο χωραφιού του για να κάνουν γυμναστική οι μαθητές· δείγμα του πώς αντιμετώπιζε η «άρχουσα τάξη» τα θέματα της παιδείας.

Η διαχείριση της Εφορείας των Σχολών ελέγχονταν από Εξελεγκτική Επιτροπή που ορίζονταν από τη Γενική Συνέλευση του λαού και επικυρούνταν από τον Μητροπολίτη Ρόδου κατά μήνα Ιούλιο, όταν επισκέπτονταν το νησί, ο οποίος είχε και την ουσιαστική εποπτεία των Σχολών, δεδομένου ότι ο τοπικός διοικητής, ο Μουδύρης και ο Επόπτης Σχολών της Κυβέρνησης, είχαν τυπική διοικητική εποπτεία. Μάλιστα, όταν κάποια φορά ο Μουδύρης επέμενε να του δώσει ο Ηγούμενος διάφορες πληροφορίες για τη λειτουργία των Σχολών, ο τότε Μητροπολίτης Ρόδου Ιωακείμ με επιστολή του της 1ης Φεβρουαρίου 1903 του διαμήνυσε να απαντήσει εγγράφως στον Μουδύρη ότι «τὰ ζητήματα ταῦτα [της παιδείας] ὑπάγονται ἀπευθείας εἰς τὸν Μητροπολίτην, τὴν μόνον ἐποπτικὴν τῶν Σχολῶν ἀρχὴν καὶ ἐπομένως εἰς αὐτὸν καὶ μόνον νὰ ἀποταθῆτε διὰ τοῦ ἀρμοδίου Τμήματος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὅπως λάβετε πληρεστέρας πληροφορίας»³.

1. Βλ. σχετικούς πίνακες στο Παράρτημα, αρ. 20 και 21.

2. Βλ. σχετικούς πίνακες στο Παράρτημα, αρ. 22 και 23.

3. Εταιρεία Νισυριακῶν Μελετῶν, *Σπηλιανῆς Αρχαίων*, τόμος Α' (1718).

13. Ο ρόλος της Ομηρείου Κοινοτικής Σχολής Μανδρακίου (1909) στα εκπαιδευτικά δρώμενα του νησιού

Σταθμός στην εκπαιδευτική ιστορία της Νισύρου υπήρξε η ανέγερση το 1909 νέου κτιρίου από την «Αγαθοεργό Αδελφότητα Νισυρίων “Ο Όμηρος”» της Νέας Υόρκης, όπου εγκαταστάθηκε η επτατάξια Αστική Σχολή (Σχολαρχείο) και μετονομάστηκε *Ομηρείος Κοινοτική Σχολή Μανδρακίου Νισύρου*. Στο παλιό σχολείο, στη «Τράπεζα» είχαν εγκατασταθεί το *Παρθεναγωγείο* και το *Νηπιαγωγείο*, που λειτούργησαν μέχρι τα μέσα του 1930. Το κτίριο ανεγέρθηκε σε οικόπεδο που παραχωρήθηκε από τη Μονή Σπηλιανής. Η νεόκτιστος Δημοτική Σχολή δωρήθηκε στην Κοινότητα με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του συλλόγου των Νισυρίων «Ο Όμηρος» της 12ης Ιουλίου 1910, όπου μεταξύ άλλων πρόβλεπε ότι «ή εν λόγω δωρεά θέλει αποτελεῖ ἀναπαλοτριώτον ἐπ’ αἰῶνας ἰδιοκτησίαν τῆς Κοινότητος, δυναμένης ἀπὸ τοῦδε νὰ χρησιμοποιοῖ δι’ ὄν σκοπὸν δωρεῖται...»¹. Η λειτουργία της Σχολής άρχισε στο τέλος του 1909 και τα επίσημα εγκαίνια έγιναν στις 20 Ιουνίου 1910. Δημογέροντες του Μανδρακίου ήταν τότε ο Γεώργιος Βαγιάκης και ο Ηλίας Κατσιματίδης και διευθυντής της Σχολής ο δάσκαλος από τα Κοσκινού της Ρόδου Κων. Αϊβάζης, ο οποίος είχε διαδεχθεί τον Ιωάννη Νεσλιχανίδη, διευθυντή της Αστικής Σχολής από το 1905. Μέχρι το τέλος της Τουρκοκρατίας διευθυντές της Σχολής διετέλεσαν ο Χαρ. Καβάσιλας από την Κάλυμνο και ο Μιχ. Χαβιαράς από τη Σύμη, ενώ την ευθύνη της διαχείρισης της Εφορείας των Σχολών είχαν ο ηγούμενος Κύριλλος ως Πρόεδρος και για πολλά χρόνια και ως ταμίας και οι δημογέροντες μέλη της Εφορείας και ταμίες Ιωάννης Φιλίππου, Νικ. Παπαγιάννης, οι δάσκαλοι Οδ. Σακελλαρίδης και Ι. Φασουλαρίδης, οι Ηλ. Κατσιματίδης, Ανδρικός Βρούζος, Εμμ. Παρθενιάδης και Ιωάννης Φωτιάδης. Η άνοδος των Νεοτούρκων στην εξουσία δημιούργησε κλίμα αβεβαιότητας, που επηρέασε και τα οικονομικά της Εφορείας, αφού οι έμποροι αρνούσαν να καταβάλουν το φιλανθρωπικό δικαίωμα, με το οποίο μισθοδοτούνταν οι δάσκαλοι², με αποτέλεσμα ο Ηγούμενος ως Πρόεδρος της Εφορείας να καταβάλλει άοκνες προσπάθειες για να εξασφαλίσει τα αναγκαία χρήματα ακόμα και με εσωτερικά δάνεια από ιδιώτες για να διατηρηθούν σε λειτουργία τα Σχολεία³.

Τα πρώτα χρόνια της Ιταλοκρατίας η *Εφοροδημαρχία* -έτσι αναγραφόταν στα πρακτικά της εποχής- δεν αντιμετώπιζε ιδιαίτερα προβλήματα καθώς η εποπτεία στα σχολεία από τις αρμόδιες Ιταλικές Αρχές ήταν τυπική. Είχε όμως να αντιμετωπίσει το οικονομικό πρόβλημα και τις ελλείψεις σε διδακτικό προσωπικό, που τις κάλυπτε συνήθως από την Κάλυμνο, τη Σύμη, τη Ρόδο και άλλα μέρη. Διευθυντής της Σχολής την περίοδο 1912-1915 ήταν ο δάσκαλος από τη Χάλκη Μορφωπός Παυλίδης, τον οποίο διαδέχθηκε ο Γ. Κηλάδης για τα έτη 1915-1917. Όταν το 1918 ιδρύθηκε και λειτούργησε με πρωτοβουλία του ρέκτη των γραμμάτων δημάρχου Γ. Καμμά ως τμήμα της Σχολής το *Ημιγυμνάσιο*, τη διεύθυνση ανέλαβε ο φιλόλογος από την Κάλυμνο Διονύσιος Ρεΐσης με καθηγητές τους συμπατριώτες του Γ. Κουρεμέτη και Γ. Μάγκο, που με τον Νισύριο Πασχάλη Χριστοφόρου, τελειόφοιτο της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, το στελέχωσαν. Τον Δ. Ρεΐση διαδέχθηκε ο συμπατριώτης του Λάζαρος Χατζηθέμελης. Να σημειωθεί ότι το Ημιγυμνάσιο της Νισύρου αναγνωρίστηκε με προεδρικό διάταγμα της Ελληνικής Πολιτείας της 13ης Μαΐου 1927 ως ισότιμο των πεντατάξιων Γυμνασίων που λειτουργούσαν στην ελεύθερη Ελλάδα.

1. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Η Ομηρείος Κοινοτική Σχολή Μανδρακίου Νισύρου στα χρόνια της δουλείας (1909-1945)*, Αθήνα 2007, σ. 12-13 και 47.

2. Γεώργιος Βεργωτής, ό.π., σ. 283.

3. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Η Ομηρείος Κοινοτική Σχολή...*, ό.π., σ. 21.

Οι σχέσεις της Εφοροδημαρχίας, που συνέχισε να τελεί υπό την προεδρία του ηγουμένου Κυρίλλου, με τους κατά σειράν διατελέσαντες δημάρχους μέχρι το τέλος του 1922, Γ. Καμμά, Μιλτ. Λογοθέτη και Δημ. Χατζηδημητρίου, ήταν αρμονικές και αντιμετώπιζαν από κοινού τόσο τους διορισμούς των δασκάλων και την εξασφάλιση της μισθοδοσίας τους, όσο και τα λειτουργικά προβλήματα των σχολείων. Οι σχέσεις αυτές διαταράχθηκαν όταν το σχολικό έτος 1922-1923 ανέλαβε την ηγουμενία της Μονής, τα καθήκοντα του Αρχιερατικού Επιτρόπου και ταυτόχρονα τη διεύθυνση της Ομηρείου Σχολής (Δημοτικό και Ημιγυμνάσιο) ο Νισύριος θεολόγος αρχιμ. *Εμμανουήλ Καρπαθίου* (1887-1972) και Δήμαρχος εκλέχθηκε τον Ιανουάριο του 1923 ο επιχειρηματίας Εμμ. Κατσιματίδης. Οι δύο άνδρες είχαν διαφορετικές αντιλήψεις σε ότι αφορούσε τη διοίκηση των εκπαιδευτικών πραγμάτων. Ο αρχιμ. Εμμανουήλ, βαθύς γνώστης του τοπικού εθνικού δικαίου, στηριζόμενος και στην πατριαρχική εγκύκλιο της 31ης Ιανουαρίου 1891, υποστήριζε ότι αποκλειστική αρμοδιότητα για τα εκπαιδευτικά ζητήματα είχε η Εφορεία των Σχολών, που τελούσε ανέκαθεν υπό την προεδρία του εκάστοτε Αρχιερατικού Επιτρόπου, ενώ ο Δήμαρχος και πολλά μέλη του Δημαρχιακού Συμβουλίου υποστήριζαν ότι σύμφωνα με το άρθρο 14 του Κοινοτικού Κανονισμού του 1914 το Δημαρχιακό Συμβούλιο σε συνεννόηση με την Εφορεία των Σχολών διόριζε το εκπαιδευτικό προσωπικό και σκέπτονταν και αποφάσιζε για κάθε θέμα που αφορούσε την αποτελεσματικότερη λειτουργία και γενικά την προαγωγή των Σχολών και επομένως ο Ηγούμενος δεν είχε το δικαίωμα να αποφασίζει χωρίς τη συναίνεση της Δημαρχίας. Τη διαφωνία αυτή κλήθηκε να λύσει η Γενική Συνέλευση του λαού, που συγκλήθηκε στις 24 Ιουνίου 1923 υπό την προεδρία του Αρχιερατικού Επιτρόπου Εμμανουήλ. Η Συνέλευση πραγματοποιήθηκε σ' ένα θορυβώδες και με αντεγκλήσεις κλίμα, χωρίς να καταλήξει σε απόφαση, γεγονός που ανάγκασε τον προεδρεύοντα Ηγούμενο να λύσει τη συνεδρίαση¹. Αυτή η αντιδικία τον οδήγησε στην παραίτηση και εγκατάλειψη του νησιού.

14. Η κωδικοποίηση των καταστατικών διατάξεων της Κοινότητας Μανδρακίου (1923)

Ο αρχιμ. Εμμανουήλ Καρπαθίου κατά την παραμονή του στη Νίσυρο είχε βιώσει τις αντιθέσεις των θεσμικών οργάνων της Κοινότητας ως προς τη λειτουργία και τις αρμοδιότητές τους και ακόμα την παραπληροφόρηση που είχαν οι Ιταλικές Αρχές για το ισχύον τοπικό εθνικό δίκαιο. Την κατάσταση αυτή απέδωσε στο γεγονός ότι οι κοινοτικοί θεσμοί στη Νίσυρο λειτουργούσαν με νομικούς κανόνες και έθιμα που «νομιμοποιήθηκαν» από συνελεύσεις του λαού και ήταν διάσπαρτοι σε διάφορους νόμους, αποφάσεις και εγκυκλίους, με συνέπεια να δημιουργούνται προβλήματα στην εφαρμογή τους και να προκαλούνται αντιθέσεις μεταξύ των οργάνων της Κοινότητας. Έκρινε, λοιπόν, ότι η συγκέντρωση των διάσπαρτων αυτών κειμένων σε ενιαίο κείμενο με τη μορφή *κωδικοποίησης*, θα διευκόλυνε τα τοπικά όργανα στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους και ταυτόχρονα οι Ιταλικές Αρχές να κατανοήσουν το ισχύον τοπικό δίκαιο. Έτσι, ύστερα από εμπεριστατωμένη έρευνα και μελέτη των κωδίκων της Μονής Σπηλιανής, των πρακτικών των Γενικών Συνελεύσεων της Κοινότητας από το 1877 έως το 1922, των αποφάσεων του Πνευματικού Δικαστηρίου, των σουλτανικών φερμανίων, των πατριαρχικών εγκυκλίων και των επιστολών της Μητρόπολης Ρόδου, συνέταξε ένα κείμενο με τίτλο «*Θεμελιώδεις διατάξεις εν αναφορά προς τον καταστατικόν οργανισμόν της Κοινότητος Μανδρακίου*», το οποίο μάλιστα κατέθεσε στον Ιταλό Κυβερνητικό

1. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Η Ομηρείος Κοινοτική Σχολή...*, ό.π., σ. 48-50.

Επίτροπο της Νισύρου με συνοδευτικό έγγραφο που αιτιολογούσε αυτές τις διατάξεις και τον παρότρυνε «ὅπως καταστήσει αὐτὰς ἀρμοδίως σεβαστάς». Ταυτόχρονα για να προκαλέσει το ενδιαφέρον και άλλων Κοινοτήτων της Δωδεκανήσου να προβούν σε ανάλογες κωδικοποιήσεις, έστειλε το κείμενο προς δημοσίευση στην εφημερίδα «Ροδιακή», την οποία απαγόρευσε η λογοκρισία της Ιταλικής Διοίκησης Ρόδου για να δημοσιευθεί τελικά στην εφ. των Αθηνών «Αυγή της Δωδεκανήσου» στα φύλλα 73, 74 και 75 Νοεμβρίου – Δεκεμβρίου του 1923 με εκτενές εισαγωγικό σημείωμα του συντάκτη της κωδικοποίησης και αναδημοσιεύθηκε από τον Κώστα Σακελλαρίδη το 1960 στο περιοδικό «Νισυριακά Χρονικά»¹.

Η κωδικοποίηση των καταστατικών διατάξεων της Κοινότητας Μανδρακίου αποτελούνταν από 71 άρθρα, τα οποία εντάσσονται σε 11 κεφάλαια. Στο τέλος κάθε άρθρου αναγράφονταν και η βιβλιογραφική πηγή. Το κεφάλαιο Α' «περί της Κοινότητος Μανδρακίου εν γένει» πρόβλεπε για τη συγκρότηση της Κοινότητας υπό την ηγεσία του εκάστοτε Μητροπολίτη Ρόδου, το καθεστώς από το οποίο διεπόταν και τον τρόπο έκφρασης της θέλησής της με ετήσιες Γενικές Συνελεύσεις (άρθρα 1-5). Το κεφάλαιο Β' «περί Γενικών Συνελεύσεων» ρύθμιζε το χρόνο σύγκλησής τους και τις αρμοδιότητες, όπως η εκλογή των μελών συμβουλίων, έγκριση της λογοδοσίας, καταρτισμός προϋπολογισμού, καθορισμός φιλανθρωπικού δικαιώματος και ετήσιου επιδόματος των εκκλησιών υπέρ των Σχολών, αναθεώρηση κτηματολογίου κ.ά. (άρθρα 6-10). Το κεφάλαιο Γ' «περί των Κοινοτικών Συμβουλίων εν γένει» αναφερόταν στην οργάνωση και λειτουργία του Δημοτικού Συμβουλίου, της Εφορείας των Σχολών, της Μονής Σπηλιανής, του Ναού της Ποταμίτισσας και του Κεντρικού Ταμείου (άρθρα 11-14). Το κεφάλαιο Δ' «περί Δημογεροντίας» αναφερόταν στη συγκρότησή της με παραπομπή στις διατάξεις που καθόριζαν τις αρμοδιότητές της (άρθρα 15-20). Το κεφάλαιο Ε' «περί Εφορείας των Σχολών» ρύθμιζε τη συγκρότηση και την οικονομική της ενίσχυση (άρθρα 21-25). Το κεφάλαιο ΣΤ' «περί Γενικού Κοινοτικού Ταμείου» αναφερόταν στη σύστασή του και στον καταρτισμό και τη διαχείριση γενικού προϋπολογισμού για όλα τα Κοινοτικά Συμβούλια (άρθρα 26-34). Το κεφάλαιο Ζ' «περί Αρχιερατικού Επιτρόπου και του ιερού κλήρου» αναφερόταν στα καθήκοντα του Αρχιερατικού Επιτρόπου, στον τρόπο διορισμού του, στις δικαιοδοσίες του για έκδοση αδειών γάμου, επικύρωση διαθηκών κ.λπ. καθώς και στον τρόπο κλήτευσης των ιερέων από τα δικαστήρια (άρθρα 35-39). Το κεφάλαιο Η' «περί της Ιεράς Μονής Σπηλιανής» αναφερόταν στα καθήκοντα του Ηγουμένου και στη λειτουργία της Μονής σύμφωνα με τον Κανονισμό του 1877 (άρθρα 40-43). Το κεφάλαιο Θ' «περί του Ιερού Ναού Ποταμίτισσας» αναφερόταν στον τρόπο διορισμού των Επιτρόπων, στα τηρούμενα κατάστιχα και στη διαχείριση της κτηματικής περιουσίας της εκκλησίας (άρθρα 44-47). Το κεφάλαιο Ι' «περί Πνευματικού Συμβουλίου [Δικαστηρίου]» πρόβλεπε τη σύνθεσή του, τις δικαιοδοσίες του με αναφορά στο εφαρμοζόμενο δίκαιο (άρθρα 48-53). Το κεφάλαιο ΙΑ' «περί τοπικών εθίμων» περιλάμβανε όλα τα έθιμα με βάση τα οποία το Μικτό Πνευματικό Δικαστήριο διευθετούσε τις οικογενειακές και κληρονομικές διαφορές των πολιτών της Κοινότητας (άρθρα 54-71).

Η κωδικοποίηση του αρχιμ. Εμμ. Καρπαθίου αναμφισβήτητα απετέλεσε ένα σημαντικό έργο όχι μόνο ως συμβολή στην ιστορική έρευνα της Νισύρου, αλλά και ως χρήσιμο εργαλείο για εκείνους που ασκούσαν κάθε μορφής εξουσία στο νησί, παρά το γεγονός ότι συντελέστηκε σε μια εποχή που με τη συνθήκη της Λωζάννης άρχισε η σταδιακή κατάργηση των κοινοτικών θεσμών. Ιδιαίτερα πρέπει να επισημανθεί η συγκέντρωση και καταγραφή των τοπικών εθίμων καθώς και η τεκμηρίωση των επί μέρους διατάξεων της κωδικοποίησης με παραπομπή στις

1. Εμμανουήλ Καρπαθίου, «Θεμελιώδεις διατάξεις εν αναφορά προς τον καταστατικόν οργανισμόν της Κοινότητος Μανδρακίου», *Νισυριακά Χρονικά*, τεύχος 34 Ιούνιος – Ιούλιος 1960 σ. 11-18. Βλ. και πλήρες κείμενο της κωδικοποίησης στο Παράρτημα, αρ. 25.

πρωτογενείς πηγές, είτε επρόκειτο για σουλτανικά φερμάνια και οθωμανικούς νόμους, είτε για πατριαρχικές ή συνοδικές εγκυκλίους, είτε για αποφάσεις των Γενικών Συνελεύσεων του λαού, είτε ακόμα και για οδηγίες της Ιεράς Μητρόπολης Ρόδου, το ρόλο της οποίας μάλιστα εξαίρει -με κάποια υπερβολή- όταν στο άρθρο 2 της κωδικοποίησης διαβάζει κανείς ότι «προϊστάμενος τῆς Κοινότητος Μανδρακίου τυγχάνει αὐτοδικαίως ὁ κατὰ καιρὸν Μητροπολίτης Ρόδου, οὗτινος τοποτηρητῆς εἶναι ὁ ἐν Νισύρῳ Ἐπίτροπος αὐτοῦ», δηλαδή ο εκάστοτε Ηγούμενος της Μονῆς Σπηλιανῆς.

15. Τα εκπαιδευτικά πράγματα του νησιού μετά τη συνθήκη της Λωζάννης (1923)

Η Συνθήκη της Λωζάννης (Ιούλιος 1923) που μετέτρεψε την κατοχή σε καθεστώς κτήσης με ότι αυτό συνεπαγόταν, επηρέασε, όπως ήταν επόμενο, αρνητικά και τα εκπαιδευτικά πράγματα. Πλήγμα στα σχολεία της Νισύρου, όπως και των άλλων νησιών, απετέλεσε το κυβερνητικό διάταγμα του Mario Lago της 1ης Ιανουαρίου 1926¹, με το οποίο καθιερωνόταν η ιταλική ως υποχρεωτικό μάθημα, εισάγονταν ο θεσμός του Ιταλού *Επιθεωρητή Δημόσιας Εκπαίδευσης*, ιδρύονταν τριών τύπων σχολεία, τα βασιλικά (ιταλικά), τα ιδιωτικά (κοινοτικά) και τα επιχορηγούμενα από το ιταλικό δημόσιο και περιόριζε τον εκπρόσωπο της Εκκλησίας -Αρχιερατικό Επίτροπο- μόνο στη διδασκαλία των θρησκευτικών στα σχολεία, απαγορεύοντας την ανάμιξή του στη διαχείριση και στη διδακτική οργάνωση. Με τα μέτρα αυτά απομακρύνθηκε ο Ηγούμενος από την προεδρία της *Εφοροδημαρχίας*, η οποία ουσιαστικά καταργήθηκε και τα οικονομικά της πέρασαν στην αρμοδιότητα της Δημαρχίας, ενώ το διδακτικό (έγκριση προγραμμάτων, βιβλίων και διδακτικού προσωπικού) και εποπτικό μέρος ανήκε στη δικαιοδοσία του Ιταλού Επιθεωρητή. Έτσι η Δημαρχία ανέλαβε όλα τα θέματα της εκπαίδευσης, που διαχειρίζονταν η Εφοροδημαρχία, το διορισμό δασκάλων, την αγορά βιβλίων, τη συντήρηση των σχολείων, και κυρίως την εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων, οι οποίοι προέρχονταν από το δημοτικό φόρο (τοπικό) όπως μετονομάστηκε το φιλανθρωπικό δικαίωμα, το επίδομα των δύο εκκλησιών της Ποταμίτισσας και της Σπηλιανῆς και από τα εισιτήρια των μαθητών. Οι πόροι αυτοί διατηρήθηκαν μέχρι το 1937 που ιταλοποιήθηκαν τα σχολεία, όμως δεν επαρκούσαν για τις ανάγκες των σχολείων, γεγονός που ανάγκαζε τη Δημαρχία να δανείζεται από ιδιώτες και να ζητά τη συνδρομή των Νισυρίων της Νέας Υόρκης².

Η νέα κατάσταση στο εκπαιδευτικό σύστημα είχε τις επιπτώσεις της και στις σχέσεις της Δημαρχίας με τους εκπαιδευτικούς αλλά και στη στάση της στο ζήτημα της λειτουργίας του *Ημιγυμνασίου*. Το διδακτικό προσωπικό διαμαρτυρόταν για τους χαμηλούς μισθούς και η Δημαρχία αγωνιζόταν να βρει χρήματα για να καλύψει τις ανάγκες της Σχολῆς και να τη διατηρήσει σε λειτουργία. Στις εκκλήσεις της Δημαρχίας για οικονομική ενίσχυση της Σχολῆς οι Νισυριοί της Αμερικής δια του συλλόγου τους «Γνωμαγόρας» -διαδόχου του «Ομήρου»- απαντούσαν ότι η Δημαρχία «κατέβαλε τὰ τελευταῖα ἔτη περισσοτέρας προσπαθείας διὰ τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόλεως καὶ τὴν εὐκολίαν καὶ ἀνάπαυσιν τῶν πολιτῶν, παρὰ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς παιδείας...»³. Αυτό υποδήλωνε την προτεραιότητα της δημαρχιακῆς αρχῆς και ιδιαίτερα του δημάρχου Εμμ. Κατσιματίδη, ο οποίος με εξαίρεση δύο θητείες του Ιωάννη Καμπαλούρη (1924-1925) και του Εμμ. Πετρούτσου (1926-1927) διετέλεσε Δήμαρχος του Μανδρακίου από το 1923 έως το 1936. Σε ότι αφορά το ζήτημα της λειτουργίας του Ημιγυμνασίου, με το πρόσχημα της μείωσης των μαθητῶν σε συνδυασμό και με τις

1. Βλ. πλήρες κείμενο διατάγματος στο κεφάλαιο της Ρόδου, Παράρτημα, αρ. 17.

2. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Η Ομήρειος Κοινοτική Σχολή...*, ὁ.π., σ. 33-35.

3. Δελτίον «Γνωμαγόρας», Αμερικῆς «Μετὰ δεκαπέντε χρόνια» και «Δημαρχιακά», τεύχος 23, Οκτώβριος 1933, σ. 25 και 26.

οικονομικές δυσχέρειες της Δημαρχίας, το Δημαρχιακό Συμβούλιο με απόφασή του της 5ης Ιουλίου 1933 αποφάσισε τη διακοπή της λειτουργίας του, προκαλώντας τις έντονες διαμαρτυρίες των γονιών και κυρίως των ομογενών της Αμερικής. Στις διαμαρτυρίες αυτές η Δημαρχία με επιστολή της προσπάθησε να δικαιολογηθεί λέγοντας ότι η διατήρηση του Ημιγυμνασίου θα το μετέτρεπε «εις πτωχοκομείον διὰ τὰ ψωνίζονται μερικοί καθηγηταί» και ταυτόχρονα απέκρουσε και την πρόταση του συλλόγου «Γνωμαγόρας» για οικονομική ενίσχυση προκειμένου να συνεχίσει τη λειτουργία του, με το αιτιολογικό ότι το θέμα αυτό ακήκει στη δικαιοδοσία του Επιθεωρητή Εκπαίδευσης και επομένως δεν ήταν επιτρεπτή η παρέμβαση του Συλλόγου¹.

Με το κλείσιμο του Ημιγυμνασίου η Ομήρειος Σχολή λειτούργησε με 7 τάξεις, ως Σχολαρχείο, με διευθυντή τον Νισύριο φιλόλογο Νικ. Σακελλαρίδη, καθηγητή τον αρχιμ. Κύριλλο Ρωμανό -είχε διορισθεί Ηγούμενος της Σπηλιανής το 1927- και δασκάλους τους επίσης Νισύριους Απ. Μαστρογιάννη, Χρ. Καρπαθάκη, Σταμ. Κουρζή, Γ. Καμπανή, Κ. Φραντζή και τις δασκάλες Ειρήνη Φασουλαρίδη, Μαρία Φιλίππου και Μαρία Παυλίδου. Η Σχολή λειτούργησε μέχρι τον Ιούλιο του 1937, όταν με κυβερνητικό διάταγμα² του τετράρχη του φασισμού διοικητή των νησιών De Vecchi καταργήθηκαν τα ελληνικά σχολεία και αντικαταστάθηκαν από ιταλικά. Η Σχολή του Μανδρακίου ονομάστηκε Scuola Elementare di Mandracchio – Στοιχειώδης Σχολή Μανδρακίου με 5 τάξεις και διευθυντή τον Fernando Duri, τον οποίο διαδέχθηκε ο Enrico Falorni και αυτόν ο Roberto Cacciotti και με έναν Ιταλό και τρεις Ιταλίδες δασκάλους και τους Νισύριους δασκάλους, που τους ανάγκασαν να μετεκπαιδευτούν στο Ιταλικό Διδασκαλείο (Istituto Magistrale) για να μπορέσουν να διδάξουν. Τα χρόνια που ακολούθησαν και κυρίως μετά την κήρυξη του πολέμου το σχολείο παρουσίασε πολλά κενά από πλευράς μαθητών, οι οποίοι απείχαν από τα μαθήματα παρά τις απειλές του διευθυντή και του Ιταλού σταθμάρχη (maresciallo). Την περίοδο εκείνη τα ελληνικά γράμματα διδάσκονταν στο *Κατηχητικό Σχολείο*, ένα είδος «κρυφού σχολείου» που ίδρυσε ο ηγούμενος αρχιμ. Κύριλλος επωφελούμενος μιας διάταξης της σχολικής μεταρρύθμισης του De Vecchi, που έδινε τη δυνατότητα στον κλήρο να αναλάβει την θρησκευτική αγωγή της νεολαίας.

Με τη συνθηκολόγηση της Ιταλίας το Σεπτέμβριο του 1943 οι Γερμανοί που τους διαδέχθηκαν επέτρεψαν το άνοιγμα των ελληνικών σχολείων στη Νίσυρο, όπως και στα άλλα νησιά. Το σχολείο του Μανδρακίου άρχισε να λειτουργεί με 7 τάξεις με διδακτικό προσωπικό «εκ των ενόντων». Διευθυντής ανέλαβε ο Ηγούμενος και δάσκαλοι όσοι απ' αυτούς βρίσκονταν στη Νίσυρο, οι περισσότεροι της προ του 1937 περιόδου. Από το επόμενο σχολικό έτος 1944-1945 αναβίωσε η λειτουργία και του Ημιγυμνασίου. Με την απελευθέρωση των νησιών από τους Άγγλους το Μάιο του 1945 το Ελληνικό Υπουργείο Παιδείας απέσπασε, με ενέργειες του τότε τμηματάρχη Νισύριου Κων. Μούρα, Δωδεκανήσιους εκπαιδευτικούς που υπηρετούσαν στην ελεύθερη Ελλάδα για τη στελέχωση του Γυμνασίων. Στο Ημιγυμνάσιο της Νισύρου αποσπάστηκαν οι Νισύριοι Μιχαήλ Κατσιματίδης, φιλόλογος, ως διευθυντής, και ο μαθηματικός Κων. Πληθίδης³. Από το σχολικό έτος 1946-1947 με την Ενσωμάτωση η Ομήρειος Κοινοτική Σχολή χωρίστηκε σε Δημοτικό Σχολείο και Ημιγυμνάσιο και εντάχθηκαν στο εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

1. Μηνιαίον Νισυριακόν Δελτίον «Γνωμαγόρας», Αμερικής «Διαμαρτυρία των αναγνωστών μας δια το κλείσιμον του Ημιγυμνασίου μας» και «Επιστολή της Δημαρχίας υπό τον φακόν της δημοσιότητας», τεύχος 24, Οκτώβριος 1933, σ. 25, 26.

2. Βλ. πλήρες κείμενο διατάγματος στο κεφάλαιο της Ρόδου, Παράρτημα, αρ. 18.

3. Κων. Μούρας, «Το Γυμνασιακόν Παράρτημα και η εκπαίδευσις εν Νισύρω», *Νισυριακά Χρονικά*, τεύχος 14, Ιανουάριος 1957, σ. 123.

16. Δομές επίλυσης αστικών διαφορών και το εφαρμοζόμενο τοπικό εθιμικό δίκαιο

Κατά τη διάρκεια της δουλείας στη Νίσυρο, όπως και στα άλλα προνομιούχα νησιά, εκτός από Αυτοδιοικητικοί και εκπαιδευτικοί θεσμοί αναπτύχθηκαν και κοινοτικοί θεσμοί, οι οποίοι λειτουργούσαν για να διευθετούν τις μεταξύ των δημοτών *αστικές διαφορές* και κυρίως εκείνες του οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου. Θεσμικά όργανα που εκδίκαζαν τέτοιες διαφορές ήταν η Δημογεροντία, το Ειρηνοδικείο, το Πνευματικό Δικαστήριο και το Μικτό Δικαστήριο. Η *Δημογεροντία* σύμφωνα με τον «περί συστάσεως νομαρχιών» οθωμανικό νόμο του 1869 (άρθρο 59) αλλά και πριν από αυτόν είχε δικαιοδοσία να επιλύει ειρηνικά κάθε διαφορά που μπορούσε να διευθετηθεί με συνδιαλλαγή των ενδιαφερομένων. Το αποτέλεσμα της συνδιαλλαγής καταχωρούνταν στα πρακτικά της Δημογεροντίας ή σε ειδικό βιβλίο – κώδικα και υπογράφονταν από τους ενδιαφερόμενους διαδίκους, τους δημογέροντες, δύο συνήθως μάρτυρες, από τον γραμματέα, που συνέπραττε και ως νοτάριος, και σε σοβαρές περιπτώσεις επικυρώνονταν και από τον Αρχιερατικό Επίτροπο. Διαφορές που δεν κατέληγαν σε επίλυση ή ήταν εκτός δικαιοδοσίας της Δημογεροντίας εκδικάζονταν από το *Ειρηνοδικείο*, τα μέλη του οποίου διορίζονταν και έπρεπε να είχαν τις απαραίτητες γνώσεις. Την αρμοδιότητα της Δημογεροντίας να εκλέγει τον ειρηνοδίκη, τους παρέδρους και τον γραμματέα αμφισβήτησε ο Μουδής το 1907, υποστηρίζοντας ότι σύμφωνα με τον «περί ιδρύσεως Ειρηνοδικείων» νόμο, η αρμοδιότητα ανήκε σ' αυτόν και προχώρησε στη συγκρότηση Ειρηνοδικείου από δικά του μέλη και στην είσπραξη των δικαιωμάτων και των προστίμων από την εκδίκαση των πολιτικών υποθέσεων. Η ενέργεια αυτή προκάλεσε την αντίδραση των Δημογεροντιών και των τριών Κοινοτήτων του νησιού και αποφάσισαν να μεταβεί ο πρώτος Δημογέρον του Μανδρακίου Εμμ. Κατσιματίδης στη Ρόδο ως εκπρόσωπος των Κοινοτήτων «ἵνα ἐμφανισθῆ πρὸς τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν πεπνυμένον [συνετό] ἡμῶν Νομάρχην καὶ προφορικῶς ἐξετάσῃ τὰ ζητήματα ταῦτα τῆς νήσου μας»¹. Φαίνεται ότι το ζήτημα διευθετήθηκε, δεδομένου ότι το Ειρηνοδικείο συνέχισε τη λειτουργία του με διορισμένη από τη Δημογεροντία σύνθεση.

Σε ότι αφορά το *Πνευματικό Δικαστήριο*, η συγκρότησή του προβλεπόταν από τη γνωστή πατριαρχική εγκύκλιο του Διονυσίου του Ε' (1891) που επιβεβαιώνει το ισχύον ανέκαθεν προνομιακό καθεστώς. Τελούσε υπό την προεδρία του Μητροπολίτη Ρόδου ή του αντιπροσώπου του Αρχιερατικού Επιτρόπου, όπως στην περίπτωση της Νισύρου και αποτελούνταν και από δύο «κατάλληλους» -έτσι αναφέρονται στην εγκύκλιο- ιερείς. Το δικαστήριο εκδίκαζε «τὰς ἐκ μνηστείας καὶ γάμου ἀπορρεούσας πνευματικὰς διαφοράς», δηλαδή τις καθαρά πνευματικές διαφορές και όχι τις οικονομικές και άλλες διαφορές που ήταν στην αρμοδιότητα του Μικτού Δικαστηρίου. Το Πνευματικό Δικαστήριο επενέβαινε διαμεσολαβητικά στα διάδικα μέρη και ο Μητροπολίτης ως πνευματικός ηγέτης μεσολαβούσε για να διαφυλαχθεί ο θεσμός της μνηστείας και του γάμου. Η μεσολάβηση του Μητροπολίτη στους σε διάσταση συζύγους αποτελούσε μέχρι το 1985, που αναθεωρήθηκε ο Αστικός Κώδικας, προϋπόθεση για τη συζήτηση της αγωγής διαζυγίου. Την υποχρέωση τα σχετικά δικαστικά να αποδίδονται κάθε χρόνο ως επίδομα (εισφορά) υπέρ των Σχολών του Μανδρακίου βρίσκει κανείς σε αποφάσεις τόσο του Μικτού όσο και του Πνευματικού Δικαστηρίου στο δημοσιευμένο αρχείο της Σπηλιανής².

Το Πνευματικό Δικαστήριο, όπως είναι γνωστό, εκδίκαζε και τα παραπτώματα των ιερέων και επέβαλλε και επιτίμια (απαγόρευση κήδευσης, αφορισμό) σε ιδιώτες. Το Πνευματικό Δικαστήριο της Νισύρου συνερχόταν συνήθως τον Ιούλιο ή Αύγουστο υπό την προεδρία του

1. Δημογεροντία Μανδρακίου, *Βιβλίον πρακτικῶν 1900-1913*, σ. 112.

2. Εταιρεία Νισυριακῶν Μελετῶν, *Σπηλιανῆς Αρχεῖον, τόμος Α' (1718-1909)*, Αθήνα 1999, και τόμος Β' (1910-1950), Αθήνα 1999.

Μητροπολίτη, όταν επισκεπτόταν το νησί στα πλαίσια των ποιμαντορικών του περιοδειών. Υπάρχουν αποφάσεις που έχουν εκδοθεί στη Ρόδο, στην έδρα της Μητρόπολης. Στις περιπτώσεις που εκδίκασε υπό την προεδρία του Αρχιερατικού Επιτρόπου, οι αποφάσεις του πριν κοινοποιηθούν υπόκεινταν στην έγκριση του Μητροπολίτη.

Το άλλο δικαστικό όργανο, το *Μικτό Πνευματικό Δικαστήριο*, ήταν 5μελές, υπό την προεδρία και αυτό του Αρχιερατικού Επιτρόπου και τη συμμετοχή τεσσάρων λαϊκών μελών, που εκλέγονταν από την Κοινότητα και έπρεπε σύμφωνα με την παραπάνω πατριαρχική εγκύκλιο να προέρχονται «ἐκ πολιτῶν τιμίων, εὐπολήπτων καὶ διακρινομένων ἐπ' ἀκεραιότητι χαρακτήρος». Το Δικαστήριο είχε δικαιοδοσία για επίλυση διαφορών που σχετίζονταν με τη διάλυση της μνηστείας, την προίκα, τις προγαμιαίες δωρεές, τη διατροφή και τις διαθήκες και δίκασε εφαρμόζοντας το ρωμαϊκό βυζαντινό δίκαιο, όπως τα Βασιλικά, τον Αρμενόπουλο και τις Νεαρές, τις πατριαρχικές και συνοδικές αποφάσεις και εγκυκλίους και τα τοπικά έθιμα. Σύμφωνα με την κωδικοποίηση των διατάξεων που ρύθμιζαν την οργάνωση και λειτουργία της Κοινότητας Μανδρακίου του αρχιμ. Εμμανουήλ Καρπαθίου (1923) η δικαιοδοσία και λειτουργία του Μικτού Πνευματικού Δικαστηρίου, διέπονταν από ειδικό *Κανονισμό*, που ψηφίστηκε από τη Συνέλευση του λαού στις 7 Ιουλίου 1877¹. Ο κωδικοποιημένος Κανονισμός πρόβλεπε τη σύνθεση του Δικαστηρίου, το δίκαιο που εφαρμόζε, δικάζοντας τις υποθέσεις που οι διάδικοι με κοινή συμφωνία έθεταν υπό την κρίση του.

Οι διαφορές κληρονομικού δικαίου και κυρίως οι περιπτώσεις της *εξ αδιαθέτου διαδοχής* αποκτούσαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον επειδή εκδικάζονταν σε κάθε νησί με βάση τα ισχύοντα τοπικά νομικά έθιμα. Με το θέμα αυτό ασχολήθηκε ο λαογράφος και ιστορικός Μιχαήλ Μιχαηλίδης-Νουάρος, ο οποίος τον Απρίλιο του 1910 ζήτησε πληροφορίες από τις Δημογεροντίες των νησιών για την ύπαρξη εθίμων που ρύθμιζαν οικογενειακές και κληρονομικές διαφορές. Εκ μέρους της Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου απάντησε ο τότε δημογέροντας και δάσκαλος Οδυσσέας Σακελλαρίδης με επιστολή του της 22ας Μαΐου 1910, την οποία αρκετά χρόνια αργότερα, το 1926, δημοσίευσε ο Μιχαηλίδης-Νουάρος στην πραγματεία του². Αυτή η καθυστέρηση οδήγησε τον Οδ. Σακελλαρίδη να δημοσιεύσει την εργασία του στο «Νισυριακόν Ημερολόγιον του έτους 1923» του Γ. Παπαδόπουλου με αρκετές συμπληρώσεις³. Παράλληλα, το ίδιο έτος, όπως αναφέρθηκε ήδη, δημοσιεύθηκε η γνωστή κωδικοποίηση των κοινοτικών διατάξεων του Μανδρακίου του αρχιμ. Εμμανουήλ Καρπαθίου, όπου στο κεφάλαιο ΙΑ' «περί τοπικών εθίμων», το οποίο αποτελούνταν από 18 άρθρα (54-71), καταχωρήθηκαν τα εφαρμοζόμενα τοπικά έθιμα για την επίλυση οικογενειακών και κληρονομικών διαφορών, με αναφορά στη «νομολογία» του Μικτού Πνευματικού Δικαστηρίου -αναφερόταν ως Συμβούλιο- που κάλυπτε την περίοδο 1877 έως 1922, έτος που συμπίπτει με την αποχώρηση του Εμμ. Καρπαθίου από τη Μονή Σπηλιανής και επομένως από την προεδρία του Δικαστηρίου ως Αρχιερατικού Επιτρόπου και της δημοσίευσής, ένα έτος αργότερα, της κωδικοποίησής.

Από τα δύο αυτά κείμενα οι κυριότερες εθιμικές διατάξεις (άρθρα 54-71) με τις οποίες επιλύονταν οι κληρονομικές κυρίως διαφορές των Νισυρίων, ήταν:

α) Η *πρωτοκόρη* έπαιρνε όλη την περιουσία της μητέρας της, η *δευτερόκορη* την επίκτητη ή κληρονομική περιουσία του πατέρα και τα *άλλα τέκνα* έπαιρναν «κατ' επιείκIAN» ένα ή δύο κτήματα μικρής αξίας.

1. Δεν κατέστη δυνατό να βρεθεί το κείμενο του Κανονισμού αυτού, όμως οι διατάξεις του, όπως τελικά συμπληρώθηκαν, έχουν συμπεριληφθεί στην κωδικοποίηση.

2. Μιχαήλ Μιχαηλίδης-Νουάρος, *Νομικά έθιμα της νήσου Καρπάθου Δωδεκανήσου... και τα εν τη λοιπή Δωδεκανήσω επικρατούντα παρόμοια άγραφα έθιμα*, Αθήνα 1926, σ. 53-55.

3. Γεώργιος Παπαδόπουλος, *Νισυριακόν Ημερολόγιον έτους 1923*, Νίσυρος 1922, σ. 32-35. Βλ. και σχετικό κείμενο του Οδ. Σακελλαρίδη στο Παράρτημα, αρ. 26.

β) Εάν δεν υπήρχε αδελφή, ο *πρωτότοκος* έπαιρνε τα περισσότερα κτήματα, τα οποία ήταν υποχρεωμένος να προικίσει ή να διαθέσει στην δευτεροκόρη του, αφού η πρωτοκόρη έπαιρνε την κτηματική περιουσία της μητέρας.

γ) Για να ήταν έγκυρη και ισχυρή η *διαθήκη* έπρεπε να συνταχθεί ενώπιον του Αρχιερατικού Επιτρόπου και να υπογραφόταν από τον διαθέτη και από μάρτυρες που δεν εξαιρούνταν από το νόμο.

δ) Όταν επρόκειτο να κληρονομήσουν αδελφοί αδελφό, ανηψιοί θείο ή εξαδέλφια εξαδέλφια, η διανομή γινόταν εξίσου κατά ρίζες και κατά κεφαλή, αλλά λαμβάνονταν υπόψη το έθιμο το *θηλυκό* στο θηλυκό και το *αρσενικό* στο αρσενικό.

ε) Ο σύζυγος δεν κληρονομούσε τη σύζυγο και αντίστροφα. Η περιουσία επιστρέφονταν στους προικίσαντες και όταν αυτοί εξέλειπαν στους πλησιέστερους νόμιμους κληρονόμους κατά το έθιμο το *γονικό* στο *γονικό*.

στ) Ο επιζών σύζυγος έπαιρνε από την περιουσία της συζύγου ως «νόμιμον μοίραν» ένα κτήμα που λεγόταν *ανδρομοίρι* και η επιζώσα σύζυγος αντίστοιχα ένα κτήμα ως *γυναίκομοίρι*.

ζ) Κατά τη σύνταξη του προικοσυμφώνου της πρωτοκόρης η μητέρα κρατούσε ένα κτήμα από τα καλύτερα για τον πρωτότοκο γιο της, που λεγόταν *χάριτα* και αναγράφονταν στο προικοσύμφωνο.

η) Επίσης κατά τη σύνταξη προικοσυμφώνου μπορούσαν ο πατέρας ή η μητέρα ή και οι δύο να κρατήσουν «δια βίου» όσα κτήματα ήθελαν, που λέγονταν *γεροντομοίρι*. Με το θάνατό τους περιέρχονταν στους προικιζόμενους.

θ) Κατά την ημέρα της μνηστείας (αρραβώνα) προσφέρονταν τα λεγόμενα «προγαμιαία δώρα» στη μνηστή από τον μνηστήρα ή τον πατέρα του ή τον ιερέα, συνήθως χρυσά νομίσματα (φλουριά) και από μέρος της μητέρας του μνηστήρα ένα μεταξωτό λαχούρι (πέπλο), που και εκείνη το είχε λάβει ως αρραβώνα από την πενθερά της. Τα δώρα αυτά προσφέρονταν διαδοχικά κατά την ίδια σειρά, αν όμως διαλύονταν η μνηστεία, επιστρέφονταν σ' αυτούς που τα προσέφεραν.

ι) Η *χρηματική* περιουσία του πατέρα δεν δεσμευόταν από κανένα έθιμο, αλλά την κληρονομούσαν όλα τα τέκνα, με κάποια προτίμηση των αρρένων.

ια) Όταν πωλούνταν κτήμα από συγγενή, δικαίωμα *προτεραιότητας* αγοράς είχε ο πλησιέστερος συγγενής και όταν ακόμα υπήρχε πωλητήριο σε ξένο ή μεσολαβούσε μακροχρόνια νομή από ξένο ή συνέτρεχαν άλλοι λόγοι.

Με βάση τις διατάξεις αυτές δικάζε το Μικτό Πνευματικό Δικαστήριο της Νισύρου μέχρι το Νοέμβριο του 1938, όταν με το κυβερνητικό διάταγμα της 15ης Νοεμβρίου του De Vecchi¹ καταργήθηκαν τα Πνευματικά Δικαστήρια και οι υποθέσεις οικογενειακού και κληρονομικού δικαίου της Νισύρου εκδικάζονταν από το ιταλικό Αστικό Δικαστήριο της Κω με βάση την ιταλική δικονομία και το εφαρμοζόμενο μέχρι τότε βυζαντινό και εθιμικό τοπικό δίκαιο. Όταν κατέλαβαν τα νησιά οι Άγγλοι το Μάιο του 1945 συνέστησαν Αστικά Δικαστήρια στη Ρόδο και Κω με πρόεδρο και παρέδρους, που δίκάζαν με βάση τους κανόνες και τα έθιμα που εφαρμόζονταν πριν από την 15η Νοεμβρίου 1938² μέχρι την Ενσωμάτωση, οπότε και επεκτάθηκε και στη Δωδεκάνησο ο ελληνικός Αστικός Κώδικας.

Με την εξέταση των κοινοτικών θεσμών που αφορούσαν την απονομή δικαιοσύνης στις αστικές διαφορές των πολιτών καθώς και την εξέταση των θεσμών για την παιδεία, που προηγήθηκε, ολοκληρώθηκε η παρουσίαση των δύο αυτών ενοτήτων μέχρι την Ενσωμάτωση. Παραμένει για παρουσίαση η ενότητα των αυτοδιοικητικών θεσμών για την περίοδο της Ιταλοκρατίας, που ακολουθεί.

1. Βλ. πλήρες κείμενο διατάγματος στο κεφάλαιο της Ρόδου, Παράρτημα, αρ. 24.

2. Βρετανική Στρατιωτική Διοίκησης, *Η Εφημερίς της Δωδεκανήσου*, Ρόδος 1946, σ. 10 και 100-102.

17. Η τοπική αυτοδιοίκηση από την ιταλική κατάληψη (1912) μέχρι τις αλλαγές στις δημοτικές διοικήσεις του 1930

Οι Ιταλοί αποβιβάστηκαν στη Νίσυρο στις 29 Απριλίου 1912 και κατέλυσαν χωρίς καμιά αντίσταση τις τοπικές Τουρκικές Αρχές, που τις αποτελούσαν ο μουδέρης (διοικητής), ο τελώνης, ο υγειονόμος, ο ειρηνοδίκης και ο αστυνόμος και δυο-τρεις χωροφύλακες. Την ίδια ημέρα συνήλθε και η Δημογεροντία, η οποία προέκυψε από τις εκλογές της 4ης Μαρτίου 1912, με δημογέροντες τους Γ. Βαγιάτη και Ι. Γ. Κατσιατίδη και συμβούλους τους Νικ. Γενά, Ιωάν. Φασουλαρίδη, Οδ. Σακελλαρίδη, Φιλ. Φιλίππου, Ιωάν. Φωτιάδη, και Ν. Μ. Ζαπέτη και απεφάσισε «ὅπως διορισθῶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος δύο ἀστυφύλακες, οἵτινες νὰ ἐπαγρυπνοῦν διὰ τὴν προφύλαξιν τοῦ τόπου καὶ ἐπιτήρησιν τῆς τάξεως». Λίγες μέρες αργότερα, στις 6 Μαΐου, πραγματοποιήθηκε νέα συνεδρίαση της Δημογεροντίας, η οποία συνέταξε και τοιχοκόλλησε την παρακάτω ανακοίνωση, ύστερα από διαταγή του Κυβερνήτη του θωρηκτοῦ «Roma», που είχε επισκεφθεί το νησί την προηγούμενη ημέρα:¹

«Συμφώνως τῶν διαταγῶν τοῦ Κυβερνήτου τοῦ θωρηκτοῦ «Roma» καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς κατοχῆς τοῦ νησιοῦ μας, δηλοῦμεν τῷ σεβαστῷ κοινῷ τὰ ἐξῆς:

α) Αναγνωρίζεται ἡ Δημογεροντία μετὰ τοῦ Συμβουλίου της ὡς τοπικὴ καὶ διοικητικὴ Ἀρχὴ ἔχουσα τὸ δικαίωμα νὰ διοικῆ καὶ νὰ εἰσπράττει τοπικῶς καὶ διοικητικῶς, ὡς κατὰ τὸ παρελθόν, μὴ παρεκλίνουσα τοῦ δικαίου καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ μὴ ἐπιβαρύνουσα τὸν λαὸν μὲ ἐπιπροσθέτους φόρους [βάρη].

β) Ἡ Δημογεροντία μετὰ τοῦ Συμβουλίου της συμμορφουμένη πρὸς τὰς διαταγὰς ταύτας διαβεβαιοῖ τὸ σεβαστὸν κοινὸν ὅτι ἐπελήφθη τῆς φροντίδος ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν πολιτῶν, ὅπερ καὶ ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ κατακτητοῦ.

γ) Ὁ κατακτητὴς δι' ἡμῶν ἀνακοινεῖ εἰς τὸν λαὸν διαβεβαιῶν αὐτὸν ὅτι ἐπαγρυπνεῖ νυχθημερὸν ὅπως μὴ διαταραχθῆ ἡ τάξις καὶ ἡ ἡσυχία τῶν πολιτῶν ἔξωθεν.

δ) Τὰ πλοῖα ἀνεξαρτήτως τῆς ιδιότητός των τὰ θέλοντα νὰ ταξιδεύσωσιν ἀπὸ νήσου εἰς νῆσον δέον νὰ συνοδεύωνται μὲ ἐπὶ τούτῳ πιστοποιητικὸν τῆς Δημογεροντίας. Αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς πολίτας ἡ συναλλαγὴ ἢ μεταβίβασις ἀπὸ τόπον εἰς τόπον λαθρεμπορικῶν ἐμπορευμάτων τοῦ πολέμου.

ε) Τὸ Ταχυδρομεῖον ὡς διεθνὲς θὰ λειτουργῆ ὡς καὶ πρότερον.

στ) Ἡ Δημογεροντία μετὰ τοῦ Συμβουλίου της δὲν ἐγγυᾶται διὰ τὰς συνεπείας τοῦ μὴ συμμορφουμένου μὲ τὰς ἀνωτέρω διατάξεις».

Τις ἐπόμενες ἡμέρες καὶ συγκεκριμένα μεταξύ 17 Μαΐου καὶ 18 Ιουνίου ἡ Δημογεροντία της πρωτεύουσας Μανδρακίου πραγματοποίησε αλλεπάλληλες συνεδριάσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ορισμένες με τὴ συμμετοχὴ των Δημογεροντιῶν καὶ των ἄλλων δήμων τοῦ νησιοῦ, τοῦ Εμπορίου καὶ των Νικιῶν, καθὼς καὶ συνελεύσεις των προκρίτων τοῦ Μανδρακίου, γιὰ νὰ οργανώσουν τὴν *Πολιτεία*, ὅπως αναγράφονταν στα πρακτικά, με βάση τὴ διακήρυξη των ἀρχῶν κατοχῆς, που ἀναγνώριζαν τὴ Δημογεροντία καὶ τὸ Συμβούλιο ὡς τοπικὴ καὶ διοικητικὴ Ἀρχή. Οἱ κυριότερες ἀποφάσεις που πάρθηκαν ἦταν²:

α) Νὰ μεταβούν στη Σύμη ἀντιπρόσωποι καὶ ἀπὸ τους τρεῖς δήμους γιὰ νὰ λάβουν ὁδηγίες σχετικὰ με τὸ νέο προνομιακὸ σύστημα των νησιῶν. Ἀπὸ τὸ Μανδράκι ὀρίστηκε ὁ γιατρός Μιλτιάδης Λογοθέτης, ἀπὸ τὸν Εμπορεῖο ὁ Ιωάννης Τσίμπλης κι ἀπὸ τὰ Νικιά ὁ Σταύρος Ι. Χαρτοφύλης.

1. Βιβλίο Πρακτικῶν Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1900-1913, σ. 192.

2. Βιβλίων Πρακτικῶν Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1900-1913, σ. 193-205.

β) Ορίστηκε γενικός βοηθός των κυβερνητικών και τοπικών Γραφείων καθώς και Επιθεωρητής των λογαριασμών της Κοινότητας ο έμπορος και για πολλά χρόνια δημογέροντας Κων. Παρθενιάδης.

γ) Ορίστηκαν επικεφαλής των διαφόρων υπηρεσιών γνωστοί πρόκριτοι του νησιού με πολύχρονη θητεία στα όργανα της Κοινότητας (δημογέροντες, έφοροι, μέλη επιτροπών κ.λπ.) ως εξής: Τελώνης ο Γεώργιος Παντελίδης με μηνιαίο μισθό 120 γρόσια, Υγειονόμος ο Εμμ. Πετρούτσος με μισθό 80 γρ., Πρωτοδίκης ο Ηλίας Κατσιματίδης με μισθό 80 γρ. και Πάρεδροι οι Οδ. Σακελλαρίδης και Νικ. Ε. Παπαϊωάννου με μισθό 50 γρ. ο καθένας και Ταχυδρόμος ο Ιωάννης Φασουλαρίδης με μισθό 90 γρόσια. Επίσης με διαταγή του Ιταλού διοικητή ορίστηκε Επιτροπή Αγορανομίας και Καθαριότητας από τους Ι. Φασουλαρίδη και Ι. Κατσιματίδη.

δ) Διορίστηκε τελωνοφύλακας ο Ιωάννης Φραζής με μηνιαίο μισθό 200 γρόσια και καθήκοντα την επίβλεψη και καταγραφή των εξαγομένων και εισαγομένων εμπορευμάτων, την φύλαξη και την ενημέρωση της Δημογεροντίας καθώς και την παραλαβή των διαβατηρίων των διαφόρων πλοίων και την παράδοσή τους στη Δημογεροντία.

ε) Αποφασίστηκε να κατασκευασθούν νέες σφραγίδες της Πολιτείας για τη Δημογεροντία, το Τελωνείο και το Υγειονομικό.

Στο μεταξύ είχαν εγκατασταθεί από τις πρώτες ημέρες οι αρχές κατοχής στο νησί. Αξιωματικός της Ιταλικής Φρουράς ήταν ο λοχαγός Mantisi, που αργότερα αντικαταστάθηκε από άλλον αξιωματικό ονόματι Serafino, ενώ διοικητής της Χωροφυλακής ήταν ο maresciallo (επιλοχίας) Martini, ο οποίος δημιουργούσε προβλήματα στη Δημογεροντία με τις συχνές του παρεμβάσεις, γεγονός που ανάγκασε τη Δημογεροντία να απευθυνθεί στον στρατηγό – διοικητή της Δωδεκανήσου G. Ameglio ζητώντας επίμονα την απομάκρυνσή του. Η σφραγίδα που κατασκεύασε η Δημογεροντία Μανδρακίου έγραφε: «Municipio dell' isola Nissyros – Δημαρχία Νισύρου» και στη μέση σταυρό. Αυτό προκάλεσε την αντίδραση των άλλων δήμων, οι οποίοι διαμαρτυρήθηκαν στον διοικητή με αποτέλεσμα να συλληφθεί ο πρώτος δημογέροντας Γ. Βαγιάτης, να κατασχεθεί η σφραγίδα και να αναγκασθεί η Δημαρχία να προσθέσει το «Mandracchio – Μανδράκι».

Η θητεία του Γ. Βαγιάτη ως Δημάρχου διάρκεσε μέχρι το τέλος του 1913, όταν στις αρχές του 1914 τον διαδέχθηκε ο Ιωάννης Φωτιάδης με δύο μόνο Συμβούλους, τον Ιάκωβο Καφεζή και τον Ηλία Κατσιματίδη. Επρόκειτο για μια προσωρινή μεταβατική ρύθμιση, μέχρις ότου η Ιταλική Στρατιωτική Διοίκηση αποφασίσει με ποιο τρόπο θα διεξάγονταν οι δημοκρατικές εκλογές. Τελικά, ύστερα από αλλεπάλληλες αναβολές πραγματοποιήθηκε στις 14 Σεπτεμβρίου 1914, σύμφωνα με το ανέκαθεν ισχύον σύστημα από την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Έτσι πρώτος δημογέροντας εκλέχθηκε ο Οδ. Σακελλαρίδης, δεύτερος δημογέροντας και ταμίας ο Εμμ. Πετρούτσος και σύμβουλοι οι Γ. Καμμάς, Ιωάννης Ε. Παπαϊωάννου, Ιωάννης Γιαννίδης, Κων. Μουλλός, Ανδρικός Βρούζος και Γ. Κεχαγιάς.

Ο Δήμαρχος Οδ. Σακελλαρίδης εκτός από τα σοβαρά προβλήματα επισιτισμού των κατοίκων, που είχε να αντιμετωπίσει εξαιτίας των περιορισμών που επέβαλε η κήρυξη τον Ιούλιο του 1914 του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, έπρεπε να λύσει και ένα σοβαρό πρόβλημα που απασχολούσε τη Δημογεροντία από τις πρώτες ημέρες της ιταλικής κατοχής του νησιού. Οι Ιταλικές Αρχές αμφισβητούσαν τον τρόπο αυτοδιοίκησης της Κοινότητας, που βασιζόταν στα τοπικά έθιμα και στην οθωμανική νομοθεσία του 1869, όπως ήδη αναφέρθηκε, και όχι σε κανονισμό με τον οποίον διοικούνταν οι Δημογεροντίες άλλων νησιών. Έτσι αποφασίστηκε να συνταχθεί ένας κανονισμός, που θα αποτελούσε τον καταστατικό χάρτη της Κοινότητας και προς το σκοπό αυτό η Γενική Συνέλευση των προκρίτων, που συνήλθε στις 14 Σεπτεμβρίου 1914, διόρισε Επιτροπή αποτελούμενη από τον δημογέροντα γιατρό Γ. Καμμά και τον

Ιωάννη Καρανίκη, με την εντολή μέσα σε 15 μέρες να συντάξει και να φέρει για έγκριση στη Γενική Συνέλευση τον κανονισμό. Η Επιτροπή, σε συνεργασία και με τον Δήμαρχο, ο οποίος ως δάσκαλος και επί σειράν ετών δημογέροντας διέθετε μεγάλη εμπειρία στα κοινοτικά πράγματα, ετοίμασε ένα κείμενο, που στην ουσία ήταν κωδικοποίηση των όσων μέχρι τότε εφάρμοζε η Κοινότητα. Το κείμενο αυτό με τίτλο «Κοινοτικός Κανονισμός Μανδρακίου Νισύρου» συζητήθηκε και εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των προκρίτων κατά τη συνεδρίαση της 28ης Σεπτεμβρίου 1914 και στη συνέχεια υποβλήθηκε στον Μητροπολίτη Ρόδου για έγκριση και στην τοπική Διοίκηση για γνώση¹.

Ο Κανονισμός² αποτελούνταν από 23 άρθρα και το ακροτελεύτιο, που αφορούσε τη διαδικασία τροποποίησής του. Οι ρυθμίσεις του Κανονισμού μπορούν να καταταχθούν σε τρεις άτυπες ενότητες:

Η πρώτη ενότητα περιλάμβανε το προσωπικό, τη σύνθεση δηλαδή της *Δημογεροντίας*, που αποτελούνταν από τον πρώτο και δεύτερο Δημογέροντα, που ήταν και ο γενικός Ταμίας, από έξι Συμβούλους και από έναν Γραμματέα, που ήταν όλοι αιρετοί και από διάφορους υπαλλήλους που προορίζονταν για τις ανάγκες της Δημογεροντίας (άρθρο 1). Ο πρώτος Δημογέροντας εκπροσωπούσε τη Δημογεροντία και εφάρμοζε τις αποφάσεις του Δημογεροντικού Συμβουλίου, των Γενικών Συνελεύσεων και διαχειριζόταν την τρέχουσα υπηρεσία σύμφωνα με το ανέκαθεν ισχύον καθεστώς. Αυτόν κωλυόμενο ή απουσιάζοντα αναπλήρωνε ο δεύτερος Δημογέροντας, ο οποίος ταυτόχρονα ήταν και Ταμίας, υπεύθυνος για τις εισπράξεις και πληρωμές της Δημογεροντίας σύμφωνα με τον προϋπολογισμό και τις αποφάσεις του Συμβουλίου, καλυπτόμενος κατά τη διαχειριστική του περίοδο από φερέγγυο εγγυητή (άρθρα 1-4 και 6). Το Δημογεροντικό Συμβούλιο ήταν υποχρεωμένο εντός του πρώτου 10ημέρου του Σεπτεμβρίου να συντάξει τον απολογισμό της ετήσιας διαχείρισης -Σεπτέμβριος έως Αύγουστος του επόμενου έτους- και να συγκαλέσει Γενική Συνέλευση την πρώτη μετά τις 10 Σεπτεμβρίου Κυριακή για να τον παρουσιάσει και να διενεργηθούν και οι εκλογές για την ανάδειξη της νέας Δημογεροντίας με ετήσια θητεία. Η ίδια Συνέλευση εξέλεγε και την Εξελεγκτική Επιτροπή για τον έλεγχο της διαχείρισης και τη σύνταξη σχετικού πορίσματος, που κοινοποιούνταν στη Δημογεροντία και τοιχοκολλούνταν (άρθρο 5).

Η δεύτερη ενότητα περιλάμβανε τη λειτουργία του *Δημογεροντικού Συμβουλίου* -όπως προβλέπονταν παραπάνω-, τη νομιμοποίησή του μετά την έγκριση των αποτελεσμάτων από την τοπική Ιταλική Διοίκηση, τον τρόπο συνεδριάσεων, την απαρτία και λήψη των αποφάσεων και τις οικονομικές δικαιοδοσίες (άρθρα 7-13). Ακολουθούσαν οι αρμοδιότητες που αναφέρονταν στη σύνταξη του προϋπολογισμού, στο διορισμό των υπαλλήλων της Δημογεροντίας, στο διορισμό του εκπαιδευτικού προσωπικού των Σχολείων σε συνεργασία με την Εφορεία των Σχολών, στη σύνταξη συμβολαιογραφικών εγγράφων, στον έλεγχο των φιλανθρωπικών σωματείων, στον έλεγχο των εισπράξεων των Εκκλησιαστικών Επιτροπών που προορίζονταν για τη συντήρηση των σχολείων³ και της Επιτροπής των Λουτρών καθώς και στη μεσολάβηση για τη διευθέτηση διαφορών (οικονομικών, κτηματικών κληρονομικών κ.λπ.) μεταξύ των δημοτών (άρθρα 14-17 και 19-22). Η Δημογεροντία ασκούσε και άλλες αρμοδιότητες που είχαν έρεισμα στο «ανέκαθεν έπικρατοῦν καθεστώς» (άρθρο 2), όπως τα θέματα της καθαριότητας, της υγείας (γιατροί, φάρμακα), της αγροφυλακής, της αγο-

1. Κώστας Σακελλαρίδης, « Ιστορικά έγγραφα Νισύρου – Κανονισμός Δημαρχίας Μανδρακίου Νισύρου», *Νισυριακά Χρονικά*, τεύχος 30-31, Σεπτέμβριος – Δεκέμβριος 1959, σ. 23-24.

2. Βλ. πλήρες κείμενο στο Παράρτημα, αρ. 27.

3. Η ρύθμιση αυτή ενόχλησε τον Ηγούμενο της Σπηλιανής, ο οποίος αρνήθηκε να παραστεί και να προεδρεύει στη Συνέλευση, όπως όφειλε κατά τα κρατούντα. Ωστόσο αργότερα αποδέχθηκε το θεσπισθέν καθεστώς.

ρανομίας (έλεγχοι αγοράς, καθορισμός τιμών), του κτηματολογίου, των μετακινήσεων των κατοίκων (ταξιδιωτικά πιστοποιητικά) και άλλα. Ειδικά σε ότι αφορά τον *Γραμματέα* της Δημογεροντίας, ο οποίος συμμετείχε σ' αυτήν δίχως ψήφο, τα καθήκοντά του αφορούσαν την τήρηση των πρακτικών, τη σύνταξη όλων των εγγράφων και των συμβολαιογραφικών πράξεων και την τήρηση των βιβλίων της Δημογεροντίας καθώς επίσης και των λογιστικών βιβλίων εισπράξεων και πληρωμών, έργο για το οποίο έπρεπε να παρουσιάσει αξιόπιστο εγγυητή (άρθρο 18).

Η τρίτη ενότητα αναφέρονταν στις *υποχρεώσεις* των πολιτών απέναντι στη Δημογεροντία για να εκπληρώσει τα καθήκοντά της. Οι πολίτες έπρεπε να επιδεικνύουν την «δέουσα ευπείθεια» (πρόθυμη υπακοή) και το σεβασμό στις αποφάσεις της Δημογεροντίας, διαφορετικά, ανάλογα με τις παραβάσεις υπόκειντο σε χρηματικά πρόστιμα. Οι παραβάσεις αναφέρονταν στην άρνηση να παρουσιαστούν στη Δημογεροντία για υπόθεσή τους, στη μη τήρηση αγορανομικών ή αστυνομικών διατάξεων, στην πρόκληση ζημιών από τα ζώα και σε άλλα γεωργικά παραπτώματα (άρθρο 23).

Ο Κανονισμός άρχισε τυπικά να εφαρμόζεται μετά την επικύρωσή του από τον τότε Μητροπολίτη Ρόδου Απόστολο Τρύφωνος (1914-1946) και τη σιωπηρή έγκριση της τοπικής Ιταλικής Στρατιωτικής Διοίκησης, ύστερα από τις εξηγήσεις που ζήτησε, προφανώς με υπόδειξη του διοικητή της Ρόδου, και έδωσε η Δημογεροντία με επιστολή της 4/17 Ιανουαρίου 1915. Οι εξηγήσεις που δόθηκαν αναφέρονταν στον προϋπολογισμό, στους διορισμούς των υπαλλήλων και στις δαπάνες (άρθρα 12-13), στην Εφορεία των Σχολών (άρθρο 14), στα φιλανθρωπικά σωματεία (Αδελφότητα Φιλεκπαιδευτική και Αγαθοεργό – Λιμενική) (άρθρο 21), στις υπέρ των Σχολείων εισφορές των εκκλησιών (άρθρο 22), στην υπακοή των πολιτών στις αποφάσεις της Δημογεροντίας (άρθρο 23), στην αντικατάσταση απουσιάζοντος αδικαιολόγητα Συμβούλου (άρθρο 15) και στην ετήσια εκλογή των μελών της Δημογεροντίας (άρθρο 5). Μετά τις εξηγήσεις αυτές, η Διοίκηση δεν επανήλθε και ο Κανονισμός είχε το τεκμήριο της έγκρισης¹.

Η θητεία της δημαρχιακής αρχής του Οδ. Σακελλαρίδη έληξε στις 14 Σεπτεμβρίου 1915, οπότε και έπρεπε σύμφωνα με τον Κανονισμό να διεξαχθούν εκλογές για την ανανέωση των μελών της Δημογεροντίας. Όμως η Ιταλική Διοίκηση επικαλούμενη την εμπόλεμη κατάσταση ανέστειλε τις εκλογές με αποτέλεσμα η παρελκυστική αυτή τακτική σε συνδυασμό και με τις παρεμβάσεις στη διοίκηση και διαχείριση των τοπικών πραγμάτων, οδήγησε τον Δήμαρχο σε παραίτηση, θεωρώντας παράβαση καθήκοντος απέναντι στους δημότες του να παραμείνει στο αξίωμα του Δημάρχου, ενώ είχε λήξει η θητεία του². Τον αναπλήρωσε ο δεύτερος δημογέροντας Εμμ. Πετρούτσος. Την παραίτηση του Δημάρχου ακολούθησαν οι παραιτήσεις και τριών ακόμα μελών του Συμβουλίου, οπότε δεν μπορούσε να συνεδριάζει η Δημογεροντία με τους τέσσερις Συμβούλους από τους οκτώ, αφού σύμφωνα με το άρθρο 10 του Κανονισμού απαιτούνταν τουλάχιστον 5 μέλη του Συμβουλίου για να επιτευχθεί η απαρτία. Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση ο Κυβερνήτης της Δωδεκανήσου υποστράτηγος G. Croce διέλυσε το Δημογεροντικό Συμβούλιο και με το διάταγμα αρ. 48 της 30ης Ιουλίου 1916 διόρισε Δήμαρχο τον γιατρό Γεώργιο Καμμά και Συμβούλους τους Ιάκωβο Καφεζί, Ιωάννη Φασουλαρίδη, Γ. Χ. Ανδριωτάκη και Γεώργιο Βαγιατή, ο οποίος εκλέχθηκε δεύτερος Δημογέροντας³. Τόσο ο

1. Κώστας Σακελλαρίδης, «Ιστορικά έγγραφα Νισύρου – Επιστολή 4/17 Ιανουαρίου 1915 της Δημογεροντίας προς τον Διοικητή του εν Νισύρω Τμήματος του Στρατού Κατοχής», *Νισυριακά Χρονικά*, τεύχος 23, Ιούλιος – Αύγουστος 1958, σ. 32.

2. Κώστας Σακελλαρίδης, «Από την ιστορία της Δημογεροντίας Νισύρου μέχρι τα πρώτα χρόνια της ιταλικής κατοχής», *Νισυριακά*, τόμος Ζ', Αθήνα 1981, σ. 307.

3. *Βιβλίου Πρακτικών Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1915-1926*, σ. 55.

Δήμαρχος όσο και οι Σύμβουλοι προέρχονταν από πρόσωπα που κατά καιρούς είχαν διατελέσει αιρετά μέλη της Δημογεροντίας και υποδείχθηκαν για διορισμό από τον τοπικό διοικητή Mario Grana¹. Παρ' όλα αυτά η ενέργεια των Ιταλικών Αρχών ενόχλησε τους Νισύριους, γιατί τη θεώρησαν απόπειρα κατάργησης του συστήματος της ελεύθερης εκλογής των τοπικών αρχόντων, όμως το έργο που πραγματοποίησε ο Γ. Καμμάς κατά τη μακρά του θητεία (1916-1920) αναίρεσε τις όποιες επιφυλάξεις εκφράστηκαν για το διορισμό του².

Η δημαρχιακή περίοδος του Γ. Καμμά, παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπισε λόγω του συνεχιζόμενου πολέμου και του αποκλεισμού, που δημιούργησαν σοβαρό επισιτιστικό πρόβλημα, αλλά και λόγω των αντιδράσεων του συντηρητικού κατεστημένου σε κάθε νεωτεριστική πρωτοβουλία, κατόρθωσε όχι μόνο να διαχειριστεί τα καθημερινά ζητήματα της Κοινότητας Μανδρακίου με επιτυχία, αλλά να δημιουργήσει και κοινοτικούς θεσμούς. Για την αντιμετώπιση του επισιτιστικού φρόντισε να υπάρχει επάρκεια τροφίμων, καθιέρωσε το δελτίο, εισήγαγε το θεσμό του «δημόσιου κανταρτζή» υποχρεώνοντας τους εμπόρους να ζυγίζουν με το καντάρι τα πωλούμενα σε σάκκους εμπορεύματα (κυρίως άλευρα) και οργάνωσε μια εκστρατεία καλλιέργειας σίτου και κριθής σ' όλο το νησί και στις νησίδες σε συνεργασία με τους άλλους δήμους, του Εμπορείου και των Νικιών, για να λύσει το πρόβλημα της «σιτοδείας» (έλλειψη σιτηρών). Έλυσε και το πρόβλημα της διαχείρισης της νησίδας Γυαλί. μεταξύ των δήμων Μανδρακίου και Εμπορείου, με συμφωνία που υπογράφηκε στις 4 Αυγούστου 1918 από τους Δημογέροντες του Μανδρακίου και του Εμπορείου, που ήταν οι Γ. Κοριτσίδης και Ιάκωβος Τσίμπλης, πρώτος και δεύτερος δημογέροντας και ο Γραμματέας Ιωάννης Τσίμπλης³. Στο θεσμικό οργανωτικό τομέα καθιέρωσε τον κοινοτικό προϋπολογισμό, συνέστησε το Δημαρχιακό Γραφείο με επικεφαλής γεωπόνο με καθήκοντα την εξυπηρέτηση των πολιτών, οργάνωσε το κοινοτικό κτηματολόγιο, ίδρυσε το Ημιγυμνάσιο και προσπάθησε να ελέγξει τη διαχείριση της εκκλησιαστικής περιουσίας, κυρίως της Μονής Σπηλιανής, κατά εφαρμογή σχετικής διάταξης του Κανονισμού της Δημογεροντίας, προκαλώντας την έντονη αντίδραση του ηγουμένου Κυρίλλου⁴. Η Δημαρχία την περίοδο αυτή έλαβε και άλλες θεσμικού χαρακτήρα πρωτοβουλίες: διαπιστώνοντας ότι οι άμεσοι φόροι δεν απέδιδαν, μετέτρεψε ένα μέρος αυτών σε έμμεσους με την ενσωμάτωσή τους στο δημοτικό φόρο, ο οποίος ενώ στην αρχή της θητείας της (1916-1917) αντιπροσώπευε το 51% των συνολικών εσόδων, στο τέλος (1919-1920) ανήλθε στο 64%⁵. Επίσης ο Γ. Καμμάς είχε προτείνει την τροποποίηση ορισμένων διατάξεων του Κανονισμού της Δημογεροντίας του 1914 για να ανταποκρίνεται στις νέες συνθήκες, οι οποίες εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο κατά τη συνεδρίαση της 11ης Σεπτεμβρίου 1919, δεν φαίνεται όμως να είχαν προωθηθεί για έγκριση και από τη Γενική Συνέλευση των προκρίτων, όπως ορίζει ο Κανονισμός⁶.

Η περίοδος της Δημαρχίας Γ. Καμμά χαρακτηρίστηκε από τις πιο επιτυχημένες δράσεις στην ιστορία του νησιού χάρη στις εκσυγχρονιστικές πρωτοβουλίες που πήρε όπως: Οργάνωσε τη Δημαρχία με τη σύσταση Δημαρχιακού Γραφείου, όπως αναφέρθηκε επικεφαλής του οποίου τοποθέτησε τον γεωπόνο Νικόλαο Λογοθέτη, διαφύλαξε το αρχείο, καθιέρωσε το θεσμό του προϋπολογισμού και αναμόρφωσε το φορολογικό σύστημα με αποτέλεσμα η οικονομική διαχείριση της θητείας του ν' αφήσει πλεόνασμα 14.369 γρ., μείωσε το 3,6% του

1. *Βιβλίων Πρακτικών Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1915-1926*, σ. 256.

2. Μιλτιάδης Λογοθέτης, «Γεώργιος Καμμάς: Ένας Τηλιακός Δήμαρχος Νισύρου (1916-1920)», *Δωδεκανησιακά Χρονικά*, τόμος Κ', Ρόδος 2005, σ. 252.

3. *Βιβλίων Πρακτικών Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1915-1926*, σ. 186-187.

4. Κώστας Σακελλαρίδης, «Ιστορικά έγγραφα...», ό.π., σ. 309-317.

5. *Βιβλίων εκκαθαρίσεως Δημαρχιών 1916-1927*, σ. 1-3.

6. *Βιβλίων πρακτικών Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1915-1926*, σ. 220.

κτηματικού φόρου και του φόρου αιγοπροβάτων, αύξησε το δημοτικό φόρο σε 58,1% και τα κέρδη των Λουτρών σε 14,1%¹. Όμως, δεν πρέπει να παραβλεφθεί και η έντονη δυσφορία της τοπικής κοινωνίας από τους φόρους που επέβαλε για να αντιμετωπισθεί το οικονομικό πρόβλημα, την αύξηση των τιμών λόγω της εμπόλεμης κατάστασης και την ανεκτική πολιτική απέναντι στην ιταλική τοπική Διοίκηση με αποκορύφωμα την έκδοση ψηφίσματος του Δημοτικού Συμβουλίου στις 29 Μαΐου 1919 με την ευκαιρία της μετάθεσης του διοικητή του νησιού λοχαγού Mario Grano, με το οποίο τον ανακήρυσσε επίτιμο δημότη και εξέφραζε «έξ όνόματος τοῦ λαοῦ τῆς νήσου τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας διὰ τὴν ἐπὶ πενταετίαν περίπου πατρικὴν καὶ φιλόστοργον αὐτοῦ διοίκησιν καὶ τὴν ἄμετρον λύπην αὐτοῦ ἐπὶ τῇ στερήσει τοιοῦτου Διοικητοῦ»². Σ' αυτά να προστεθεί και η φυσιολογική φθορά από τη μακρόχρονη άσκηση της εξουσίας. Να σημειωθεί ότι τον Grano αντικατέστησε ο Nicola Zaconi μέχρι τις αρχές του 1923 και αυτόν ο λοχαγός Giulio Gronsie.

Η κατάσταση αυτή οδήγησε σταδιακά με διάφορες αφορμές σε παραιτήσεις Συμβούλων, όπως των Ιωάννη Φασουλαρίδη, Γ. Χ. Ανδριωτάκη, και του δεύτερου Δημάρχου Γ. Βαγιάτη και την αντικατάστασή τους από τους Κων. Φιλίππου, Γ. Αλαμαγκίδη, που ανέλαβε και Γραμματέας, και Κων. Λαδερό ως δεύτερο Δήμαρχο και από τον Κανονισμό και Ταμία, ο οποίος όμως αρνήθηκε να παραλάβει το ταμείο με αποτέλεσμα να αναγκασθεί να το διατηρήσει ο ίδιος ο Δήμαρχος και έτσι να αυξηθεί η εις βάρος του δυσφορία των πολιτών, που ζητούσαν επίμονα εκλογές και έλεγχο της οικονομικής διαχείρισης. Μάλιστα συγκροτήθηκε και Επιτροπή που παρέλαβε και ανέθεσε το ταμείο από 13.635 φρ. στον κοινής αποδοχής Εμμ. Κατσιματίδη ως νέο δεύτερο Δήμαρχο και Ταμία. Τρία χρόνια αργότερα η Εξελεγκτική Επιτροπή που σύνταξε τον απολογισμό της θητείας του Γ. Καμμά, τον δικαίωσε μετά το θάνατό του (31 Αυγούστου 1922). Ο Βασιλικός Επίτροπος Attilio Brizzi, που επισκέφθηκε τη Νίσυρο τον Αύγουστο του 1920, απέκλεισε το ενδεχόμενο διεξαγωγής εκλογών λόγω του πολέμου, όμως ο νέος Κυβερνήτης Felice Maissa, που τις ημέρες εκείνες είχε διορισθεί, επέτρεψε τις εκλογές, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στις 20 Σεπτεμβρίου 1920 και στις οποίες έλαβε μέρος και ο Γ. Καμμάς, όμως το δυσμενές γι' αυτόν κλίμα δεν του επέτρεψε να τις κερδίσει³.

Οι εκλογές ανέδειξαν με μεγάλη πλειοψηφία Δήμαρχο τον γιατρό Μιλτιάδη Λογοθέτη (1876-1921), γιο του δασκάλου Ιωάννη Λογοθέτη με δεύτερο Δήμαρχο και Ταμία τον Μιχαήλ Ν. Γενά και Συμβούλους τους Ηλ. Κατσιματίδη, Θεμ. Οικονομίδα, Ιωάννη Φασουλαρίδη, Α. Μ. Βρούζο, Κ. Η. Πληθίδα και Ν. Β. Τσατσαρώνη⁴. Τα αποτελέσματα των εκλογών επικυρώθηκαν με κυβερνητικό διάταγμα της 17ης Νοεμβρίου 1920 του διοικητή F. Maissa. Η θητεία του Μιλτ. Λογοθέτη ήταν επιτυχής και διακρίθηκε για τη δημοκρατική του ευαισθησία να ζητά τη γνώμη του λαού, όταν στο Συμβούλιο διατυπώνονταν διαφορετικές απόψεις. Η επόμενη δημαρχιακή αρχή που προέκυψε από τις εκλογές της 31ης Οκτωβρίου 1921 απαρτίστηκε από τον Δημ. Χατζηδημητρίου Δήμαρχο, δεύτερο Δήμαρχο και Ταμία τον Κων. Πληθίδα και Συμβούλους τους Μιλτ. Λογοθέτη, Γ. Παπαδόπουλο, Οδ. Σακελλαρίδη, Νικ. Καμπανίδα, Νικ. Πολίτη και Κων. Μουλλό. Με τη δημαρχιακή αυτή αρχή έκλεισε η πρώτη περίοδος της ιταλικής κατοχής και άρχισε το καθεστώς που διαμορφώθηκε με τη συνθήκη της Λωζάννης, ένα καθεστώς που σταδιακά κατέργησε το αυτοδιοικητικό σύστημα της Νισύρου, όπως και των άλλων νησιών.

1. Βλ. πίνακα διαχείρισης Γ. Καμμά 1916-1920, Παράρτημα, αρ. 28.

2. Βιβλίον πρακτικόν Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1915-1926, σ. 168.

3. Βιβλίον πρακτικόν Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1915-1926, σ. 143, 154, 201, 204, 246 και 251.

4. Βιβλίον πρακτικόν Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1915-1926, ό.π., σ. 270.

Κατά την περίοδο αυτή κυριάρχησε στα δημορχιακά πράγματα του Μανδρακίου ο Εμμ. Κατσιματίδης, ο οποίος με εξαίρεση το 1924 και τη διετία 1926-1927, που Δήμαρχοι διετέλεσαν ο Ιωάννης Καμπαλούρης και ο Εμμ. Πετρούτσος, όλα τα άλλα χρόνια μέχρι το 1935 διεύθυνε τη Δημαρχία με στενό συνεργάτη τον Γ. Βαγιάτη ως δεύτερο Δήμαρχο και Ταμία. Γραμματείς διετέλεσαν κατά σειρά οι Γ. Αλαμαγκίδης, Ι. Καμπαλούρης, Γ. Φιλίππου και Κων. Ξένος.

18. Τα οικονομικά της Κοινότητας Μανδρακίου κατά την περίοδο 1921-1930

Παρά τις μεγάλες οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπιζε η Δημαρχία, συντελέστηκε σημαντικό έργο. Να σημειωθεί ότι ο Εμμ. Κατσιματίδης ήταν ρεαλιστής και αποτελεσματικός κι αυτό γιατί πριν επανέλθει στη γενέτειρά του δραστηριοποιούνταν επιχειρηματικά στη Μαδαγασκάρη. Σε ότι αφορά τα οικονομικά, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της δεκαετίας 1921-1930 (έσοδα-έξοδα) παρουσίασαν την ακόλουθη εικόνα¹. Η Δημαρχία διαχειρίστηκε κατά μέσο όρο ετησίως 148.000 λιρέτες Ιταλίας, που προέρχονταν κατά το μεγαλύτερο μέρος από το δημοτικό φόρο 81.837 λιρ. (41,4%), από βραχυπρόθεσμα δάνεια ιδιωτών, ένα μετοχικό (ομολογιακό) και από διάφορες πιστώσεις 39.054 λιρ. (19,7%) και από τη διαχείριση των Λουτρών, που άφηναν κέρδη ετησίως 38.540 λιρ. (19,5%). Ιδιαίτερα σε ότι αφορά τα Κοινοτικά Λουτρά με την ανακαίνιση και αντικατάσταση εξοπλισμού, κυρίως της επίπλωσης, που έγιναν μεταξύ των ετών 1924-1926, σε συνδυασμό με την ηλεκτροδότηση και την κατασκευή του δρόμου Μανδράκι-Λουτρά, αύξησαν τα έσοδά τους και αποτέλεσαν πηγή βελτίωσης των οικονομικών της Δημαρχίας. Από τη διαχείριση των Κοινοτικών Λουτρών της διετίας 1927-1928 τα καθαρά αποτελέσματα (κέρδη) ήταν 27.421 λιρ. και 40.437 αντίστοιχα και τα έσοδα προέρχονταν κατά 93% από τους πελάτες, τους οικοτρόφους -αυτούς που έμεναν στο ξενοδοχειακό συγκρότημα των Λουτρών- και τους περαστικούς, κατά 6% από το εστιατόριο και το καφεενείο και το υπόλοιπο 1% προέρχονταν από το παρεκκλήσι του Αγ. Γεωργίου -λειτουργούσε την Κυριακή για τους λουόμενους- και από έκτακτα έσοδα. Ως προς τα έξοδα, πάνω από το 58% αντιπροσώπευαν την αξία τροφίμων και ποτών, το 22% τους μισθούς του προσωπικού, το 5% έξοδα διαφήμισης (καταχωρίσεις σε εφημερίδες της Σμύρνης, Αιγύπτου και Ρόδου, περιοδεύοντα αντιπρόσωπο κ.λπ.) και το υπόλοιπο 15% αφορούσε καύσιμα, ηλεκτροφωτισμό και γενικά έξοδα².

Για καλύτερη μάλιστα λειτουργία της Διαχειριστικής Επιτροπής των Λουτρών, συντάχθηκε από πολυμελή Επιτροπή υπό την προεδρία του Δημάρχου Εμμ. Κατσιματίδη Κανονισμός, ο οποίος εγκρίθηκε από το Δημοτικό Συμβούλιο κατά τη συνεδρίαση της 31ης Μαΐου 1924 και αποτελούνταν από 23 άρθρα, με τα οποία ρυθμίζονταν η συγκρότηση, η λειτουργία και οι αρμοδιότητες της Επιτροπής³. Η Επιτροπή ήταν 5μελής με πρόεδρο, ταμία και γραμματέα, εκλέγονταν για ένα χρόνο από τη Συνέλευση του λαού και τα καθήκοντά της ήταν να προσλαμβάνει το απαραίτητο προσωπικό, να φροντίζει για την τροφοδοσία, τη συντήρηση των εγκαταστάσεων καθώς και για τη διαφήμιση των Λουτρών και την υποδοχή των πελατών (άρθρα 1-10). Επίσης να ενοικιάζει με πλειστηριασμό το καφεενείο του καταστήματος, να

1. Δημαρχία Μανδρακίου Νισύρου, «Εκκαθαρίσεις Δημορχιακών 1916-1922 και των μετέπειτα τοιούτων», «Ετήσιοι ισολογισμοί και απολογισμοί από του έτους 1929» και «Ισολογισμοί και απολογισμοί από του έτους 1930». Βλ. και σχετικούς συγκεντρωτικούς πίνακες διαχείρισης 1921-1930, Παράρτημα, αρ. 29, 30, 31 και 32.

2. Δημαρχία Μανδρακίου Νισύρου, «Εκκαθαρίσεις Δημορχιακών 1916-1922 και των μετέπειτα τοιούτων». Βλ. και σχετικό πίνακα, Παράρτημα, αρ. 33.

3. Βιβλίον Πρακτικών Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1915-1926, σ. 516-517. Βλ. και το κείμενο του Κανονισμού, Παράρτημα, αρ. 34.

παρέχει εκπτώσεις σε ειδικούς πελάτες, να καθορίζει τις τιμές και τον τρόπο είσπραξης των λογαριασμών και να εκδίδει τα εντάλματα πληρωμής, τα οποία εξοφλούνταν από τον Ταμία της Κοινότητας (άρθρα 11-17). Η Επιτροπή υποχρεούνταν να λογοδοτήσει στη Συνέλευση, που συγκαλούνταν την πρώτη Κυριακή του Νοεμβρίου, κατά την οποία εκλεγόταν και Εξελεγκτική Επιτροπή, επί του πορίσματος της οποίας αποφαινόταν η Συνέλευση (άρθρα 18-21). Τα τελευταία άρθρα (22-23) ρύθμιζαν τον τρόπο τροποποίησης και την ισχύ του Κανονισμού.

Εκτός από τις παραπάνω τρεις κύριες πηγές εσόδων (δημοτικός φόρος, επιχείρηση Λουτρών και δάνεια) που κάλυπταν πάνω από το 80% των συνολικών εσόδων, η Κοινότητα είχε και άλλα έσοδα, όπως αυτά που προορίζονταν για την παιδεία, συνολικά 20.785 λπρ. (10,5%) κατά μέσο όρο ετησίως, από τα οποία 10.841 (5,5%) προέρχονταν από το «επίδομα» της Μονής Σπηλιανής και του Μητροπολιτικού Ναού της Ποταμίτισσας, 7.146 λπρ. (3,6%) από τα εισιτήρια (εγγραφές) των μαθητών στα σχολεία και 2.798 λπρ. (1,4%) από τη διάθεση σχολικών βιβλίων, έσοδα από ενοίκια 4.523 λπρ. (2,3%) κτημάτων, νησίδων και του κοινοτικού σφαγείου, από άλλους φόρους 3.997 λπρ. (2,1%) (κτηματικός και αιγοπροβάτων) και το υπόλοιπο 9.007 λπρ. (4,6%) προέρχονταν από συμβολαιογραφικά δικαιώματα, έσοδα φαρμακείου, πρόστιμα και άλλα.

Σε ότι αφορά τα έξοδα της Κοινότητας την ίδια περίοδο (1921-1930) με βάση τον ετήσιο μέσο όρο το μεγαλύτερο μέρος προορίζονταν για τη μισθοδοσία των δασκάλων και καθηγητών, 57.016 λπρ. (28,8%), του κοινοτικού γιατρού και φαρμακοποιού 17.794 λπρ. (9%) και του προσωπικού της Δημαρχίας 13.185 λπρ. (6,7%). Ακολουθεί η δαπάνη για την αποπληρωμή των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων της Κοινότητας, των λεγόμενων χρεών και των δανείων 45.594 λπρ. (23%), οι δαπάνες για την προμήθεια φαρμάκων 3.136 λπρ. (1,6%), για τα σχολεία (βιβλία, λοιπά έξοδα) 2.738 λπρ. (1,4%), η αρχιερατική επιχορήγηση 1.212 λπρ. (0,6%), η εισφορά στους Ναούς 1.373 (0,7%), τα ενοίκια 1.044 λπρ. (0,5%), τα γενικά έξοδα της Κοινότητας 5.516 λπρ. (2,8%) και ένα μικρό ποσό 455 λπρ. (0,2%) που αφορούσε φόρο που απέδιδε η Κοινότητα στην Ιταλική Διοίκηση μέχρι το 1922. Σημαντική ήταν και η δαπάνη για την εκτέλεση και συντήρηση έργων, που ετησίως ανέρχονταν σε 44.993 λπρ. (22,7%), όσα ακριβώς ήταν τα δάνεια, που σημαίνει ότι η Κοινότητα χρησιμοποιούσε τα δάνεια για «παραγωγικές επενδύσεις» με σημερινούς όρους. Από τη δαπάνη αυτή το μεγαλύτερο μέρος, 33.829 λπρ. (17,1%) αφορούσε τον εκσυγχρονισμό και ηλεκτροφωτισμό των Λουτρών, την κατασκευή και συντήρηση δρόμων 6.836 λπρ. (3,4%), όπως προς τα Λουτρά, του Λαγκαδιού, Αγίου Σάββα και των αγροτικών Λακκί και Άργους, λιμενικά έργα συντήρησης 2.222 (1,1%) και άλλα έργα 3.926 λπρ. (2%) μεταξύ των οποίων και τα έργα του Νεκροταφείου (1923). Το συμπέρασμα από την ανάλυση των οικονομικών της Κοινότητας είναι ότι κάλυπτε τις λειτουργικές της δαπάνες και τις δαπάνες για τα σχολεία και την υγεία και δανειζόταν για την εκτέλεση και συντήρηση έργων.

Η δημαρχιακή περίοδος του Εμμ. Κατσιματίδη διακρίθηκε και για άλλες, πέραν των έργων, πρωτοβουλίες, οι κυριότερες από τις οποίες ήταν η ανασύνταξη του Κοινοτικού Κτηματολογίου, η επιδότηση της ακτοπλοϊκής εταιρείας «Ιγγλέζη» για να προσεγγίζει το πλοίο της το χειμώνα στη Νίσυρο, η ενεργοποίηση της Κτηματικής Επιτροπής, η ίδρυση του Γεωργικού Τμήματος, που τελούσε υπό την προεδρία του Δημάρχου και συμμετείχαν σ' αυτό οι Δημοτικοί Σύμβουλοι και «εὐφρονοῦντες γεωργοκτηματῖαι» και είχε καθήκον την ανάπτυξη της γεωργίας και το σημαντικό έργο της κατασκευής του Δημαρχείου (1931) σε οικόπεδο που παραχωρήθηκε από τη Μονή της Σπηλιανής¹. Να σημειωθεί ότι για την αποπεράτωση του Δημαρχείου ο Δήμος δια της Φιλοπτώχου Αδελφότητας Μανδρακίου είχε συνάψει ομολογι-

1. *Βιβλίον Πρακτικῶν Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1916-1926*, σ. 475, 476, 486, 496.

ακό δάνειο 40.000 λιρετών δεκαετούς διάρκειας με τόκο 5%, ονομαστικής αξίας κάθε ομολογίας 50 λιρέτες, που θα εξοφλούνταν με ετήσιες δόσεις από την Κοινότητα με την προσαγωγή των ομολογιών ή των τοκομεριδίων¹. Οι ομολογίες προορίζονταν για Νισύριους της διασποράς μέσω των Νισυριακών Συλλόγων της Αμερικής και της Αθήνας, όμως το δάνειο δεν φαίνεται να καλύφθηκε λόγω και της οικονομικής κατάστασης της εποχής εκείνης.

19. Η αυτοδιοίκηση από το 1930 μέχρι την απελευθέρωση

Στον τομέα της αυτοδιοίκησης η Ιταλική Διοίκηση με το γνωστό κυβερνητικό διάταγμα της 29ης Μαρτίου 1930 «περί κανονισμού των Δημοτικών Διοικήσεων»² ανέτρεψε το ανέκαθεν ισχύον σύστημα εκλογής των τοπικών αρχόντων. Σύμφωνα με το νέο καθεστώς ο Δήμος Μανδρακίου, αλλά και του Εμπορείου και των Νικιών, έχοντας πάνω από 300 κατοίκους εξέλεξαν δμελές Δημοτικό Συμβούλιο με Δήμαρχο με τριετή θητεία, όμως ο Κυβερνήτης είχε τη δυνατότητα να παύσει τον Δήμαρχο ή Συμβούλους με αιτιολογημένη απόφασή του. Εκλογείς ήταν όσοι συμπλήρωσαν το 21ο έτος της ηλικίας τους, διέμεναν στο Δήμο δύο τουλάχιστον χρόνια, δεν είχαν απωλέσει τα πολιτικά τους δικαιώματα και είχαν καταβάλει στο Δήμο τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Εκλέξιμοι ήταν οι συμπληρώσαντες το 30ό έτος της ηλικίας τους. Ο Ταμίας και ο Γραμματέας του Δήμου δεν ήταν πια αιρετοί, αλλά υπάλληλοι διορισμένοι από το Δημοτικό Συμβούλιο. Με το καθεστώς αυτό επανεκλέχθηκε Δήμαρχος Μανδρακίου ο Εμμ. Κατσιματίδης στις εκλογές του Μαρτίου 1930 και του Ιανουαρίου 1933. Τις επόμενες και τελευταίες δημοτικές εκλογές, που διεξήχθησαν στις 17 Ιουνίου 1936 τις κέρδισε ο γιατρός Παρθένης Κόκκινος με συμβούλους τους Κων. Ξένο, Νικ. Χιώτη, Γεώργιο Μούρα, Χαρ. Παπάτσο, που ανέλαβε και Γραμματέας, και τον Εμμ. Κατσιματίδη και Ιωάννη Κέντρη της μειοψηφίας. Η δημοτική αυτή αρχή διατηρήθηκε μέχρι το Μάρτιο του 1937, όταν με το κυβερνητικό διάταγμα της 31ης Μαρτίου του De Vecchi καταργήθηκαν οι δημοτικές αρχές και διορίστηκαν *podestà* (δήμαρχοι), που κατά το διάταγμα οι διορισμένοι δήμαρχοι θεωρούνται αξιωματούχοι της Κυβέρνησης³. Με άλλο διάταγμα που εκδόθηκε την ίδια ημέρα διορίστηκαν από τον De Vecchi οι νέοι δήμαρχοι στα νησιά. Στο Μανδράκι διορίστηκε ο Παρθένης Κόκκινος, στον Εμπορείο ο Ιωάννης Κοντορίνης και στα Νικιά ο Δημήτριος Χαρτοφύλης.

Ο Παρθένης Κόκκινος διατήρησε τη θέση του *podestà* μέχρι τον Ιούνιο του 1939 -το Μάιο του 1940 βρέθηκε στα Νέα Μουδανιά ως διευθυντής του Νοσοκομείου Χαλκιδικής- όταν τον διαδέχθηκε για 5 μήνες (Ιούνιος-Νοέμβριος 1939) ο δάσκαλος Απόστολος Μαστρογιάννης και αυτόν ο φραγκολεβαντίνος Giovanni di Stefani (Νοέμβριος 1939 – Δεκέμβριος 1940), που για ένα διάστημα υπηρέτησε στη Νίσυρο ως διερμηνέας. Όταν κηρύχθηκε ο ελληνοϊταλικός πόλεμος διορίστηκε *podestà* ο τότε σταθμάρχης του νησιού Antonio Polesel, που είχε σύζυγο τη Νισυριά Ειρήνη Γρηγοριάδη και είχε την ατυχία να βρίσκεται μεταξύ των επιβατών του «Fiume», που χάθηκαν κατά τον τορπιλισμό του από το ελληνικό υποβρύχιο «Νηρέυς» στις 26 Σεπτεμβρίου 1942. Με το ίδιο πλοίο ταξίδευαν και οι Δήμαρχοι του Εμπορείου Νικόλαος Διαμαντόπουλος και των Νικιών Δημήτριος Χαρτοφύλης, που επίσης χάθηκαν⁴. Στη συνέχεια οι Ιταλοί διόρισαν *podestà* στο Μανδράκι τον Ιταλό διευθυντή του Σχολείου Roberto Cacchiotti, τον οποίο αντικατέστησε για λίγες ημέρες ο βιομήχανος από τη Ρόδο Δημ. Αγιακάτσικας.

1. Βλ. τίτλο ομολογιακού δανείου 1930 40.000 λιρετών στο Παράρτημα, αρ. 6.

2. Βλ. πλήρες κείμενο στο κεφάλαιο της Ρόδου, Παράρτημα, αρ. 25.

3. Βλ. κείμενο διατάγματος στο κεφάλαιο της Ρόδου, Παράρτημα, αρ. 27.

4. Γιάννης Δ. Χαρτοφύλης, *Όσα δεν πήρε ο άνεμος*, Αθήνα 2007, σ. 17.

Κατά τη γερμανική κατοχή (Σεπτέμβριος 1943 – Μάιος 1945) δήμαρχοι διορίστηκαν ο Ιωάννης Καμπαλούρης και ο προϊστάμενος του Ταχυδρομείου τηλεγραφητής Ζαχαρίας Παπαντωνίου. Όταν οι Άγγλοι απελευθέρωσαν τη Νίσυρο, όπως και τα άλλα νησιά, το Μάιο του 1945, διόρισαν δημάρχους στο Μανδράκι τον γιατρό Εμμανουήλ Σακλαρίδη, στον Εμπορείο τον επίσης γιατρό Τριαντ. Τριανταφύλλου και στα Νικιά τον Γεώργιο Σακελλαρίδη.

Οι πρώτες ελεύθερες εκλογές που έγιναν στις 21 Μαΐου 1946 με το ιταλικό καθεστώς του 1930, ανέδειξαν δήμαρχο τον Πασχάλη Χριστοφόρου και συμβούλους τους Δημ. Χατζηνικολάου, Νικ. Πολίτη, Νικήτα Φιλίππου, Ιωάννη Γιαννίδη, Νικόλαο Πουράκη και Γεώργιο Ν. Σακελλαρίδη. Οι κανονικές εκλογές μετά την επίσημη Ενσωμάτωση (7 Μαρτίου 1948) πραγματοποιήθηκαν στις 15 Απριλίου 1951 με την ισχύουσα τότε ελληνική νομοθεσία «περί δήμων και κοινοτήτων» και ανέδειξαν στο Μανδράκι δήμαρχο τον Πασχ. Χριστοφόρου και συμβούλους τους Νικ. Πουράκη, Γ. Μαστρογιάννη, Μιχ. Καλέζη, Αλκ. Φούγιατζη, Γεώργιο Ρουσέτο, Στέργο Χαρίτου, Γεώργιο Σακελλαρίδη και Δημ. Ιντζέ, στον Εμπορείο δήμαρχο τον Τριαντ. Τριανταφύλλου και συμβούλους τους Αριστ. Πατούρη, Μιχ. Σιλβέστρο, Γ. Κοριτσίδα και Αντ. Πρωτόπαπα και στα Νικιά δήμαρχο τον Νικήτα Νικητιάδη και συμβούλους τους Κων. Απριλλάκη, Ιωάννη Ιερομνήμονα, Γ. Νικητιάδη και Ιάκωβο Χαρτοφύλη¹.

20. Συμπληρωματικές πληροφορίες για τις άλλες Κοινότητες του νησιού, Εμπορείου και Νικιών

Είναι αυτονόητο ότι παράλληλα με το δήμο Μανδρακίου, την πρωτεύουσα του νησιού, λειτουργούσαν αντίστοιχα κοινοτικοί θεσμοί και στις Κοινότητες Εμπορείου και Νικιών, για τις οποίες ελάχιστες αναφορές έχουν γίνει, ελλείψει διαθέσιμων πληροφοριών². Συμπληρωματικά για τις Κοινότητες αυτές μπορούν να σημειωθούν και τα εξής: Σε ότι αφορά την *τοπική αυτοδιοίκηση* στις αρχές του 20ού αιώνα και συγκεκριμένα τον Απρίλιο του 1907 η *Μουχταροδημογεροντία* των Νικιών αποτελούνταν από τους Γ. Σακελλαρίδη, Δημήτριο Ζουβελάκη και Γεώργιο Γερασίμου, ενώ Αρχιερατικός Επίτροπος ήταν ο παπά Εμμανουήλ Χαρτοφύλης, ο οποίος ήταν και εφημέριος της εκκλησίας των Εισοδίων της Θεοτόκου³. Δυο χρόνια αργότερα, το Μάιο του 1909, εμφανίζονται ως δημογέροντες ο Νικ. Χαρτοφύλης και ο Εμμανουήλ Δ. Μίχαλος και στον Εμπορείο ο Κωστής Περδικάρης και ο Κων. Ν. Ζαννής. Το 1922, σύμφωνα με τις πληροφορίες του σχολάρχη Γ. Παπαδοπούλου («Ημερολόγιον» 1923) δήμαρχος του Εμπορείου ήταν ο Γ. Μ. Κωστίδης, ταμίας ο Κ. Μ. Δημητριάδης και σύμβουλοι ο Γ. Κοριτσίδης, που εκτελούσε και χρέη γραμματέα, ο Ν. Κ. Ροδίτης, ο Κ. Μ. Παπαδόπουλος, ο Α. Μ. Αντάπασης, ο Ι. Ν. Καλύμνιος και ο Π. Χ. Χριστοφόρου και στα Νικιά δήμαρχος ο Εμμανουήλ Κοντομανώλης, ταμίας ο Κ. Φουγιαξής και σύμβουλοι οι Κ. Σκάρος, Αριστ. Σακελλαρίδης, Κ. Πασχαλάκης, Ν. Μ. Νικητιάδης και γραμματέας ο Εμμ. Δ. Αντωνίου.

Τα επόμενα χρόνια της Ιταλοκρατίας και συγκεκριμένα την περίοδο 1926-1940, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ιταλικής Διοίκησης⁴, στις εκλογές που έγιναν στις 10 Οκτωβρίου του 1926 με το ισχύον επί Τουρκοκρατίας καθεστώς, στον Εμπορείο δήμαρχος εκλέχθηκε ο Ιωάννης Τσίμπλης, δεύτερος δήμαρχος ο Νικόλαος Βασιλειάδης και σύμβουλοι οι Αντώνιος Βλαχάκης, Κωνσταντίνος Βασιλειάδης, Μιχαήλ Ζηνόπουλος, Ηλίας Ζαρίφης και Βασίλειος

1. Δελτίον «Γνωμαγόρα» Αμερικής, «Ανταποκρίσεις Νισύρου», τεύχος 98, Μάιος 1951, σ. 7-8.

2. Τα όσα διασώθηκαν από τα αρχεία των Κοινοτήτων και των σχολείων τους, μετά τη δημιουργία ενιαίου δήμου μεταφέρθηκαν σε κάποια αποθήκη αναμένοντας την ταξινόμησή τους.

3. Χάρης Κουτελάκης, «Ποικίλα έγγραφα από τα Νικιά Νισύρου», *Νισυριακά*, τόμος ΣΤ', Αθήνα 1978, σ. 199.

4. Βλ. πίνακα δημοτικών αρχόντων Κοινοτήτων Νισύρου (Εμπορείου, Νικιών) περιόδου 1926-1940, στο Παράρτημα, αρ. 35.

Νικολός. Στις ίδιες εκλογές δήμαρχος των *Νικιών* είχε εκλεγεί ο Δημήτριος Χαρτοφύλης, γνωστός ως Δημητρός, δεύτερος δήμαρχος ο Γεώργιος Γερασίμου και σύμβουλοι οι Πασχάλης Πασχαλίδης, Νικόλαος Ανδριώτης, Μιχαήλ Παπαντωνίου, Φώτιος Φουγιαξής, Ιωάννης Καμπουράκης και Θεόφιλος Θεοχαρίδης.

Με την εφαρμογή του νέου συστήματος εκλογής των τοπικών αρχόντων, που θεσπίστηκε με το γνωστό κυβερνητικό διάταγμα αρ. 52/29 Μαρτίου 1930, δήμαρχος *Εμπορειού* το 1933 εκλέχθηκε μεταξύ των συμβούλων ο Νικόλαος Διαμαντόπουλος και σύμβουλοι οι Γεώργιος Ξάνθος, Σταμάτιος Μιχαηλίδης, Χρήστος Γεωργάκης, Αριστοτέλης Πατούρης, Ιωάννης Τσίμπλης και Γεώργιος Κοριτσιδής. Να σημειωθεί ότι οι δημοτικές αρχές του Εμπορειού ανακηρύχθηκαν χωρίς εκλογές, δεδομένου ότι δεν υπήρχε άλλος συνδυασμός, όπως προβλέπονταν από το παραπάνω διάταγμα. Αντίθετα στα *Νικιά* πραγματοποιήθηκαν εκλογές στις 6 Ιανουαρίου 1933, οι οποίες ανέδειξαν δήμαρχο τον Δημήτριο Χαρτοφύλη και συμβούλους τους Νικόλαο Μίχαλο, Κωνσταντίνο Πασχαλίδη, Νικόλαο Νικητιάδη, Εμμανουήλ Λοΐζο, Νικ. Σκούρτο και Ιωάννη Ιερομνήμονα. Στις επόμενες εκλογές του 1936, που ήταν και οι τελευταίες, στα *Νικιά* επανεξελέγη (αυτοανακηρύχθηκαν) ο Δημήτριος Χαρτοφύλης ως δήμαρχος καθώς και το προηγούμενο Συμβούλιο με μοναδική μεταβολή την αντικατάσταση του Νικολάου Μίχαλου από τον Γεώργιο Στρατή. Σε αντίθεση, στον *Εμπορειό* έγιναν εκλογές στις 23 Φεβρουαρίου 1936, οι οποίες ανέδειξαν δήμαρχο τον πρώην δημοτικό σύμβουλο Γεώργιο Κοριτσιδίδη και ανανέωσαν το Συμβούλιο με νέα πρόσωπα, τους Ιωάννη Κοντορίνη, Βασίλειο Κωσταρά, Νικόλαο Ροδίτη και Ιωάννη Οικονομίδα, ενώ επανεξελέγησαν ο πρώην δήμαρχος Νικόλαος Διαμαντόπουλος και ο πρώην σύμβουλος Αριστοτέλης Πατούρης.

Όταν καταργήθηκαν οι αιρετές δημοτικές αρχές από τον De Vecchi με το επίσης γνωστό κυβερνητικό διάταγμα αρ. 72/31 Μαρτίου 1937, διορίστηκαν podestà, όπως αναφέρθηκε και αλλού, στον *Εμπορειό* ο Ιωάννης Κοντορίνης, τον οποίο αντικατέστησε ο Νικόλαος Διαμαντόπουλος και αυτόν ο σταθμάρχης του νησιού Antonio Polesel. Στα *Νικιά* διορίστηκαν διαδοχικά podestà ο Δημήτριος Χαρτοφύλης και ο Γεώργιος Βαρκανής. Φαίνεται ότι στη συνέχεια ξαναδιορίστηκε ο Δημήτριος Χαρτοφύλης, αφού ήταν εν ενεργεία Δήμαρχος το 1942, όταν χάθηκε με τον τορπιλισμό του «Fiume». Επανήλθε ο Γ. Βαρκανής ως δήμαρχος και γραμματέας της Κοινότητας για να αντικατασταθεί από τους Γερμανούς (Σεπτέμβριος 1943) από τον δάσκαλο Ιωάννη Γιαννίκη, που εκτελούσε και χρέη γραμματέα.

Αναφορικά με την *εκπαίδευση* στις δύο αυτές Κοινότητες, σύμφωνα με τη στατιστική της 23ης Μαΐου 1910, για την οποία έγινε λόγος αλλού, στον *Εμπορειό* λειτουργούσε τετρατάξια Δημοτική Σχολή με έναν δάσκαλο και 48 μαθητές και μία παρθεναγωγό με 28 μαθήτριες. Στα *Νικιά* σε αντίστοιχη μικτή Σχολή φοιτούσαν 32 μαθητές με έναν δάσκαλο. Ο Γ. Παπαδόπουλος στο «Ημερολόγιον» του 1923 αναφέρει ότι στον Εμπορειό λειτουργούσε το 1922 εξατάξια πλήρης *Αστική Σχολή* με διευθυντή τον Αγαμέμνονα Δ. Παπαδόπουλο, απόφοιτο της Ευαγγελικής Σχολής Σμύρνης, ο οποίος τη διεύθυνε από το 1912. Την ίδια περίοδο στην τετρατάξια μικτή Δημοτική Σχολή των *Νικιών* υπηρετούσε ως διευθυντής ο Δ. Ζαφειριάδης, απόφοιτος του Ημιγυμνασίου Ρόδου¹. Τα Σχολεία τόσο του Εμπορειού, όσο και των *Νικιών* τα συντηρούσαν ομοχώριες Αδελφότητες που λειτουργούσαν κυρίως στην Κωνσταντινούπολη τα τελευταία χρόνια του 19ου αιώνα, που είχαν λόγο και στην επιλογή των δασκάλων.

Το σχολείο των *Νικιών*, όπως αναγράφεται στην εντοιχισμένη μαρμαρίνη πλάκα στο πάνω μέρος της εισόδου του, χτίστηκε «...ανάλωμασι (με δαπάνες) του Μιχαήλ Έμμανουηλίδη τὸ ἔτος 1856 καὶ ἀνεκαινίσθη τὸ 1905 ἀνάλωμασι τοῦ Ἰωάννου Καμπαλούρη». Και οι δύο ανήκαν στη νικιάτικη παροικία της Κωνσταντινούπολης, όπου από το 1876 ίδρυσαν και Αδελ-

1. Γεώργιος Παπαδόπουλος, *Νισυριακὸν Ἡμερολόγιον ἔτους 1923*, Νίσυρος 1922, σ. 75-76.

φότητα¹, ο πρώτος «εφοπλιστής» -διατηρούσε μαούνες- και ο δεύτερος γνωστός ως Γιάγκος εφέντης, δικηγόρος της Υψηλής Πύλης. Η αναφορά του 1856 ως έτους κτήσεως του πρώτου σχολείου, προφανώς δεν ανταποκρίνεται σε συστηματικό σχολείο, αλλά σε ένα χώρο -«σχολείο»- όπου κάποιος ιερομόναχος ή ιερέας ή ελληνοδιδάσκαλος δίδασκε τα παιδιά τα λεγόμενα «κολλυβογράμματα» από κείμενα της Αγίας Γραφής. Συστηματικό σχολείο στα Νικιά φαίνεται να ιδρύθηκε το 1894, ύστερα από σχετικό αίτημα του τότε Μητροπολίτη Γρηγορίου (1888-1893) προς το τουρκικό Υπουργείο Γενικής Εκπαίδευσης, το οποίο χορήγησε στις 7 Αυγούστου 1894 άδεια λειτουργίας του πρώτου *Ελληνικού Σχολείου* -έτσι λέγονταν τα συστηματικά σχολεία- όπως προκύπτει από έγγραφο που βρέθηκε στην Παναγία των Εισοδίων των Νικιών². Στο σχολείο αυτό κατά τα ύστερα χρόνια της Τουρκοκρατίας υπηρέτησαν οι δάσκαλοι Πολεμικός, Πιτταρίδας, Κοριτσιδής, Θεοδόσης, Σκάρος, Κουρούνης, Παπαγιάννης και άλλοι, ενώ κατά την περίοδο της Ιταλοκρατίας δίδαξαν μεταξύ άλλων οι Ιωάννης Γιαννάκης, Κ. Μούρας, Μ. Φιλίππου, Δ. Ζαφειριάδης, Σ. Παντελίδης, Ευτυχία Κουμέντου, Μ. Καμπουράκη, Δ. Ασφενδιανός, Κ. Μαστροβασίλης, Μ. Βογιατζής και Φ. Κυπριώτης, που πληρώνονταν με χρήματα του «Συλλόγου Νισυρίων Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος», ο οποίος ιδρύθηκε το 1909 στη Νέα Υόρκη από τους καταγόμενους από τα Νικιά Νισύριους. Το σχολείο των Νικιών ιταλοποιήθηκε το 1937, όπως και των άλλων χωριών και νησιών της Δωδεκανήσου, για να επαναλειτουργήσει με την κατάρρευση της Ιταλίας το 1943 με διευθυντή τον παλαιό δάσκαλο Ι. Γιαννάκη και με 100 μαθητές και στη συνέχεια με την Ενσωμάτωση να ενταχθεί στο εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα³.

Στην Κοινότητα του Εμπορείου, κατά την παράδοση, το πρώτο «σχολείο» των κολλυβογραμμάτων ιδρύθηκε στις αρχές του 17ου αιώνα από κάποιο ιερομόναχο ονόματι Μεθόδιο, ο οποίος δίδασκε σε σκήτη στην περιοχή «Περίβολος», στο κτήμα Μιχαήλ Ζηνόπουλου, όπου υπήρχε Ναός της Παναγίας με δύο κελιά, το ένα από τα οποία χρησιμοποιούνταν ως χώρος διδασκαλίας. Κατά την ίδια παράδοση, μεταξύ των ετών 1805-1807 βρέθηκε στον Εμπορειό, προερχόμενος από το Άγιο Όρος, ο ιερομόναχος Γεράσιμος, ο οποίος εγκαταστάθηκε στο Κάστρο, όπου γεννήθηκε, και εκεί σ' ένα κελί του Ναού των Ταξιαρχών δίδασκε τα παιδιά του χωριού. Φαίνεται πως μετά την ίδρυση συστηματικού σχολείου στο Μανδράκι το 1865, να ιδρύθηκε και στον Εμπορειό, δεδομένου ότι την περίοδο εκείνη ήταν δεύτερο σε πληθυσμό χωριό με 1.000 περίπου κατοίκους. Η ύπαρξη συστηματικού σχολείου επιβεβαιώνεται και από τα βιογραφικά δύο προσωπικοτήτων του Εμπορείου, του Μητροπολίτη Ρόδου Ιερόθεου Δημητριάδη (1850-1909) και του γιατρού Παντελέοντος Παντελίδη (1860-1927), όπου αναφέρεται ότι τα «εγκύκλια γράμματα» τα διδάχθηκαν στο σχολείο του χωριού τους. Το 1909 ιδρύθηκε και Παρθεναγωγείο που λειτουργούσε μέχρι το 1916. Κατά την περίοδο της Ιταλοκρατίας και μέχρι το 1937 που έκλεισαν τα ελληνικά σχολεία, δίδαξαν στο σχολείο του Εμπορείου και των Πάλων, όπου είχε κι εκεί ιδρυθεί σχολείο, οι Θεοδόσιος Ζαχαριάδης, Γεώργιος Κοριτσιδής, Αριστοτέλης Πατούρης, Αγαμέμνων Παπαδόπουλος, Γεώργιος Πλουσιάδης, Μαρία Συλβέστρου, Ιωάννης Πρωτόπαπας, Δημ. Ζαφειριάδης, Αλέξανδρος Ι. Σίμπλης, Τριαντάφυλλος Τριανταφύλλου και άλλοι⁴. Τα σχολεία του Εμπορείου επαναλειτουργήσαν το 1943 ως ελληνικά και με την Ενσωμάτωση υπήχθησαν στο Υπουργείο Παιδείας.

1. Μιλτιάδης Λογοθέτης, *Το χρονικό μιας οικογένειας*, Αθήνα 2012, σ. 47.

2. Γιάκουμος Καραβάκης, «Νισύριες σχολές και Νισύριοι δάσκαλοι», *Λεύκομα Συλλόγου Νισυρίων Αμερικής «Ο Γνωμαγόρας»*, 1903-1988, Νέα Υόρκη 1989, σ. 69.

3. Γαβριήλ Μ. Σακελλαρίδης, «Το Θεολόγιο Δημοτικό Σχολείο Νικειών Νισύρου», *Λεύκομα Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου 1909-1989*, Νέα Υόρκη 1989, σ. 41.

4. Μιχαήλ Μόσχου Σκουλλής, πρωτοπρεσβύτερος, *Νισυριακά ανάλεκτα Εμπορείου Νισύρου*, Ρόδος 2004, σ. 223-227.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Δημογεροντικές – δημορχιακές αρχές Μανδρακίου Νισύρου 1800-1946	393
2. Απολογισμός διαχείρισης Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου 1880-1886 (Φεβρουάριος) ...	401
3. Συμφωνητικό εκμίσθωσης σφαγείου Κοινότητας Μανδρακίου Νισύρου, 1913	402
4. Συμφωνητικό ενοικίασης νήσου Πυργούσας Κοινότητας Μανδρακίου Νισύρου, 1906 ..	402
5. Απολογισμός διαχείρισης Κοινοτικών Λουτρών Μανδρακίου Νισύρου, 1906.....	403
6. Τίτλοι ομολογιακών δανείων της Κοινότητας Μανδρακίου 1887 και 1930	404
7. Κανονισμός του Λιμενικού Συλλόγου Νισύρου «Ο Άγιος Σάββας», 1928	405
8. Συμφωνητικό διορισμού κοινοτικού ιατρού Μανδρακίου Νισύρου, 1906.....	409
9. Συμφωνητικό διορισμού κοινοτικού φαρμακοποιού Μανδρακίου Νισύρου, 1906.....	410
10. Υγειονομικός Κανονισμός Μανδρακίου Νισύρου, 1925	410
11. Κοινό ψήφισμα των τριών Κοινοτήτων Νισύρου επί του δασικού ζητήματος, 1925.....	412
12. Διάλογος καταγραφής γεωργικής γης Μανδρακίου Νισύρου, 1828.....	413
13. Κανονισμός Κτηματολογίου Δήμου Μανδρακίου Νισύρου, 1923	414
14. Συμφωνητικό διορισμού δασκάλου σχολείου Μανδρακίου Νισύρου, 1876	415
15. Κανονισμός «περί φιλανθρωπικού δικαιώματος των διαφόρων εμπορευμάτων», 1907 ...	416
16. Συμφωνητικό εκμισθώσεως φιλανθρωπικού δικαιώματος, 1909	418
17. Τροποποίηση διατάξεων κανονισμού φορολογικού συστήματος «περί φιλανθρωπικού δικαιώματος», 1916	419
18. Κανονισμός της Ι. Μονής Σπηλιανής Κοιμήσεως, 1872	421
19. Αποτελέσματα διαχείρισης εκκλησίας Ποταμίτισσας, Ιούλιος 1894-Αύγουστος 1895 ..	423
20. Αποτελέσματα διαχείρισης Εφορείας Σχολών Μανδρακίου Νισύρου 1889-1895	424
21. Αποτελέσματα διαχείρισης Εφορείας Σχολών Μανδρακίου 1895-1899	425
22. Αποτελέσματα διαχείρισης Εφορείας Σχολών Μανδρακίου Νισύρου 1899-1904	426
23. Αποτελέσματα διαχείρισης Εφορείας Σχολών Μανδρακίου 1904-1908	427
24. Αποτελέσματα διαχείρισης εκκλησίας Ποταμίτισσας, Ιούλιος 1918-Ιούνιος 1919	428
25. Θεμελιώδεις διατάξεις εν αναφορά προς τον καταστατικόν οργανισμόν της Κοινότητας Μανδρακίου, 1923	429
26. Οικογενειακό και κληρονομικό δίκαιο ισχύον στη Νισύρο μέχρι το 1922, υπό Οδ. Σακελλαρίδη.....	437
27. Κανονισμός Κοινότητας Μανδρακίου Νισύρου, 1914.....	439
28. Αποτελέσματα διαχείρισης δημορχιακής περιόδου Γεωργίου Καμμά (1916-1920)	443
29. Έσοδα δημορχιακών περιόδων Μανδρακίου Νισύρου 1921-1925	444
30. Έσοδα διαχειριστικών περιόδων Μανδρακίου Νισύρου 1926-1930.....	445
31. Έξοδα δημορχιακών περιόδων Μανδρακίου Νισύρου 1921-1926.....	446
32. Έξοδα διαχειριστικής περιόδου Μανδρακίου Νισύρου 1927-1930	447
33. Διαχείριση Κοινοτικών Λουτρών Μανδρακίου Νισύρου 1927-1928.....	448
34. Κανονισμός Διαχειριστικής Επιτροπής Κοινοτικών Λουτρών Μανδρακίου Νισύρου, 1924.....	448
35. Δημοτικοί άρχοντες Κοινοτήτων Νισύρου (Εμπορειού, Νικιών) περιόδου 1926-1940..	451

[1]

Δημογεροντικές – δημορχιακές αρχές¹ Μανδρακίου Νισύρου, 1800-1946²

Όνοματεπώνυμο	Αξίωμα	Περίοδος δημορχιακής θητείας
Νικόλαος Γενάς	Μουχτάρης	1880
Νικόλαος Γενάς	Μουχτάρης	1881
Νικόλαος Πετρούτσος Νικήτας Κωνσταντινίδης	Μουχτάρης Γραμματέας	1882
Πασχάλης Δ. Στρίκης Νικόλαος Κορδιστός	Δημογέροντας Γραμματέας	1883-1884 (1 Μαρτίου-29 Φεβρουαρίου)
Νικόλαος Γενάς Νικήτας Κωνσταντινίδης	Δημογέροντας Γραμματέας	1884-1885 (1 Μαρτίου-28 Φεβρουαρίου)
Νικόλαος Κεφεζής Μιχαήλ Κόκκινος Ιάκωβος Χατζηδημητρίου	Δημογέροντας Σύμβουλος Γραμματέας	1885-1886 (1 Μαρτίου-28 Φεβρουαρίου)
Νικήτας Κωνσταντινίδης	Δημογέροντας	1886
Νικόλαος Μ. Ζαπέτης Κωνσταντίνος Ν. Σακλαρής Μιχ. Κατσιματίδης	Δημογέροντας Πάρεδρος Πάρεδρος	1887
Νικόλαος Γενάς Κωνσταντίνος Ν. Σακλαρής Ιάκωβος Χατζηδημητρίου	Δημογέροντας Πάρεδρος Πάρεδρος	1888
Ιάκωβος Καφεζής Πασχάλης Δ. Στρίκης Γεώργιος Πετρούτσος	Δημογέροντας Σύμβουλος Γραμματέας	1889
Κωνσταντίνος Ν. Σακλαρής	Δημογέροντας	1890
Νικόλαος Γενάς Πασχάλης Δ. Στρίκης Ιάκωβος Χατζηδημητρίου	Δημογέροντας Β' Δημογέροντας Γραμματέας	1891
Νικόλαος Κορδιστός Ιάκωβος Χατζηδημητρίου Οδυσσεάς Σακελλαρίδης	Δημογέροντας Πάρεδρος Γραμματέας	1892
Νικόλαος Κορδιστός Ιάκωβος Χατζηδημητρίου Ιάκωβος Καφεζής	Δημογέροντας Πάρεδρος Πάρεδρος	1893

1. Η δημογεροντική – δημορχιακή αρχή αποτελούνταν από τον μουχτάρη – δημογέροντα, τον πάρεδρο – δεύτερο δημογέροντα, που ήταν και ταμίας, τον γραμματέα και έξι μέχρι οκτώ συμβούλους. Όπου αναφέρονται λιγότεροι, κυρίως σύμβουλοι, σημαίνει ότι δεν κατέστη δυνατόν να εντοπισθούν.
2. Περιλαμβάνει την περίοδο από το 1800, που υπάρχουν στοιχεία, μέχρι το 1900 από τα διαχειριστικά βιβλία και από τα πρακτικά των δημογεροντιών – δημορχιών μέχρι τις πρώτες ελεύθερες εκλογές του 1946. Από το 1933 έως 1943 από το *Bollettino Ufficiale*.

Όνοματεπώνυμο	Αξίωμα	Περίοδος δημοκρατικής θητείας
Αριστείδης Φωτιάδης Νικόλαος Κορδιστός Οδ. Σακελλαρίδης	Δημογέροντας Πάρεδρος Γραμματέας	1894
Ιάκωβος Καφεζής Κων/ντίνος Ν. Σακλαρής Γεώργιος Σακελλαρίου	Δημογέροντας Πάρεδρος Γραμματέας	1895
Νικόλαος Κορδιστός Γεώργιος Πετρούτσος Οδ. Σακελλαρίδης	Δημογέροντας Πάρεδρος Γραμματέας	1896-1897 (Μάρτιος – Φεβρουάριος)
Μιχαήλ Κατσιματίδης Ιωάννης Κόκκινος Βασίλειος Τσατσαρώνης	Δημογέροντας Πάρεδρος Γραμματέας	1897-1898 (Μάρτιος – Φεβρουάριος)
Νικόλαος Γενάς Νικήτας Κωνσταντινίδης Ιωάννης Φασουλαρίδης	Δημογέροντας Δημογέροντας Δημογέροντας	1898-1899 (Μάρτιος – Φεβρουάριος)
Ιωάννης Μ. Φωτιάδης Ιάκωβος Καφεζής Οδ. Σακελλαρίδης Ιωάννης Μαντούς Γρηγόριος Βρούζος Γεώργιος Φιλίππου Νικ. Μαστρογιάννης Ιωάννης Κόκκινος	Δημογέροντας Πάρεδρος-Σύμβουλος Γραμματέας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	1899-1900 (Φεβρουάριος – 25 Μαρτίου)
Πασχάλης Δ. Στρίκης Κων/ντίνος Ν. Σακλαρής Νικόλαος Ε. Παπαϊωάννου Γεώργιος Πετρούτσος Νικόλαος Γενάς Νικόλαος Κορδιστός Δημ. Τσατσαρώνης Ιάκωβος Καφεζής Αριστείδης Φωτιάδης	Δημογέροντας Πάρεδρος Γραμματέας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	1900-1901 (26 Μαρτίου – 30 Ιουνίου)
Νικόλαος Ε. Παπαϊωάννου Ιάκωβος Καφεζής Γεώργιος Σακελλαρίου Γεώργιος Πετρούτσος Πασχάλης Δ. Στρίκης Νικόλαος Κορδιστός Νικόλαος Γενάς Δημ. Τσατσαρώνης	Δημογέροντας Πάρεδρος Γραμματέας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	1901-1902 (1 Ιουλίου – 2 Μαρτίου)

Όνοματεπώνυμο	Αξίωμα	Περίοδος δημοκρατικής θητείας
Ιωάννης Φωτιάδης Βασίλειος Τσατσαρώνης Γεώργιος Σακελλαρίου Δημ. Τσατσαρώνης Γ. Διακοπαναγιώτου Νικ. Κορδιστός Κων. Παρθενιάδης Νικ. Πετρούτσος Ιάκωβος Καφεζής	Δημογέροντας Γραμματέας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	1902 (3 Μαρτίου – 7 Σεπτεμβρίου)
Κων/τίνος Ν. Σακλαρής Νικήτας Κωνσταντινίδης Νικόλαος Καρβαΐνης Ιωάννης Νικ. Γιαννιού Γεώργιος Νικολάου Ιωάννης Ρουσέττος Κων/ντίνος Φιλίππου Γεώργιος Σακελλαρίου	Δημογέροντας Δημογέροντας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1902-1903 (8 Σεπτεμβρίου – 7 Απριλίου)
Αριστείδης Φωτιάδης Πασχάλης Δ. Στρίκης Νικόλαος Κορδιστός Γεώργιος Πετρούτσος Β. Π. Νικολάου Αντώνιος Κατσιματίδης Ανδρέας Βρούζος Πασχάλης Νικολάου Γεώργιος Σακελλαρίου	Δημογέροντας Δημογέροντας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1903-1904 (8 Απριλίου – 25 Μαρτίου)
Αριστείδης Φωτιάδης Ανδρικός Βρούζος Νικόλαος Κορδιστός Βασίλειος Παπανικολάου Δημήτριος Πατρικής (;) Γεώργιος Πετρούτσος	Δημογέροντας Δημογέροντας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	1904-1905 (26 Μαρτίου – 19 Μαρτίου)
Οδ. Σακελλαρίδης Νικήτας Κωνσταντινίδης Κων/ντίνος Ν. Σακλαρής Νικόλαος Γενάς Αριστείδης Φωτιάδης Μιχ. Κατσιματίδης Νικ. Παπαγιάννης Νικ. Πετρούτσος Γεώργιος Σακελλαρίου	Δημογέροντας Πάρεδρος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1905-1906 (20 Μαρτίου – 25 Φεβρουαρίου)

Όνοματεπώνυμο	Αξίωμα	Περίοδος δημοκρατικής θητείας
Γεώργιος Παπαδόπουλος Νικόλαος Καρβαΐνης Ηλίας Κατσιματίδης Κων/ντίνος Μουλλός Γεώργιος Παντελής Ιωάννης Γ. Κατσιματίδης Γεώργιος Συριώτης Γεώργιος Καλόγερος Νικ. Παπαγιαννάκης Γ. Σακελλαρίου	Δημογέροντας Πάρεδρος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1906-1907 (26 Φεβρουαρίου – 10 Μαρτίου)
Εμμ. Κατσιματίδης Ανδρικός Βρούζος Βασ. Τσατσαρώνης Νικόλαος Γενάς Κων. Ν. Σακλαρής Ιωάννης Φωτιάδης Νικ. Καρβαΐνης Κων. Ι. Φασουλαρίδης Γ. Χ. Νικολάου Γ. Αλαμαγγίδης Γ. Σακελλαρίου	Δημογέροντας Πάρεδρος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1907-1908 (11 Μαρτίου – 8 Μαρτίου)
Νικόλαος Γενάς Νικ. Ε. Παπαγιάννης Ηλίας Κατσιματίδης Γεώργιος Παπαδόπουλος Θεμ. Οικονομίδης Ιωάννης Νικολόπουλος Νικήτας Κωνσταντινίδης Ιωάν. Ι. Κατσιματίδης (Εμμ. Κατσιματίδης) ¹ Ι. Ε. Παπαγιάννης (Νικ. Πετρούτσος) Γεώργιος Σακελλαρίου	Δημογέροντας Πάρεδρος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1908-1909 (8 Μαρτίου – 7 Μαρτίου)
Ιωάννης Φωτιάδης Ιωάν. Γ. Κατσιματίδης Ηλίας Κατσιματίδης Ανδρικός Βρούζος Ιωάννης Ρουσέττος Γ. Χ. Νικολάου Σταυριανός Π. Κέντρης Γεώργ. Σακελλαρίου	Δημογέροντας Πάρεδρος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1909-1910 (8 Μαρτίου – 6 Μαρτίου)

1. Τα εντός παρένθεσης ονόματα ήταν οι σύμβουλοι που αντικατέστησαν άλλους.

Όνοματεπώνυμο	Αξίωμα	Περίοδος δημοκρατικής θητείας
Γεώργιος Βαγιάτης Ηλίας Κατσιματίδης Οδ. Σακελλαρίδης (Κων. Σακλαρής) Νικ. Ε. Παπαϊωάννου (Νικ. Γενάς) Ι. Χατζηγιαννάκης Εμμ. Κατσιματίδης Ιωάννης Φωτιάδης Ιωάννης Γιαννίδης Γεώργ. Σακελλαρίου	Δημογέροντας Πάρεδρος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1910-1911 (7 Μαρτίου – 22 Μαρτίου)
Εμμ. Κατσιματίδης Ιάκωβος Καφεζής Ιωάννης Φωτιάδης Νικ. Καμπανίδης Ι. Φασουλαρίδης Νικ. Γενάς Γεώργιος Βαγιάκης Ηλ. Κατσιματίδης Οδ. Σακελλαρίδης Γεώργ. Σακελλαρίου	Δημογέροντας Πάρεδρος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1911-1912 (23 Μαρτίου – 3 Μαρτίου)
Γεώργιος Βαγιάκης Ι. Γ. Κατσιματίδης Νικ. Ζαπέτης Οδ. Σακελλαρίδης Νικόλαος Γενάς Ιωάν. Φασουλαρίδης Φιλ. Ι. Φιλίππου Ιωάννης Φωτιάδης Γ. Σακελλαρίου	Δημογέροντας Πάρεδρος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1912-1914 (4 Μαρτίου – 6 Ιανουαρίου)
Ιωάννης Φωτιάδης Ιάκωβος Καφεζής Ηλ. Κατσιματίδης Γ. Σακελλαρίου	Δήμαρχος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1914 (7 Ιανουαρίου – 13 Σεπτεμβρίου)
Οδ. Σακελλαρίδης Εμμ. Πετρούτσος Γεώργιος Καμμάς Ι. Ε. Παπαϊωάννου Ιωάννης Γιαννίδης Κων/ντίνος Μουλλός Ανδρικός Βρούζος Γεώργιος Κεχαγιάς Γεώργ. Σακελλαρίου	Δημογέροντας Α΄ Δημογέροντας Β΄ Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1914-1916 (14 Σεπτεμβρίου – 29 Ιουλίου)

Όνοματεπώνυμο	Αξίωμα	Περίοδος δημοκρατικής θητείας
Γεώργιος Καμμάς Γεώργιος Βαγιαάκης (Κων/ντίνος Λαδερός) Ιάκωβος Καφεζής Ιωάν. Φασουλαρίδης (Κων. Φιλίππου) Γ. Χ. Ανδριωτάκης (Γ. Αλαμαγγίδης) – Γραμματέας Νικόλαος Λογοθέτης	Δήμαρχος Β' Δήμαρχος-Ταμίας Β' Δήμαρχος-Ταμίας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1916-1920 (30 Ιουλίου – 19 Σεπτεμβρίου)
Μιλτιάδης Λογοθέτης Μιχαήλ Ν. Γενάς Ηλίας Κατσιματίδης Θεμ. Οικονομίδης Ιωάν. Φασουλαρίδης Α. Μ. Βρούζος Κων. Ηλ. Πληθίδης Ν. Β. Τσατσαρώνης	Δήμαρχος Β' Δήμαρχος – Ταμίας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	1920-1921 (20 Σεπτεμβρίου – 30 Οκτωβρίου)
Δημήτριος Χατζηδημητρίου Κων/ντίνος Πληθίδης Μιλτιάδης Λογοθέτης Γ. Παπαδόπουλος Οδ. Σακελλαρίδης Νικ. Καμπανίδης Νικ. Πολίτης Κων/ντίνος Μουλλός	Δήμαρχος Β' Δήμαρχος – Ταμίας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	1921-1923 (31 Οκτωβρίου – 5 Ιανουαρίου)
Εμμ. Κατσιματίδης Γεώργιος Βαγιαάτης Νικόλαος Κορβαΐνης Ιωάν. Καμπαλούρης Εμμ. Πετρούτσος Γεώργιος Σκανδάλιος Κων/ντίνος Λαδερός Κων/ντίνος Μουλλός (Ιωάν. Καμπαλούρης)	Δήμαρχος Β' Δήμαρχος-Ταμίας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1923-1924 (6 Ιανουαρίου – 8 Μαρτίου)
Εμμ. Κατσιματίδης Γεώργιος Βαγιαάτης Ιάκωβος Καφεζής Κων/ντίνος Μουλλός Παρθένης Κορβαΐνης Νικ. Καμπανίδης Ιωάν. Καμπαλούρης Κων/ντίνος Ξένος Δημ. Χατζηδημητρίου	Δήμαρχος Β' Δήμαρχος-Ταμίας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1924 (9 Μαρτίου-19 Ιουλίου)

Όνοματεπώνυμο	Αξίωμα	Περίοδος δημοκρατικής θητείας
Ιωάννης Καμπαλούρης Μιχαήλ Χατζημιχαήλ Κων/τίνος Μουλλός Θεμ. Οικονομίδης Ανδρικός Βρούζος Ηλίας Κατσιματίδης Νικ. Καμπανίδης Κων/ντίνος Ξένος Δημ. Χατζηδημητρίου	Δήμαρχος Β' Δήμαρχος – Ταμίας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1924-1925 (20 Ιουλίου – 24 Απριλίου)
Εμμ. Κατσιματίδης Γεώργιος Βαγιάτης Ιωάν. Φασουλαρίδης Οδ. Σακελλαρίδης Ανδρικός Βρούζος Αριστομένης Βρούζος Χριστ. Κορωναίος Γ. Σ. Μαστρογιάννης Γεώργιος Φιλίππου (Γεώργιος Αλαμαγγίδης)	Δήμαρχος Β' Δήμαρχος – Ταμίας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας Γραμματέας	1925-1926 (26 Απριλίου – 9 Οκτωβρίου)
Εμμ. Πετρούτσος Μιχ. Χατζημιχαήλ Θεμ. Οικονομίδης Γεώργιος Ν. Σακελλαρίδης Εμμ. Καφετζιδάκης Κων/ντίνος Μαντουδάκης Περικλής Ι. Φραντζής Κων/ντίνος Ξένος	Δήμαρχος Β' Δήμαρχος – Ταμίας Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	1926-1927 (10 Οκτωβρίου – Δεκέμβριος) Το αποτέλεσμα των εκλογών της 10ης Οκτωβρίου 1930 επικυρώθηκε με το Κυβερνητικό Διάταγμα αρ. 203/23 Οκτωβρίου 1926.
Εμμ. Κατσιματίδης	Δήμαρχος	1928
Εμμ. Κατσιματίδης Θεμ. Οικονομίδης Γεώργιος Φιλίππου	Δήμαρχος Β' Δήμαρχος Γραμματέας	1929-1930 (Ιανουάριος – Μάρτιος)
Εμμ. Κατσιματίδης Γεώργιος Φιλίππου	Δήμαρχος Γραμματέας	1930-1932 ¹ (Μάρτιος – Δεκέμβριος)
Εμμ. Κατσιματίδης Ηλίας Κατσιματίδης Θεμ. Οικονομίδης Κωνσταντίνος Λαδερός Κωνσταντίνος Μουλλός Κωνσταντίνος Μαντουδάκης Μιχαήλ Χατζημιχαήλ Γεώργιος Φιλίππου	Δήμαρχος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1933-1935 (Ιανουάριος – Δεκέμβριος) Το αποτέλεσμα των εκλογών της 15ης Ιανουαρίου 1933 επικυρώθηκε με το Κυβερνητικό Διάταγμα αρ. 31/28 Ιανουαρίου 1933.

1. Η περίοδος της θητείας των τοπικών αρχών μέχρι το 1930 ήταν ετήσια, εκτός από την περίοδο 1926-1930 της διορισμένης από τους Ιταλούς δημοκρατικής αρχής. Από το 1930 η θητεία έγινε τριετής μέχρι το 1937, που ο Δήμαρχος (Podestà) διοριζόταν από τον Ιταλό κυβερνήτη.

Όνοματεπώνυμο	Αξίωμα	Περίοδος δημαρχιακής θητείας
Παρθένης Κόκκινος Κων/ντίνος Ξένος Νικόλαος Χιώτης Γεώργιος Θεοδώρου Γεώργιος Μούρας Εμμ. Κατσιματίδης Ιωάννης Κέντρης Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1936-1937 (14 Ιουνίου – Μάρτιος) Το αποτέλεσμα των εκλογών της 14ης Ιουνίου 1933 επικυρώθηκε με το Κυβερνητικό Διάταγμα αρ. 178/28 Ιουνίου 1933.
Παρθένης Κόκκινος Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος (Podestà) Γραμματέας	1937-1939 (31 Μαρτίου – 20 Ιουνίου) Κ.Δ. 73/31 Μαρτίου 1937
Απόστολος Μαστρογιάννης Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος (Podestà) Γραμματέας	1939 (21 Ιουνίου – 20 Νοεμβρίου) Κ.Δ. 152/21 Ιουνίου 1939
Giovanni di Stefani Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος (Podestà) Γραμματέας	1939-1940 (21 Νοεμβρίου – 27 Δεκεμβρίου) Κ.Δ. 281/21 Νοεμβρίου 1939
Antonio Polese ¹ Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος (Podestà) Γραμματέας	1940-1942 (28 Δεκεμβρίου – 26 Σεπτεμβρίου) Κ.Δ. 277/28 Δεκεμβρίου 1946
Roberto Cacchiotti Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος Γραμματέας	1942-1943 (27 Σεπτεμβρίου – 6 Δεκεμβρίου) Κ.Δ. (;) Σεπτεμβρίου 1942
Δημήτριος Αγιακάτσικας ² Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος (Podestà) Γραμματέας	1943 Δεκέμβριος 1943 – Δεκέμβριος (;) Κ.Δ. 149Α/7 Δεκεμβρίου 1943
Ιωάννης Καμπαλούρης Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος (Podestà) Γραμματέας	1942-1943 (Δεκέμβριος – Σεπτέμβριος)
Ζαχαρίας Παπαντωνίου Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος Γραμματέας	1943-1945 (;) (Σεπτέμβριος – Μάιος) (;)
Εμμανουήλ Σακλαρίδης Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος Γραμματέας	1945-1946 (Μάιος – 20 Μαΐου)
Πασχάλης Χριστοφόρου Νικόλαος Πολίτης Δημήτριος Χατζηνικολάου Νικήτας Φιλίππου Ιωάννης Γιαννίδης Νικόλαος Πουράκης Γεώργιος Σακελλαρίδης Χαράλαμπος Παπάτσος	Δήμαρχος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Γραμματέας	1946-1951 (21 Μαΐου-14 Απριλίου)

Πηγή: Βιβλία και κατάστιχα της Δημογεροντίας – Δημαρχίας Μανδρακίου Νισύρου 1800-1933 και δελτία του *Bollettino Ufficiale*.

1. Σταθμάρχης της Νισύρου

2. Ο Δημ. Αγιακάτσικας της γνωστής οικογένειας βιομηχάνων της Ρόδου (σαπυνοβιομηχανία) είχε εμπορικές σχέσεις με τη Νίσυρο, γιατί συγκέντρωνε τον ελαιοπυρήνα των επτά ελαιοτριβείων του νησιού και εκείνη την περίοδο (1943) είχε εγκαταστήσει την οικογένειά του στη Νίσυρο για να προστατευθεί από τους βομβαρδισμούς της Ρόδου. Η θητεία του πρέπει να ήταν βραχύτατη.

[2]

Απολογισμός διαχείρισης Δημογεροντίας Μανδρακίου Νισύρου, 1880-1886
(Φεβρουάριος)

Λεπτομέρειες	Ποσό	%	Λεπτομέρειες	Ποσό	%
ΕΣΟΔΑ			ΕΞΟΔΑ		
Φόρος κατ' αποκοπήν (μακτού)	101.489	57,2	Φόρος στην Κυβέρνηση (μακτού)	94.536	54,6
Φόρος αιγοπροβάτων	5.474	3,1	Μισθοί Δημογερόντων και λοιπών ¹	9.939	5,7
Τελωνειακός φόρος	2.433	1,4	Αρχιερατική επιχορήγηση	7.575	4,4
Δικαιώματα ανθράκων	16.152	9,1	Μισθοί αγροφυλάκων	3.686	2,1
Δικαιώματα κρεοπωλείου	1.218	0,7	Μισθοί δασκάλων	4.615	2,7
Δικαιώματα θείου	24.000	13,5	Επιχορήγηση Εφορείας Σχολών	563	0,3
Φιλανθρωπικό δικαίωμα	869	0,5	Σχολικά βιβλία	606	0,4
Δικαιώματα αναφορών	111	0,1	Έξοδα ταξιδίων	959	0,6
Εκμετάλλευση Λουτρών	1.720	0,9	Έργα οδοποιίας	1.624	0,9
Ενοίκια	367	0,2	Λιμενικά έργα	6.694	3,8
Πρόστιμα	1.563	0,9	Συντήρηση Λουτρών	804	0,5
Δίδακτρα (εισιτήρια μαθητών)	250	0,2	Δικαστικά έξοδα	7.725	4,5
Εισφορά «Ποταμίτισσας»	6.108	3,4	Καθυστερήσεις-οφειλές ξυλανθράκων	2.371	1,4
Αρχιερατική επιχορήγηση	6.164	3,5	Διάφορα έξοδα	4.376	2,5
Ενισχύσεις Αδελφοτήτων	1.114	0,6	Δάνεια (αποπληρωμή)	<u>27.072</u>	<u>15,6</u>
Νομισματικές διαφορές	985	0,5	Σύνολο	173.145	100,0
Διάφορα έσοδα	758	0,4	Υπόλοιπο (πλεόνασμα)	<u>4.423</u>	-
Δάνεια	<u>6.793</u>	<u>3,8</u>			
Σύνολο	<u>177.568</u>	<u>100,0</u>	Γενικό σύνολο	<u>177.568</u>	<u>100,0</u>

Πηγή: Δημογεροντία Μανδρακίου Νισύρου, Διάφοροι δημορχιακοί λογαριασμοί 1884-1908.

[3]

Συμφωνητικό εκμίσθωσης σφαγείου Κοινότητας Μάνδρακίου Νισύρου, 1913

Ἡ Δημορχία Μανδρακίου Νισύρου, δημοπρατήσασα τὸ δικαίωμα τοῦ Σφαγείου (κεφαλιάτικου) δι' ἓν ἔτος ἀρχόμενον ἀπὸ 20 Μαΐου 1913 καὶ λήγον τῇ 19 Μαΐου 1914, κατέκυρωσεν αὐτὸ ἐκμισθώσασα ἐπ' ὀνόματι τοῦ μᾶλλον ὑπερθεματίσαντος κατὰ τὸν πλειστηριασμὸν τῆς 21 Μαΐου κ. Κωνσταντίνου Μαστρογιάννη ἀντὶ 1.220 γροσίων ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους:

α) Ὁ ἐκμισθωτὴς κ. Κ. Μαστρογιάννης ὑποχρεοῦται ὅπως προπληρώνη πρὸς τὸ Ταμεῖον τῆς Δημορχίας ἐκάστην τριμηνίαν ἀνερχομένην εἰς γρ. 305.

β) Ἡ Δημορχία ἐκχωρεῖ τὸ δικαίωμα πρὸς τὸν ἐκμισθωτὴν κ. Κ. Μαστρογιάννην ὅπως ἀπολαμβάνη δι' ἴδιον αὐτοῦ λογαριασμὸν ἐκ τῶν σφαζομένων ἢ πωληθησομένων ζώων τὸ

1. Περιλαμβάνει καὶ τοὺς μισθοὺς καὶ αμοιβῆς τοῦ γραμματέα τῆς Κοινότητος, τοῦ κλητήρα, τοῦ εἰσπράκτορα, τῶν φυλάκων, ἐπιστατῶν, ζυγιστῶν καὶ καταμετρητῶν αἰγῶν.

έξῃς δικαίωμα: Ἀπὸ μὲν τὸν βοῦν γρ. 5, ἀπὸ δὲ τὸν χοῖρον γρ. 2,5. Ἡ διάταξις αὕτη ἐφαρμόζεται ἀπαρεγκλίτως καὶ εἰς τὰ ἐκ τοῦ Δήμου Μανδρακίου μεταφερόμενα ἢ μεταπωλούμενα ζῶα πρὸς τὰ χωρία καὶ προοριζόμενα διὰ σφαγὴν.

γ) Ὁ ἐκμισθωτὴς ὑποχρεοῦται νὰ καταγγεῖλει πρὸς τὴν Δημαρχίαν ἐντὸς τῆς τριμηνίας ἢ καὶ ἐν καιρῷ ἀνάγκης πᾶσαν πράξιν μὴ συνάδουσαν μὲ τὸ β' ἄρθρον τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ, ὅποτε ἡ Δημαρχία ἐξ ὑποσχέσεως πρὸς τὸν ἐκμισθωτὴν θὰ ἐπιλαμβάνηται τῆς καταγγελίας ὑπερασπίζουσα καὶ ὑποστηρίζουσα αὐτόν.

δ) Πᾶν κέρδος ἢ, ὃ μοὶ γένοιτο, ζημία ἔσεται εἰς βάρος καὶ διὰ λογαριασμὸν αὐτοῦ καὶ μόνον τοῦ ἐκμισθωτοῦ.

ε) Ὁ ἐκμισθωτὴς ὑπέδειξεν ὡς ἐγγυητὴν τῆς τηρήσεως τῶν ὄρων τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ τὸν κ. Απόστολον Παπακέντρην, ὃν ἡ Δημαρχία ἐγκρίνασα ἐξέδωσε τὸ παρὸν συμφωνητικόν, ἐδόθη δὲ καὶ ἀντίγραφον αὐτοῦ τῷ ἐκμισθωτῇ.

Νίσυρος 23 Μαΐου 1913

Ὁ ἐγγυητὴς
Απόστολος Παπακέντρης

Οἱ Δημογέροντες
Γ. Βαγιάτης
Ι. Γ. Κατσιματίδης

Ὁ ἐκμισθωτὴς
Κων. Μαστρογιάννης

Πηγή: Κοινότης Μανδρακίου Νισύρου, Διάφοροι αγοραπωλήσεις ἀρχόμεναι ἀπὸ Νοεμβρίου τοῦ 1910 – 1920, σ. 42.

[4]

Συμφωνητικὸν ἐνοικίασης νήσου Πυργούσας Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου, 1906

Ἡ Κοινότης Μανδρακίου Νισύρου ἀντιπροσωπευομένη παρὰ τῆς Δημογεροντίας καὶ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐκμισθεῖ ἐπὶ ἐνοικίῳ εἰς τὸν μᾶλλον ὑπερθεματίσαντα ἐπὶ δημοπρασίας κ. Ἀριστείδην Φωτιάδην τὴν νομὴν τῆς νήσου Πυργούσας μετὰ τῶν στερνῶν αὐτῆς ἐπὶ δυὸ ὀλόκληρα ἔτη μὲ ἐτήσιον ἐνοίκιον γρόσια χίλια εἴκοσι (1.020) ὑπὸ τοὺς ἀκολουθοῦς ὄρους:

α) Ἡ ἐνοικίασις ἄρχεται τὴν 1ην Ὀκτωβρίου ἔ.ἔ. 1906 καὶ λήγει τὴν 30ὴν Σεπτεμβρίου τοῦ 1908 ἐπὶ δύο ἐν ὅλῳ κατὰ συνέχειαν ἔτη.

β) Ὁ ἐνοικιαστὴς θὰ ἀποτίσῃ τὸ ρηθὲν ἐνοίκιον γρ. 1.020 εἰς τρεῖς δόσεις κατ' ἔτος, ἤτοι γρόσια τριακόσια τεσσαράκοντα (340) προπληρωμένης πάντοτε ἐκάστης.

γ) Ὁ ἐνοικιαστὴς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἔχῃ καὶ νὰ νέμεται τὸ ποίμνιον τοῦ εἰς τὸ ἡμισυ μέρος τῆς νήσου, τοῦ ἐτέρου δὲ σπαρησομένου παρὰ τῶν συνδημοτῶν ἡμῶν κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος, τὸ δὲ ἐπιὸν ἔτος θὰ βόσκει τὸ ποίμνιον τοῦ εἰς τὸ νῦν σπαρὲν καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπὶ τὸ διάστημα τῶν δυὸ ἐτῶν.

δ) Κατὰ τὰς ὥρας (περιόδους) καθ' ἃς δὲν ὑπάρχει σπορὰ ἐπὶ τῆς νήσου, ἡ νομὴ ἅπασα ἀνήκει τῷ ἐνοικιαστῇ.

ε) Ὁ ἐνοικιαστὴς ὑποχρεοῦται εἰς τὴν πληρωμὴν γενησομένης ζημίας ἐν τοῖς σπαρτοῖς ὑπὸ τοῦ ποιμνίου τοῦ ὡς καὶ ἅπαντα τὰ συμβησόμενα ἐξοδα διὰ τὴν ἀποστολὴν εἰδημόνων ἀτόμων διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ζημίας ἔχει δὲ καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἀποβάλλῃ τὰ διαμένοντα μετὰ τὴν σπορὰν ζῶα τῶν γεωργῶν πρὸς ἀποφυγὴν ζημιῶν.

στ) Ὁ ἐνοικιαστὴς παρουσιάζει ὡς ἐγγυητὴν τοῦ τὸν κ. Νικόλαον Ἐμμ. Παπαϊωάννου, εὐθυνόμενον ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὰς γενησομένας ζημίας καὶ εἰς τὴν τακτικὴν πληρωμὴν τοῦ ἐνοικίου.

Δι' ὃ ἐγένετο τὸ παρὸν ὑπογεγραμμένον παρὰ τοῦ ἐκμισθωτοῦ καὶ τοῦ ἐγγυητοῦ καθὼς καὶ παρὰ τῶν ἀρμοδίων.

Νίσυρος τῆ 1η Ὀκτωβρίου 1906

Ὁ ἐγγυητὴς

Ν.Ε. Παπαϊωάννου

Οἱ Δημογέροντες

Γ. Παπαδόπουλος

Νικ. Καρβαΐνης

Ὁ ἐκμισθωτὴς

Ἀριστείδης Φωτιάδης

Πηγή: Δημογεροντία Μανδρακίου Νισύρου, Διάφοροι συμβολαιογραφικαὶ πράξεις ἀπὸ τοῦ ἐτους 1905-1911, σ. 63-64.

[5]

Απολογισμὸς διαχείρισης Κοινοτικῶν Λουτρῶν Μανδρακίου Νισύρου, ἐτους 1906

Λεπτομέρειες	Ποσό	%	Λεπτομέρειες	Ποσό	%
ΕΣΟΔΑ			ΕΞΟΔΑ		
Οικότροφοι (πελάτες)	13.847	40,4	Τρόφιμα καὶ ποτά	8.325	24,8
Μη οικότροφοι (περαστικοί)	18.489	53,9	Μισθοὶ υπαλλήλων	2.316	6,8
Εστιατόριο	1.357	4,0	Ημερομίσθια εργατῶν	1.641	4,9
Διάφορα ἐσοδα	589	1,7	Μισθὸς ἱατροῦ	4.240	12,6
			Φωτισμὸς καὶ καθαριότητα	557	1,7
			Καύσιμος ὕλη	309	0,9
			Συντήρηση καὶ επισκευές	2.263	6,7
			Αγορά επίπλων	3.413	10,2
			Διάφορα χρέη	8.652	25,8
			Γενικά ἐξοδα	1.206	3,6
			Ἐκτακτα ἐξοδα	671	2,0
			Σύνολο	33.593	100,0
			Υπόλοιπο (πλεόνασμα)	689	-
Σύνολο	<u>34.282</u>	<u>100,0</u>	Γενικό σύνολο	<u>34.282</u>	<u>100,0</u>

Νίσυρος 12 Ιουλίου 1907

Ἡ Εξελεγκτικὴ Επιτροπὴ

Νικ. Καρβαΐνης

Νικ. Ε. Παπαϊωάννου

Φιλ. Φιλίππου

Οδ. Σακελλαρίδης

Οἱ Δημογέροντες

Εμμ. Κατσιματίδης

Ανδρῖκος Βρούζος

Οἱ Διαχειρισταὶ

Ι. Φασουλαρίδης

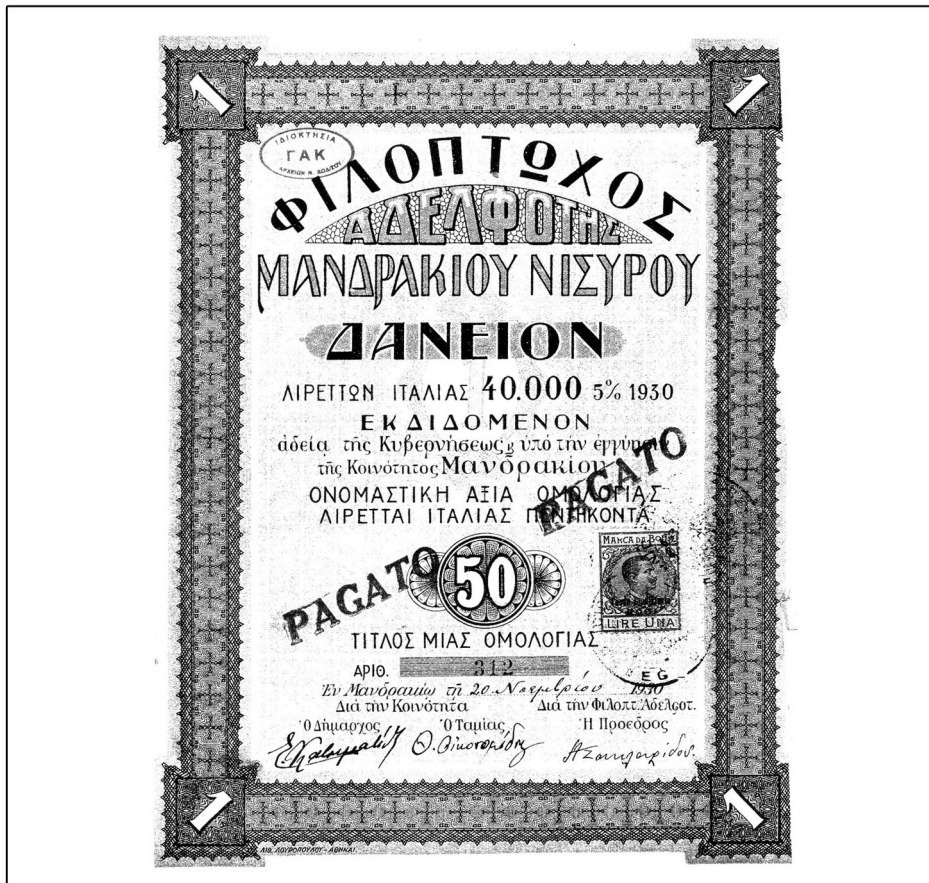
Γ. Παπαδόπουλος

Ὁ Μητροπολίτης Ρόδου Ἰωακείμ βεβαιοί

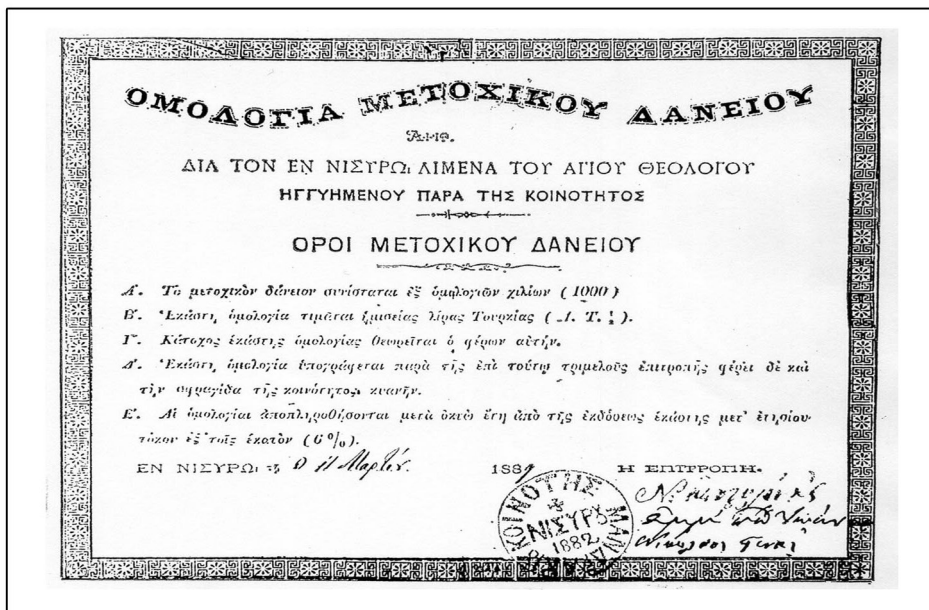
Πηγή: Κοινότης Μανδρακίου Νισύρου, Καθολικόν – Διάφοροι λογαριασμοὶ τῆς Εξελεγκτικῆς Επιτροπῆς 1884-1908, σ. 90.

[6]

Τίτλοι ομολογιακών δανείων της Κοινότητας Μανδρακίου, 1887 και 1930

Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχεία Ν. Δωδεκανήσου

Πηγή: Μιλτιάδης Λογοθέτης "Οι πρωτοπόροι του λιμανιού...", Αθήνα 1981

[7]

Κανονισμός του Λιμενικού Συλλόγου Νισύρου «Ο Άγιος Σάββας», 1928

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ἰδρυσις καὶ σκοπὸς τοῦ Συλλόγου

Ἄρθρον 1

Ἰδρύεται ἐν Μανδρακίῳ Νισύρου, τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1928, Λιμενικὸς Σύλλογος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ο Άγιος Σάββας».

Ἄρθρον 2

Σκοπὸς τοῦ Συλλόγου εἶναι πᾶσα πρὸς ὄφελος τοῦ Δήμου Μανδρακίου συντελοῦσα πράξις ὑπὲρ τοῦ Λιμένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Περὶ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου

Ἄρθρον 3

Τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου εἶναι τακτικά, ἔκτακτα καὶ ἐπίτιμα, ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀπεριόριστος.

Ἄρθρον 4

Ἐκτακτὰ μέλη θεωροῦνται αἱ γυναῖκες μὴ ἔχουσαι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι δυνάμεναι ὅμως νὰ ἐκφράσωσιν εἰς τὸ Προεδρεῖον οἰονδήποτε πόθον αὐτῶν.

Ἄρθρον 5

Ἐπίτιμα μέλη ἀνακηρύσσονται ἐν γενικῇ συνεδρίᾳ προτάσει τοῦ Δ. Συμβουλίου ἄνδρες διαπρεπεῖς ἢ κατέχοντες κοινωνικὴν θέσιν, δυνάμενοι νὰ βοηθήσωσι τὸν Σύλλογον ἠθικῶς ἢ ὑλικῶς. Τῶν ἐπιτίμων μελῶν ἡ συνδρομὴ ἔσεται προαιρετικὴ.

Ἄρθρον 6

Τὰ ἐπίτιμα μέλη, πλὴν τῆς συμβουλευτικῆς ψήφου, οὐδὲν ἄλλο δικαίωμα καὶ οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν ἔχουσιν.

Ἄρθρον 7

Τὸ δικαίωμα τῆς ἐγγραφῆς ἐπαφίεται εἰς τὴν καλὴν θέλησιν παντὸς ἐγγραφομένου μέλους, ἢ δὲ μηνιαία συνδρομὴ ὀρίζεται εἰς φρ. ἔν (ἀριθ. 1). Ἡ συνδρομὴ ἐκάστου μέλους ἄρχεται ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ μηνὸς καθ' ὃν ἐνεγράφη.

Ἄρθρον 8

Ὁ καθυστερῶν τὴν μηνιαίαν συνδρομὴν τοῦ ἐπὶ ἕξ κατὰ συνέχειαν μῆνας ἄνευ δικαιολογημένης αἰτίας, προειδοποιηθῆσεται παρὰ τοῦ Προέδρου πρὸς πληρωμὴν, μὴ συμμορφούμενος δὲ ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς προειδοποιήσεως, διαγράφεται ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν μελῶν. Ὁ οὕτω διαγραφείς γίνεται ἐκ νέου δεκτὸς ἀφοῦ ἀποτίσῃ τὰ καθυστερούμενα δι' αἰτήσεώς του πρὸς τὸ Δ. Συμβούλιον καὶ τῇ ἐγκρίσει αὐτοῦ.

Ἄρθρον 9

Τὰ ἐκ Νισύρου εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀναχωροῦντα ἐπ' ἀόριστον μέλη ὑποχρεοῦνται ἐγγράφως νὰ εἰδοποιῶσι τὸ Δ. Συμβούλιον περὶ τούτου καὶ νὰ καθορίζωσιν ἐν τῇ δηλώσει τῶν ὅτι ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι πάντοτε μέλη ἢ ὅτι παραιτοῦνται. Τούτου μὴ γενομένου ὑπάγονται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ 8ου ἄρθρου.

Άρθρον 10

Πᾶν μέλος τοῦ ὁποίου ἡ διαγωγή ἤθελε θεωρηθεῖ ἐπιζήμιος ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς ἀπέναντι τοῦ Συλλόγου διαγράφεται ἐν γενικῇ συνεδρίᾳ διὰ μυστικῆς καὶ ἀπολύτου ψηφοφορίας.

Άρθρον 11

Ὁ δις διαγραφεὶς δυνάμει τοῦ 8ου ἄρθρου καὶ ἅπαξ δυνάμει τοῦ προηγουμένου δὲν γίνεται πλέον δεκτὸς ὡς μέλος.

Άρθρον 12

Τὰ παραιτούμενα μέλη ἢ διαγραφόμενα, δὲν δικαιοῦνται ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ὑπ' αὐτῶν καταβληθέντων τῶ Συλλόγῳ λόγῳ συνδρομῆς ἢ συνεισφορᾶς ἢ δωρεᾶς ἢ διὰ οἰανδήποτε ἄλλην αἰτίαν, τούτων θεωρουμένων ὡς δωρεῶν πρὸς τὸν Σύλλογον.

Άρθρον 13

Καθῆκον παντὸς μέλους εἶναι ἡ πρὸς ἐπίτευξιν καὶ προαγωγὴν τοῦ Συλλόγου μέριμνα περὶ τῶν συμφερόντων καὶ τῆς ἐπαυξήσεως τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἐπίσης δὲ καὶ ἡ ἐκτέλεσις μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας πάσης ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου ἀνατιθεμένης αὐτῶ ἐντολῆς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Λιμενικοῦ Συλλόγου.

Άρθρον 14

Ἄπαντα τὰ τακτικὰ μέλη θεωροῦνται ἰσότιμα μετ' ὁμοῦ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Περὶ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου**Άρθρον 15**

Τὸ Δ. Συμβούλιον ἔσεται ἐννεαμελὲς ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Προέδρου, Ταμίου, Γραμματέως καὶ ἑξ Συμβούλων.

Άρθρον 16

Τὸ Δ. Συμβούλιον ἐκλέγεται κατὰ διετίαν ὑπὸ γενικῆς τῶν μελῶν συνεδρίας διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειοψηφίας.

Άρθρον 17

Τὸ Δ. Συμβούλιον ἔχει εὐρείαν δικαιοδοσίαν διὰ τὴν διοίκησιν τῶν συμφερόντων καὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ Συλλόγου. Καθῆκοντα δὲ αὐτοῦ εἶναι τὰ ἑξῆς: Ὑποβάλλει κάθε ἑξαμηνίαν εἰς γενικὴν συνεδρίαν γραπτὴν ἔκθεσιν περὶ τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς θέσεως τοῦ Συλλόγου, διατελεῖ εἰς ἀγαθὰς σχέσεις μετ' ἄλλων σωματείων παρομοίας φύσεως, διεξάγει ἀλληλογραφίαν καὶ συνεννόησιν μετ' ἐνδεχομένων σωματείων, ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ αὐτοῦ Δήμου.

Άρθρον 18

Τὸ Δ. Συμβούλιον θεωρεῖται ἐν ἀπαρτίᾳ ὡσάκις παρίστανται τὸ ἥμισυ τῶν μελῶν αὐτοῦ πλην ἑνός, ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ὑπερισχύει ἡ ψῆφος τοῦ Προέδρου.

Άρθρον 19

Ὁ Πρόεδρος συγκαλεῖ ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ ὀρισμένῳ τόπῳ τὰς τε γενικὰς καὶ τοῦ Δ. Συμβουλίου συνεδρίας, ὑπογράφει τὰ πρακτικά, κηρύσσει τὴν ἔναρξιν καὶ τὴν λήξιν τῶν συνεδριῶν, διευθύνει αὐτοπροσώπως τὰς συζητήσεις, δίδει ἐκάστοτε ἐκάστῳ τῶ ζητοῦντι τὸν λόγον, ἐπ' αὐτοῦ ἐπαναφέρει εἰς τὴν τάξιν πᾶντα παρεκτρεπόμενον ἢ θορυβοῦντα καὶ ἀφαιρεῖ τὸν λόγον ἀπ' αὐτοῦ, ἐπιμένοντος θέτει τὸ ζήτημα εἰς ψηφοφορίαν, ἐπιβάλλει εἰς ἕκαστον μέλος τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα καθήκοντα, ἐπιβάλλει τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τοῦ Κανονισμοῦ, ὑπογράφει τὰ ἐντάλματα τῶν πληρωμῶν εἰς δὲ τὴν ἐξάμηνον γενικὴν συνέλευσιν ὑποβάλλει

ἀκριβῆ ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ Συλλόγου, ἐπαγρυπνεῖ ἐπὶ τῶν πράξεων, ἐκτελεῖ τὰς ἀποφάσεις Δ. Συμβουλίου καὶ οὐδὲν πράττει ἄνευ εἰδικῆς ἀποφάσεως.

Ἄρθρον 20

Ὁ Ταμίας ἀναπληροῖ τὸν Πρόεδρον ἀπουσιάζοντα ἢ κωλυόμενον, μὲ τὰ αὐτὰ καθήκοντα. Τοῦ Προέδρου δὲ καὶ τοῦ Ταμίου ἀπουσιαζόντων συνεδρία δὲν γίνεται.

Ἄρθρον 21

Τοῦ Γραμματέως ἀπόντος ἢ κωλυομένου ὁ Πρόεδρος ἀναθέτει καθήκοντα Γραμματέως εἰς ἓνα τῶν μελῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον δι' ἐκείνην τὴν συνεδρίαν.

Ἄρθρον 22

Ὁ Γραμματεὺς κρατεῖ τὰ βιβλία, διεξάγει τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτοῦ ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ ὀρισμένῳ βιβλίῳ, συντάσσει πάντα τὰ πρακτικὰ τῶν γενικῶν καὶ εἰδικῶν συνεδριῶν ἐν εἰδικῷ κώδικι, ἅτινα ὑπογράφει μετὰ τοῦ Προέδρου, καθὼς καὶ ἅπαντα τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα καὶ ἐντάλματα πληρωμῆς, συγκαλεῖ τὴν ἐντολῆν τοῦ Προέδρου τὰ μέλη εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενας συνδριάσεις καὶ ἐξελέγχει τὸν εἰσπράκτορα καταγγέλλων αὐτὸν διὰ πάσαν καθυστέρησιν.

Ἄρθρον 23

Ὁ Ταμίας, προσωπικῶς ὑπεύθυνος διὰ τὰ ἐμπειπιστευμένα αὐτῷ χρήματα, κρατεῖ ἴδιον βιβλίον ἐσόδων καὶ ἐξόδων, φροντίζει περὶ τῆς τακτικῆς εἰσπράξεως ὡς καὶ πάσης ἄλλης προσόδου τοῦ Συλλόγου, οὐδέποτε δαπανᾷ ἀφ' ἑαυτοῦ ἄνευ ἐντάλματος ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου καὶ Γραμματέως καὶ ἐσφραγισμένου τῇ σφραγίδι τοῦ Συλλόγου, δίδει ἀποδείξεις διὰ πάσαν καταβολὴν χρημάτων αὐτῷ παρὰ τοῦ εἰσπράκτορος ἢ ὅθεν δήποτε ἄλλοθεν ἤθελε παραλάβει χρήματα διὰ τὸν Σύλλογον.

Ἄρθρον 24

Οἱ Σύμβουλοι παρακάθηνται εἰς συνεδρίασιν τοῦ Δ. Συμβουλίου καὶ γνωμοδοτοῦσιν ἐπὶ τῶν διαφορῶν ζητημάτων.

Ἄρθρον 25

Ἐν περιπτώσει θανάτου ἢ παραιτήσεως μέλους τοῦ Δ. Συμβουλίου ὁ διάδοχος αὐτοῦ ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ, πλὴν τοῦ Προέδρου ὁ ὁποῖος ἐκλέγεται πάντοτε ἐν γενικῇ συνεδρίᾳ.

Ἄρθρον 26

Αἱ ἐκδουλεύσεις τῶν μελῶν καθὼς καὶ τοῦ Δ. Συμβουλίου παρέχονται δωρεάν, ἐκτὸς ἐὰν τὸ Δ. Συμβούλιον ἐγκρίνη ἐπάναγκες τὴν μισθοδοσίαν εἰδικοῦ τινος ὑπαλλήλου.

Ἄρθρον 27

Τὰ δικαιώματα τῶν μελῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου προσωπικὰ ὄντα οὐδενὶ ἐκχωροῦνται.

Ἄρθρον 28

Τὰ μέλη τοῦ Δ. Συμβουλίου μετὰ τὴν διετὴ αὐτῶν περίοδον εἶναι ἐκλέξιμα πάντοτε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄

Περὶ συνεδριῶν

Ἄρθρον 29

Αἱ συνεδρίαὶ τοῦ Συλλόγου εἶναι γενικαὶ καὶ εἰδικαὶ καὶ αἱ μὲν γενικαὶ συγκροτοῦνται τετράκις τοῦ ἔτους, αἱ δὲ εἰδικαὶ τοῦ Δ. Συμβουλίου μηνιαίως ἐκτὸς ἐν περιπτώσει μεγάλης ἀνάγκης καλεῖ ἐκτάκτως τὸ Δ. Συμβούλιον ἢ καὶ γενικὴν συνεδρίαν ὁ Πρόεδρος ὅτε δέον νὰ εἶναι τουλάχιστον τὸ ἐν τρίτον τῶν μελῶν.

Άρθρον 30

Πάντα τὰ μέλη προσερχόμενα κατὰ τὰς συνεδριάσεις σημειοῦνται εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ βιβλίον τῆς παρουσίας.

Άρθρον 31

Αἱ ἀποφάσεις κατὰ τὰς γενικὰς συνεδριάσεις λαμβάνονται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἐν ἰσοψηφίᾳ δὲ ὑπερισχύει ἡ ψῆφος τοῦ Προέδρου. Δύναται νὰ ληφθῇ ἀπόφασις διὰ βοῆς ἐὰν πρόκειται περὶ δευτερεύοντος ζητήματος.

Άρθρον 32

Ἀπαρτία λογίζεται εἰς τὰς γενικὰς συνεδριάσεις ὅταν παρίσταται τὸ ἐν τρίτον τῶν μελῶν. Ἐν περιπτώσει μὴ ἀπαρτίας ἀναβάλλεται αὕτη δι' ὅκτῳ ἡμέρας, ὅτε θεωρεῖται ἀπαρτία ὅσα-δῆποτε καὶ ἂν εἶναι τὰ μέλη ἐκτὸς τοῦ Δ. Συμβουλίου.

Άρθρον 33

Κατὰ τὰς γενικὰς συνεδριάσεις τὸν λόγον δίδει ὁ Πρόεδρος καὶ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν θορυβοῦντα. Δύναται δὲ ὅποιονδῆποτε μέλος νὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του.

Άρθρον 34

Ἐν πάσῃ συνεδρία ἀναγινώσκειται τὸ πρακτικόν της προηγουμένης συνεδριάσεως καὶ ὑπογράφεται ὑπὸ τῶν παρόντων, τῶν ἀπόντων μὴ ἐχόντων ψῆφον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Περὶ πόρων καὶ δαπανῶν**Άρθρον 35**

Οἱ πόροι τοῦ Συλλόγου σύγκεινται: α) Ἐκ τοῦ δικαιώματος τῆς ἐγγραφῆς καὶ τῶν μηνιαίων συνδρομῶν πάντων τῶν μελῶν. β) Ἐκ τῶν δωρεῶν καὶ προσφορῶν φιλογενῶν ἀνδρῶν καὶ παντὸς βουλομένου. γ) Ἐξ οἴουδῆποτε ἄλλου πόρου ὃν ἤθελεν ἐπινοήσῃ καὶ ἐγκρίνῃ τὸ Δ. Συμβούλιον.

Άρθρον 36

Οὐδὲν ποσὸν ἐπιτρέπεται νὰ δαπανηθῇ ἄνευ προηγουμένης ἀποφάσεως γενικῆς συνεδριάσεως ἐξαιρέσει τῶν μικροεξόδων εἰς ἃ δύναται νὰ προβαίῃ τὸ Δ. Συμβούλιον καὶ τινῶν μικρῶν ὡς γραφικῆς ὕλης, ἐορτῆς κ.λπ. ὁ Πρόεδρος.

Άρθρον 37

Πᾶσα προαιρετικὴ ἢ ἔκτακτος δωρεὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἀποστέλλεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Προέδρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

Περὶ δωρητῶν καὶ εὐεργετῶν**Άρθρον 38**

Δωρηταὶ τοῦ Συλλόγου ἀνακηρύσσονται οἱ προσφέροντες ἐφ' ἅπαξ 50 λιρέτας. Εὐεργεταὶ δὲ οἱ προσφέροντες 100 λιρέτας, ἀμφοτέρων δὲ τὰ ὀνόματα καταγράφονται εἰς ἰδιαίτερον τιμητικὸν βιβλίον καὶ μνημονεύονται εἰς τὴν ἐπέτειον ἐορτὴν τοῦ Συλλόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄

Περὶ σφραγίδος**Άρθρον 39**

Ἡ σφραγὶς τοῦ Συλλόγου εἶναι στρογγύλη φέρουσα περίξ: «ΛΙΜΕΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ ΝΙΣΥΡΟΥ», εἰς τὸ μέσον ἄγκυραν, κάτωθεν δὲ τὴν χρονολογίαν τῆς ἰδρύσεως 1ῆ Ἰανουαρίου 1928.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

Περὶ πανηγύρεως

Ἄρθρον 40

Ἡμέρα ἐορτάσιμος τοῦ Συλλόγου κανονίζεται ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ καθ’ ἣν ὀφείλουσιν ἅπαντα τὰ μέλη νὰ προσέλθωσι ἵνα ἐν σώματι πανηγυρίσωσι τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄

Περὶ τοῦ κύρους τοῦ Κανονισμοῦ

Ἄρθρον 41

Ὁ παρῶν Κανονισμὸς ἰσχύει μέχρις οὗ γενικὴ συνεδρίασις προτείνει τροποποιήσιν αὐτοῦ.

Ἄρθρον 42

Πάσα περίπτωσις μὴ προβλεπομένη ὑπὸ τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ δύναται προτεινομένη παρὰ τινος τῶν μελῶν τοῦ Δ. Συμβουλίου νὰ συζητηθῆ ὑπ’ αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ἐὰν ἐγκρίνη ταύτην, προτείνει αὐτὴν ἐν γενικῇ συνεδριάσει. Ἀποδεκτῆς δὲ γενομένης παρὰ τῆς γενικῆς συνεδριάσεως καταχωρεῖται εἰς τὰ πρακτικὰ καὶ ἰσχύει ὡς συμπληρωματικὴ διάταξις τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ.

Ἄρθρον 43

Οὐδεμίαν ἀπόφασιν συνεδρίας ἢ γενικῆς ἢ Δ. Συμβουλίου διαλύει τὸν Σύλλογον, ὅστις θὰ ὑπάρχη καὶ θὰ λειτουργῇ ὅσαδήποτε μέλη καὶ ἂν παραμείνωσιν.

Ἄρθρον 44

Τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν τοῦ Συλλόγου συμβουλευτικῶς θὰ ἔχη πάντοτε ἡ Δημαρχία Μανδρακίου Νισύρου, τοῦ ὁποίου καὶ ἐπίτιμος Πρόεδρος πάντοτε ὁ ἐκάστοτε Δήμαρχος.

Ὁ παρῶν Κανονισμὸς συνεζητήθη καὶ ἐπεψηφίσθη ἐν γενικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου τῆς 18ης Δεκεμβρίου 1927.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον

Οἱ Σύμβουλοι	Ὁ Πρόεδρος
Γεώργ. Θεοδώρου	Κωνστ. Ν. Μαντουδάκης
Νικόλαος Χιώτης	Ὁ Γραμματεὺς
Ἀντώνιος Χαρίτου	Μιχαὴλ Ι. Ἀποστολίδης
Κωντ. Φρέντζης	Ὁ Ταμίας
Νικόλαος Πολίτης	Μιχαὴλ Ρουσέττος
Ἰωάννης Φραντζῆς	

Πηγή: Προσωπικὸ ἀρχεῖο Μιλτ. Λογοθέτη

[8]

Συμφωνητικὸ διορισμοῦ κοινοτικοῦ ἱατροῦ Μανδρακίου Νισύρου, 1906

Ἡ Κοινότης Μανδρακίου Νισύρου ἀφ’ ἐνός, ἀντιπροσωπευομένη παρὰ τῆς Δημογεροντίας καὶ τῆς Ἱατρικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὁ ἱατρὸς Μιλτιάδης Λογοθέτης ἀφ’ ἐτέρου συνεβλήθησαν ὡς ἑξῆς:

α) Ἡ Κοινότης Μανδρακίου διορίζει ὡς κοινοτικὸν αὐτῆς ἱατρὸν τὸν κ. Μιλτιάδην Λογοθέτην μὲ ἐτήσιον μισθὸν 140 εἰκοσάφραγκα προπληρώνουσα αὐτῷ ἐκάστην τριμηνίαν.

β) Ἡ Κοινότης Μανδρακίου ὑποχρεοῦται νὰ διατηρῇ δι’ ἰδίων αὐτῆς ἐξόδων φαρμακοποιὸν καὶ Φαρμακεῖον μὲ τὰ ἀπαιτούμενα φάρμακα κατὰ τὴν ἔγκρισιν τοῦ εἰρημένου ἱατροῦ.

γ) Ὁ ἰατρὸς κ. Μιλτιάδης Λογοθέτης ὀφείλει νὰ ἐκτελῇ τὸ ἑαυτοῦ καθήκον εὐσυνειδήτως ἐπισκεπτόμενος πάντοτε μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας καὶ ἐνδιαφέροντος πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς κατοίκους Μανδρακίου, ἐκτὸς ἐκείνων οὓς ἤθελε δηλώσει αὐτῷ ἢτε Δημογεροντία καὶ Ἐπιτροπῆ.

δ) Ὁ κ. Μιλτιάδης Λογοθέτης ὑποχρεοῦται ἐπίσης νὰ ἐπισκέπτηται πάντα πελάτην τῶν Κοινοτικῶν Λουτρῶν, ἅμα τῇ εἰσόδῳ του εἰς τὸ Κατάστημα καὶ νὰ ὀρίζη αὐτῷ τὴν θερμοκρασίαν καὶ τὴν δίαιταν ἣν θὰ ἀκολουθήσῃ κατὰ τὴν ἐν τῷ Καταστήματι διαμονὴν του ἄνευ ἰδιαίτερας ἀμοιβῆς.

ε) Ἐπιτρέπεται τῷ ἰατρῷ κ. Μιλτιάδῃ Λογοθέτῃ νὰ ἐπισκέπτηται καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις χωρίοις τῆς νήσου ἀσθενεῖς δι' ἴδιον λογαριασμόν του, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ διανυκτερεύει εἰς τὸ χωρίον.

Ἐγένετο ὅθεν τὸ παρὸν συμφωνητικὸν ἰσχύον ἐπὶ ἐν ἔτος ὑπογραφὴν παρὰ τοῦ ἰατροῦ καὶ τῶν ἀρμοδίων.

Νίσυρος τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1906

Ὁ Ἴατρὸς
Μιλτιάδης Λογοθέτης

Οἱ Δημογέροντες
Γ. Παπαδόπουλος
Νικ. Καρβαΐνης

Πηγή: *Δημογεροντία Μανδρακίου Νισύρου, Διάφοροι συμβολαιογραφικαὶ Πράξεις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1905-1911, σ. 61-62.*

[9]

Συμφωνητικὸ διορισμοῦ κοινοτικοῦ φαρμακοποιοῦ Μανδρακίου Νισύρου, 1906

Ἡ Κοινότης Μανδρακίου Νισύρου ἀφ' ἑνός, ἀντιπροσωπευομένη παρὰ τῶν Δημογερόντων καὶ τῆς Ἰατρικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὁ κ. Γεώργιος Καφετζιδάκης ἀφ' ἑτέρου συνεβλήθησαν ὡς ἑξῆς:

α) Ἡ Κοινότης Μανδρακίου διορίζει ὡς φαρμακοποιὸν αὐτῆς τὸν κ. Γεώργιον Καφετζιδάκην μὲ ἐτήσιον μισθὸν γρόσια δυὸ χιλιάδας πεντακόσια (2.500) προπληρώνουσα αὐτῷ ἐκάστην τριμηνίαν.

β) Ὁ φαρμακοποιὸς κ. Γ. Καφετζιδάκης ὀφείλει νὰ ἐκτελῇ τὰς παρουσιαζομένας αὐτῷ συνταγὰς μετὰ προθυμίας καὶ ζήλου ἀόκνως εὐχαριστῶν οὕτω πάντας τοὺς εἰς τὸ Φαρμακεῖον προσερχομένους.

γ) Ὑποχρεοῦται τέλος ὁ φαρμακοποιὸς ὅπως καταχωρῇ ἀπάσας τὰς ἐκπληρουμένας συνταγὰς ἐν ἰδιαίτερω βιβλίῳ, ὑπακούει ταῖς ἐντολαῖς τοῦ ἰατροῦ καὶ κανονίζει τὴν ἀξίαν τῶν φαρμάκων τῶν εἰς ξένους δοθησομένων.

Ἐγένετο ὅθεν τὸ παρὸν συμφωνητικὸν ἰσχύον ἐπὶ ἐν ἔτος, ὅπερ ὑπογραφὴν παρὰ τοῦ φαρμακοποιοῦ καὶ τῶν ἀρμοδίων.

Νίσυρος τῇ 24 Σεπτεμβρίου 1906

Ὁ φαρμακοποιὸς
Γ. Κ. Καφετζιδάκης

Οἱ Δημογέροντες
Γ. Παπαδόπουλος
Νικ. Καρβαΐνης

Πηγή: *Δημογεροντία Μανδρακίου Νισύρου, Διάφοροι συμβολαιογραφικαὶ πράξεις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1905-1911, σ. 62.*

[10]

Υγειονομικὸς Κανονισμὸς Μανδρακίου Νισύρου, 1915

Συνεδρίασις τῆς 11 Μαΐου 1915 (Δημογεροντίας Μανδρακίου). Κατόπιν ὑποβολῆς διαφόρων ὑγειονομικῶν διατάξεων δι' ἐπιστολῆς τοῦ ἀξ. κ. Διοικητοῦ ζητοῦντος ὅπως ἐγκριθῶσιν

αί δυνάμεναι ἐξ αὐτῶν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐν τῷ δήμῳ, ἐγκρίνεται ὅπως ἀπὸ σήμερον τοιχοκολληθῶσιν πρὸς κοινοποίησιν αἱ κάτωθι διατάξεις:

α) Οἱ πωληταὶ ἄρτων δέον νὰ προφυλάττωσιν αὐτοὺς ἀπὸ κάθε μόλυνσιν καὶ νὰ μὴν ἔχωσιν αὐτοὺς ἐκτεθειμένους εἰς τὸν κονιορτὸν καὶ τὰ μυῖας φυλάττοντες αὐτοὺς ἐντὸς ὑαλίνων προθηκῶν ἢ θηκῶν ἐκ μεταλλικοῦ σύρματος κατὰ τὴν πώλησιν καὶ τὴν μεταφοράν.

β) Οἱ πωληταὶ λαχανικῶν δὲν πρέπει νὰ ἔχωσιν ἐκτεθειμένα τὰ λαχανικά των κατὰ γῆς, ἀλλὰ ἐντὸς καλαθίων ἢ ἄλλων ἀγγείων.

γ) Εἰς τὰ ἴδια προφυλακτικὰ μέσα ὑποχρεοῦνται καὶ οἱ πωληταὶ παντὸς ἐν γένει φαγωσίμου εἴδους.

δ) Οἱ ζαχαροπλάσται καὶ ζαχαροπωληταὶ δέον νὰ προφυλάττωσιν τὰ πρὸς πώλησιν εἶδη των ἐντὸς ὑαλίνων θηκῶν.

ε) Τὰ κρεοπωλεῖα δέον νὰ κλείωσι μὲ θύρας κινκλιδωτάς, νὰ ἀσβεστώνωνται συχνάκις, τὸ δάπεδον αὐτὸν νὰ εἶναι καθαρὸν καὶ νὰ μὴν ἔχωσι συγκοινωνίαν μὲ οἰασδήποτε ἀποθήκας. Τὰ πρὸς πώλησιν ἐκτιθέμενα κρέατα δέον νὰ ᾧσιν σκεπασμένα μὲ καθαρὰ ὑφάσματα καὶ τὰ πρὸς χρῆσιν ἐργαλεῖα (μαχαίρια, μπαλτάδες, ζυγοὶ κ.λπ.) νὰ ᾧσι καθαρὰ καὶ γανωμένα. Οἱ κρεοπωλῆται δέον νὰ φέρωσι λευκοὺς ἐπενδύτας (μπλουτζες).

στ) Τὰ πρὸς μεταφορὰν γάλακτος ἀγγεῖα δέον νὰ ᾧσιν ἐκ λευκοσιδήρου καὶ νὰ διατηροῦνται πάντοτε καθαρὰ ὡς καὶ τὰ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ γάλακτος ἐρχόμενα ἐργαλεῖα καὶ σκευῆ.

ζ) Οἱ ἰδιοκτῆται καταστημάτων, μαγειρείων, καφενείων, ἐστιατορίων καὶ ταβερνῶν ὑποχρεοῦνται ὅπως κρατῶσι τὰ καταστήματα αὐτῶν καθαρὰ ἐκτελοῦντες δύο τουλάχιστον φορᾶς τοῦ ἔτους μίαν γενικὴν καθαριότητα καὶ ἀπολύμανσιν ἐν ἀνάγκῃ δι' ἰδίων τῶν ἐξόδων καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας.

η) Τὰ πρὸς διαμονὴν ζώων προορισμένα ἀχούρια (κρεμάρια, στάβλοι) δὲν πρέπει νὰ γεινιάζωσι μὲ ἀποθήκας φαγωσίμων εἰδῶν καὶ δέον νὰ καθαρίζωνται καὶ ἀσβεστώνωνται συχνάκις. Κατὰ 15ημερίαν δὲ τουλάχιστον νὰ κενοῦνται τῶν κόπρων καὶ τῶν ἀκαθαρσιῶν.

θ) Ἀπαγορεύεται ἡ ἐλευθέρη περιφορὰ χοίρων, αἰγῶν, προβάτων καὶ ὄνων εἰς τὰς ὁδοὺς κατὰ τε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα.

ι) Ἀπαγορεύεται ἡ ἀπόρριψις οἰασδήποτε ἀκαθαρσίας ἢ ἀκαθάρτων ὑδάτων εἰς τὰς ὁδοὺς ἢ εἰς μέρη μὴ κατωκημένα καὶ εὐρισκόμενα ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς πόλεως.

ια) Οἱ κάτοχοι σκύλων ὀφείλουσι νὰ περιορίζωσιν αὐτοὺς ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των ἢ ἐν τῇ ἐξοχῇ. Δύνανται νὰ φέρωσιν αὐτοὺς καθ' ὁδὸν ἀλλὰ δέον νὰ τοὺς σύρωσιν δεδεμένους δι' ἀλύσεως ἢ σχοινίου. Σκύλος ὅστις ἤθελε φωραθεῖ ἐλεύθερος ἐν τῇ ὁδῷ ἔστω καὶ πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ κατόχου του θὰ δηλητηριάζεται παρὰ τοῦ ἐπιτετραμμένου.

ιβ) Οἱ κάτοχοι οἰουδήποτε τοιοῦτου ζώου ὀφείλουσι νὰ θάπτωσι τὸ πτῶμα των μακρὰν τῶν κατοικιῶν.

ιγ) Οἱ παραβᾶται τῶν ἄνω διατάξεων τιμωροῦνται μὲ πρόστιμον ἀπὸ 2-50 φράγκων.

Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις τίθενται ἐν ἐφαρμογῇ ἀπὸ τῆς σήμερον 11/24 Μαΐου [1915] καὶ ἀκυροῦσι πάσας σχετικὰς προηγουμένας.

Οἱ Σύμβουλοι	Οἱ Δημογέροντες
Γ. Καμμᾶς	Ὅδ. Σακελλαρίδης
Γ. Κεχαγιάς	Ἐμμ. Πετροῦτσος
Ἰωάννης Γιαννίδης	
Ἀνδρῖκος Ὠροῦζος	
Κων. Μουλλὸς	

[11]

Κοινό ψήφισμα των τριών Κοινοτήτων Νισύρου επί του δασικού ζητήματος,
1925

Συνεδρίασις 17 Δεκεμβρίου 1925 [Δημογεροντίας Μανδρακίου].

Απαρτίας γενομένης παρόντων δὲ καὶ τῶν Δημαρχιῶν Ἐμπορειοῦ καὶ Νικιῶν προσκληθέντων δυνάμει τοῦ προηγουμένου πρακτικοῦ, ὁ πρόεδρος κ. Ε. Κατσιματίδης κηρύττει τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδριάσεως, ἣτις σκοπὸν καὶ μόνον ἔχει τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐπισταμένην μελέτην καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἐπεξηγήσιν τοῦ σταλέντος νομοσχεδίου εἰς τὰς Δημαρχίας ἀπάσας τῆς νήσου μας, ἀφορῶσα τὸ δασικὸν καθεστῶς. Ὅπου κατόπιν εὐρείας συζητήσεως καὶ ἀνταλλαγῆς διαφόρων γνωμῶν, παρ' ὄλων ἐν γένει τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν συνεδρίασιν, κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος νομοσχέδιον, ἀναφορικῶς διὰ τὸ δασικὸν ζήτημα, ὅπερ ὡς φαίνεται ἔχει ἐκδοθεῖ ἐν Ρόδῳ τῇ 4 Ἀπριλίου τοῦ 1924 καὶ ἐκοινοποιήθη εἰς ἡμᾶς τὴν 28 Νοεμβρίου τοῦ 1925, οὐδόλως νομίζομεν ἀφορᾶ τὰς προνομίους νήσους, ὡς μὴ ὑπαρχουσῶν ἐν αὐταῖς οὔτε γαιῶν οὔτε δασῶν κυβερνητικῶν. Οὐχ' ἦττον ὅμως ἐπιθυμοῦντες νὰ προστατεύσωμεν ἀφ' ἐνὸς τὰ ἐπὶ τῶν κτημάτων μας δένδρα, καρποφόρα καὶ μὴ, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ συμφέροντα τῶν πολιτῶν, ἀποφασίζομεν καὶ ψηφίζομεν ὁμοφώνως τὰ ἀκόλουθα, μὴ ἀμφιβάλλοντες ὅτι ταῦτα θέλουσιν ἐγκριθεῖ καὶ παρὰ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως.

α) Εἰς οὐδένα ἀπολύτως τῶν πολιτῶν νὰ ἐπιτρέπεται ἡ ἐκκοπὴ οἰουδήποτε δένδρου ἄνευ προηγουμένης δημαρχιακῆς ἀδείας.

β) Κατόπιν τῆς παραχωρουμένης τῷ αἰτούντι δημαρχιακῆς ἀδείας, ἐπιτρέπεται ἡ ἐκκοπὴ τῶν ἀχρήστων καὶ γεγηρακῶτων δένδρων εἰς καλλιεργημένα καὶ περιτοιχισμένα κτήματα, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θὰ ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀντικαταστήσῃ ταῦτα διὰ καρποφόρων τοιούτων, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται ὁ χῶρος θὰ τὸ ἐπιτρέπει, ἀναλαμβάνων τὴν ὑποχρέωσιν τῆς φυτεύσεως ἐντὸς τῆς περιόδου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

γ) Ἐπιτρέπεται συνάμα καὶ ἡ ἐκκοπὴ ἔστω καὶ καρποφόρων δένδρων, ὅταν ὁ αἰτῶν δι' εἰδικοῦ ἀποδείξει ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι ἐπιβλαβὲς εἰς τὸ κτῆμα του.

δ) Εἰς μέρη ἀκαλλιεργητα καὶ μὴ περιτοιχισμένα δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκκοπὴ δένδρων καρποφόρων ἢ μὴ ἐκτὸς ἂν δι' εἰδικοῦ ἀποδειχθῇ ὅτι ὑπάρχουν ἐκεῖ ἄχρηστα τοιαῦτα καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἐκκοπὴ θέλει ὀφελήσῃ τὰ ἐναπομένοντα δένδρα. Τὸ τοιοῦτον θέλει γίνεσθαι ὅταν δι' εἰδικοῦ ἐπίσης ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ ἀραίωσις τῶν τοιούτων δένδρων θὰ εἶναι ἐπωφελῆς, δέον ὅμως καὶ κατὰ τὰς δύο προαναφερομένας περιστάσεις ἢ ἀφαίρεσις τῶν δένδρων νὰ μὴν ὑπερβαίνει τὸ 30%.

ε) Οἱ παραβάται τῶν ἄνω διατάξεων θὰ ὑπόκεινται εἰς ποινικὴν ρήτραν ὡς ἐξῆς: Οἱ τοῦ ἄρθρου α' ἐκ λιρετῶν ἑκατὸν (100) καὶ οἱ τοῦ ἄρθρου β' πενήτηντα (50) διὰ ἕκαστον κοπὴν δένδρον πλέον τῆς δηλώσεως αὐτοῦ καθὼς καὶ διὰ τὰ μὴ ἀναλόγως τοῦ χώρου φυτευθέντα.

στ) Ἀποδεικνυμένου ὅτι ὁ παραχωρηθεὶς χρόνος ὡς ἐν τῷ ἄρθρῳ β' εἶναι ἀνεπαρκῆς διὰ τὴν φύτευσιν, αἱ ἐκάστοτε Δημαρχίαι δέον παραχωρεῖσαι τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τοῦ κτήματος.

Ταῦτα ἀποφασίσασαι ἀπὸ κοινοῦ αἱ τρεῖς Δημαρχίαι, ἀναλαμβάνει ἐκάστη Δημαρχία ὅπως κοινοποιήσῃ τοῦτο εἰς τὸν δῆμον τῆς καὶ ἀντίγραφον τοῦ παρόντος πρακτικοῦ νὰ σταλῇ τῇ Σέβ. Κυβερνήσει.

Ἀναφορικῶς διὰ τὰ ἤδη εὐρισκόμενα κομμένα ξύλα καὶ διὰ τὰ εὐρισκόμενα ἐν ταῖς ἀποθήκαις κάρβουνα ἀποφασίζεται ἀπὸ κοινοῦ ὅπως παρακαλέσωμεν τὴν Σέβ. Κυβέρνησιν νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν

καρβουνοποίησιν τῶν ὑπαρχόντων κομμένων ξύλων καθὼς καὶ τὴν ἐξαγωγήν τῶν καρβούνων τῶν εὐρισκομένων ἐν ταῖς ἀποθήκαις, ἐφ' ᾧ καὶ διαλύεται ἡ συνεδρίασις.

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον	Οἱ Δήμαρχοι	Οἱ Δήμαρχοι Ἐμπορείου
Ἰωάννης Φασουλαρίδης	Ἐμμ. Κατσιματίδης	Ἰωάννης Μιχ. Χαλκιάς
Ἀνδρῖκος Βροῦζος	Γεώργιος Βαγιάτης	Βασίλειος Ν. Κωσταράς
Ἄριστ. Βροῦζος		Ἰωάννης Οἰκονομίδης
Χριστ. Κορωναῖος		Ἰωάννης Σύμπλης
Γ. Σ. Μαστρογιάννης	Ο Γραμματεὺς	Οἱ Δήμαρχοι Νικιῶν
	Γεώργιος Φιλίππου	Δημ. Χαρτοφύλης
		Γεώργιος Γερασίμου

Πηγή: Βιβλίον πρακτικῶν Δημαρχίας Νισύρου ἀπὸ Οκτωβρίου 1915 μέχρι 29 Δεκεμβρίου 1926, σ. 646-647.

[12]

Διάλογος καταγραφῆς γεωργικῆς γῆς Μανδρακίου Νισύρου, 1828

Κτηματολόγιον (Μάνα) Βον

Διάλογος καταγραφῆς τοῦ θεατοῦ· προλογίζει ὁ θεατῆς

Εὐγε! νὰ ἔτζι ἀγαπῶ νὰ σὲ βλέπω· στολισμένην καὶ ὄχι μὲ ἐκεῖνα τὰ παλιόρουχα τὰ καταξεσχισμένα, τὰ λερωμένα.

καταγραφή

Εὐχαριστῶ τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ Μανδρακίου, ὅπου ἐπιστάτησαν καὶ ἐκείνους ὅπου ἐκόπιασαν καὶ μὲ ἐστόλισαν νὰ φαίνουμαι καὶ ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον.

θεατῆς

Μὰ δὲν μοῦ λέγεις νὰ ζῆς, ποῖος σοῦ ἔχει τὰ φορέματά σου καταξεσχισμένα καὶ μουντζουρωμένα;

καταγραφή

Ἡ κατηραμένη πλεονεξία καὶ ἡ ἀμάθεια μὲ ἐκατάτρεξαν καὶ μὲ ἔφεραν εἰς ἐκείνην τὴν κατάστασιν ἀπὸ μὲ ἔβλεπες τὸ πρότερον.

θεατῆς

Ὁ κόσμος, κακομοίρη, ἔχει πολλοὺς κακοὺς καὶ δὲν τὸ πιστεύω ποτὲ νὰ σὲ ἀφήσουν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ὅπου εὐρίσκεσαι.

καταγραφή

Τὸ γνωρίζω, φίλε μου, καὶ ἐγὼ· μὰ ἡξεύρεις οἱ δυὸ ἄσπονδοὶ ἐχθροὶ οἱ ἐδικοί μου ποῦ μὲ εὕρισκον καὶ μὲ ἐκατέτρεχον;

θεατῆς

Ὅχι...

καταγραφή

Εἰς τὰ ὀσπήτια τῶν κατὰ καιρὸν Πρωτόγερων. Πλὴν τώρα ἔβαλα γνῶσιν· δὲν πατῶ τὸ κατώφλιόν τους. Καλογραία θὲ νὰ γίνω. Καλογραία· καὶ ὅταν ἔχουν χρεῖαν νὰ μὲ ἀνταμώσουν ἀς ἔρχονται πέντε ἔγκριτοὶ τοῦ χωρίου μετὰ τοῦ κατὰ καιρὸν Δημογέροντος· δὲν εἶναι ἔτζι καλά;

θεατῆς

Εὐγε.

Μπράβο! Πολλὰ καλά· ἂν τὸ κάμεις αὐτό, τότε πιστεύω ὅτι θέλεις νὰ ζήσεις στολισμένη καὶ παστρική, ὡς σὲ βλέπω, χρόνους πολλοὺς.

Μετά τὸν «διάλογο» ὑπάρχει καὶ τὸ παρακάτω κείμενο:

«σκοτεινοτάτης καὶ διεφθαρμένης οὔσης τῆς παλαιᾶς καταγραφῆς, μὲ πολὺν κόπον καὶ ἐπιμέλειαν ἀντεγράφη παρ' ἐκείνης ἢ παροῦσα κάλλει καὶ σαφηνείᾳ ἀσυγκρίτῳ ὑπερέχουσα αὕτη ἐκείνης, ὡς ὁρᾶται, παραβαλλομένων καὶ τῶν δύο. Δι' ἐπιστασίαν πάντων τῶν χριστιανῶν τῶν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οἰκούντων. Ἐπὶ τῆς Ἡγουμενίας τοῦ Κυρίου Νεοφύτου Ἱερομονάχου Ζαμπέτογλου καὶ Δημογεροντίας τοῦ Γεωργίου Μανόλακα διὰ χειρὸς τοῦ Γρηγορίου Λαυριώτου, τοῦ ἐκ τῆς νήσου Σκιάθου.

Ἡγούμενος, Γρηγόριος, Νικόλαος Νικήτα,
οἱ τρεῖς ἐκοπιάζανε ἡμέραν τε καὶ νύκτα
νὰ ἀντιγράψουν τὴν παλιά, τὴν καταμουντζωμένην,
ὅπου τὴν εἶχαν οἱ κακοὶ κατανεοθευμένην.
Ἡγούμενος ἀνάγνωθε, Γρηγόριος τὰ γράφει·
Νικόλαος καφίζια στέκει καὶ καταγράφει·
καὶ τὰ προσέχουν καὶ οἱ δυὸ γιὰ νὰ μὴν γίνει λάθος,
Ἐπειδὴ τὴν ἐγράψανε χωρὶς κανένα πάθος».

Πηγή: Βιβλίον καταγραφῆς γῆς γεωργουμένης τε καὶ ἐξουσιαζομένης ὑπὸ των ἐν Μανδρακίῳ χωρίῳ τῆς νήσου Νισύρου οἰκούντων χριστιανῶν. Ἐν ἔτει αωκη' (1828), Νοεμβρίου 17, σ. 1.

[13]

Κανονισμός Κτηματολογίου Δήμου Μανδρακίου Νισύρου, 1923

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ἐν τῇ τακτικῇ αὐτοῦ συνεδριάσει τῆς 25ης Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1923 ἐνέκρινε καὶ ἀπεφάσισεν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Κατσιματίδου ἐκπονηθέντων ὄρων, οἵτινες δυνατὸν ἐν τῷ μέλλοντι νὰ τροποποιηθῶσιν ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων τοπικῶν ἀναγκῶν.

Ἄρθρον 1

Τὰ κτήματα ἐνὸς ἑκάστου πολίτου θὰ καταχωροῦνται εἰς τὴν κτηματολογικὴν αὐτοῦ μερίδα, ἀφοῦ προηγουμένως ἐξετασθῶσιν ἐπακριβῶς οἱ τίτλοι αὐτοῦ.

Ἄρθρον 2

Ἄνευ τίτλου οὐδὲν κτήμα θὰ καταχωρεῖται εἰς τὴν κτηματολογικὴν μερίδα πολίτου τινός.

Ἄρθρον 3

Τίτλοι θὰ θεωροῦνται τὰ προικοσύμφωνα, αἱ διαθῆκαι, τὰ δωρητήρια, τὰ βαπτιστικά, τὰ ἀνδρομοίρια, τὰ γυναικομοίρια, αἱ δικαστικαὶ ἀποφάσεις ὄλων τῶν Πολιτικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Δικαστηρίων καὶ τὰ πωλητήρια ἐν γένει.

Ἄρθρον 4

Τὸ δικαίωμα τῆς διαδοχῆς δὲν θὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

Ἄρθρον 5

Κτήμα μὴ ἔχον τίτλον θὰ μείνῃ συζητήσιμον καὶ θὰ καταχωρεῖται ἐν τῇ σελίδι 980, ἣτις ὀρίζεται ὡς μερὶς τῶν ὑπὸ συζήτησιν εὑρισκομένων κτημάτων.

Ἄρθρον 6

Εἰς ἕκαστον πολίτην θὰ δίδεται ἐν βιβλιάριον ἐπὶ ἐλαχίστη πληρωμῇ, ἐμφαῖνον πιστὴν ἀντιγραφὴν τῆς ἐν τῷ Κτηματολογίῳ κτηματολογικῆς του μερίδος, ἐπικυρωμένου παρὰ τοῦ ἐκάστοτε Δημάρχου καὶ τοῦ Γραμματέως τῆς Κοινότητος.

Άρθρον 7

Πᾶσα πράξις δέον νὰ γίνεται συγχρόνως τόσον εἰς τὸ Κτηματολόγιον, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἰδιαιτέρον βιβλιᾶριον τοῦ ἐνδιαφερομένου πολίτου, ἐν ἐναντία περιπτώσει ἢ ἐν λόγῳ πράξις θὰ θεωρεῖται ἄκυρος καὶ ὡς μὴ γενομένη, ἐκτὸς ἐὰν αὕτη δικαιολογεῖται ἐν τῇ στήλῃ τῶν παρατηρήσεων καὶ ἐπικυροῦται ἢ δικαιολογήσῃ αὕτη διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῶν Δημάρχων.

Άρθρον 8

Τὸ παρὸν Κτηματολόγιον συνίσταται ἐκ χιλίων (ἀριθ. 1000) σελίδων καὶ ἄρχεται ἐκ τῆς τρίτης σελίδος. Κτήματα τῶν ὁποίων οἱ τίτλοι ἀπωλέσθησαν ὁ ἰδιοκτήτης δύναται παρουσιάζων μαρτυρικὸν ὑπογεγραμμένον παρὰ τριῶν τουλάχιστον ἀξιοπίστων μαρτύρων, νὰ καταχωρήσῃ ταῦτα ἐν τῇ μερίδι του.

Τὸ παρὸν Κτηματολόγιον τίθεται εἰς ἐφαρμογὴν συμφώνως τοῦ παρὰ τοῦ κ. Εμμανουὴλ Κατσιματίδου ἐκπονηθέντος σχεδιαγράμματος, ἐγκριθέντος παμψηφεί ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τὴν 1ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1923.

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον	Ὁ Γραμματεὺς	Οἱ Δήμαρχοι
Νικόλαος Καρβαίνης	Ἰωάννης Καμπαλούρης	Εμμαν. Κατσιματίδης
Ἰωάννης Καμπαλούρης		Γεώργιος Βαγιάτης
Κων/τίνος Μουλλὸς		

Πηγή: *Δημοτικὸν Κτηματολόγιον Μανδρακίου Νισύρου 1923, σ. 1.*

[14]

Συμφωνητικὸ διορισμοῦ δασκάλου σχολείου Μανδρακίου Νισύρου, 1876

Διὰ τοῦ παρόντος συμφωνητικοῦ ἐγγράφου γίνεται δῆλον ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ κύριοι προύχοντες τῆς νήσου Νισύρου, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ κύριος Ἀντώνιος Ροῦσσοσ, ἑλληνοδιδάσκαλος, συνεβάλλοντο ὡς ἔπεται:

α) Οἱ κύριοι προύχοντες συμφωνοῦν ἀλληλεγγύως καὶ προσλαμβάνουν ἑλληνοδιδάσκαλον διὰ τὴν Κοινότητά των τὸν κύρ. Ἀντώνιον Ροῦσσον δι' ἐν ὀλόκληρον ἔτος μ' ἐτησίαν μισθοδοσίαν τέσσαρας χιλιάδας γρόσια, ἀριθ. 4.000, ἀρχομένην ἀπὸ τὴν 25ην τοῦ ἱσταμένου μηνὸς τοῦ 1876 ἔτους ὅθεν θέλει λογίζεται καὶ ἡ ἔναρξις τοῦ σχολικοῦ ἔτους.

β) Ἡ ἐτήσια μισθοδοσία θέλει διαιρεῖται εἰς τέσσαρας δόσεις ἐκ προκαταβολῆς καθ' ἑκάστην τριμηνιαίαν ἀνὰ χίλια γρόσια τρεχούμενα, τὴν ὁποίαν ὑποχρεοῦνται οἱ κύριοι προύχοντες νὰ πληρώσωσι εἰς τὸν διδάσκαλον ἐντὸς τῆς προρηθείσης προθεσμίας.

γ) Οἱ κύριοι προύχοντες ὑποχρεοῦνται νὰ φροντίσουν ὑπὸ εὐθύνην των, ἐκτὸς τοῦ καταλλήλου οἰκήματος διὰ Σχολεῖον, καὶ ἰδιαίτερον δωμάτιον πρὸς κατοικίαν τοῦ διδασκάλου.

δ) Ὁ διδάσκαλος Ἀντώνιος Ροῦσσοσ παραδεχόμενος τ' ἀνωτέρω συμφωνεῖ καὶ ὑπόσχεται νὰ διδάσκει ἐπιμελῶς καὶ νὰ ἐκτελῇ τὰ χρέη του συμφώνως μὲ τὰς διατάξεις τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ ὁδηγοῦ, ὅπου μετὰ τὸ πέρας τοῦ σχολικοῦ ἔτους θέλει δίδει ἐξετάσεις περὶ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν.

ε) Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Σχολείου ὑπόσχεται νὰ ἐπισκέπτεται τὸ σχολεῖον ἅπαξ τῆς ἡμέρας ἢ τουλάχιστον τετράκις τῆς ἑβδομάδος.

Πρὸς βεβαίωσιν ὅθεν καὶ ἰσχὴν τῶν ἀνωτέρω ἐγένοντο δυὸ ὅμοια συμφωνητικὰ ὑπογεγραμμένα ἑκάτερον ἐκ τῶν συμβαλλομένων μερῶν ἀμοιβαίως ὧν ἕκαστον κρατήσῃ ἀνὰ ἐν πρὸς ἀσφάλειαν αὐτοῦ.

Νίσυρος τῇ 30 Μαΐου 1876

Ἀντώνιος Ροῦσσοσ, διδάσκαλος

Ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος Μακάριος ὁ Ἡγούμενος

Πηγή: *Εταιρεία Νισυριακῶν Μελετῶν, Σηπλιανῆς Ἀρχεῖον, τόμος Α', 1718-1909, σ. 439-440.*

[15]

Κανονισμός «περί του φιλανθρωπικού δικαιώματος των διαφόρων
εμπορευμάτων», 1907

Άρθρον 1

Ὁ πλοίαρχος ἐκάστου πλοίου καταπλεύσαντος εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου ταύτης διὰ πώλησιν πραγματειῶν ὀφείλει ὅπως μεταβῆ εἰς τὴν Δημογεροντίαν καὶ συμφωνήσῃ τὰς τιμὰς αὐτῶν. Ὑποχρεοῦται δὲ νὰ πωλῆ καὶ λιανικῶς κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ.

Άρθρον 2

Ὁ ἐκμισθωτὴς τοῦ φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος θέλει λαμβάνει ἕκ τε τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων ἀδιακρίτως δήμων, παρὰ μὲν τῶν ξένων 2 τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς πωλήσεως παρὰ δὲ τῶν Νισυρίων καὶ τῶν ἐν Νισύρῳ ἐγκατεστημένων ξένων 1,5 τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ ὀλικοῦ ποσοῦ τῶν τιμολογίων των. Ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν οἱ ἔμποροι δὲν θὰ παρουσιάζουσι τιμολόγιον ἢ θὰ παρουσιάζουσιν τοιαῦτα ἐλαττωματικὰ θὰ ὧσιν ὑπόχρεοι νὰ πληρώνωσι 1,5 τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς τρεχούσης ἀξίας τῶν ἐμπορευμάτων. Ἐκ δὲ τῶν ἀπὸ πλοίου εἰς πλοῖον πωληθέντων ὁ ἐκμισθωτὴς θὰ λαμβάνῃ 30 παράδες ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν γροσίοις ἐπὶ τῆς πωλήσεως. Ἐπίσης διὰ τὰ διὰ μετακόμησιν ἐμπορεύματα διὰ τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγομένων ἀκατεργάστων εἴτε κατηγορησμένων, θὰ εἰσπράττεται δικαίωμα ἐφάπαξ 30 παράδες ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν.

Άρθρον 3

Ἐμπόρευμα εἰσαχθὲν καὶ πληρῶσαν τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπαλλάττεται τῆς πληρωμῆς ἑτέρου δικαιώματος εἴτε παρὰ Νισυρίων, εἴτε παρὰ ξένων.

Άρθρον 4

Ὁ ἐκμισθωτὴς θὰ λαμβάνῃ δικαίωμα παρὰ μὲν τῶν σφαζόμενων βοῶν γρόσια 10, παρὰ τῶν χοίρων γρόσια 5 καὶ παρὰ τῶν αἰγοπροβάτων τῶν μὲν ζυγίζόντων ἄνω τῶν πέντε ὀκάδων γρόσια 3, τῶν δὲ ζυγίζόντων ὀλιγότερον τῶν πέντε ὀκάδων γρόσια 1,5 διὰ δὲ τὰ πωλούμενα ζῶα πρὸς ἐξαγωγήν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, εἴτε εἰς τοὺς ἄλλους δήμους, θὰ πληρώνωσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ἐκτὸς τῶν χοίρων παρὰ τῶν ὁποίων θὰ εἰσπράττεται δικαίωμα 2 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ πωλητὴς δὲν δηλώσῃ τὴν λαβοῦσαν χώραν πώλησιν εἰς τὸν ἐκμισθωτὴν ἐπὶ σκοπῷ καταχρήσεως καὶ ἀνακαλυπτομένης τῆς πράξεως, θὰ πληρῶνῃ τὸ διπλοῦν δικαίωμα.

Άρθρον 5

Ἐκ τῶν παρὰ Νισυρίων καὶ ξένων πωλουμένων νωπῶν ἰχθύων θὰ λαμβάνηται δικαίωμα 2 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ ὀλικοῦ ποσοῦ.

Άρθρον 6

Ἡ εἰσαγομένη ξυλεία πρὸς ναυπηγίαν θὰ πληρῶνῃ δικαίωμα 1,5 τοῖς ἑκατὸν. Ἐπιπλέον πᾶν πλοῖον ναυπηγούμενον θὰ πληρῶνῃ 5 γρόσια κατὰ τόνον. Πλοῖον πωλούμενον καινούργες ἢ παλαιὸν θὰ πληρῶνῃ 2 τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς πωληθείσης ἀξίας.

Άρθρον 7

Σπόγγοι πωλούμενοι ἐν τῷ τόπῳ θὰ πληρῶνωσι δικαίωμα 2 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν. Οἱ Νισυριοὶ ὅμως σπογγαλιεῖς πωλοῦντες τοὺς σπόγγους των εἰς ξένην ἀγοράν, ὀφείλουσι νὰ παρουσιάσωσι πιστοποιητικὸν τῆς Δημογεροντίας τοῦ τόπου, διαλαμβάνον τὴν γενομένην πρᾶξιν καὶ θὰ πληρῶνωσι δικαίωμα ἐν ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν. Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν πωλήσωσιν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ δὲν δηλώσωσιν τὴν πρᾶξιν τῆς ὁποίας ἀνακαλυπτομένης θὰ πληρώσωσι τὸ διπλοῦν δικαίωμα ἤτοι 2 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν.

Άρθρον 8

Ἐπὶ τῶν οἰνοπνευμάτων θὰ εἰσπράττωνται τὰ ἀκόλουθα δικαιώματα:

α) Οἰνοπνεύματα ἀκατέργαστα εἰσαγόμενα πρὸς κατεργασίαν ἢ μὴ, θὰ πληρώνωσι 10 παράδες δι' ἐκάστην ὀκάν, ἐξαγόμενα δὲ κατηργασμένα ἀπαλλάττωνται παντὸς ἄλλου δικαιώματος.

β) Οἰνοπνεύματα εἰσαγόμενα κατηργασμένα μαστίχα καὶ ρούμια, θὰ πληρώνωσι 20 παράδες δι' ἐκάστην ὀκάν, κονιάκ εἰς βαρέλια ἓνα γρόσιον κατ' ὀκάν καὶ εἰς φιάλας ἓν γρόσιον ἐκάστη.

γ) Ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων ζύθων νὰ πληρώνηται δικαίωμα ἐὰν μὲν εἰς φιάλας 10 παράδες δι' ἐκάστην, τῶν δὲ εἰς βαρέλια 10 παράδες κατ' ὀκάν.

δ) Σαμπάνια καὶ ἠδύποτα θὰ πληρώνωσι ἓνα γρόσιον δι' ἐκάστην φιάλην.

ε) Ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων οἴνων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ θὰ εἰσπράττωνται δικαιώματα 2 παράδες κατ' ὀκάν. Ἐπὶ δὲ τῶν σταφυλιῶν πρὸς τὸν σκοπὸν κατασκευῆς οἴνου ἢ οἰνοπνεύματος ἓνα παρᾶν κατ' ὀκάν.

Τὰ ἀνωτέρω τὰ ἐν τῷ 8 ἄρθρῳ διαλαμβανόμενα οἰνοπνευματώδη εἶδη πληρώνονται τὰ δι' ἕκαστον ὀρισθέντα δικαιώματα τῆς εἰσαγωγῆς 1,5 τοῖς ἑκατόν.

Άρθρον 9

Ἐν περιπτώσει διαφωνίας μεταξὺ ἐκμισθωτοῦ καὶ ἐμπόρων, ὁ ἐκμισθωτῆς δικαιούται νὰ μεταβαίη εἰς τὰ καταστήματα τῶν τε Νισυρίων καὶ ξένων καὶ ἐπὶ παρουσία του ἀνοιχθῶσι τὰ κῶλα πρὸς διακανόνισιν τῆς διαφορᾶς των.

Άρθρον 10

Ἐὰν πλοῖον τι ἤθελεν ἀναγκασθεῖ νὰ ἐκφορτώσῃ ἐνταῦθα διὰ νὰ ἐπισκευασθῇ εἶναι ἐλεύθερον πληρωμῆς φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος διὰ τὰ ἐκφορτωθέντα ἐμπορεύματα αὐτοῦ.

Άρθρον 11

Ἐὰν ἀτμόπλοιον ἤθελεν ἐξ ἀνάγκης ἢ κατὰ λάθος ἐκφορτώσῃ ἐνταῦθα οἰαδήποτε ἐμπορεύματα προωρισμένα δι' οἰονδήποτε ἄλλον λιμένα, τὰ τοιαῦτα ἐμπορεύματα εἶναι ἐλεύθερα φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος.

Άρθρον 12

Ἡ Κοινότης οὐδεμίαν εὐθύνην ἔχει ἀπέναντι τοῦ ἐκμισθωτοῦ ἐν περιπτώσει πτωχεύσεως ἐμπόρων ἢ ἐπιδημίας χολέρας ἢ πανάλους ἢ ἀποκλεισμοῦ ὡς καὶ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ περιπτώσει ἐκτὸς μόνον ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἔμπορός τις ρητῶς ἀρνεῖται νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ πληρῶσῃ τὸ φιλανθρωπικὸν δικαίωμα, ὅποτε ὁ ἐκμισθωτῆς ὀφείλει ἀμέσως νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀπαίτησίν του τῆ συνδρομῆ τῆς Δημογεροντίας.

Άρθρον 13

Ἡ πληρωμὴ τοῦ φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος θὰ γίνεται τοῖς μετρητοῖς.

Άρθρον 14

Ἐξαιροῦνται τῆς πληρωμῆς φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος τὰ ἐξῆς, ἅτινα μένουσιν πρὸς ὄφελος τῆς Κοινότητος.

α) Πάντα τὰ διὰ τὸ Δημοτικὸν Φαρμακεῖον εἰσαγόμενα φάρμακα καὶ οἰαδήποτε ἄλλα εἶδη αὐτοῦ.

β) Τὰ ἐκ τῶν πλησίον μικρῶν νήσων εἰσαγόμενα γεννήματα γεωργηθέντα παρὰ Νισυρίων.

γ) Πάντα τὰ εἰσαγόμενα πρὸς σφαγὴν ζῶα παρὰ Νισυρίων ἢ ξένων.

δ) Πάντα τὰ ἐμπορεύματα προωρισμένα διὰ τὴν Κοινότητα ἤτοι δι' Ἐκκλησίας, Λουτρά κ.τ.λ.

ε) Τὸ ἐκ τοῦ μεταλλείου Νισύρου ἐξαχθησόμενον θειόχωμα.

Άρθρον 15

Αί παροῦσαι διατάξεις θὰ τεθῶσιν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ θὰ ἰσχύωσιν ἀπὸ τῆς σήμερον 1ης τρέχοντος μηνὸς Αὐγούστου, πᾶσα ἄλλη διάταξις προηγουμένη ἀντιβαίνουσα πρὸς τὴν παροῦσαν καταργεῖται ἀπὸ τῆς μνησθείσης ἡμέρας.

Συζητηθεῖσαι καὶ ἐγκριθεῖσαι ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ὑπογράφονται καὶ ἐπικυροῦνται.

Ἐν Μανδρακίῳ Νισύρου τῇ 1ῃ Αυγούστου 1907.

Οἱ Δημοτικοὶ Σύμβουλοι	Οἱ Δημογέροντες
Νικ. Καρβαΐνης	Ἐμμ. Κατσιματίδης
Γ. Ἀλαμαγκίδης	Ἀνδρῖκος Γ. Βροῦζος
Κ. Π. Φασουλαρίδης	
Κ. Ν. Σακλαρῆς	
Γ. Χατζηνικολάου	
Ν. Γενάς	Ὁ Γραμματεὺς
Ι. Φωτιάδης	Γ. Σακελλάριος

Πηγή: Βιβλίον διαφόρων συμβολαιογραφικῶν πράξεων καὶ δημορχιακῶν εγγράφων 1905-1911, σ. 90.

[16]

Συμφωνητικὸ ἐκμισθώσεως φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος, 1909

Ἡ Δημογεροντία Μανδρακίου Νισύρου μετὰ τῆς Ἐφορίας τῶν Σχολῶν ἐκμισθοῖ τὸ φιλανθρωπικὸν δικαίωμα τοῦ ἡμετέρου Δήμου ἀπὸ τὴν 1ην τοῦ μηνὸς Αὐγούστου ἐ.ἔ. μέχρι τὴν 31ην Ἰουλίου ἤτοι ἐπὶ ἓν ὀλόκληρον ἔτος πρὸς τὸν κ. Γεώργιον Φιλίππου διὰ γρόσια ἑπτὰ χιλιάδας ἑκατὸν, ἀριθ. 7.100, ὑπὸ τοὺς ἀκολουθοῦς ὄρους:

1) Ὁ ἐκμισθωτὴς κ. Γεώργιος Φιλίππου δικαιούται εἰς τὴν εἴσπραξιν τέλους ἀπὸ πάντων τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων καὶ παρὰ μὲν τῶν ἐντοπίων θὰ εἰσπράττη ἐν ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν γροσίοις ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς ἀξίας τοῦ εἴδους παρὰ δὲ τῶν ἀλλοδαπῶν ἐν καὶ ἥμισυ ἐπὶ τῆς πωλήσεως.

2) Ὁ ἐκμισθωτὴς δικαιούται νὰ λαμβάνη ἀπὸ πάντων τῶν δια μετακόμισιν διαφόρων ἐμπορευμάτων ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσερχόμενα καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὑπαγόμενα καθὼς καὶ ἐκ τῶν προϊόντων τῶν ἄλλων δήμων ἐφάπαξ εἴκοσι παράδες ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ὡς ἐπὶ τῇ πωλήσει τῆ γενομένη ἀπὸ πλοίου εἰς πλοῖον.

3) Ὁ ἐκμισθωτὴς δικαιούται νὰ λαμβάνη ἀπὸ πάντων τῶν εἰσαγομένων διαφόρων οἰνοπνευμάτων τρία ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων ἐντοπίων. Ἐὰν δὲ ἐξαχθῇ οἰνοπνευμα, ὅπερ εἰσῆχθη ἀκατέργαστον καὶ ἐξάγεται κατηγορασμένον δὲν ὑπάγεται εἰς πληρωμὴν δικαιώματος.

4) Ἐπὶ τῶν ἀλιευθησομένων καὶ πωληθησομένων ἰχθύων δικαιούται νὰ λαμβάνη δύο ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν.

5) Ἐμπόρευμα εἰσαχθὲν καὶ πληρῶσαν τὸ δικαίωμά του, ἀπαλλάσσεται δευτέρας πληρωμῆς ἐν περιπτώσει μετακομίσεως.

6) Ἀπαλλάσσονται τῆς πληρωμῆς τοῦ δικαιώματος τούτου τὰ ἀκόλουθα: α) Τὰ διὰ τὴν Κοινότητα καὶ τὰς Ἐκκλησίας εἰσαγόμενα καὶ ἐξαγόμενα παντὸς εἴδους ἐμπορεύματα. β) Τὰ διὰ σφαγὴν εἰσαγόμενα ζῶα. γ) Τὰ ἐκ τῶν νησιδίων ἐλευσόμενα εἰσοδήματα. δ) Τὰ θειοχώματα ἐν περιπτώσει ἐξαγωγῆς καὶ ἀνεξαιρέτως πάντα τὰ εἰσερχόμενα καὶ ἐξερχόμενα τῆς Σκάλας τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἀφορῶντα τὰ θειοχώματα.

7) Ὁ ἐκμισθωτὴς κ. Γεώργιος Φιλίππου ὑποχρεοῦται εἰς τὴν τακτικὴν προπληρωμὴν ἐκάστης μηνιαίας δόσεως ἥτοι γρόσια 591,66.

8) Ἡ Δημογεροντία μετὰ τῆς Ἐφορίας τῶν Σχολῶν θέλει ὑποστηρίξει μετὰ προθυμίας τὰς δικαίας ἀπαιτήσεις τοῦ ἐκμισθωτοῦ, ὅσα παρέχει τὸ παρὸν ἔγγραφο.

9) Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς διὰ τοὺς δημότας καὶ ἐν καιρῷ εὐθέτω διὰ τοὺς ἀλλοδαποὺς ὀφείλει ὁ ἐκμισθωτὴς νὰ δηλώσῃ τοὺς τυχόν καθυστεροῦντας ἢ ἀρνούμενους τὴν πληρωμὴν τῶν δικαιωμάτων εἰς τὴν Δημογεροντίαν διὰ τὴν εἴσπραξιν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ τέλος. Ἐν περιπτώσει ἀποποιήσεως ἢ μὴ ἐγκαίρου καταγγελίας ὑπὸ τοῦ ἐκμισθωτοῦ ἢ Δημογεροντία καὶ ἡ Ἐφορία ἔσονται ἀνεύθυνοι διὰ τὴν μὴ εἴσπραξιν τῶν τοπικῶν δικαιωμάτων.

10) Οὐδεὶς τῶν πολιτῶν ἢ μὴ τῶν ὑποχρεομένων εἰς τὴν ἀπότισιν τῶν ἐν τῷ παρόντι δικαιωμάτων ἐπιτρέπεται ἢ ἀμφισβητεῖ ἢ ἀρνεῖται ταύτην ἐπὶ λόγῳ ὅτι ὀφείλει αὐτῷ ἡ Κοινότης Μανδρακίου καθόσον τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀποκλειστικῶς καθιερώθη διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Καταστημάτων.

11) Ὁ ἐκμισθωτὴς κ. Γεώργιος Φιλίππου παρουσιάζει ὡς ἐγγυητὴν τὸν κ. Γεώργιον Βαγιάτην ὅστις καὶ θὰ εἶναι ὁ ἄμεσος ὑπεύθυνος διὰ τὴν τακτικὴν πληρωμὴν τοῦ ὅλου ποσοῦ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἀμελείας ἢ δυστροπίας τοῦ ἐκμισθωτοῦ.

Τὸ παρὸν συνετάχθη καὶ ὑπεγράφη παρὰ τῶν ἀρμοδίων, ἐξεδόθη δὲ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Νισύρῳ τῇ 12ῃ Αὐγούστου 1909

Ὁ Ἐγγυητὴς
Γ. Ν. Βαγιάτης

Ὁ Ἐκμισθωτὴς
Γεώργιος Φιλίππου

Πηγή: Βιβλίον διαφόρων συμβολαιογραφικῶν πράξεων καὶ δημαρχικῶν ἐγγράφων 1905-1911, σ. 160.

[17]

Τροποποίηση διατάξεων κανονισμοῦ φορολογικοῦ συστήματος «περὶ φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος», 1916

Συνεδρίασις τῆς 18 Μαρτίου 1916, παρόντων ἀπάντων τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Ἀναγινώσκεται πρὸς συζήτησιν καὶ ἐπιψηφίσιν εἰσηγούμενου τοῦ κ. Προέδρου αἰ κάτωθι διατάξεις κατ' ἄρθρον ἀφορῶσαι τὴν τροποποίησιν τοῦ ἰσχύοντος δημοτικοῦ φορολογικοῦ συστήματος περὶ τοῦ φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος.

Ἄρθρον 1

Ὁ πλοίαρχος ἐκάστου πλοίου καταπλέοντος εἰς τὸν λιμένα Μανδρακίου Νισύρου διὰ πώλησιν ἐμπορευμάτων ἢ ὁ κάτοχος τούτων ὀφείλει ἅμα τῇ ἀφίξει του νὰ μεταβῇ παρὰ τῇ Δημαρχίᾳ πρὸς διατίμησιν τῶν ἐμπορευμάτων του. Ὑποχρεοῦται δὲ νὰ πωλήσῃ καὶ λιανικῶς αὐτὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς του ἂν μὴ ἀνωτέρα [διαταγῇ] τὸν ἐμποδίζει.

Ἄρθρον 2

Ὁ ἐκμισθωτὴς τοῦ φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος θὰ εἰσπράττει δικαίωμα εἴτε τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων καὶ τῶν δήμεων μὴ ἐξαιρουμένων κατὰ εἶδη ὡς ἐξῆς: α) Ἐκ τῶν ἀλευρῶν καὶ σιτηρῶν ἐν γένει παρὰ μὲν τῶν ξένων 3% ἐπὶ τῆς πωλήσεως, παρὰ δὲ τῶν ἐντοπίων καὶ τῶν ἐνταῦθα ἐγκατεστημένων ξένων 3% ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς τῶν ἀξίας. β) Ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων εἰδῶν, πλὴν τῶν οἰνοπνευμάτων καὶ ποτῶν ἐν γένει, εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων, θὰ εἰσπράττει παρὰ μὲν τῶν ξένων 5% ἐπὶ τῆς πωλήσεως, πέρα δὲ τῶν ἐντοπίων καὶ τῶν ἐνταῦθα ἐγκατεστημένων ξένων 5% ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς τῶν ἀξίας.

Άρθρον 3

Ἐν ἡ περιπτώσει οἱ ἔμποροι δὲν παρουσιάσωσι τιμολόγια ἢ παρουσιάσωσιν ἐλαττωματικὰ τοιαῦτα, θὰ πληρώνωσι τὸ ἐν τῷ 2ῳ ἄρθρῳ ὀριζόμενον δικαίωμα ἐπὶ τῆς τρεχούσης τιμῆς τῶν ἐμπορευμάτων.

Άρθρον 4

Ἐπὶ τῶν ἀπὸ πλοίου εἰς πλοῖον πωλουμένων ἐμπορευμάτων θὰ εἰσπράττηται 1,5% ἐπὶ τῆς πωλήσεως ἐπὶ παντὸς ἐμπορεύματος.

Άρθρον 5

Ἀπὸ τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ μετακόμισιν ἐμπορεύματα θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 2% ἐπὶ ὅλων ἐν γένει τῶν ἐμπορευμάτων.

Άρθρον 6

Ἐκ τῶν παρὰ Νισυρίων καὶ ξένων πωλουμένων νωπῶν ἰχθύων θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 4% ἐπὶ τοῦ ὅλικου ποσοῦ.

Άρθρον 7

Ἀπὸ παντὸς πλοίου ναυπηγουμένου θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 3% ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ σκάφους μετὰ τῶν ἡμερομισθίων τοῦ ναυπηγοῦ. Διὰ πλοῖον δὲ πωλούμενον καινούργες ἢ παλαιὸν θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 3% ἐπὶ τῆς ἀξίας του.

Άρθρον 8

Σπόγγοι πωλούμενοι ἐν τῷ τόπῳ θὰ πληρώνουσι δικαίωμα 4%. Πωλούμενοι δὲ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ θὰ πληρώνωσι 3% ἐπὶ τῆς πωληθείσης ἀξίας, ἢν ὀφείλουσι ἅμα τῇ ἀφίξει τῶν ἐνταῦθα οἱ πλοίαρχοι νὰ δηλώσωσι τῷ ἐκμισθωτῇ παρουσιάζοντες αὐθεντικὰ σημειώσεις. Ἐπὶ παρουσιάσει ἐλαττωματικῶν σημειώσεων ὑπόκεινται εἰς τὴν πληρωμὴν διπλοῦ δικαίωματος.

Άρθρον 9

Ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων καπνῶν καὶ τουμπεκίων κεκομμένων ἢ εἰς φύλλα θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 0,30 κατ' ὀκάν. Συσκευασμένων δὲ εἰς σιγαρέττα ἢ σιγάρα 0,60 κατὰ χιλιάδα.

Άρθρον 10

Ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων οἶνοπνευμάτων καὶ οἶνοπνευματωδῶν ποτῶν θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα κατ' εἶδος ὡς ἐξῆς: α) Ἐπὶ τῶν οἶνοπνευμάτων θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 0,30 κατ' ὀκάν. β) Ἐπὶ τῆς μαστίχης, δούζικου, ρουμίων, κονιάκ θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 0,20 κατ' ὀκάν καὶ 0,20 κατὰ φιάλην ½ ὀκάς. γ) Ἐπὶ τῶν ζύθων θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 0,10 κατὰ φιάλην καὶ 0,20 κατ' ὀκάν. δ) Διὰ καμπανίτην καὶ ἠδύποτα ἐπὶ ἐκάστης φιάλης 0,30. ε) Ἐπὶ τῶν οἴνων 0,05 κατ' ὀκάν. Ἐπὶ δὲ τῶν σταφυλῶν πρὸς παραγωγὴν οἴνων ἢ οἶνοπνεύματος 0,01 κατ' ὀκάν.

Άρθρον 11

Ἐκ τῶν εἰσαγομένων ἀκατεργάστων δερμάτων θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 5% ἐπὶ δὲ τῶν εἰσαγομένων κατεργασμένων τοιούτων θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 3,5% ἐπὶ τῆς ἀξίας τῶν.

Άρθρον 12

Ἐὰν πλοῖον τι ἤθελεν ἀναγκασθεῖ νὰ ἐκφορτώσῃ ἐνταῦθα πρὸς ἐπισκευὴν, θὰ πληρώνει ἐπὶ τῶν ἐκφορτωθέντων 1%. Ἐὰν δὲ ἀτμόπλοῖον τι ἤθελεν ἐξ ἀνάγκης ἢ ἐκ λάθους ἐκφορτώσῃ οἷα δῆποτε ἐμπορεύματα προορισμένα δι' ἄλλον λιμένα, οὐδὲν πληρώνει ἐπὶ τῶν ἐκφορτωθέντων.

Άρθρον 13

Ὁ ἐκμισθωτὴς θὰ εἰσπράττει δικαίωμα διὰ τὰ σφαζόμενα ζῶα ἐν τῇ ἀγορᾷ ὡς ἐξῆς: Διὰ βόας μέχρι 50 ὀκάδων φράγκα 2, ἄνω τῶν 50 ὀκάδων φράγκα 4. Διὰ χοίρους φράγκα 1 καὶ δι' αἰγοπρόβατα 0,50. Διὰ τὰ ἐξαγόμενα ζῶα εἴτε εἰς τὸ ἐξωτερικὸν εἴτε εἰς τοὺς ἄλλους δήμους, θὰ εἰσπράττηται δικαίωμα 5% ἐπὶ τῆς πωλήσεως. Ἐπὶ ψευδῇ δηλώσει θὰ εἰσπράττηται τὸ διπλοῦν.

Άρθρον 14

Ἡ πληρωμὴ τοῦ φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος θὰ γίνηται τοῖς μετρητοῖς τῷ ταμίᾳ τῆς Κοινοτήτος προκαταβαλλομένης ἐκάστης μηνιαίας δόσεως.

Άρθρον 15

Ἡ Δημαρχία παρέχει τῷ ἐκμισθωτῇ πᾶσαν τὴν ὑποστήριξιν καὶ συνδρομὴν αὐτῆς, ὅστις ἐκμισθωτὴς ὀφείλει νὰ μὴ παραδέχεται παραλαβὴν τῶν ἐμπορευμάτων ἐκ τῆς τελωνειακῆς ἀποθήκης πρὸ τῆς καταβολῆς τοῦ φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος· ἄλλως ἢ Δημαρχία οὐδεμίαν ἀναλαμβάνει εὐθύνην καὶ ὑποχρέωσιν.

Άρθρον 16

Ἐξαιροῦνται τῆς πληρωμῆς φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος: α) Πάντα τὰ διὰ τὸ Κοινοτικὸν Φαρμακεῖον εἰσαγόμενα φάρμακα καὶ φαρμακευτικὰ εἶδη. β) Πάντα τὰ προοριζόμενα διὰ τὰ κοινοτικὰ Καθιδρύματα. γ) Τὰ ἐκ τῶν πέριξ νησίδων εἰσαγόμενα γεννήματα [καρποὶ τῆς γῆς, κυρίως σιτηρά] τὰ γεωργηθέντα παρὰ Νισυρίων, ἅτινα ὑπόκεινται εἰς δικαίωμα κατὰ κοιλὸν 0,20.

Άρθρον ἀκροτελεύτιον

Τὸ παρὸν ἀναγνωσθὲν καὶ συζητηθὲν κατ' ἄρθρον ἐψηφίσθη καθόλον καὶ ἐνεκρίθη ὅπως τεθῆ ἔν ἐφαρμογῇ ἀπὸ τῆς 1ης προσεχοῦς μηνὸς Ἀπριλίου [1916]. Ἡ καθόλον δὲ ἢ κατ' ἄρθρον τροποποιήσις αὐτῶν ἐπαφίεται τῇ Δημαρχίᾳ κατὰ τὰς ἐκάστοτε παρουσιασθησομένας ἀνάγκας καὶ περιστάσεις. Οἴκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι ἅμα τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῶν ὁ δημότης ἀπαλλάσσεται παντὸς μέχρι σήμερον καταβαλλομένου δι' οἴουσδήποτε λόγους φόρου.

Οἱ Σύμβουλοι   Ὁ Δήμαρχος
Κων. Μουλλός   Ἐμμ. Πετρούτσος
Γιάννης Ε. Παπαϊωάννου
Ιωάννης Γιαννίδης

Πηγή: Βιβλίον Πρακτικῶν Δημαρχίας Νισύρου ἀπὸ Οκτωβρίου 1915 μέχρι 29 Δεκεμβρίου 1926, σ. 32-34.

[18]

Κανονισμὸς τῆς I. Μονῆς Σπηλιανῆς Κοιμήσεως, 1872

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄**Περὶ Ἡγούμενου**

1ον. Ὁ κατὰ καιρὸν Ἡγούμενος ὀφείλει νὰ ἦ ἐγνωσμένης ἐναρέτου πολιτείας καὶ ἄξιος καὶ πιστὸς οἰκονόμος, ὡς διαπεπιστευμένος τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας.

2ον. Χηρευσάσης τῆς Ἡγουμενείας, ἢ ἐκλογή Ἡγούμενου γίνεται ὑπὸ τῆς Κοινοτήτος τῆς Πρωτευούσης Νισύρου, τῇ προηγουμένη συναινέσει καὶ ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

3ον. Ἡ περιουσία τοῦ ἀποβιώσαντος Ἡγούμενου ἀνήκει κατὰ τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας εἰς αὐτὴν τὴν Μονήν.

4ον. Ὁ Ἡγούμενος φυλάττει τακτικῶς κατάστιχον τῶν καθημερινῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

5ον. Ἐν ἐκτάκτῳ ἐξόδῳ, ἀνερχομένῳ τὰ 500 γρ., συνεννοεῖται μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν Ἐφορείας.

6ον. Δὲν ἐπιτρέπεται ὁ Ἡγούμενος μόνος οὔτε νὰ δανείζηται χρήματα ἐπ' ὀνόματι τῆς Μονῆς, οὔτε νὰ τοκίζῃ τὰ τυχὸν περισσεύματα.

7ον. Πάντα τὰ τῆς Μονῆς εἰσὶν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ Ἡγούμενου, ὄντος ὑπευθύνου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

Περὶ Ἐφορείας

8ον. Ἡ Ἐφορεία εἶναι διμελής, ἐκλεγομένη ὑπὸ τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου καὶ τῆς Κοινότητος.

9ον. Ἡ ὑπηρεσία αὐτῶν εἶναι τριετής.

10ον. Συνερχομένη κατὰ μῆνα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἡγουμένου, συσκέπτεται περὶ παντὸς ἀφορῶντος τὴν βελτίονα κατάστασιν τῆς Μονῆς, ἤτοι περὶ ἐνοικιάσεως κτημάτων, περὶ ἐκποιήσεως κτηνῶν, περὶ ἐκτοκίσεως τοῦ τυχόντος περισσεύματος, περὶ ἐπισκευῆς οἰκοδομῶν, περὶ ἀντικαταστάσεως κτημάτων ἀχρήστων καὶ περὶ δανείου, ἂν δεῖσῃ.

11ον. Προκειμένου περὶ δανείου καὶ περὶ ἐκτάκτου ἐξόδου, ἂν μὲν τοῦτο ἀνέρχεται εἰς γρόσια πεντακόσια, ἢ Ἐφορεία μετὰ τοῦ Ἡγουμένου ἐνεργεῖ· ἐὰν δὲ φθάσῃ εἰς τὸ ποσὸν τριῶν χιλιάδων, ἐγγράφω ἐγκρίσει τῆς Κοινότητος προβαίνει, ἐὰν δὲ πλείονος τοῦ ἀνωτέρου ποσοῦ δεῖται, τότε ἡ Κοινότης τῇ προηγουμένη συναινέσει τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἀποφασίζει περὶ τοῦ ἀναγκαιοῦντος ποσοῦ.

12ον. Ἡ Ἐφορεία κατὰ μῆνα συνυπογράφει τὰ καθημερινὰ ἔσοδα καὶ ἐξοδὰ τῆς Μονῆς.

13ον. Περὶ δὲ τοῦ περισσεύματος μετὰ τὴν ἐξαγωγήν τῶν ἐξόδων τῶν ἀφορῶντων τὴν ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τοῦ Ἡγουμένου, τοὺς μισθοὺς ὑπαλλήλων, τὴν ἐνδυμασίαν αὐτῶν, τὴν φωταγωγήσιν τοῦ ναοῦ, τὴν ἀπότισιν τῶν φόρων, τὸν ἐτήσιον πρὸς τὰ σχολεῖα τῆς Κοινότητος, τὴν δαπάνην καὶ ἀγορὰν τροφίμων, κτηνῶν, γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ τὴν καλλιέργειαν γαιῶν, τὸ τυχὸν περίσσευμα, ἐπειδὴ πηγάζει ἐκ περιουσίας οὐσης ἀπὸ αἰῶνων ἀφιερῶματα τῆς Κοινότητος καὶ ἐπομένως κτήματα αὐτῆς, ἀφοῦ ἀφαιρεθῶσι 50% δι' ἐκτάκτους ἀνάγκας τῆς Μονῆς τὸ ἐπίλοιπον χορηγεῖται εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα τῆς Κοινότητος.

14ον. Κατ' ἔτος ὁ Ἡγούμενος μετὰ τῆς Ἐφορείας παρουσιάζουσι λ/σμὸν τῶν ἐτησίων ἔσόδων καὶ ἐξόδων τῇ Κοινότητι ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου, ὅστις ἐγκρινόμενος ἐπικυροῦται καὶ καταστρώνεται περιληπτικῶς εἰς τὸ κτηματολόγιον, ἐν ἀπουσίᾳ δὲ τῆς Α. Σ. ὑπογράφεται ὑπὸ τῆς Κοινότητος μετὰ τῆς ἐπιφυλάξεώς του νὰ ἐπικυρωθῇ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου. Ταυτοχρόνως ὑποβάλλουσι καὶ αἴτησιν τῆς ἐτησίου ἐργασίας αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄

Περὶ σφραγίδος καὶ βιβλίων

15ον. Ἡ Μονὴ ἔχει σφραγίδα, φέρουσαν περιγραφὴν μὲ τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς, ἐν τῷ μέσῳ δὲ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Δι' αὐτῆς, σφραγίζονται τὰ ὁμόλογα, ἐνοικιαστήρια, καὶ εἴ τι ἄλλο ὅμοιον. Σύγκειται δὲ ἐκ δύο τμημάτων, ὧν τὸ μὲν κρατεῖ ὁ Ἡγούμενος, τὸ δὲ ἡ Ἐφορεία.

16ον. Ἔχει βιβλίον, τὸ Κτηματολόγιον, ἐν ᾧ εἰσὶ καταγεγραμμένα πᾶσα ἢ ἱερὰ ἀποσκευὴ καὶ κτηματικὴ περιουσία, κινητὴ καὶ ἀκίνητος, τὰ δάνεια καὶ χρέη τῆς Μονῆς καὶ ἡ περιληπτικὴ σημείωσις τῶν ἐτησίων ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ἐλευσομένου ἔτους.

17ον. Ἔχει τὴν βίβλον τῶν πρακτικῶν, ἐν ᾧ καταφαίνονται πᾶσαι αἱ πράξεις τοῦ Ἡγουμένου μετὰ τῆς Ἐφορείας.

18ον. Ἔχει τὸ κατάστιχον τῶν ἐτησίων ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

19ον. Ὁ παρὼν Κανονισμὸς συζητηθεὶς καὶ ἐγκριθεὶς ἐπεκυρώθη καὶ τίθεται εἰς ἐνέργειαν ἀπὸ σήμερον.

(Συνεδρία Κοινοτικὴ ἐν Μανδρακίῳ τῆς 12 Ἰουλίου 1877)

[19]

Αποτελέσματα διαχείρισης εκκλησίας Ποταμίτισσας, Ιούλιος 1894 – Αύγουστος 1895

Λεπτομέρειες	Ποσό	%	Λεπτομέρειες	Ποσό	%
ΕΣΟΔΑ			ΕΞΟΔΑ		
Κυριακές λειτουργίες	1.451	24,6	Κανδηλανάπτης	442	7,7
Λειτουργίες άλλων εορτών	1.032	17,4	Ντελάλης	43	0,7
Εορτή Σύναξης Θεοτόκου (26/12)	1.598	27,0	Κηρός	545	9,6
Εορτές Πάσχα – Χριστουγέννων	711	12,0	Νήμα	19	0,3
Κηδείες	367	6,2	Συντήρηση εκκλησίας	534	9,3
Μνημόσυνα	193	3,3	Επισκευή εκκλησιαστικών σκευών	36	0,6
Βαπτίσια	65	1,1	Έξοδα εορτής Σύναξης Θεοτόκου	628	10,9
Γάμοι	32	0,5	Εισφορά Σχολών	2.000	34,9
Αγιασμοί	8	0,1	Αγορά ομολόγων	1.074	18,7
Συλλείτουργα	28	0,5	Πληρωμή χρεών	360	6,3
Ενοίκια κτημάτων	375	6,3	Διάφορα έξοδα	57	1,0
Έκτακτα έσοδα	<u>58</u>	<u>1,0</u>	Έλλειμμα	<u>(180)</u>	<u>-</u>
Σύνολο	<u>5.918</u>	<u>100,0</u>	Σύνολο	<u>5.738</u>	<u>100,0</u>

Υπό την Προεδρίαν τῆς αὐτοῦ Σεβασμιότητος τοῦ Ἁγίου Ρόδου καὶ τῶν μελῶν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐθεωρήθη καὶ ἐκκαθαρίσθη ὁ λογαριασμός τῆς ἐκκλησίας Ποταμίτισσας τοῦ ἔτους 1894-1895, ἐπιτροπεύοντος τοῦ Ἐμμανουὴλ Μ. Παρθενιάδου.

Νίσυρος τῆ 16 Αυγούστου 1895

Τὰ μέλη
Κων. Παρθενιάδης
Μιχ. Κατσιματίδης
Ι. Μ. Φωτιάδης

Ὁ Πρόεδρος
Ὁ Ρόδου Κωνσταντῖνος

Πηγή: Βιβλίον καθημερινῶν εισπράξεων Ἱερᾶς Ἐκκλησίας Ποταμίτισσας, ἐπιτροπεύοντος τοῦ κυρίου Ἐμμανουὴλ Παρθενιάδου, τῆ 22α Ἰουλίου 1894.

[20]

Αποτελέσματα διαχείρισης Εφορείας Σχολών Μανδρακίου 1889-1895¹

Λεπτομέρειες / Περίοδοι	1889-1890	1890-1891	1891-1892	1892-1893	1893-1894	1894-1895
ΕΣΟΔΑ						
Εισιτήρια μαθητών	4.894	4.542	4.561	6.313	6.193	6.956
Φιλανθρωπικό δικαίωμα	2.925	2.440	3.944	2.318	3.098	3.700
Εισφορά εκκλησιών	3.692	3.950	260	3.325	3.225	3.575
Ποταμίτσια	(2.000)	(2.500)	-	(2.000)	(2.000)	(2.000)
Σπηλιανή	(1.262)	(1.000)	(130)	(1.000)	(1.000)	(1.000)
Αγ. Θεολόγος	(250)	(250)	-	(125)	(125)	(375)
Αγ. Ιωάννης	(180)	(150)	(130)	(150)	(100)	(200)
Σταυρός	-	(50)	-	(50)	-	-
Καθολική	-	-	-	-	-	-
Βαπτίσεις - γάμοι	-	-	-	230	152	277
Ενοίκια κτημάτων	-	-	-	-	-	-
Θεατρικές παραστάσεις	-	-	-	-	-	-
Δικαιώματα δικαστηρίων	-	-	-	-	-	115
Έκτακτα έσοδα	<u>45</u>	<u>116</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>676²</u>
Σύνολο	<u>11.556</u>	<u>11.048</u>	<u>8.765</u>	<u>12.186</u>	<u>12.668</u>	<u>15.299</u>
ΕΞΟΔΑ						
Μισθοί δασκάλων	10.837	9.788	7.480	13.820	12.955	14.600
Συντήρηση-εξοπλισμ.σχολ.	508	1.092	-	280	201	330
Ενοίκιο Παρθεναγωγείου	-	-	292	405	360	150
Ενοίκιο δασκάλων	-	-	-	-	-	110
Αγορά βιβλίων	40	-	-	-	-	-
Έκτακτα και γενικά έξοδα	<u>233</u>	<u>217</u>	<u>736</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>357</u>
Σύνολο	<u>11.618</u>	<u>11.097</u>	<u>8.508</u>	<u>14.505</u>	<u>13.516</u>	<u>15.547</u>

Πηγή: Δημογεροντία Μανδρακίου - «Διάφοροι δημομαρσιακοί λογαριασμοί 1884-1908».

(σε γρόσια)

1. Τα στοιχεία του πίνακα δημοσιεύονται ύστερα από κατάλληλη επεξεργασία

2. Από τα οποία 500 γρ. δωρεά Αδελφότητας "Πορφυρίς"

[21]

Αποτελέσματα διαχείρισης Εφορείας Σχολών Μανδρακίου 1895-1899¹

Λεπτομέρειες / Περίοδοι	1895-1896	1896-1897	1897-1898	1898-1899	Μ.Ο. 1889-1899	%
ΕΣΟΔΑ						
Εισιτήρια μαθητών	6.403	5.455	4.704	4.152	5.417	43,8
Φιλανθρωπικό δικαίωμα	3.950	3.238	3.643	4.272	3.353	27,1
Εισφορά εκκλησιών	3.450	3.510	2.955	3.268	3.121	25,2
Ποταμίτσια	(2.000)	(2.000)	(1.626)	(2.000)	(1.813)	(58,1)
Σπηλιανή	(1.000)	(1.000)	(1.000)	(1.000)	(939)	(30,1)
Αγ. Θεολόγος	(250)	(250)	(186)	(148)	(196)	(6,3)
Αγ. Ιωάννης	(200)	(200)	(143)	(120)	(157)	(5,0)
Σταυρός	-	-	-	-	(10)	(0,3)
Καθολική	-	(60)	-	-	(6)	(0,2)
Βαπτίσεις - γάμοι	270	-	223	145	130	1,0
Ενοίκια κτημάτων	200	-	-	237	44	0,4
Θεατρικές παραστάσεις	-	-	145	91	24	0,2
Δικαιώματα δικαστηρίων	262	-	-	150	53	0,4
Έκτακτα έσοδα	<u>1.370²</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>221</u>	<u>1,8</u>
Σύνολο	<u>15.905</u>	<u>12.203</u>	<u>11.670</u>	<u>12.315</u>	<u>12.362</u>	<u>100,0</u>
ΕΞΟΔΑ						
Μισθοί δασκάλων	14.100	12.294	10.435	13.635	11.994	91,9
Συντήρηση-εξοπλισμός σχολ.	89	96	-	310	291	2,2
Ενοίκιο Παρθεναγωγείου	315	450	450	120	254	1,9
Ενοίκιο δασκάλων	165	145	180	150	75	0,6
Αγορά βιβλίων	-	-	-	-	4	0,0
Έκτακτα και γενικά έξοδα	<u>1.116³</u>	<u>276</u>	<u>660</u>	<u>678</u>	<u>427</u>	<u>3,3</u>
Σύνολο	<u>15.785</u>	<u>13.261</u>	<u>11.725</u>	<u>14.893</u>	<u>13.046</u>	<u>100,0</u>

Πηγή: Δημογεροντία Μανδρακίου - «Διάφοροι δημαρχιακοί λογαριασμοί 1884-1908».

(σε γρόσια)

1. Τα στοιχεία του πίνακα δημοσιεύονται ύστερα από κατάλληλη επεξεργασία

2. Δωρεά Αδελφότητας "Πορφυρίς" 1.323 γρ. και "Αγ. Νικήτας" 47 γρ.

3. Πληρωμή ομολογιών λημένα και διάφορες υποχρεώσεις

[22]

Αποτελέσματα διαχείρισης Εφορείας Σχολών Μανδρακίου 1899-1904¹

Λεπτομέρειες / Περίοδοι	1899-1900	1900-1901	1901-1902	1902-1903	1903-1904
ΕΣΟΔΑ					
Εισιτήρια μαθητών	4.116	4.575	6.499	4.887	7.533
Φιλανθρωπικό δικαίωμα	5.571	3.033	2.372	2.238	3.275
Εισφορά εκκλησιών	4.645	3.190	3.020	3.012	4.023
Ποταμίτσια	(2.000)	(2.000)	(1.750)	(2.000)	(2.753)
Σπηλιανή	(2.360)	(1.000)	(1.000)	(1.000)	(1.270)
Αγ. Θεολόγος	(150)	(40)	(120)	(12)	-
Αγ. Ιωάννης	(135)	(150)	(150)	-	-
Βαπτίσεις - γάμοι	268	230	220	300	235
Πωλήσεις βιβλίων	-	-	1.467	497	106
Δωρεές	-	-	153	-	-
Θεατρικές παραστάσεις	-	-	-	-	192
Έκτακτα έσοδα	-	-	-	-	65
Σύνολο	<u>14.600</u>	<u>11.028</u>	<u>13.731</u>	<u>10.934</u>	<u>15.429</u>
ΕΞΟΔΑ					
Μισθοί δασκάλων	14.761	10.685	10.589	11.925	15.360
Συντήρηση-εξοπλισμός σχολ.	610	-	392	-	224
Ενοίκιο Παρθεναγωγείου	-	-	200	205	305 ³
Ενοίκιο δασκάλων	150	270	-	-	0
Αγορά βιβλίων	-	-	1.383	-	0
Έκτακτα και γενικά έξοδα	<u>1.697²</u>	<u>85</u>	<u>113</u>	<u>107</u>	<u>230⁴</u>
Σύνολο	<u>17.218</u>	<u>11.040</u>	<u>12.677</u>	<u>12.237</u>	<u>16.119</u>

Πηγή: Δημογεροντία Μανδρακίου - «Διάφοροι δημορχιακοί λογαριασμοί 1884-1908».

(σε γρόσια)

1. Τα στοιχεία του πίνακα δημοσιεύονται ύστερα από κατάλληλη επεξεργασία
2. Χρέος στην Κοινότητα, τον Αρχιερέα και πληρωμή ομολογιών λιμένα
3. Από τα οποία 25 γρ. για ενοίκιο χωραφιού για Γυμναστική
4. Δωρεά εισιτήρια μαθητών

[23]

Αποτελέσματα διαχείρισης Εφορείας Σχολών Μανδρακίου 1904-1908¹

Λεπτομέρειες / Περίοδοι	1904-1905	1905-1906	1906-1907	1907-1908	Μ.Ο. 1899-1908	%
ΕΣΟΔΑ						
Εισιτήρια μαθητών	8.336	8.168	6.450	4.125	6.077	40,4
Φιλανθρωπικό δικαίωμα	4.285	4.285	2.330	2.942	3.370	22,4
Εισφορά εκκλησιών	5.000	4.000	4.000	8.000	4.321	28,8
Ποταμίτσα	(3.000)	(2.000)	(2.000)	(5.000)	(2.500)	(57,9)
Σπηλιανή	(2.000)	(2.000)	(2.000)	(3.000)	(1.737)	(40,2)
Αγ. Θεολόγος	-	-	-	-	(36)	(0,8)
Αγ. Ιωάννης	-	-	-	-	(48)	(1,1)
Βαπτίσεις - γάμοι	240	260	450	325	281	1,9
Πωλήσεις βιβλίων	303	2.291	1.360	604	736	4,9
Δωρεές	530	-	-	-	76	0,5
Θεατρικές παραστάσεις	-	51	-	-	27	0,2
Έκτακτα έσοδα	-	<u>1.195²</u>	-	-	<u>140</u>	<u>0,9</u>
Σύνολο	<u>18.694</u>	<u>20.250</u>	<u>14.590</u>	<u>15.996</u>	<u>15.028</u>	<u>100,0</u>
ΕΞΟΔΑ						
Μισθοί δασκάλων	17.002	16.780	13.780	13.986	13.874	88,8
Συντήρηση-εξοπλισμός σχολ.	590	470	753	834	430	2,8
Ενοίκιο Παρθεναγωγείου	280	338	180	376	209	1,3
Ενοίκιο δασκάλων	-	-	-	90	57	0,4
Αγορά βιβλίων	-	1.976	1.257	516	570	3,6
Έκτακτα και γενικά έξοδα	<u>689³</u>	<u>401⁴</u>	<u>856⁵</u>	<u>194</u>	<u>486</u>	<u>3,1</u>
Σύνολο	<u>18.561</u>	<u>19.965</u>	<u>16.826</u>	<u>15.996</u>	<u>15.627</u>	<u>100,0</u>

Πηγή: Δημογεροντία Μανδρακίου - «Διάφοροι δημαρχιακοί λογαριασμοί 1884-1908».

(σε γρόσια)

1. Τα στοιχεία του πίνακα δημοσιεύονται ύστερα από κατάλληλη επεξεργασία

2. Δάνεια

3. Υποχρεώσεις παρελθούσης χρήσης

4. Έξοδα ταξιδιού στη Σμύρνη κ.λπ.

5. Δωρεά εισιτήρια μαθητών και γενικά έξοδα

[24]

Αποτελέσματα διαχείρισης εκκλησίας Ποταμίτισσας, Ιούλιος 1918 – Ιούλιος 1919

Λεπτομέρειες	Ποσό	%	Λεπτομέρειες	Ποσό	%
ΕΞΟΔΑ			ΕΞΟΔΑ		
Κηροδοσίες	11.238	60,1	Κηρός	4.459	21,7
Κηδείες	1.215	6,5	Έλαιον	177	0,9
Μνημόσυνα	1.400	7,5	Μισθοί ψαλτών	2.048	10,0
Μανουάλι	150	0,8	Διάκος	20	0,1
Άγιος Νικόλαος	160	0,9	Πατριαρχική επιχορήγηση	100	0,5
Σταυρός Άργους	15	0,1	Αντίδωρα	329	1,6
Εορτή Συναξής Θεοτόκου (26/12)	458	2,5	Έξοδα εορτής 26 Δεκεμβρίου	88	0,4
Γάμοι	76	0,4	Γενικά έξοδα	452	2,2
Ενοίκια κτημάτων	3.927	21,0	Διάφορα έξοδα	40	0,4
Δωρεές	<u>30</u>	<u>0,2</u>	Ταμείο Κοινότητας	12.799	62,2
Σύνολο	18.664	100,0			
Υπόλοιπο προηγούμενου	<u>1898</u>	<u>-</u>			
Γενικό Σύνολο	<u>20.562</u>	<u>100,0</u>	Σύνολο	<u>20562</u>	<u>100,0</u>

Νίσυρος 8 Ιουλίου 1919

Ό Γραμματεύς

Νικόλαος Λογοθέτης

Τò Συμβούλιον

Γεώργιος Άλαμαγγίδης

Κωνσταντίνος Φιλίππου

Έθεωρήθη

Έν τῷ Δημαρχιακῷ Γραφείῳ

Ό Δήμαρχος

Γεώργιος Καμμάς

Πηγή: Βιβλίον καθημερινόν εισπράξεων Ιεράς Εκκλησίας Ποταμίτισσης, επιτροπεύοντος του κυρίου Εμμανουήλ Παρθενιάδου, τη 22α Ιουλίου 1894.

Θεμελιώδεις διατάξεις εν αναφορά προς τον Καταστατικόν Οργανισμόν της Κοινότητος Μανδρακίου, 1923

ΝΙΣΥΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

11

ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΕΝ ΑΝΑΦΟΡΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΜΑΝΔΡΑΚΙΟΥ*

*Υπό Μητροπολίτου Κω ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

Ἀναδημοσιεύομεν τὴν ἀνωτέρω ἀξιόλογον μελέτην τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κω κ. Ἐμμανουήλ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ κωδικοποίησιν ἱστορικῆς ἀξίας τῶν διαφόρων κοινοτικῶν θεσμῶν Μανδρακίου Νισύρου. Ἡ μελέτη αὕτη ὑπὸ μορφήν κωδικοποιημένων διατάξεων συνετάγη ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Κωδικῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σπηλιανῆς, τῆς πράξεως, τῶν ἐθίμων καὶ ἄλλων στοιχείων.

Εἶναι ἐπόμενον νὰ ὑπάρχη ἀκαταστασία μὲ δλα τὰ συνοδεύοντα αὐτὴν κακὰ ἐκεῖ ὅπου ὄχι μόνον δὲν ὑπάρχει καθιερωμένη τάξις ἐκ τῶν πραγμάτων σαφῆς καὶ ἐπιβλητικῆς, ἀλλ' ὅπερ χεῖρον, ὅπου οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκλιμήσωσι τῆς τάξεως τὴν πολυτιμότητα, γίνονται δὲ ἔρμαια τῶν φανασκιῶν ἐπιτηδεῶν τιῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἐπιρροῶν. Καταστάσεως τοιαύτης οὐχὶ ἄπαξ παρέστημεν μάρτυρες καὶ ἀλλαχοῦ, μάλιστα δ' ἐν Νισύρῳ, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Αὐτὴ ἢ ἰδίᾳ ἢ Ἰταλικῇ Κυβερνήσει ἠγγόει, ἐκοῦσα ἢ ἀκουσα, τὸ καθεστῶς τῆς Δωδεκανήσου, παρουσιάζοντο δὲ καὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς καὶ τῆς Κυβερνήσεως ἐρευνώσης νὰ ἐξακριβώσῃ τὸ κρατοῦν ἐν τινι περιπτώσει τοπικὸν δίκαιον ἢ ἐθίμον οἱ παρόντες ἐκ τῶν προκρίτων τῆς Κοιότητος παρεῖχον ἐπικινδύνως ἀσαφεῖς πληροφορίας.

Πρὸ τῆς καταστάσεως ταύτης, παρὰ τὸ βάρος τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων καθηκόντων μου, ἔκρινα ὅτι ἦτο ἐνδεδειγμένη ἔρευνα ἱστορικῆ, τουλάχιστον κατὰ τὰς θεμελιώδεις γραμμάς, τοῦ ὁργανισμοῦ τῆς Κοιότητος Μανδρακίου ἰδίᾳ, βέβαιος ὢν ὅτι ἐργασία τοιαύτη θὰ ἦτο ἐπιθυμητὴ παρὰ τε αὐτῇ τῇ Κυβερνήσει καὶ παρὰ τῷ Νισυριακῷ λαῷ. Ἐπωφελοῦμενος λοιπὸν σχετικοῦ διαγγέλματος τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Δωδεκανήσου κ. Μαρίου Λάγκο περὶ τῶν πόνων αὐτοῦ πρὸς ἐδραίωσιν τῆς τάξεως, τῆς εἰρήνης καὶ εὐημερίας τῶν Δωδεκανήσων, εἰσηγήθην πρὸς τὸν ἐν Νισύρῳ Ἐπίτροπον τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, Κωδικοποίησιν «Θεμελιωδῶν Διατάξεων» ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν Καταστατικὸν ὁργανισμόν τῆς Κοιότητος Μανδρακίου Νισύρου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τε Γενικῶν Προνομίων καὶ τῶν εἰδικῶν τῶν 12 Νοτίων Σποράδων νήσων, καθὼς καὶ τῆς πράξεως καὶ τῶν ἐθίμων τοῦ εἰρημένου τόπου, συνοδεύων μάλιστα δι' ἐγγράφου αἰτιολογίας, ὅπως καταστήσῃ αὐτὰς ἀρμόδιως σεβαστάς. Ἴνα δὲ δώσω πρὸ παντὸς τὸ παράδειγμα καὶ εἰς ἄλλας Κοιότητας τῶν Δωδεκανήσων νὰ προβῶσιν εἰς τὴν διερεύνησιν καὶ κωδικοποίησιν τῶν διεπόντων αὐτοὺς ἐθίμων καὶ Κανονισμῶν, ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ὠφελίμου ἀπέστειλα ἀντίγραφον τῶν «Θεμελιωδῶν Διατάξεων» πρὸς τὴν ἐν Ρόδῳ ἐκδιδομένην ἐφημερίδα «Ροδιακὴν». Δυστυχῶς ὁμως καίτοι ἰκανὸν μέρος αὐτῆς ἐστοιχειοθετήθη, ἀπέσβυσεν αὐτὸ ἢ Δογοκρισία τῆς Γενικῆς Διοικήσεως Ρόδου ἀπαγορεύσασα δητῶς τὴν δημοσίευσιν. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας εἶναι περιττὸν νὰ σημειωθῇ διατὶ δὲν ἠθέλησα νὰ ἐξηγήσω ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς τὸ πνεῦμα τῶν Διατάξεων τούτων ἐν Γενικῇ Συνελεύσει τῶν κατοίκων Νισύρου. Ἄλλ' ἔστω καὶ ἀργότερον, ἢ δημοσίευσιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν σιηλῶν τῆς φίλης «Ἀδύης» δὲν εἶναι ματαία.

Ε.Ι.Κ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Περὶ τῆς Κοιότητος Μανδρακίου ἐν γένει.

Ἄρθ. 1. Οἱ κάτοικοι Μανδρακίου Νισύρου ἀποτελοῦσι Κοινότητα (Ἄστικὸς Κῶδιξ 1646).

Ἄρθ. 2. Προϊστάμενος τῆς Κοιότητος Μανδρακίου τυγχάνει αὐτοδικαίως ὁ

* Ἀναδημοσίευσιν ἐκ τῆς «Δωδεκανησιακῆς Ἀδύης» ἀριθ. Φυλ. 73, 74, 75 (1923).

κατὰ καιρὸν Μητροπολίτης Ρόδου, οὗτινος τοποτηρητῆς εἶναι ὁ ἐν Νισύρῳ Ἐπίτροπος αὐτοῦ.

(Πρακτικὰ Γενικῶν Συνελεύσεων ἀπὸ Ἰουλίου 1877 μέχρι 23 Ὀκτωβρίου 1922. Δίκαια Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου: κλεις Ὀθωμαν. Νομοθεσίας σελ. 128—162).

Ἄρθ. 3. Τὰ τῆς εἰρημένης Κοιότητος διέπονται ὑπό τε τῶν Γενικῶν προνομίων καὶ τῶν εἰδικῶν τοιούτων τῶν 12 Νοτίων Σποράδων νήσων (Ἦτοι τῶν νή-

σων: Καλύμνου, Σύμης, Αέρου, Ίκαρίας, Πάτμου, Ἀστυπαλαίας, Νισύρου, Χάλκης, Τήλου, Καρπάθου, Κάσσου και Καστελλορίζου), καθὼς καὶ τῆς ἐν γένει πράξεως καὶ τῶν τοπικῶν ἐθίμων.

(Δίκαια Οἰκουμέν. Πατριαρχείου ἐνθ. ἀν. Φιρμάνια Σουλτάν Μεχμέτ Δ' κατὰ Ρεδζέπ τοῦ 1062, Σουλτὸν Ὁσμάν Γ' κατὰ Σαμπάχ τοῦ 1168 Σουλτάν Ἀβδούλ Χαμίτ Α' κατὰ Σεβάλ τοῦ 1188, Σουλτάν Μαχμούμ Β' κατὰ Τζεμάζ-ουλεββέλ τοῦ 1259, ἔγγραφον Ἀχμέτ πασᾶ τῆς Ρόδου κοινοποιηθὲν εἰς τὰς 12 νήσους κατὰ Ζιλχίτζε τοῦ 1285 (ἦτοι 22 Μαρτίου 1869) Πρακτικὰ Γενικῶν Συνελεύσεων Κοινότητος Μανδρακίου ἀπὸ τοῦ 1877 μέχρι σήμερον — Πρακτικὰ Πνευματικοῦ Συμβουλίου ἀπὸ τοῦ 1877 μέχρι σήμερον.

Ἄρθρ. 3. Πλήρης ὑπάρχει ἀφομοίωσις ὡς πρὸς τὸ Διοικητικὸν σύστημα τῶν 12 νοτίων Σποράδων νήσων, ἐπομένως καὶ τῆς Νισύρου, πρὸς τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἐπικρατείας, συμφώνως δὲ πρὸς τὸ διατηρούμενον εἰδικὸν προνόμιον τῶν νήσων τούτων, ἡ Κοινότης αὐτὴ καταβάλλει ἐτήσιον φόρον πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Κυβέρνησιν εἰς δύο δόσεις ἐξαμηνιαίας, λεγόμενον Μακτοῦ (ἀποκεκομμένον).

(Ἐγγραφον Ἀχμέτ Πασᾶ τῆς Ρόδου, ρηθὲν ἀνωτέρω).

Ἄρθρ. 4. Ἡ Κοινότης ἐκφράζει τὴν θέλησιν αὐτῆς δι' ἐτησίων ἢ καὶ ἐκτάκτων Γενικῶν Συνελεύσεων, νομίμως συγκεκοτημένων. (Πρακτικὰ Γενικῶν Συνελεύσεων ἀπὸ 6 Ἰουλίου 1877 μέχρις 23 Ὀκτωβρίου 1922).

Ἄρθρ. 5. Τὰ Πρακτικὰ τῶν Γενικῶν Συνελεύσεων καταχωρίζονται ἐν ἰδίῳ Κώδικι, φυλαττομένῳ ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Σπηλιανῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Περὶ Γενικῶν Συνελεύσεων.

Ἄρθρ. 6. Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος συγκαλεῖται τακτικῶς μὲν εἰς μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας συνεδρίας ἐτησίως ἅμα τῇ ἀφίξει τῆς Α.Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου ἢ τοῦ νομίμου αὐτοῦ ἀναπληρωτοῦ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτῶν, ἐκτάκτως δὲ προκειμένου

περὶ δημορχιακῶν ἐκλογῶν καὶ ἐν σοβαρωτάτῃ ἀνάγκῃ.

(Πρακτικὰ Γεν. Συνελεύσεως ἀπὸ 6 Ἰουλίου 1877 μέχρι 23 Ὀκτωβρίου 1922).

Ἄρθρον 7. Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ἔχει τὰ ἑξῆς καθήκοντα :

Ἀκούει τὰς λογοδοσίας καὶ ζητεῖ εὐθύνας παρὰ πάντων τῶν Κοινοτικῶν Συμβουλίων ἐνὸς ἐκάστου ἰδίου, ἐξελέγχουσα τὴν διαχείρισιν ἐκάστου.

(Πρακτικὰ ρηθέντα).

Ἐκλέγει τὰ μέλη τῶν συμβουλίων τούτων.

(Πρακτικὰ ρηθέντα).

Ἀποφασίζει περὶ συστάσεως τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἐν ταῖς σχολαῖς ἢ καταργήσεως αὐτῶν.

(Πρακτικὰ Γεν. Συνελεύσεων: 21 Ἰουλίου 1879, 14 Ἰουλίου 1880, 1 Αὐγούστου 1884, 24 Ἰουλίου 1888, 22 Ἰουλίου 1890, 20 Ἰουλίου 1893, 5 Ἰουλίου 1898, 15 Ἰουλίου 1910 κλπ.).

Καταρτίζει τοὺς προϋπολογισμοὺς καὶ ἀπολογισμοὺς τῶν σχολῶν.

(Πρακτικὰ Γεν. Συνελ. 21 Ἰουλίου 1879, 24 Ἰουλ. 1885, 24 Ἰουλίου 1888, 22 Ἰουλίου 1890).

Σκέπτεται περὶ καθορισμοῦ καὶ εἰσπραξέως τοῦ φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος, προσωρισμένου ἀποκλειστικῶς διὰ τὰς σχολὰς.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 14 Ἰουλίου 1880, 17 Ἰουλίου 1903, 19 Ἰουλίου 1909, 6 Αὐγούστου 1914).

Ἀποφασίζει περὶ προσθήκης νέων πόρων ὑπὲρ τῶν σχολῶν (Ἰούλιος 1880).

Περὶ παντὸς ἔχοντος ἐξαιρετικὴν σημασίαν διὰ τὴν Κοινότητα.

(Πρακτικὰ Γεν. Συνελ. 16 Ἰουλίου 1883, 29 Ἰουλίου 1884, 29 Ἰουλίου 1885, 2 Αὐγούστου 1894, 21 Ὀκτωβρ. 1900, 15 Ἰουλίου 1901, 20 Ἰουλίου 1901, 27 Ἰουλ. 1905, 23 Ὀκτωβρ. 1922).

Καθορίζει τὰ εἰσιτήρια τῶν Σχολῶν.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 24 Ἰουλίου 1883).

Ἀποφασίζει περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ Κτηματολογίου. (Πρακτ. Γεν. Συνελ. 2 Αὐγούστου 1894, 13 Αὐγ. 1895).

Καθορίζει τὸ ἐτήσιον ἐπίδομα τῆς τε Ἱερᾶς Μονῆς Σπηλιανῆς καὶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ποταμητίσσης ὑπὲρ τῶν Σχολῶν, καθὼς καὶ τοῦ Πνευματικοῦ συμβουλίου.

(Πρακτικ. Γεν. Συνελ. 21 Ἰουλ. 1879, 14 Ἰουλ. 1880, 1 Αὐγ. 1884, 24 Ἰουλ. 1885, 22 Ἰουλ. 1890, 3 Αὐγ. 1904, 15 Ἰουλίου 1910).

Μερισμὰ περὶ ὀργανώσεως καὶ προαγωγῆς ἐν γένει τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων.

(Πρακτ. ἀπὸ Ἰουλ. 1877 μέχρι σήμερον)

Ἐξελέγχει τὴν διαχείρισιν τῶν Κοινοτικῶν λουτρῶν καὶ ἀποφασίζει ἐν γένει περὶ τῆς παραγωγῆς αὐτῶν.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 1902).

Σκέπτεται περὶ πάσης διαφορᾶς ὡς πρὸς τὴν εἰσπραξίν τῆς Ἀρχιερατικῆς Ἐπιχορηγήσεως.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 27 Ἰουλίου 1903, 14 Ἰουλ. 1906).

Καὶ ἐν γένει περὶ παντὸς ζητήματος ἐξερχομένου τῆς ρητῆς δικαιοδοσίας ἐνὸς ἐκάστου τῶν Κοινοτικῶν συμβουλίων.

Ἄρθρ. 8. Ἡ Γεν. Συνέλευσις θεωρεῖται ἐν ἀπαρτίᾳ, ὡσαυτὸτε μέλη καὶ ἂν προσέλθωσιν κατὰ τὴν ὠρισμένην ἡμέραν.

(Πρακτικὰ Γεν. Συνελ. ἀπὸ 6 Ἰουλ. 1877 μέχρι 1922).

Ἄρθρ. 9. Αἱ ἀποφάσεις ἐπὶ πάντων τῶν ζητημάτων, καθὼς καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν κοινοτικῶν Συμβουλίων λαμβάνονται διὰ βoῆς καὶ οὐχὶ διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. ἀπὸ τοῦ 1877 μέχρι 4 Ἰουλίου 1921).

Ἄρθρ. 10. Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις συγκαλεῖται ἀπὸ κοινῆς προσεννοήσεως Δημορχίας καὶ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου.

(Γεν. Συνελ. 8 Ἰουλ. 1877. Ρηθέντα πρακτικά).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Περὶ τῶν κοινοτικῶν συμβουλίων ἐν γένει.

Ἄρθρ. 11. Κοινοτικὰ Συμβούλια εἶναι: τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον, ἡ Ἐφορία τῶν Σχολῶν, ἡ Ἐφορία τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σπηλιανῆς, τὸ Κεντρικὸν Ταμεῖον, τὸ Πνευματικὸν Συμβούλιον καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ποταμητίσσης.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. ἀπὸ 6 Ἰουλίου 1877 μέχρις 23 Ὀκτωβρίου 1922. Κανονισμὸς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σπηλιανῆς ὑπὸ χρονον. 12 Ἰουλ. 1877. Κανονισμὸς τοῦ

Πνευματικοῦ συμβουλίου ὑπὸ χρονον. 7 Ἰουλ. 1877. Ἐπιστολαὶ τῆς Α.Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου Ἀποστόλου πρὸς τὴν ἐν Νισύρῳ Ἀρχιερατικὴν Ἐπιτροπεῖαν ὑπὸ χρονον. 2 Δεκεμβρίου 1922 καὶ 31 Ἰανουαρίου 1923.

Ἄρθρ. 12. Ἐκαστον συμβούλιον ἔχει εἰδικὴν καὶ αὐτοτελῆ ἀρμοδιότητα, διαγραφομένην εἴτε ὑπὸ τῶν Νόμων καὶ προνομίων, εἴτε ὑπὸ εἰδικῶν Κανονισμῶν, δεόντως ἐκδεδομένων, εἴτε ὑπὸ τῶν ἐθίμων καὶ τῆς πράξεως, εἴτε ἐν τῷ κύκλῳ εἰδικῶν ἐντολῶν δοθεισῶν ὑπὸ Γενικῆς Συνελεύσεως.

(Πατριαρχικὴ Ἐγκύκλιος περὶ προνομίων τῆς 31 Ἰανουαρίου 1891. Πρακτ. Γεν. Συνελ. ἀπὸ τοῦ 1877 καὶ ἐξῆς).

Ἄρθρ. 13. Προκειμένου περὶ ἑξαιρετικῶν σχολικῶν ὑποθέσεων καὶ δὴ περὶ διορισμοῦ διδασκόντων. Δύνανται νὰ συνεδριάξωσιν ἀπὸ κοινοῦ Ἐφορία τῶν Σχολῶν καὶ Δημορχία, τῇ προσκλήσει τοῦ Ἀρχιερατικοῦ, Ἐπιτρόπου καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 22 Ἰουλ. 1890, 25 Ἰουλ. 1893, Ἰουλ. 1894, 20 Ἰουλ. 1897, 10 Ἰουλ. 1908, 19 Ἰουλ. 1909, 29 Ἰουν. 1918).

Ἄρθρ. 14. Τῆς Ἐφορίας τῶν Σχολῶν, καθὼς καὶ τοῦ Πνευματικοῦ Συμβουλίου προεδρεύει αὐτοδικαίως ὁ Μητροπολίτης ἢ Ἐπίτροπος αὐτοῦ. (Πατριαρχικὴ Ἐγκύκλιος περὶ προνομίων τῆς 31 Ἰανουαρίου 1891. Κανονισμὸς Πνευμ. Συμβουλ. ὑπὸ χρονον. 7 Ἰουλ. 1877. Ἐπιστολὴ τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου Ἀποστόλου πρὸς τὴν ἐν Νισύρῳ Ἀρχιερατικὴν Ἐπιτροπεῖαν ὑπὸ χρονον. 31 Ἰουν. 1923. Πρακτ. Πνευμ. Συμβ. ἀπὸ Ἰουλ. 1877 μέχρι σήμερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

Περὶ Δημογεροντίας.

Ἄρθρ. 15. Ἡ Δημογεροντία φέρει καὶ τὸν τίτλον Δημορχίας δυνάμει τῶν ἀστικῶν αὐτῆς δικαιωμάτων.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 6 Αὐγ. 1914-9 Ἰουλ. 1915, 5 Ἰουλ. 1915, 17 Ἰουλ. 1916, 29 Ἰουν. 1918).

Ἄρθρ. 16. Ἡ Δημορχία ἐκλέγεται οὐχὶ ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει τῇ ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου προεδρευομένη, ἀλλ' ἐν ἄλλῃ κατὰ τὰς ἐκάστοτε περιστάσεις.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. ἀπὸ 6 Ἰουλ. 1877 μέχρι σήμερα, ἀπὸ τῶν ὁπίω ἐλλείπει πᾶσα μνεία ἐκλογῆς Δημογεροντίας κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν λοιπῶν συμβουλίων).

Ἄρθρ. 17. Αἱ κατὰ καιρὸν Δημογερονταὶ δὲν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀκυρώσι πράξεις Γενικῆς Συνελεύσεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μητροπολίτου λαμβανόμενας.

(Πρακτ. Γεν. Συν. 28 Ἰουλ. 1907).

Ἄρθρ. 18. Περὶ τῶν ἀστικῆς φύσεως καθηκόντων τῆς Δημαρχίας προβλέπει ὁ περὶ Νομαρχιῶν Νόμος ἐν κεφ. Α' ἄρθρ. 3 καὶ κεφ. Ε' 44.

(Νόμος περὶ τῶν ἐν ταῖς Νομαρχίαις Δημαρχιῶν ὑπὸ χρονολ. 27 Ραμαζᾶν 1294) (23 Σεπτεμβρίου 1893).

Ἄρθρ. 19. Ἐφ' ὅσον ἡ Δημαρχία ἐπιλαμβάνεται ζητήματος ἔξω τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνωτέρω Νόμου διαγραφόμενων καθηκόντων τῆς, ἤτοι καθαρῶς κοινωνικῶν ὑποθέσεων, εἴτε ἐξουσιοδοτουμένη πρὸς τοῦτο ὑπὸ Γενικῆς Συνελεύσεως, εἴτε ἐν τῷ κύκλῳ ἀπεδεδειγμένων τοπικῶν ἐθίμων, παρίσταται πάντοτε εἰς τὰς συνεδρίας καὶ ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 24 Ἰουλ. 1888, 22 Ἰουλ. 1890, 25 Ἰουλ. 1893 - Ἰουλ. 1894, 20 Ἰουλ. 1897, 10 Ἰουλ. 1908, 19 Ἰουλ. 1909, 29 Ἰουλ. 1918, 15 Ἰουλ. 1902).

Ἄρθρ. 20. Ἡ Δημαρχία ἔχει ἴδιον ταμεῖον (Πρακτ. Γεν. Συνελ. 20 Ἰουλ. 1901. Πρακτ. Γεν. Συνελ. ἀπὸ τοῦ 1877 κ. ἔ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Περὶ Ἐφορίας τῶν Σχολῶν.

Ἄρθρ. 21. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῆς Ἐφορίας κυμαίνεται ἀπὸ τριῶν μέχρις ἑξ.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. ἀπὸ 1877 μέχρι σήμερα).

Ἄρθρ. 22. Περὶ τῆς δικαιοδοσίας καὶ τῶν καθηκόντων τῆς Ἐφορίας προβλέπει ἡ περὶ προνομίων Ἐγκύκλιος τῆς 31 Ἰανουαρίου 1891 ἐπὶ Πατριάρχου Διονύσου Ε' ἐκδοθεῖσα.

Ἄρθρ. 23. Ἡ Ἐφορία εἰσπράττει τὸ φιλανθρωπικὸν δικαίωμα ἢ σχολειακὸν λεγόμενον, διατιθέμενον ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν Σχολῶν (Πρακτ. Γεν. Συν.

26 Ἰουλ. 1877, 24 Ἰουλ. 1888, 22 Ἰουλ. 1890).

Ἄρθρ. 24. Ἐν περιπτώσει πλειοδικτικῆς ἐνοικιάσεως τοῦ φιλανθρωπικοῦ δικαιώματος πλειστηριάζει τοῦτο ἡ Δημαρχία.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 1877).

Ἄρθρ. 25. Ἡ Ἐφορία ἔχει ἴδιον Ταμεῖον.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 21 Ἰουλ. 1879, 24 Ἰουλ. 1885, 24 Ἰουλ. 1888, 22 Ἰουλ. 1890, 25 Ἰουλ. 1893, 20 Ἰουλ. 1894, 20 Ἰουλ. 1897, 5 Ἰουλ. 1889, 14 Ἰουλ. 1889, 22 Ἰουλ. 1900, 6 Αὐγ. 1901, 11 Ἰουλ. 1902, 5 Αὐγ. 1902, 13 Ἰουλ. 1903, 17 Ἰουλ. 1903, 3 Αὐγ. 1904, 14 Ἰουλ. 1906, 28 Ἰουλ. 1907, 8 Ἰουλ. 1908, 15 Ἰουλ. 1910, 16 Ἰουλ. 1912, 5 Ἰουλ. 1915, 17 Ἰουλ. 1916).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Περὶ Γενικοῦ Κοινοτικοῦ Ταμεῖου.

(Ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα, δυστυχῶς, ἐφηρημώθησαν αἱ διατάξεις αὐταί).

Ἄρθρ. 26. Τὸ Γενικὸν Κοινοτικὸν Ταμεῖον συνίσταται ἐξ ἑνὸς προέδρου, ἑνὸς Ταμίου, ἑνὸς παρέδρου καὶ ἑνὸς ἐμμίσθου γραμματέως.

Ὄνομάζεται δὲ τοῦτο καὶ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ Ἐνιαῖον Ταμεῖον.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 20 Ἰουλ. 1901, 15 Ἰουλ. 1902, 27 Ἰουλ. 1903, 29 Ἰουλ. 1918).

Ἄρθρ. 27. Τὸ Γενικὸν Κοινοτικὸν Ταμεῖον ἐργάζεται ἐπὶ τῇ βάσει προϋπολογισμοῦ, καταρτιζομένου ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν μερικῶν προϋπολογισμῶν.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 20 Ἰουλ. 1901).

Ἄρθρον 28. Καθ' ἑκάστην τριμηνίαν τὰ μερικὰ Ταμεῖα ἐπὶ ἀποδείξει καταθέτουσι τὰ περισσεύματα αὐτῶν ἐξαίρουμένου τοῦ Ταμείου τῆς Δημογεροντίας, ὅπερ θὰ καταθέτη τὸ περίσσευμα κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐτησίας διαχειρίσεως αὐτῆς.

(Πρακτ. ἐνθ. ἀν.).

Ἄρθρ. 29. Ἡ δικαιοδοσία τοῦ Γενικοῦ Κοινοτικοῦ Ταμείου εἶναι ὄρισμένη, ἀφορῶσα τὴν καταβολὴν τῶν ὀρισμένων κονδυλίων εἰς τὰ μερικὰ Ταμεῖα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Γεν. προϋπολογισμοῦ, εἰς τὴν διακανόνισιν καὶ πληρωμὴν ἀνάλογον τῶν

Κοινοτικῶν χρεῶν τῆ βοήθεια καὶ υποστηρίζει πάντοτε τῆς κατὰ καιρὸν Δημογεροντίας.

(Πρακτ. ἐνθ. ἀν.).

Ἄρθρ. 30. Ἐν τῆ διακονίσει τῶν Κοινοτικῶν χρεῶν καὶ τῶν καθυστερουμένων εἰσπράξεων μετὰ τὴν ἐξάντησιν τῶν μέσων τῆς εἰρηνικῆς διακονίσεως ἐνώπιον τῆς Δημογεροντίας δικαιοῦται νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ δικαστήρια.

(Πρακτ. ἐνθ. ἀν.).

Ἄρθρ. 31. Ἐν τῆ λήψει ἐκάστου ἔτους ἐξελέγγον τὰς διαχειρίσεις τῶν μερικῶν Ταμείων ὑποχρεοῦται νὰ συντάσῃ τὸν γενικὸν αὐτῆς ἰσολογισμόν, τὸν ὁποῖον θὰ ἀναγνώσῃ ἐνώπιον τῆς Γεν. Συνελ., προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου.

(Πρακτ. ἐνθ. ἀν.).

Ἄρθρ. 32. Πᾶν μερικὸν Ταμεῖον ὑποχρεοῦται νὰ περιορίζηται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς δικαιοδοσίας του, διότι ἄλλως τὰ μέλη αὐτοῦ εἶναι ἀτομικῶς ὑπεύθυνα.

(Πρακτ. ἐνθ. ἀν.).

Ἄρθρ. 33. Ἡ διάρκεια τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς εἶναι διετής· μόνον δ' ἡ τοῦ Γραμματέως εἶναι διαρκής.

(ἐνθ. ἀν.).

Ἄρθρ. 34. Ἐν περιπτώσει ἀνάγκης τοῦ Γενικοῦ Ταμείου πρὸς ἐπισκευὴν προσδοφόρων κτημάτων, ἐπαύξεισιν καὶ μεταρρυθμίσει αὐτῶν, ἀνταλλαγὴν δι' ἄλλου, φέροντος μεγαλυτέραν πρόσδοον, ἢ πώλησιν, ἢ ἀγοράν. ἀπαιτοῦσα δαπάνην μείζονα τῶν 500 γροσίων δέον νὰ ζητηται ἢ συγκατάθεσις τῶν πολιτῶν διὰ γενικῆς Συνελεύσεως. Διὰ μικροτέρας δαπάνας δύνανται νὰ προβαίη, συνεννοομένη μετὰ τῆς Δημογεροντίας.

(ἐνθ. ἀν.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Περὶ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου καὶ τοῦ ἱεροῦ κλήρου.

Ἄρθρ. 35. Ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος, ὡς τοποτηρητῆς τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου, ἀντιπροσωπεύει αὐτὸν ἐν ὄρισμένη σφαιρᾷ καθηκόντων, ἐκτελῶν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, μοναστηριακῶν καὶ σχολικῶν πραγμάτων, τυγχάνων ὑπεύθυνος ἀέναντι τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου. (Ἐγκύκλιος

περὶ προνομίων τῆς 31 Ἰανουαρ. 1891. Πατριαρχικὸν Βεράτιον. 3 Πρακτ. Γεν. Συνελεύσεως ἀπὸ 6 Ἰουλ. 1877 μέχρι σήμερον).

Ἄρθρ. 36. Ἐν περιπτώσει κλητεύσεως συλλήψεως, προσωποκρατήσεως καὶ φυλακίσεως αὐτοῦ, οὗτος κλητεύεται καὶ προσωποκρατεῖται διὰ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου, οἱ δὲ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν αὐτοῦ ἱερεῖς, ἐὰν μὲν κλητεύονται ὑπὸ τοῦ εἰρηνοδικείου Νισύρου κλητεύονται διὰ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, ἀν δὲ ὑπ' ἄλλου δικαστηρίου κλητεύονται διὰ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου.

Πατριαρχικὸν Βεράτιον, 36. Ἐγκύκλιος Ὑπουργείου Δικαιοσύνης 14. Ζηλαδὲ 1297. Κανον. Ἄρχ. 8.

Ἄρθρ. 37. Παρὰ τοῖς κληρικοῖς, δὲν χωρεῖ ὄρκος, ἀλλὰ διαβεβαίωσις ἐπὶ τῆ ἀοχιερωσύνη καὶ ἱερωσύνη αὐτῶν.

(Κλεῖς Ὁθωμ. Νομοθεσίας σελ. 224. Σύνταγμα Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Ε' 602. 624).

Ἄρθρ. 38. Ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος ἔχει τὴν ἀποκλειστικὴν δικαιοδοσίαν πρὸς ἔκδοσιν ἀδειῶν γάμου, ἐπικύρωσιν διαθηκῶν, προικοσυμφώνων, ἀφιερωτηρίων καὶ συντάξεων συμβολαιογραφικῶς τοιούτων πράξεων.

(Κλεῖς Ὁθωμ. Νομοθεσίας σελ. 90-103. Κώδικες διαθηκῶν καὶ προικοσυμφώνων Ἱερᾶς Μονῆς Σπηλιανῆς).

Ἄρθρ. 39. Ὁ Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος διορίζεται καὶ παύεται ὑπὸ τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου. Οἱ δὲ λοιποὶ ἱερεῖς προτείνονται ὑπὸ τῆς Κοινότητος καὶ χειροτονοῦνται κατόπιν ἐγκρίσεως, ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

Περὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σπηλιανῆς.

Ἄρθρ. 40. Ἡ Ἱερά Μονὴ Σπηλιανῆς εἶναι ἐνοριακὴ καὶ ἐξαρτᾶται συνεπῶς ἀπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου, εὔρηται δὲ ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐποπτεῖαν τοῦ ἐν Νισύρω Ἐπιτρόπου τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου καὶ τὴν διεύθυνσιν Ἡγουμένου, ἐκλεγομένου κατὰ τὰς διεπούσας τὴν Μονὴν διατάξεις. (Βεράτιον Πατριαρχοῦ Ἰωακείμ Β' 29 Μουχαρρέμ 1291 ἄρθρ. 8 καὶ 27).

(Κανονισμὸς Ἱερᾶς Μονῆς Σπηλιανῆς 12 Ἰουλίου 1877).

(Ἐπιστολὴ τῆς Α.Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου Ἀποστόλου πρὸς τὴν ἐν Νισύρῳ Ἀρχιερατικὴν Ἐπιτροπείαν ὑπὸ χρον. 2 Δεκεμβρίου 1922. Πρακτικὰ Γενικῶν Συνελεύσεων ἀπὸ Ἰουλ. 1877 μέχρι σήμερον).

Ἄρθρ. 41. Τὰ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σπηλαιῆς διέπονται ὑπὸ τοῦ ὑπὸ χρον. 12 Ἰουλίου 1877 κανονισμοῦ.

Ἄρθρ. 42. Ἡ Μονὴ συνεισφέρει ἀνάλογον ἐπίδομα ὑπὲρ τῶν Σχολῶν.

(Ρηθεῖς Κανονισμός. Πρακτικὴ Γενικῶν Συνελεύσεων ἀπὸ 1877 μέχρι σήμερον).

Ἄρθρ. 43. Πάντα τὰ πρὸς διακόσμησιν ἐκκλησιῶν καὶ ἐκτέλεσιν θρησκευτικῶν τελετῶν ἀναγκαιοῦντα, καθὼς καὶ πάντα τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς τὸ προσωπικὸν Καλογήρων. Καλογραιῶν, μοναστηρίων καὶ εἰς τὰ κοινωφελῆ καταστήματα ἢτοι σχολεῖα, νοσοκομεῖα, φαρμακεία, ὀρφανοτροφεῖα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια εἶναι ἀσύδοτα.

(Κανονισμός Ἀσυδοσίας Τελωνείων ὑπὸ Χρονολ. 27 Σεββάλ. 1281.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Περὶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ποταμητίσσης.

Ἄρθρ. 44. Οἱ ἐπίτροποι τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ποταμητίσσης διορίζονται παρὰ τῆς Κοινότητος κατ' ἔτος δύο, εἰς ταμίας καὶ εἰς γραμματεῦς, ἀμφοτέρω ὑποχρεούμενοι νὰ συνεργάζωνται ἀπὸ κοινοῦ, ὄντες συνυπεύθυνοι.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. ἀπὸ 8ης Ἰουλίου 1877 μέχρι Ἰουλίου 1912).

Ἄρθρ. 45. Οἱ Ἐπίτροποι φυλάττουσι τὰ κατάστιχα τῶν τακτικῶν λισμῶν, οἷς ὑποβάλλουσι κατ' ἔτος εἰς ἐξέλεγχιν τῇ Κοινότητι. (Πρακτ. Γεν. Συνελ. 8 Ἰουλίου 1877).

Ἄρθρ. 46. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δανείζωσι χρήματα οἱ κατὰ καιρὸν Ἐπίτροποι εἰ μὴ ὑπ' εὐθύνην των.

(ἐνθ. ἄν.).

Ἄρθρ. 47. Τὰ ἐνοίκια ἐκ τῶν κτημάτων τῆς Ποταμητίσσης εἰσπράττει ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ ναοῦ. (ἐνθ. ἄν.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

Περὶ Πνευματικοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 48. Τὸ πνευματικὸν Συμβούλιον Νισύρου ἀποτελεῖται ἐκ πέντε με-

λῶν, ἢτοι τῶν πέντε λαϊκῶν, ὑπὸ τῆς Κοινότητος ἐκλεγομένων, καὶ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, προεδρεύοντος αὐτοδικαίως.

(Ἐγκύκλιος περὶ προνομίων τοῦ 1891. Κανονισμός Πνευματ. Συμβουλίου Νισύρου ὑπὸ χρον. 7. Ἰουλ. 1877. Ἐπιστολὴ τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου Ἀποστόλου πρὸς τὴν ἐν Νισύρῳ Ἀρχιερατικὴν Ἐπιτροπὴν ὑπὸ χρον. 31 Ἰανουαρίου, 1923. Πρακτικὰ Πνευματικοῦ Συμβουλίου ἀπὸ Ἰουλίου 1877 μέχρι σήμερον).

Ἄρθρ. 49. Περὶ τῆς δικαιοδοσίας ἐν γένει καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Πνευματικοῦ Συμβουλίου ἰσχύει εἰδικὸς Κανονισμός ἀπὸ 7 Ἰουλίου 1877, πλὴν τοῦ 5ου ἄρθρου, ἐφ' ὅσον τοῦτο λειτουργεῖ ὡς Μικτὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον.

(Πρακτ. Γεν. Συνελ. 7 Ἰουλίου 1877. Ἐπιστολὴ τῆς Α. Σ. Μητροπολίτου Ρόδου Ἀποστόλου πρὸς τὴν ἐν Νισύρῳ Ἀρχιερατικὴν Ἐπιτροπείαν ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου 1923).

Ἄρθρ. 50. Νόμοι ἐν χρήσει εἶναι τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἢτοι τὰ Βασιλικά καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος, αἱ Νεαραὶ πρὸς δὲ αἱ Πατριαρχικαὶ καὶ Συνοδικαὶ ἀποφάσεις καὶ ἐγκύκλιοι, καθὼς καὶ τὰ ζήτημα τοῦ τόπου.

(Δίκαια Οἰκονομ. Πατριαρχείου ἐν Κλειδί Ὁθωμ. Νομοθεσίας σελ. 128-162. Ὁδηγία περὶ τοῦ πῶς δεῖ διεξάγεσθαι τὰς ἐκάστοτε ἐμπιπτούσας διαφορὰς ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς καὶ Μικτοῖς Δικαστηρίοις τοῦ κλίματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ἐν Κων)πόλει 1899. Πρακτικὰ Πνευματικοῦ Συμβουλίου ἀπὸ 1877 μέχρι σήμερον).

Ἄρθρ. 51. Τὸ Πνευματικὸν Συμβούλιον ὑποχρεοῦται εἰς ἐτήσιον ἐπίδομα ὑπὲρ τῶν Σχολῶν. (Πρακτ. Γεν. Συνελ. 24 Ἰουλ. 1885-1 Αὐγ. 1884).

Ἄρθρ. 52. Τὸ Πνευματικὸν Συμβούλιον ἐπιλαμβάνεται διαιτητικῶς πάσης υποθέσεως, ἂν οἱ διάδικοι ἀπὸ κοινῆς συμφωνίας θέτουσιν εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ.

(Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου ἀπὸ 1877 μέχρι σήμερον).

Ἄρθρον 53. Τὰς ἐν ἄρθρῳ 5 τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Πνευματικοῦ Συμβουλίου διαλαμβανόμενας ὑποθέσεις δικάζει

εἰδικὸν Πνευματικὸν Δικαστήριον ἐκ δύο ἱερέων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου, αἱ δὲ ἀποφάσεις πρὸ τῆς κοινοποιήσεως ὑπόκεινται εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς Α.Σ. Μητροπολίτου Ρόδου.

(Ρηθεῖς κανονισμός—Ἐπιστολὴ τῆς Α.Σ. τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου Ἀποστόλου πρὸς τὴν ἐν Νισύρῳ Ἀρχιερατικὴν ἐπιτροπείαν, ὑπὸ 31 Ἰαν. 1923).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

Περὶ τοπικῶν ἐθίμων.

Ἄρθρ. 54. Ἡ πρωτοκόρη λαμβάνει ὅλην τὴν μητρικὴν περιουσίαν ὡς προῖκα ἢ δευτεροκόρη τὴν ἐπίκτητον (ἀγοραστήν) ἢ κληρονομικὴν περιουσίαν τοῦ πατρὸς, τὰ δὲ λοιπὰ τέκνα λαμβάνουσι κατ' ἐπιείκειαν κτήματα τινα ἀσημάντου ἀξίας. Ἡ χρηματικὴ περιουσία τοῦ πατρὸς δὲν δεσμεύεται ὑπ' οὐδενὸς ἐθίμου.

(βλ. καὶ Πρακτ. Πνευτικοῦ Συμβουλίου 1885).

Ἄρθρ. 55. Ἡ χάριτα: Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προικοσυμφώνου ὁ πατήρ συνήθως δὲ καὶ ἡ μήτηρ, δίδουσι εἰς τὸν πρωτότοκον υἱὸν ἢ ἐν ἑκ τῶν καλυτέρων κτημάτων αὐτῶν ὡς χάριν. ἀναγράφονται δὲ ταῦτα ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ τῆς μελλονύμφου πρωτοκόρης.

(Πρακτ. 27 Ἰουλίου 1885).

Ἄρθρ. 56. Ἡ πρωτοκόρη εἶναι ὁ μόνος κληρονόμος τῆς μητρὸς ἐπὶ τῶν ἀδιαθέτων καὶ ἀπροικίστων κτημάτων αὐτῆς.

Ἄρθρ. 57. Ἐγγαμον ἀδελφόν, ἢ ἔγγαμον ἀδελφήν ἀποθανόντα ἀκλήρους δὲν κληρονομεῖ ὁ ἐπιζῶν σύζυγος ἢ ἡ ἐπιζῶσα σύζυγος ἀλλ' οἱ ἀναγκαῖοι κληρονόμοι αὐτῶν.

Ἄρθρ. 58. Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προικοσυμφώνου δύναται ὁ πατήρ ἢ ἡ μήτηρ ἢ καὶ ἀμφότεροι νὰ κρατήσωσιν ὁσαδήποτε κτήματα θελήσωσιν, ἵνα νέμωσιν αὐτὰ διὰ βίου· μετὰ θάνατον αὐτῶν περιέρχονται εἰς τοὺς προικιζόμενους. Τὰ κρατούμενα κτήματα καλοῦνται γερροντομοῖρι.

(Πρακτικὰ Πνευματικοῦ Συμβουλίου 27 Ἰουλίου 1877, 28 Ἰουλ. 1884, 28 Αὐγούστου 1895, 22 Ἰουλ. 1897, 15 Ἰουλίου 1916).

Ἄρθρ. 59. Γυναικομοῖρι: Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως ἀκλήρου τοῦ συ-

ζύγου ἢ ἐπιζῶσα σύζυγος λαμβάνει ὡς νόμιμον μοῖραν ἐν ἑκ τῶν ἀκινήτων κτημάτων αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον κυριότητα αὐτῆς.

(Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 14 Ἰουλίου 1877, 15 Ἰουλ. 1880, 23 Ἰουλ. 1880).

Ἄρθρ. 60. Ἀνδρομοῖρι: Ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως ἀκλήρου τῆς συζύγου ὁ ἐπιζῶν σύζυγος λαμβάνει ὡς νόμιμον μοῖραν ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον κυριότητα αὐτοῦ ἐν κτήμα ἐκ τῆς ἀκινήτου περιουσίας τῆς συζύγου του, ἔστιν ὅτε κατ' ἐκλογὴν αὐτοῦ.

(Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 26 Ἰουλίου 1885, 27 Ἰουλίου 1885, 25 Ἰουλίου 1890, 4 Αὐγ. 1894, 22 Ἰουλίου 1897).

Ἄρθρ. 61. Οἱ προικισθέντες δὲν ὑπεσέρονται ὡς κληρονόμοι οὐ μόνον εἰς τὴν τῶν ἀποβιωσάντων γονέων σωζομένην περιουσίαν, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὴν τῶν ἀδελφῶν, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι μὴ προικισθέντες (Πρακτ. 27 Ἰουλίου 1885).

Ἄρθρ. 62. Ἐάν τις, ἀφοῦ προικίσῃ ἢ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, κρατήσῃ ἐξ αὐτῆς κτήμα τι ἐπὶ χρεεῖ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οἱ κληρονόμοι του δὲν ἔχουσι δικαίωμα ἐπὶ τοῦ κτήματος, ἀλλ' εἶναι τοῦτο ὑπόλογον διὰ τὸ χρέος. (Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 29 Αὐγούστου 1895).

Ἄρθρ. 63. Ἡ προικισθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς κόρη δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ζητήσῃ κληρονομίαν, τοῦ δικαιώματος τούτου ἀνήκοντος τῇ ἐπιζῶσῃ καὶ μὴ προικισθείσῃ ὑπὸ τῆς μητρὸς ἀδελφῇ (Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου) 18 Ἰουλ. 1901, 8 Αὐγ. 1914).

Ἄρθρ. 64. Προκειμένου λόγου περὶ πατρικῆς κληρονομίας: δὲν δικαιούται ἡ πρώτη ἀδελφή, οὐδὲ οἱ νόμιμοι κληρονόμοι αὐτῆς, νὰ λάβῃ μερίδιον ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ ἀδιαθέτως ἀποβιώσαντος πατρὸς, ὡς προικισθεῖσα δι' ὅλοκλήρου τῆς μητρικῆς περιουσίας· οὐδὲ δύναται ὡσαύτως νὰ κληρονομήσῃ ἐκ τῆς τοιαύτης πατρικῆς περιουσίας, ἀνηκούσης εἰς ἀκλήρως ἀποθανόντα ἀδελφὸν αὐτῆς.

(Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 30 Ἰουλίου 1905).

Ἄρθρ. 65. Ὁ προικισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δὲν ἔχει δικαίωμα, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἄρρενες κληρο-

νόμοι ἀπροίκιστοι ἢ ἀπροίκιστος δευτεροκόρη, εἰς συμμετοχὴν κληρονομίας, καταληφθείσης ἀδιαθέτως ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ (Πρακτ. Πνευμ. Συμβουλίου 15 Ἰουλίου 1916).

Ἄρθρ. 66. Ἐν περιπτώσει προικίσεως τῆς δευτεροκόρης: ἡ ἀδιάθετος πατρικὴ περιουσία περιέρχεται εἰς τοὺς ἄρρενας κληρονόμους.

(Ἀποφ. Πνευμ. Συμβουλίου ὑπ' ἀριθ. μὸν 1. τῆς 16 Νοεμβρίου 1922).

Ἄρθρ. 67. Τὸ γονικὸ στὸ γονικόν: Ἀποθνήσκει γυνὴ τις μετὰ τὸν τοκετόν: ἀποθνήσκει δὲ καὶ τὸ τέκνον μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς· ἐνῶ κατὰ τὸν νόμον κληρονομεῖ ὁ πατὴρ τὸ τέκνον, κατὰ τὸ ἔθιμον τοῦτο ἡ περιουσία δέον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν προικίσαντα· ἐκλιπόντων δὲ τῶν προικισάντων, ἡ περιουσία περιέρχεται εἰς τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς.

Ἄρθρ. 68. Τὸ θηλυκὸ στὸ θηλυκόν: Μὴ ὑπαρχούσης δευτεροκόρης λαμβάνει ὁ πρωτότοκος υἱὸς τὴν περιουσίαν τοῦ πατρὸς, καθὼς ἡ πρωτοκόρη λαμβάνει τὴν κληρονομίαν τῆς μητρὸς. Ὄταν δὲ πρόκειται νὰ κληρονομήσουν ἀδελφοὶ ἀδελφόν, ἀνεψιοὶ θεῖον ἢ ἐξαδέλφους, διανομὴ γίνεται μὲν κατὰ ρίζας καὶ κατὰ κεφαλὴν, ἀλλὰ κτῆμα προερχόμενον ἀπὸ ἄρσενικὸν μέρος θὰ λάβῃ κληρονόμους ἄρρενος γένους, προερχόμενον δὲ ἀπὸ θηλυκοῦ γένους θὰ λάβωσι κληρονόμοι θήλεως γένους.

Ἄρθρ. 69. Οὐδέποτε κληρονομεῖ ἀδιαθέτως, ὁ σύζυγος τὴν σύζυγον καὶ τάνάπαλιν ἐν περιπτώσει μὴ ὑπάρξεως τέκνων. Ἀφαιρουμένης τῆς νομίμου μοίρας ἡ περιουσία ἐπιστρέφει εἰς τοὺς προικίσαντας καὶ τούτων ἐκλιπόντων εἰς τοὺς πλησιεστέρους νομίμους κληρονόμους.

Ἄρθρ. 70. Τελουμένου τοῦ ἄρραβῶνος ὁ μνηστὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ δίδουσι συνήθως εἰς τὴν μνηστὴν προγαμιᾶν δωρεάν. Ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ συζύγου, ἡ δωρεὰ αὕτη μεταβιβάζεται ὑπὸ τῆς μητρὸς εἰς τὸν πρωτότοκον υἱόν του καὶ οὕτω καθεξῆς: Μὴ ὑπάρχοντος ὁμως τέκνου, ἡ προγαμιᾶν δωρεὰ ἐπιστρέφει εἰς τοὺς δωρήσαντας ἢ τοὺς ἀναγκαίους κληρονόμους αὐτῶν, καί, τούτων ἐκλιπόντων, εἰς τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς.

Ἄρθρ. 71. Τὸ δίκαιον τῆς προτεραιότητος: Ὄταν πωλῆται κτῆμά τι ὑπὸ συγγενοῦς, δικαίωμα προτεραιότητος ἀγορᾶς κέκτηται ὁ πλησιέστερος συγγενὴς καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπάρχῃ πωλητήριον εἰς ξένον ἢ μεσολαβῆ μακροχρόνιος νομὴ ὑπὸ ξένου ἐὰν συντρέχωσι λόγοι ἀνηλικιότητος τοῦ ἀμέσως δικαιούχου μετὰ προδήλου ἐκμεταλλεύσεως εἰς βάρος τοῦ δικαιούχου τούτου, ἢ ἂν ἡ πώλησις ἐγένετο ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἐνδιαφερομένων συγγενῶν αἱ πράξεις αὗται κηρύσσονται ἄκυροι, ἐφαρμόζεται τὸ δίκαιον τῆς προτεραιότητος.

(Πρακτ. Πνευματικοῦ Συμβουλίου 7 Ἰουλίου 1915, 16 Ἰουλίου 1916).

[26]

Οικογενειακό και κληρονομικό δίκαιο ισχύον στή Νίσυρο μέχρι τὸ 1922, ὑπὸ Ἰ. Σακελλαρίδη

Κατὰ τὸ ἔτος 1911 ὁ κ. Μιχαηλίδης, καθηγητὴς τῆς ἐν Κων/πόλει Ροβερτείου Ἀμερικανικῆς Σχολῆς μέλλων νὰ ἐκδώσῃ σύγγραμμα πραγματευτόμενον περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς νήσου Καρπάθου, ἀπετάθη καὶ πρὸς τὴν Δημογεροντίαν Νισύρου δι' ἐπιστολῆς του παρακαλῶν ὅπως σὺν ἄλλοις ἀσχέτοις πρὸς τὸ παρὸν δημοσίευμα εὐαρεστουμένη τῷ παράσχη πληροφορίας ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἰσχύον κληρονομικὸν δίκαιον ἐν Νισύρῳ.

Ὁ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο δημογέρον κ. Βαγιάτης μετὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἀνέθηκαν ἐμοὶ τὴν φροντίδα ταύτην καὶ ἐγκαίρως ἀπέστειλα πρὸς τὸν κ. Μιχαηλίδην τὴν παροῦσαν μελέτην. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σύγγραμμα ἐκεῖνο δι' ἀγνώστους ἐμοὶ λόγους δὲν ἐξεδόθη καὶ ἐπειδὴ ὁ κ. Γ. Παπαδόπουλος ἐκδίδει «Νισυριακὸν Ἡμερολόγιον», ἔκρινα καλὸν διὰ πολλοὺς λόγους νὰ δημοσιεύσω τὴν μελέτην ταύτην διὰ τοῦ ἀξιολόγου τούτου «Ἡμερολογίου». Ἀποτελεῖ δὲ ἡ μελέτη αὕτη ἀπάντησιν εἰς διάφορα σημεῖα ἐρωτήσεων, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ὑφῆς αὐτῆς.

α) Οὐδέποτε μέχρι σήμερον ἐν Νισύρῳ ἐφημόσθη ἐν ταῖς κληρονομικαῖς ὑποθέσεσι τὸ ὀθωμανικὸν δίκαιον, ἀλλὰ ἀπὸ πολλοῦ τὸ Ρωμαίῳ-Βυζαντινὸν τῶν Πατριαρχείων μετὰ τοῦ ἐπικρατοῦντος τοπικοῦ ἐθίμου.

β) Τοπικὸν δὲ ἔθιμον ὑπάρχει ἀνέκαθεν καὶ ἐξακολουθεῖ ὑφιστάμενον τὸ ἐξῆς: Ἐκάστη οἰκογένεια ἢ πρώτη κόρη λέγεται νοικοκυρὰ δὴλ. εἶναι κατὰ νόμον οὕτως εἰπεῖν κυρία ἀπάσης σχεδὸν τῆς κτηματικῆς περιουσίας, ἣτις περιουσία μεταβαίνει διαδοχικῶς πάντοτε εἰς τὴν πρώτην κόρην χωρὶς τὰ ἄλλα τέκνα ἄρρενα ἢ θήλεα νὰ ἔχωσι τὴν παραμικρὰν ἀπαίτησιν ἢ τὸ ἐλάχιστον παράπονον, διὰ τοῦτο καὶ ὁ σύζυγος οὐδέποτε εἶναι κάτοχος ἀξίας λόγου κτηματικῆς περιουσίας. Ἐάν τις δὲν ἔχη ἀδελφὴν ὁπότε ὁ πρωτότοκος λαμβάνων οὗτος τὰ περισσότερα καὶ τὰ καλλίτερα κτήματα, τὰ ὁποῖα οὗτος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ προικίσῃ ἢ διαθέσῃ εἰς τὴν δευτεροκόρην του, ἀφοῦ θὰ λάβῃ ἢ πρώτη τὴν κτηματικὴν περιουσίαν τῆς μητρὸς, ἐκτὸς εἰς μερικὰς οἰκογενεῖας ἐχούσας κτῆμα τι ὅπως οὖν καλῆς ποιότητος πατρικόν, ὅπερ μεταβιβάζεται ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν τὸν πρωτότοκον πάντοτε, ὅπερ θεωρεῖται πατροπαράδοτον καὶ τὸ ὁποῖον δικαιοῦται νὰ λάβῃ ὁ πρωτότοκος ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐξεπλήρωσε οὐδεμίαν οἰκογενειακὴν ἀνάγκην.

Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν εἶναι πάντοτε ὅτι ἡ πρώτη κόρη λαμβάνει ὅλην τὴν περιουσίαν τῆς μητρὸς τῆς, ἢ δευτέρα τὴν ἐπίκτητον ἢ κληρονομικὴν περιουσίαν τοῦ πατρὸς εἰς δὲ τὰ λοιπὰ τέκνα κατ' ἐπιείκειαν δίδεται ἐκάστῳ ἐν ἡ δὴ κτήματα μικρᾶς ἀξίας. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ χρηματικὴ περιουσία τοῦ πατρὸς δὲν δεσμεύεται ὑπὸ οὐδενὸς ἐθίμου, ἀλλὰ κληρονομοῦσιν αὐτὴν πάντα τὰ τέκνα ἐλλείψει διαθήκης, ἐχόντων ὅμως πάντοτε τῶν ἀρρένων τέκνων τινὰ προτίμησιν.

γ) Ἡ διαθήκη διὰ νὰ ἔχη κύρος καὶ ἰσχὺν δεόν νὰ συνταχθῇ ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου φέρουσα τὴν ὑπογραφήν τοῦ διαθέτου καὶ τὰς ὑπογραφὰς 5 -7 μαρτύρων μὴ ἐξαιρητέων ὑπὸ τοῦ νόμου. Προκειμένου δὲ περὶ περιουσίας γονικῆς ἐξ ἀδιαθέτου, ἰσχύει πάντοτε τὸ ἔθιμον, ὅπερ ἐν τῇ β' ἀπαντήσῃ μας διευτώσαμεν. Ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ κληρονομήσωσιν ἀδελφοὶ ἀδελφόν, ἀνεψιοὶ θεῖον ἢ ἐξάδελφοι ἐξαδέλφους, γίνεται μὲν ἡ διανομὴ ἐξ ἴσου κατὰ ρίζας καὶ κατὰ κεφαλὴν, ἀλλὰ λαμβάνεται ὑπόψιν καὶ τὸ ἐξῆς ἔθιμον τὸ θηλυκὸ στὸ θηλυκὸ καὶ τὸ ἀρσενικὸ στὸ ἀρσενικόν, ἥτοι κτῆμα προερχόμενον ἀπὸ ἀρσενικὸν μέρος θὰ τὸ λάβῃ κληρονόμος ἄρρενος γένους καὶ κτῆμα προερχόμενον ἀπὸ θηλυκὸν τὰνάπαλιν.

δ) Οὐδέποτε κληρονομεῖ ὁ σύζυγος τὴν σύζυγον ἢ τὰνάπαλιν. Ἡ περιουσία ἐπιστρέφεται εἰς τοὺς προικίσαντας καὶ τούτων ἐκλιπόντων εἰς τοὺς πλησιεστέρους νομίμους κληρονό-

μούς. Μόνον συνηθίζεται τὸ ἐξῆς, ὁ ἐπιζῶν σύζυγος λαμβάνει ἐκ τῆς περιουσίας τῆς συζύγου ἐν κτῆμα ὅπερ καὶ λέγεται γυναικομοίρι, ἡ δὲ ἐπιζῶσα λαμβάνει ἐν κτῆμα τῆς περιουσίας τοῦ συζύγου ὅπερ λέγεται ἀνδρομοίρι.

ε) Τὰ προεκτεθέντα ἔθιμα ὑπάρχουσιν ἐρριζωμένα ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ ἐκ παραδόσεως καὶ οὐχὶ ἐκ πράξεως ἐπισήμου δι' ἣν ἄγραφος νόμος λέγεται παρ' ἡμῖν τηρούμενος μετ' εὐλαβείας. Εἶναι δὲ ἀπαραίτητος ἡ ἰσχὺς τοῦ ἐθίμου διότι ἐπειδὴ κατ' ἔθιμον προικίζομεν (ἦτοι ἡ προικοδότησις ἀπάσης σχεδὸν τῆς περιουσίας τὴν πρώτην κόρην) ἐξ ἀνάγκης ἀναποδράστου δέον καὶ κατ' ἔθιμον νὰ δικαιώμεθα, ἄλλως δύνασθε νὰ φαντασθῆτε ὅποσα ἀδικήματα θὰ ἐπήρχοντο τοῖς προικίζουσιν ἐν περιπτώσει θανάτου τῆς πρωτοκόρης (ὑπάνδρου) καὶ προπάντων μετὰ τοῦ θανάτου ταύτης (τοῦ θανάτου τοῦ μόνου τέκνου της) ἐὰν ἴσχυε παρ' ἡμῖν ἡ ὀθωμανικὴ νομοθεσία. Δυστυχῶς ὁμως ἐνίοτε ἰσχυροὶ τῶν παρ' ἡμῖν τινές, ἐπ' ὠφελεία τῶν πάντοτε ἐννοεῖται, ἄλλοτε μὲν ἐπικαλοῦνται τὸ ἔθιμον, ἄλλοτε τὸν νόμον, οὐδέποτε ὁμως ἐπενέβη καθὴς μέχρι σήμερον εἰς κληρονομικὴν ἐξ ἀδιαθέτου ὑπόθεσιν, γίνεται ὁμως ἀφορμὴ ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς ταύτης τῶν ἰσχυρῶν νὰ διαιωνίζονται κάποτε τοιαῦτα ὑποθέσεις ἐπὶ ζημία τῶν ἀσθενῶν κληρονόμων.

Εἶπομεν ὅτι κατὰ πατροπαράδοτον ἔθιμον ἡ πρωτοκόρη λαμβάνει ἅπασαν τὴν κτηματικὴν περιουσίαν τῆς μητρὸς. Ἐκ τῆς μητρικῆς ὁμως περιουσίας αὐτὴ ἡ μήτηρ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προικοσυμφώνου τῆς πρωτοκόρης της, κρατίζει ἐν κτῆμα ἐκ τῶν σχετικῶς καλῶν διὰ τὸν πρωτογιόν της, τὸ ὅποιον λέγεται χάριτα καὶ αὕτη καὶ μόνη ἡ σημείωσις ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ τῆς πρωτοκόρης ἔχει τοιαύτην ἰσχύν, ὥστε ὁ πρωτογιὸς καὶ ἐλλείψει διαθήκης κατόπιν τυχόν θανάτου τῆς μητρὸς ἢ προικοσυμφώνου, εἶναι κύριος ἀνενόχλητος τοῦ κρατηθέντος κατὰ τὴν προικοδότησιν τῆς πρωτοκόρης κτήματος, μηδενὸς ἐκ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ἔχοντος τὸ δικαίωμα ὅπως ἐγείρη ἀξιώσεις περὶ συγκληρονομίας.

Σημειωτέον δέ, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν τοῦ προικοσυμφώνου τῆς πρωτοκόρης (ὅπερ προηγεῖται πάντοτε, διότι σπανία περίπτωσις ἀπαντᾶται νὰ νυμφευθῆ υἱὸς μιᾶς οἰκογενείας προτοῦ ὑπανδρευθεῖ ἢ πρωτοκόρη) ὅλοι οἱ συγγενεῖς της μητρὸς προσέρχονται καὶ ἀπρόσκλητοι τυχόν ἀκόμη καὶ παρίστανται ὡς Ἄργοι μὴ τυχόν ἡ κόρη των, ἦτοι ἡ προικίζουσα, κρατήση πολλὰ ἀπὸ τὰ προικισθέντα αὐτῇ κτήματα καὶ χαλάση τὸ σπίτι, δῆλ. σπίτι λέγοντες ἐννοοῦσι μὴ χαλάση τὸ νοικοκυριό, ἦτοι μὴ προικίσῃ ὀλιγώτερα εἰς τὴν κόρην της ἀφ' ὅσα τῇ ἐπροίκισαν οἱ γονεῖς της. Προκειμένου ὁμως περὶ χάριτας, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι οἱ συγγενεῖς της προικίζούσης παραβιάζουσιν αὐτὴν νὰ δώσῃ καλλίτερον κτῆμα εἰς τὸν πρωτογιόν της χάριτα, ἐὰν ὁ πρωτογιὸς αὐτός, εἴτε παρευρίσκειται εἴτε ἀπουσιάζει, ἐξεπλήρωσε τὰς πρὸς τὴν οἰκογένειαν ὑποχρεώσεις καὶ ἐνεπλήρωσε δυσαναπληρώτους ἀνάγκας τοῦ σπιτιοῦ, τὰς ὁποίας ὁ πατὴρ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ.

Ἡ χάριτα, ἦτοι ὁ θεσμὸς οὗτος τοῦ ἐθίμου, ἐθεσπίσθη καὶ καθιερώθη ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας. Ἐπειδὴ ὁ πρωτότοκος υἱὸς ἐξενιτεύετο ἀπὸ παιδὶ πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐπέλθῃ ἄρωγός εἰς τὰς ποικίλας ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας καὶ ἀνελάμβανε ὑποχρεώσεις ἦτοι τὴν πληρωμὴν τῶν χρεῶν, τὴν συντήρησιν αὐτῆς καὶ προπάντων νὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀδελφῆς του, τῆς πρωτοκόρης, πληρώνων τὰ χρέη διὰ νὰ εἶναι ἐλευθέρᾳ ἢ προῖξ παντὸς χρέους καὶ φροντίζων τὰ ἀπαραίτητα κινητὰ εἰς τὴν ἀδελφήν του κατὰ τὸν γάμον της, ἦτοι στρῶμα, ἐφάπλωμα, χάλκινα σκεύη, πιάτα, πινάκια, σκάφην καὶ λοιπὰ ρουχικά, διὰ τὰ βάρη λοιπὸν ταῦτα τὰ ὁποία ἀναλαμβάνει ὡς ὑποχρέωσιν, τῷ δίδεται ἡ χάριτα.

στ) Ἐν Νισύρῳ ἡ προγαμιαία δωρεὰ συνίσταται εἰς τὴν προσφορὰν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἀρραβῶνος εἰς τὴν μνηστὴν ἐκ μέρους τοῦ μνηστῆρος ἢ διὰ τοῦ ἱερέως ποσότητος τινὸς ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως ἀρχαίων χρυσῶν νομισμάτων (φλουριῶν) τὸ πλεῖστον τουρκικῶν, ἀραβικῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ βυζαντινῶν καὶ ἐνετικῶν τοιούτων, τὰ ὁποῖα αἱ Νισυρίαὶ κόραι θεωροῦσι κοσμήματα καὶ φέρουσιν αὐτὰ ἐπὶ ἀλύσεως ἐπὶ τοῦ στήθους κατὰ τοὺς γάμους

καὶ τὰς πανηγύρεις εἰς τοὺς δημοσίους χοροὺς καὶ ἐκ μέρους τῆς μητρὸς τοῦ μνηστῆρος ἐνὸς λαχουρίου μεταξωτοῦ ἢ μαλλίνου, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκείνη τὸ ἔλαβεν ὡς ἀρραβῶνα ἀπὸ τῆν πενθεράν της. Ἡ ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, ὡς εἴπομεν, τοῦ μνηστῆρος κατὰ ποσότητα προγαμιαία δωρεά [εἶναι] ἀπαράγραφτον καὶ καθιερωμένον ἔθιμον καὶ ἐν περιπτώσει ἀκόμη θανάτου τῶν γονέων καὶ πρὸ παντός της μητρὸς ἣτις εἶναι καὶ ἡ μόνη δικαιούχος, ἀφοῦ καὶ ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ συζύγου της καὶ ἀκληρίας εἶναι ἀναμφισβήτητος αὐτῆς περιουσία, μεταβαίνει αὐτούσιος καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐνοχλήσεως ἐκ μέρους τῶν ἄλλων ἀδελφῶν ἢ παραμικρᾶς ἀξιώσεως περὶ συγκληρονομίας παρὰ τῶν ἰδίων εἰς τὸν πρωτογιὸν ὅστις καὶ οὗτος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δωρήσῃ ταύτην ἐπιηυξημένην εἰς τὴν μνηστὴν του, ἐκείνη δὲ πάλιν ὡς μήτηρ εἰς τὸν πρωτογιὸν της καὶ οὕτω καθεξῆς.

Σημειωτέον καὶ πάλιν ὅτι εἰς οἵασδήποτε ἀνάγκας καὶ δυστυχίας ἐὰν ἔλθωσιν οἱ σύζυγοι, δὲν τολμοῦν νὰ ἀπαλλοτριωθῶσιν ἐνὸς φλωρίου ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, θεωρουμένης τόσον ἱερᾶς, ἀλλὰ προτιμῶσι νὰ πωλήσωσιν ἢ νὰ ὑποθηκεύσωσιν τὸ καλλίτερον κτῆμα των πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς δυσχεροῦς αὐτῶν θέσεως ἢ νὰ θίξωσι τὴν ἱεράν ταύτην παρακαταθήκην.

Νίσυρος 1922

Ὅδυσσεὺς Σακελλαρίδης

Πηγή: Γ. Παπαδόπουλος, Νισυριακὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1923, Νίσυρος 1922, σ. 31-36.

[27]

Κανονισμός Κοινότητος Μανδρακίου Νισύρου, 1914

(Εγκρίθηκε καὶ ψηφίστηκε κατὰ τὴν Γενικὴ Συνέλευση τῆς 28ης Σεπτεμβρίου 1914)

Ἄρθρον 1

Τὸ προσωπικὸν τῆς Δημογεροντίας ἀποτελοῦσι: α) Δυὸ Δημογέροντες ὧν ὁ δεύτερος καὶ Γενικὸς Ταμίας τῆς Κοινότητος. β) Ἐξ (6) Σύμβουλοι. γ) Εἷς (1) Γραμματεὺς. δ) Οἱ διάφοροι ὑπάλληλοι, οἵτινες ἤθελον διορισθῆ καὶ κριθῆ ἀναγκαῖοι ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους.

Ἄρθρον 2

Ὁ πρῶτος Δημογέρων ἐνεργεῖ ὅλην ἀνεξαιρέτως τὴν τρέχουσαν τακτικὴν καὶ ἔκτακτον ὑπηρεσίαν τῆς Δημογεροντίας, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ δευτέρου καὶ συνεννοούμενος ἐν πᾶσι μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Δημογεροντιακοῦ Συμβουλίου, συμφώνως τῷ καὶ ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦντι καθεστῶτι καὶ συμφώνως τοῖς ψηφίσμασι καὶ ταῖς ἀποφάσεσι τῆς Κοινότητος διὰ τῶν Γενικῶν Συνελεύσεων.

Ἄρθρον 3

Ὁ δεύτερος Δημογέρων καὶ Ταμίας τῆς Κοινότητος ἐνεργεῖ ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς εἰσπράξεις καὶ δαπάνας τῆς Κοινότητος συμφώνως τοῖς λογιστικοῖς βιβλίοις καὶ τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ σχετικοῦ ἔτους, βοηθούμενος ἐν πᾶσι καὶ συνεννοούμενος μετὰ τοῦ πρώτου Δημογέροντος ὄντος ὑποχρεωμένου νὰ παρέχῃ τῷ Ταμίᾳ πᾶσαν τὴν ἀρωγὴν αὐτοῦ πρὸς τακτικὴν εἰσπραξίν ὅλων τῶν εἰσοδημάτων τῆς Κοινότητος.

Ἄρθρον 4

Ὁ Ταμίας τῆς Κοινότητος πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ταμειακὴν ὑπηρεσίαν παρουσιάζει ἀξιώχρεον ἐγγυητὴν τῆς ἐγκρίσεως καὶ εὐθύνης τοῦ Δημογεροντιακοῦ Συμβουλίου ἐγγυώμενον ἐγγράφως δι' ὀλόκληρον τὸ ἔτος τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ταμίου ὅτι: «ὁ ρηθεὶς Ταμίας θέλει διαχειρισθῆ τὰς εἰσπράξεις καὶ δαπάνας τῆς Κοινότητος συμφώνως τῷ 3ῳ ἄρθρῳ καὶ δὲν θὰ κάμῃ πληρωμὰς ἐναντίον τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν σχετικῶν ψηφισμάτων τῆς Κοινότητος, δὲν

θέλει καταχρασθῆ οἰονδήποτε ποσόν, οὔτε θέλει μείνη χρεώστης οἰουδήποτε ποσοῦ πρὸς τὴν Κοινότητα καὶ ὅτι ἐὰν ἤθελεν ἀποδεχθῆ τοῦτο ἐκ τῆς ἐξελέγξεως τῶν λογαριασμῶν τῆς διαχειρίσεώς του ἐπὶ τῆς κατ' ἔτος ἐκλεγομένης ἐπὶ τούτῳ Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπόσχεται καὶ ὑποχρεοῦται ὁ ρηθεις ἐγγυητῆς ἄνευ ἀντιρρήσεως νὰ πληρώσῃ τὸ ὡς ἄνω ἀποδειχθησόμενον ποσὸν ἀπευθείας πρὸς τὴν Δημογεροντίαν Μανδρακίου». Τὸ ἐγγυητικὸν τοῦτο ἔγγραφον θὰ ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ ἐγγυητοῦ καὶ τῶν μαρτύρων.

Ἄρθρον 5

Ἐντὸς τοῦ πρώτου 10ημέρου τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου τὸ Δημογεροντιακὸν Συμβούλιον ὀφείλει νὰ κοινοποιήσῃ γραπτῶς τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ λήξαντος ἔτους καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ τῆς Κοινότητος μέχρι τῆς 31 Αὐγούστου, τὴν δὲ πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὸ πρῶτον 10ήμερον τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους, καταθέτει τὴν ἀρχὴν καὶ διενεργεῖ ἐκλογὰς συμφώνως τῷ ἐκλογικῷ κανονισμῷ. Ἡ αὐτὴ Συνέλευσις ἐκλέγει 3μελῆ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴν πρὸς ἐξέλεξιν τοῦ κοινοποιηθέντος ἀπολογισμοῦ, ἧς τὸ πόρισμα θὰ κοινοποιεῖται γραπτῶς τοιχοκολλούμενον.

Ἄρθρον 6

Τὸν πρῶτον Δημογέροντα ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀναπληροῖ ἐν πᾶσι ὁ δεύτερος, αὐτὸν δὲ ἐν παρομοίᾳ περιπτώσει ἀναπληροῖ πρόσωπον ἐκ τοῦ Συμβουλίου τῆς ἰδίας του ἐκλογῆς καὶ ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύνην. Ἐκάτερος τῶν Δημογερόντων δὲν δύναται νὰ ἀπουσιάσῃ ἐκτὸς τῆς νήσου πέραν τῶν 15 ἡμερῶν. Δι' ἀπουσίαν μακροτέραν ἀπαιτεῖται ἄδεια τοῦ Δημογεροντιακοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρον 7

Τὸ Δημογεροντιακὸν Συμβούλιον συγκροτοῦσι: α) Οἱ δυὸ Δημογέροντες. β) Οἱ ἐξ (6) Σύμβουλοι. γ) Εἷς (1) Γραμματεὺς μὴ ἔχων δικαίωμα ψήφου.

Ἄρθρον 8

Τὸ Δημογεροντιακὸν Συμβούλιον συνεδριάζει τακτικῶς μὲν δις τῆς ἐβδομάδος, Δευτέραν καὶ Παρασκευὴν, ἐκτάκτως δὲ ὡσάκις ἤθελε παρουσιασθῆ ἀνάγκη ἀδιάφορον ἐν οἰαδήποτε ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ.

Ἄρθρον 9

Τῶν συνεδριῶν τοῦ Δημογεροντιακοῦ Συμβουλίου προεδρεύει ὁ πρῶτος Δημογέρον, τοῦτου δὲ ἀπόντος ἢ κωλυομένου ὁ δεύτερος. Εἰς ζητήματα ἀφορῶντα προσωπικῶς αὐτούς, ὁ πρεσβύτερος.

Ἄρθρον 10

Ἀπαρτία λογίζεται ὅταν ἐν τῇ συνεδριάσει παρίστανται 5 τουλάχιστον ἐκ τῶν 8 μελῶν τοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρον 11

Αἱ ἀποφάσεις λαμβάνονται εἴτε διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας (εἰς προσωπικὰ ζητήματα) εἴτε διὰ φανεράς (εἰς τὰ λοιπά) καὶ δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων ἐν τῇ συνεδρίᾳ μελῶν. Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας εἰς μὲν τὰς φανεράς ψηφοφορίας ὑπερισχύει ἡ γνώμη ἢ ἔχουσα τὴν ψῆφον τοῦ προέδρου ψηφίσαντος τελευταίου, εἰς δὲ τὰς μυστικὰς τιθεμένων ἐκ νέου τῶν ψηφοδελτίων ἐν τῇ κάλπῃ ἐκμηδενίζεται ἐν καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἡ διαλογὴ. Εἰς ζητήματα δυνάμενα ν' ἀναβληθῶσιν πρὸς περισσοτέραν μελέτην, δύναται νὰ ἀναβληθῆ ἢ ψηφοφορία μέχρι δευτέρας φορᾶς.

Ἄρθρον 12

Ἄμα τῷ καταρτισμῷ καὶ τῇ ἀναγνωρίσει αὐτοῦ ὑπὸ τῆς τοπικῆς Διοικήσεως τὸ Δημογεροντιακὸν Συμβούλιον προβαίνει εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὑπαλλήλων τῆς Δημογεροντίας, εἶτα προ-

βαίνει άμέσως εις την σύνταξιν του έτησίου προϋπολογισμού των εισπράξεων και δαπανών της Κοινότητας.

Άρθρον 13

Τò Δημογεροντιακόν Συμβούλιον έκτος των τακτικών έτησίων έξόδων της Κοινότητας (μισθοί κοινοτικών υπαλλήλων, άγορά φαρμάκων κλπ.), δέν δικαιούται να δαπανήση δι' έκτάκτους δαπάνας ποσόν άνω των 2.000 (δύο χιλιάδων) γροσίων έτησίως.

Άρθρον 14

Τò Δημογεροντιακόν Συμβούλιον έν συνεννοήσει μετά της Έφορείας των Σχολών διορίζει τò προσωπικόν αυτών άρρένων τε και θηλέων και σκέπτεται και άποφασίζει περι παντός άφορώντος εις την τακτικήν και τελεσφόρον λειτουργίαν και την έν γενει προαγωγήν των Σχολείων.

Άρθρον 15

Οι Δημογεροντιακοί Σύμβουλοι όφείλουν να προσέρχονται τακτικóτατα εις τας συνεδριάσεις. Άν δέ τις άπουσιάση εις 3 (τρεις) άλλεπαλλήλους συνεδρίας άνευ δεδικαιολογημένης αιτίας θέλει θεωρηθῆ παραιτημένος και θέλει αντικατασταθῆ υπό του Δημογεροντιακού Συμβουλίου. Έν περιπτώσει άπουσίας δια τò έξωτερικόν άνωτέραν του μηνός δύναται να ύποδείξη αντικαταστάτην του της έγκρίσεως πάντοτε του Δημογεροντιακού Συμβουλίου.

Άρθρον 16

Τò Δημογεροντιακόν Συμβούλιον δύναται να παύη και να αντικαθιστᾶ τους ύπ' αυτού διοριζομένους υπαλλήλους τους μη έκπληροῦντας τὰ καθήκοντά των εις ους έπιβάλλει και πειθαρχικὰς ποινὰς.

Άρθρον 17

Έκαστον πρακτικόν δέον να ύπογράφηται παρὰ άπάντων των παρευρισκομένων μελών του Δημογεροντιακού Συμβουλίου πλειοψηφούντων τε και μειοψηφούντων.

Άρθρον 18

Ο Γραμματεὺς συντάσσει όλα τὰ έγγραφα της Κοινότητας και τὰ πρακτικά του Δημογεροντιακού Συμβουλίου, κρατεῖ τὰ λογιστικά βιβλία των εισπράξεων και δαπανών της Κοινότητας και συνυπογράφει πᾶν έγγραφον έκδιδόμενον υπό της Δημογεροντίας ἢ της Κοινότητας. Συντάσσει όλας τὰς συμβολαιογραφικὰς πράξεις ἄς και συνυπογράφει και κρατεῖ όλα τὰ αναγκαῖα βιβλία και άρχεῖα της Κοινότητας τὰ έν τῷ Κώδικι έγγεγραμμένα υπό ιδίαν ευθύνην, τὰ όποία έν καιρῷ παραδίδει τῷ διαδόχῳ του. Πρὶν ἢ αναλάβη τὰ καθήκοντά του όφείλει να παρουσιάση αξιόχρεον έγγητην της έγκρίσεως του Δημογεροντιακού Συμβουλίου έγγυώμεον ότι: «ό ρηθεις Γραμματεὺς θέλει έκτελῆ τὰ καθήκοντά του συμφώνως τῷ ένταῦθα καθεστῶτι και τῇ επικρατούση τάξει και δια τρόπον ἀηλλαγμένου πάσης δολιότητος και παραποιήσεως, θέλει φροντίζει περι τὰς τακτικὰς πληρωμὰς των συμβολαιογραφικῶν δικαιωμάτων και ότι ἢ ρηθεις έγγητης ύπόσχεται και ύποχρεούται να πληρώση άνευ αντίρρησης πᾶσαν άποζημίωσιν δια τὰς ένώπιον του Δημογεροντιακού Συμβουλίου άποδειχθείσας ζημίας ένεκεν παρανόμου πράξεως ἢ άμελείας του ειρημένου Γραμματέως». Τò έγγητικόν τουτο έγγραφον θα ύπογράφεται υπό του έγγητου και των μαρτύρων.

Άρθρον 19

Η Δημογεροντία δέν δικαιούται να έκδώση οίονδήποτε συμβολαιογραφικόν έγγραφον είτε πιστοποιητικόν αναχωρήσεως δια τò έξωτερικόν εις δημότην καθυστεροῦντα δημοτικούς φόρους. Έν εναντία περιπτώσει την ευθύνην υπέχει ό πρῶτος Δημογέρων.

Άρθρον 20

Απαγορεύεται εις την Δημογεροντίαν νὰ πωλῆ οἰονδήποτε κοινοτικὸν κτῆμα ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Πᾶσα ἐνοικίασις κοινοτικοῦ κτήματος δέον νὰ διενεργῆται διὰ πλειστηριασμοῦ καὶ πᾶσα κοινοτικὴ ἐργασία ἐργολαβικῶς ἀναλαμβανομένη καὶ ἀφορῶσα ποσὰ ἄνω τῶν 200 γρ. δέον νὰ ἐνεργῆται διὰ μειοδοσίας.

Άρθρον 21

Ἡ Δημογεροντία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβλέπη καὶ ἐλέγχη πᾶν ἐνταῦθα ἰδρυμένον φιλανθρωπικὸν σωματεῖον, τὸ ὁποῖον ἅμα τῇ ἰδρῦσει του ὀφείλει νὰ ζητῆ τὴν ἐγκρισιν τῆς Δημογεροντίας. Πᾶν ἐπίσης δημοτικὸν καθίδρυμα διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν καὶ ἐπίβλεψιν τῆς Δημογεροντίας.

Άρθρον 22

Οἱ ἐκάστοτε Ταμίαι τῶν ἐκκλησιῶν ὑποχρεοῦνται κατὰ μῆνα νὰ παραδίδωσι τὰ εἰσπραττόμενα ποσὰ τῶ Ταμιά τῆς Κοινότητος ἔναντι ἀποδείξεως μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τυχὸν γενομένων μικροδαπανῶν. Διὰ πᾶσαν δὲ δαπάνην ἀνωτέραν τῶν 100 γροσίων ὀφείλει ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ νὰ συνεννοεῖται μετὰ τῆς Δημογεροντίας. Ἐπίσης ὁ Ταμίας τῶν Σχολῶν καὶ ὁ τῶν Κοινοτικῶν Λουτρῶν ὀφείλουσι νὰ παραδίδωσι κατὰ μῆνα τὰ εἰσπραττόμενα ποσὰ τῶ Γενικῶ τῆς Κοινότητος Ταμιά ἔναντι ἀποδείξεως, τῶν ἐξόδων πληρωνομένων δι' ἐνταλμάτων.

Άρθρον 23

Πρὸς τακτικὴν καὶ ἀκριβῆ τήρησιν τῶν καθηκόντων τῆς Δημογεροντίας καὶ τῶν πρὸς τοὺς πολίτας ὑποχρεώσεων αὐτῆς, προϋποτίθεται ἡ δέουσα εὐπειθεια καὶ ὁ σεβασμὸς ἐκάστου πολίτου πρὸς τὰς ἀποφάσεις καὶ διατάξεις τοῦ Δημογεροντιακοῦ Συμβουλίου. Πρὸς τοῦτο ἡ Δημογεροντία κέκτηται τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιβάλλειν διάφορα πρόστιμα πρὸς πᾶντα παραβάτην τῶν δημογεροντιακῶν διατάξεων ὀριζόμενα ὡς ἑξῆς: α) Εἰς πάντα πολίτην προσκαλούμενον εἰς τὸ Δημογεροντιακὸν Γραφεῖον καὶ ἀρνούμενον νὰ προσέλθῃ ἄνευ λόγου καὶ δεδικοιολογημένης αἰτίας ἐπιβάλλεται πρόστιμον φράγκα δυὸ (2). β) Διὰ πᾶσαν παράβασιν δημογεροντιακῆς διατάξεως (διατιμήσεις τροφίμων, παράβασιν ἀστυιατρικῆς διαταγῆς κτλ.) φράγκα πέντε (5). Ἐν ὑποτροπῇ τὰ πρόστιμα ταῦτα διπλασιάζονται. γ) Διὰ ζημίαν προσγινομένην εἰς ξένον κτῆμα ὑπὸ ζῶων ἐπιβάλλεται πρόστιμον εἰς τὸν κάτοχον τῶν ζῶων κατὰ κεφαλὴν ὡς ἑξῆς: Διὰ τοὺς βόας, ὄνους καὶ δι' αἰγοπρόβατα φράγκα ἓν (1) καὶ διὰ τοὺς χοίρους φράγκον ἥμισυ (0,50), ἐκτὸς τῆς ἀποζημιώσεως διὰ τὴν γενομένην ζημίαν, ἣτις θέλει ἐκτιμῆσθαι ὑπὸ ἐιδικῶν πραγματογνωμόνων καὶ τῶν ἐξόδων τῶν ἐκτιμητῶν. Διὰ παραπτώματα γεωργικῆς φύσεως μὴ προβλεπόμενα ὑπὸ τοῦ παρόντος ἄρθρου ἐπαφίεται πᾶσα ἐνέργεια εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Δημογεροντιακοῦ Συμβουλίου συμφώνως πρὸς τὰ ἀνέκαθεν ἐπικρατοῦντα καθεστῶτα.

Άρθρον ἀκροτελεύτιον.

Ὁ παρὼν Κανονισμὸς τιθῆσεται εἰς ἐφαρμογὴν ἅμα ἐγκριθῆ καὶ ἐπικυρωθῆ ὑπὸ τῆς Κοινότητος διὰ Γενικῆς Συνελεύσεως. Δύναται δὲ νὰ τροποποιηθῆ τῇ προτάσει τοῦ Δημογεροντιακοῦ Συμβουλίου ἢ τῇ ἐγγράφῳ αἰτήσει 50 (πεντήκοντα) δημοτῶν ἐν τῇ ἀρχῇ παντὸς ἐκλογικοῦ ἔτους κατὰ τὰ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ ἐξαχθησόμενα πορίσματα πείρας καὶ τῇ ἐγκρίσει τῆς Κοινότητος ἐν Γενικῇ Συνελεύσει.

Νίσυρος 28 Σεπτεμβρίου 1914

Οἱ Σύμβουλοι

Γεώργιος Καμμᾶς

Γεώργιος Κεχαγιάς

Ἄν. Βροῦζος

Ἰ. Γιαννίδης

Οἱ Δημογέροντες

Ὁδ. Σακελλαρίδης

Ἐμμ. Πετροῦτσος

Ι. Παπαϊωάννου

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ

Γ. Καμμᾶς

Ἰω. Καρανίκης

[28]

Αποτέλεσμα διαχείρισης δημορχιακής περιόδου Γεωργίου Καμμά (1916 - 1920)¹

Λεπτομέρειες / Περίοδοι	1916-1917	1917-1918	1918-1919	1919-1920	Σύνολο	Μ.Ο. 1916-1920	%
ΕΣΟΔΑ							
Δημοτικός φόρος	15.832	31.210	30.119	58.089	135.250	33.813	57,9%
Κτηματικός φόρος	1.141	1.017	2.094	1.249	5.501	1.375	2,4%
Πρόστιμα	717	389	236	491	1.833	458	0,8%
Φόρος αιγοπροβάτων	209	810	1.258	574	2.851	713	1,2%
Εισφορά «Ποταμιτίσης» (εκκλ.)	1.035	2.050	1.887	3.159	8.131	2.033	3,5%
Έσοδα Φαρμακείου	151	361	225	726	1.463	366	0,6%
Εισφορά «Σπηλιανής» (εκκλ.)	1.315	1.207	1.134	2.087	5.743	1.436	2,5%
Συμβολαιογραφικά	160	165	120	372	817	204	0,3%
Έσοδα Σχολείων	63	1.480	721	2.195	4.459	1.115	1,9%
Δικαιώματα εγγραφών ²	240	455	490	771	1.956	489	0,8%
Διάφορα έσοδα	1.736	2.826	6.760	2.633	13.955	3.489	6,0%
Έσοδα Λουτρών (κέρδη) ²	4.030	7.690	8.180	12.973	32.873	8.218	14,1%
Διάθεση βιβλίων ²	680	1.287	1.375	2.180	5.522	1.381	2,4%
Ενοίκια	274	781	688	207	1.950	488	0,8%
Δάνεια ²	3.000	2.000	1.000	1.948	7.948	1.987	3,4%
Παρακαταθήκες ²	154	292	312	495	1.253	313	0,5%
Δωρεές και λοιπά έσοδα ²	200	350	392	1.000	1.942	486	0,8%
Σύνολο	<u>30.937</u>	<u>54.370</u>	<u>56.991</u>	<u>91.149</u>	<u>233.447</u>	<u>58.362</u>	<u>100,0%</u>
ΕΞΟΔΑ	30.769	40.150	54.823	93.336	219.078	54.770	93,8
Υπόλοιπα	168	14.220	2.168	-2.187	14.369	3.592	6,2
Γενικό σύνολο	30.937	54.370	56.991	91.149	233.447	58.362	100,0

Εν Μανδρακίω Νισύρου τη 6 Οκτωβρίου 1923

Η Εξελεγκτική Επιτροπή

Γεώργιος Φιλίππου

Νικόλαος Δ. Ξένος

Πηγή: Δημαρχία Μανδρακίου Νισύρου, "Εκκαθαρίσεις Δημαρχιών 1916-1922" (σε λιρέτες)

1. Τα στοιχεία του πίνακα προέκυψαν ύστερα από την αναγκαία επεξεργασία

2. Κατ' εκτίμηση

[29]

Έσοδα δημορχιακών περιόδων Μανδρακίου Νισύρου, 1921-1925¹

Λεπτομέρειες / Περίοδοι ²	1921 (13 μήνες)	1922 (12 μήνες)	1923 (12 μήνες)	1924 (7 μήνες)	1925 (9 μήνες)
Δημοτικός φόρος	65.809	65.165	74.281	45.225	66.375
Κτηματικός φόρος	1.011	1.057	1.183	-	273
Φόρος αιγοπροβάτων	842	2.049	1.684	978	510
Εισφορά «Ποταμιτίσης» (εκκλ.)	3.652	6.348	7.390	3.764	3.786
Εισφορά «Σπηλιανής» (εκκλ.)	6.000	7.643	9.231	2.270	6.540
Συμβολαιογραφικά	231	103	-	115	184
Ενοίκια ³	1.242	2.035	2.202	235	1.727
Εισιτήρια μαθητών ⁴	1.735	3.105	14.419	2.452	838
Σχολικά βιβλία	1.111	3.222	1.659	0	2.015
Έσοδα Λουτρών (κέρδη)	15.431	14.349	75.326	15.320	44.117
Έσοδα Φαρμακείου ⁵	135	3.084	2.502	-	-
Λοιπά έσοδα	1.117	1.317	1.703	-	-
Πρόστιμα	1.292	1.338	1.815	632	1.682
Έκτακτα έσοδα ⁶	4.476	9.026	1.342	14.632	-
Δάνεια-πιστώσεις ⁷	<u>9.200</u>	<u>19.265</u>	<u>96.000</u>	<u>75.550</u>	<u>17.754</u>
Σύνολο	113.284	139.106	290.737	161.173	145.801
Υπόλοιπο ταμείου	<u>13.868</u>	<u>4.304</u>	<u>3.857</u>	<u>33.395</u>	<u>4.763</u>
Γενικό σύνολο	<u>127.152</u>	<u>143.410</u>	<u>294.594</u>	<u>194.568</u>	<u>150.564</u>

Πηγή: Δημαρχία Μανδρακίου Νισύρου, «Εκκαθαρίσεις Δημαρχιών 1916-1922», «Ετήσιοι ισολογισμοί και απολογισμοί από του έτους 1929» και «Ισολογισμοί και απολογισμοί από το 1930» (σε λιρέτες)

1. Τα στοιχεία του πίνακα προέκυψαν ύστερα από την αναγκαία επεξεργασία

2. Η δημορχιακή περίοδος ήταν διαφορετική, από 7 μήνες μέχρι 18 μήνες

3. Από κτήματα, το σφαγείο και από τη νησίδα Πυργούσα

4. Δικαιώματα εγγραφής

5. Αφορούν έσοδα από τη διάθεση φαρμάκων σε μη δικαιούχους (άλλων δήμων και ευπόρων) και από πώληση καλλυντικών

6. Αφορούν έκτακτες ενισχύσεις Νισυριακών Συλλόγων, παρακαταθήκες κ.λπ.

7. Τα δάνεια ήταν συνήθως μεσοπρόθεσμα, ενώ οι πιστώσεις, τα λεγόμενα χρέη αφορούσαν προμήθειες και αμοιβές καθυστερημένες

[30]

Έσοδα δημορχιακών περιόδων Μανδρακίου Νισύρου, 1926-1930¹

Λεπτομέρειες / Περίοδοι ²	1926 (18 μήνες)	1927 (15 μήνες)	1928 (12 μήνες)	1929 (12 μήνες)	1930 (12 μήνες)	Μ.Ο. 1921-1930	%
Δημοτικός φόρος	149.082	105.882	90.109	71.957	84.486	80.431	41,7
Κτηματικός φόρος	3.266	3.321	4.047	1.477	3.318	1.748	0,9
Φόρος αιγοπροβάτων	3.124	1.614	3.877	2.418	3.925	1.957	1,0
Εισφορά «Ποταμιτίσης» (εκκλ.)	8.524	5.943	5.829	2.936	5.000	5.178	2,7
Εισφορά «Σπηλιανής» (εκκλ.)	8.501	3.207	5.065	2.700	4.084	5.616	2,9
Συμβολαιογραφικά	483	1.031	554	448	449	344	0,2
Ενοίκια ³	7.464	8.892	7.426	6.589	7.412	4.268	2,2
Εισιτήρια μαθητών ⁴	2.325	13.344	13.531	10.164	9.545	6.572	3,4
Σχολικά βιβλία	6.172	8.776	4.160	860	-	2.726	1,4
Έσοδα Λουτρών (κέρδη)	111.521	24.173	41.975	26.234	16.959	39.047	20,2
Έσοδα Φαρμακείου ⁵	2.617	1.829	1.012	370	-	1.050	0,5
Λοιπά έσοδα	2.981	226	1.287	516	109	841	0,4
Πρόστιμα	4.054	3.128	1.608	1.842	2.385	1.951	1,0
Έκτακτα έσοδα ⁶	10.503	1.587	3.290	500	524	4.171	2,2
Δάνεια-πιστώσεις ⁷	<u>45.020</u>	<u>72.620</u>	<u>22.002</u>	<u>19.149</u>	<u>13.981</u>	<u>37.118</u>	<u>19,2</u>
Σύνολο	365.637	255.573	205.772	148.160	152.177	193.020	100,0
Υπόλοιπο ταμείου	<u>2.106</u>	<u>3.054</u>	<u>7.273</u>	<u>5.808</u>	<u>849</u>	<u>7.640</u>	<u>-</u>
Γενικό σύνολο	<u>367.743</u>	<u>258.627</u>	<u>213.045</u>	<u>153.968</u>	<u>153.026</u>	<u>205.670</u>	<u>-</u>

Πηγή: Δημαρχία Μανδρακίου Νισύρου, «Εκκαθαρίσεις Δημαρχιών 1916-1922», «Ετήσιοι ισολογισμοί και απολογισμοί από του έτους 1929» και «Ισολογισμοί και απολογισμοί από το 1930» (σε λιρέτες)

1. Τα στοιχεία του πίνακα προέκυψαν ύστερα από την αναγκαία επεξεργασία

2. Η δημορχιακή περίοδος ήταν διαφορετική, από 7 μήνες μέχρι 18 μήνες

3. Από κτήματα, το σφαγείο και από τη νησίδα Πυργούσα

4. Δικαιώματα εγγραφής

5. Αφορούν έσοδα από τη διάθεση φαρμάκων σε μη δικαιούχους (άλλων δήμων και ευπόρων) και από πώληση καλλυντικών

6. Αφορούν έκτακτες ενισχύσεις Νισυριακών Συλλόγων, παρακαταθήκες κ.λπ.

7. Τα δάνεια ήταν συνήθως μεσοπρόθεσμα, ενώ οι πιστώσεις, τα λεγόμενα χρέη αφορούσαν προμήθειες και αμοιβές καθυστερημένες

[31]

Έξοδα δημορχιακών περιόδων Μανδρακίου Νισύρου, 1921-1926¹

Λεπτομέρειες / Περίοδοι ²	1921 (13 μήνες)	1922 (12 μήνες)	1923 (12 μήνες)	1924 (7 μήνες)	1925 (9 μήνες)	1926 (18 μήνες)
Μισθοί προσωπικού Δημαρχίας ³	7.649	8.815	11.074	6.618	10.757	17.352
Μισθοί εκπαιδευτικών	48.932	53.578	60.381	28.394	39.833	65.434
Μισθοί ιατρού - φαρμακοποιού	10.940	18.140	15.036	7.800	14.332	27.679
Προμήθεια φαρμάκων	3.036	7.893	2.644	820	1.685	8.700
Αγορά σχολικών βιβλίων	66	373	2.541	92	418	3.000
Έξοδα σχολείων ⁴	256	3.208	3.557	150	-	4.082
Γενικά έξοδα	4.989	4.623	5.934	4.639	3.049	8.654
Ενοίκια ⁵	740	677	877	-	-	1.907
Αρχιερατική επιχορήγηση	460	460	460	-	-	3.960
Ιεροί Ναοί (Ποταμίτισσα-Σπηλ.)	1.317	1.757	1.557	-	-	1.930
Φόρος Ιταλικής Διοίκησης ⁶	2.352	2.200	-	-	-	-
Εκτέλεση - Συντήρηση έργων	-	9.112	49.257	134.598	15.918	167.575
Λουτρά	-	-	(34904,0)	(133237,0)	(13067,0)	(112531,0)
Λιμάνι	-	(7854,0)	(3683,0)	(205,0)	(162,0)	(7138,0)
Οδοποιία	-	(1258,0)	-	(1078,0)	(1476,0)	(47656,0)
Λοιπά	-	-	(10670,0)	(78,0)	(1213,0)	(250,0)
Έκτακτα έξοδα ⁷	3.243	3.700	6.227	1.893	4.239	9.601
Αποπληρωμή χρεών - δανείων	<u>35.135</u>	<u>19.693</u>	<u>101.655</u>	<u>4.800</u>	<u>58.227</u>	<u>43.140</u>
Σύνολο	119.115	134.229	261.200	189.804	148.458	363.014
Υπόλοιπο ταμείου	<u>7.837</u>	<u>9.181</u>	<u>33.394</u>	<u>4.764</u>	<u>2.016</u>	<u>4.729</u>
Γενικό σύνολο	<u>126.952</u>	<u>143.410</u>	<u>294.594</u>	<u>194.568</u>	<u>150.474</u>	<u>367.743</u>

Πηγή: Δημαρχία Μανδρακίου Νισύρου, «Εκκαθαρίσεις Δημαρχιών 1916-1922», «Ετήσιοι ισολογισμοί και απολογισμοί από του έτους 1929» και «Ισολογισμοί και απολογισμοί από το 1930» (σε λιρέτες)

1. Τα στοιχεία του πίνακα προέκυψαν ύστερα από την αναγκαία επεξεργασία
2. Η δημορχιακή περίοδος ήταν διαφορετική, από 7 μήνες μέχρι 18 μήνες
3. Αμοιβές δημάρχων και μισθών υπαλλήλων, αγροφυλάκων, οδοκαθαριστών, ντελάλη κ.λπ.
4. Αφορούν συντήρηση, εξόπλισμο (θρανία, πίνακες κ.λπ.) και εποπτικών οργάνων
5. Για τη στέγαση της Δημαρχίας
6. Αποδόθηκε μόνο για τα έτη 1921-1922
7. Αφορούν επιστροφές παρακαταθηκών, αχρεωστήτως εισπραχθέντων φόρων και λοιπά έκτακτα έξοδα

[32]

Έξοδα δημορχιακών περιόδων Μανδρακίου Νισύρου, 1927-1930¹

Λεπτομέρειες / Περίοδοι ²	1927 (15 μήνες)	1928 (12 μήνες)	1929 (12 μήνες)	1930 (12 μήνες)	Μ.Ο. 1921-1930	%
Μισθοί προσωπικού Δημαρχίας ³	19.381	16.530	13.476	20.195	13.185	6,7
Μισθοί εκπαιδευτικών	99.555	67.370	43.811	62.870	57.016	28,8
Μισθοί ιατρού - φαρμακοποιού	25.096	26.800	15.140	16.980	17.794	9,0
Προμήθεια φαρμάκων	1.141	687	416	4.341	3.136	1,6
Αγορά σχολικών βιβλίων	891	-	-	1.801	918	0,5
Έξοδα σχολείων ⁴	4.013	1.662	1.268	-	1.820	0,9
Γενικά έξοδα	9.797	5.450	4.489	3.534	5.516	2,8
Ενοίκια ⁵	1.860	1.584	1.240	1.560	1.044	0,5
Αρχιερατική επιχορήγηση	2.000	2.000	1.500	1.275	1.212	0,6
Ιεροί Ναοί (Ποταμίτισσα - Σπηλ.)	764	5.007	1.403	-	1.374	0,7
Φόρος Ιταλικής Διοίκησης ⁶	-	-	-	-	455	0,2
Εκτέλεση - Συντήρηση έργων	5.803	33.463	18.449	15.754	44.993	22,7
Λουτρά	-	(22785,0)	(15448,0)	(6320,0)	(33829,2)	(17,1)
Λιμάνι	(1198,0)	(1390,0)	-	(589,0)	(2221,9)	(1,1)
Οδοποιία	(4605,0)	(9288,0)	(3001,0)	-	(6836,2)	(3,5)
Λοιπά	-	-	-	(8845,0)	(2105,6)	(1,1)
Έκτακτα έξοδα ⁷	4.048	3.322	471	2.513	3.926	2,0
Αποπληρωμή χρεών - δανείων	77.005	43.342	50.884	22.061	45.594	23,0
Σύνολο	251.354	207.217	152.547	152.884	197.982	100,0
Υπόλοιπο ταμείου	7.273	5.838	1.421	142	7.660	-
Γενικό σύνολο	258.627	213.055	153.968	153.026	205.642	-

Πηγή: Δημαρχία Μανδρακίου Νισύρου, «Εκκαθαρίσεις Δημαρχιών 1916-1922», «Ετήσιοι ισολογισμοί και απολογισμοί από του έτους 1929» και «Ισολογισμοί και απολογισμοί από το 1930» (σε λιρέτες)

1. Τα στοιχεία του πίνακα προέκυψαν ύστερα από την αναγκαία επεξεργασία
2. Η δημορχιακή περίοδος ήταν διαφορετική, από 7 μήνες μέχρι 18 μήνες
3. Αμοιβές δημάρχων και μισθών υπαλλήλων, αγροφυλάκων, οδοκαθαριστών, ντελάλη κ.λπ.
4. Αφορούν συντήρηση, εξοπλισμο (θρανία, πίνακες κ.λπ.) και εποπτικών οργάνων
5. Για τη στέγαση της Δημαρχίας
6. Αποδόθηκε μόνο για τα έτη 1921-1922
7. Αφορούν επιστροφές παρακαταθηκών, αχρεωστήτως εισπραχθέντων φόρων και λοιπά έκτακτα έξοδα

[33]

Διαχείριση Κοινοτικών Λουτρών Μανδρακίου Νισύρου, 1927 – 1928¹

Λεπτομέρειες	1927	%	1928	%
ΕΣΟΔΑ				
Πελάτες ²	69.645	91,1	94,861	94,7
Εστιατόριο	3.362	4,1	3.607	3,6
Ενοίκιο καφενείου	2.605	3,4	1.500	1,5
Έσοδα εκκλησίας ³	157	0,2	144	0,1
Διάφορα έσοδα	<u>719</u>	<u>0,9</u>	<u>125</u>	<u>0,1</u>
Σύνολο	<u>76.488</u>	<u>100,0</u>	<u>100.237</u>	<u>100,0</u>
ΕΞΟΔΑ				
Τρόφιμα και ποτά	28.807	58,7	34.949	58,4
Μισθοί προσωπικού	11.378	23,2	12.694	21,3
Έξοδα διαφήμισης	3.409	6,9	1.568	2,6
Καύσιμα – ηλεκτρισμός	1.490	3,0	5.786	9,7
Γενικά και άλλα έξοδα	3.983	<u>8,2</u>	<u>4.803</u>	<u>8,0</u>
Σύνολο	49.067	100,0	59.800	100,0
Κέρδη	<u>27.421</u>	-	<u>40.437</u>	-
Σύνολο	<u>76.483</u>	-	<u>100.237</u>	-

Πηγή: Δημαρχία Μανδρακίου Νισύρου, Εκκαθαρίσεις Δημαρχιών 1916-1922 (σε λιρέτες)

[34]

Κανονισμός Διαχειριστικής Επιτροπής Κοινοτικών Λουτρών Μανδρακίου Νισύρου, 1924

Συνελθούσα σήμερα την 31η Μαΐου του έτους 1924 ή υπό της Γενικής Συνελεύσεως της 25ης του αυτού μηνός διορισθείσα Συντακτική Έπιτροπή προς σύνταξιν Καταστατικού δι' οὗ θὰ ὑποχρεοῦται ἢ κατὰ καιρὸν Διαχειριστική Έπιτροπή [τῶν Λουτρῶν] νὰ βαδίζῃ, προβαίνει εἰς τὴν σύνταξιν τούτου ὡς ἔπεται:

Άρθρον 1

Ἡ ἐπὶ τῶν Λουτρῶν Διαχειριστική Έπιτροπή θὰ ἀπαρτίζεται ἐκ πέντε (5) μελῶν ἐργαζομένων ἀμισθὶ καὶ μετὰ διάρκειαν ἑνὸς ἔτους.

Άρθρον 2

Ἡ Έπιτροπή μετὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτῆς συνεργομένη διορίζει τὸν Πρόεδρον, Ταμίαν καὶ Γραμματέα αὐτῆς.

Άρθρον 3

Εἰς οὐδὲν μέλος τῆς Έπιτροπῆς ἐπιτρέπεται νὰ λαμβάνῃ θέσιν προσωπικοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς λουτρικῆς περιόδου ἐν τοῖς Καταστήμασι.

1. Λειτουργοῦσαν μόνο τοὺς θερινούς μήνας.

2. Περιλαμβάνει αὐτοὺς ποὺ διέμεναν στὶς εγκαταστάσεις τῶν Λουτρῶν καὶ τοὺς περαστικούς.

3. Κηροδοσία παρεκκλησίου Λουτρῶν Αγ. Γεωργίου.

Άρθρον 4

Ἡ ἐξεύρεσις τοῦ ἐπὶ τῆς διαρκείας τῆς λουτρικῆς περιόδου ἀπαιτουμένου προσωπικοῦ ἐπαφίεται εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν μετὰ τὸ δικαίωμα νὰ ἀπολύσῃ ἢ ἐπαναδιορίξῃ τοιοῦτο.

Άρθρον 5

Ἡ Ἐπιτροπὴ φροντίζει τὴν ἐξεύρεσιν μέσων περὶ τῆς τροφοδοσίας ἐν γένει τῶν Καταστημάτων, καθὼς καὶ διὰ πάσας τυχόν παρουσιαζομένας μικροελλείψεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου.

Άρθρον 6

Διὰ κάθε διαρρῦθμισιν ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν ἢ ἀνέγερσιν νέων τοιούτων καὶ διὰ πάσαν παρουσιαζομένην ἀνάγκην ἐπιπλώσεως, ἡ Ἐπιτροπὴ θὰ ὑποδεικνύῃ ταῦτα τῇ Δημαρχίᾳ συνεννοουμένη μετ' αὐτῆς ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

Άρθρον 7

Προκειμένου περὶ διαφημίσεως ἐπὶ τῆς λουτρικῆς περιόδου καθὼς καὶ ἐπὶ διαπραγματεύσεως μετ' Ἀτμοπλοϊκῶν Ἐταιρειῶν ἡ Ἐπιτροπὴ συνεννοεῖται πάντοτε μετὰ τῆς Δημαρχίας.

Άρθρον 8

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς λουτρικῆς περιόδου ἡ Ἐπιτροπὴ ὀφείλει κατὰ τὴν ἄφιξιν τῶν α/π νὰ παρευρίσκειται ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας μεταβαίνουσα καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐν ἀνάγκῃ πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ξένων.

Άρθρον 9

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς λουτρικῆς περιόδου ἡ Ἐπιτροπὴ δύναται νὰ προβαίῃ εἰς διορισμοὺς πρακτόρων εἰς ὅσας πόλεις ἠθέλην ἐγκρίνει καὶ εἰς ἀποστολὴν περιοδεύοντος ὑπαλλήλου.

Άρθρον 10

Αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς δέον νὰ ἐκτελοῦνται κατόπιν πρακτικοῦ ὑπογεγραμμένου παρ' ὄλων τῶν μελῶν αὐτῆς.

Άρθρον 11

Ἡ διὰ πλειστηριασμοῦ ἐνοικίασις τοῦ καφενεῖου τῶν Καταστημάτων ἐπαφίεται τῇ Ἐπιτροπῇ, πάντοτε ὅμως εἰς δημότας τοῦ ἡμετέρου δήμου.

Άρθρον 12

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔχει τὸ δικαίωμα ἐκπτώσεως 15% - 20% διὰ τοὺς δημοσιογράφους, ἰατροὺς, φαρμακοποιούς, πλοιάρχους α/π καὶ πράκτορας τοιούτων.

Άρθρον 13

Ἡ Ἐπιτροπὴ κανονίζει τὰς τιμὰς ὄλων ἐν γένει τῶν θέσεων, οἰκοτρόφων καὶ μὴ, καθὼς καὶ τῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ μαγειρείου μερίδων καὶ συντάσσει ἐσωτερικὸν κανονισμὸν διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον καὶ κανονικὴν λειτουργίαν τῶν Καταστημάτων, ἀντίγραφα τοῦ ὁποῦ ἀποστέλλει τῇ Δημαρχίᾳ.

Άρθρον 14

Ἡ κατὰ καιρὸν Ἐπιτροπὴ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ πάντα τὰ ἐπιπλα καὶ σκευὴ τῶν Καταστημάτων, ἅτινα ἐναντι ὑπογραφῆς παραλαμβάνει.

Άρθρον 15

Ἡ Ἐπιτροπὴ κανονίζει τὸν τε χρόνον καὶ τρόπον τῆς εἰσπράξεως τῶν δικαιωμάτων τῶν πελατῶν.

Άρθρον 16

Ἄπασαι αἱ πληρωμαὶ γίνονται παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ταμῖα τῆς Κοινότητος δι' ἐνταλμάτων ἐκδιδομένων παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τὴν Δημαρχίαν ὑπογεγραμμένων παρὰ τοῦ Προέδρου καὶ Γραμματέως αὐτῆς.

Άρθρον 17

Αἱ παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς γενόμενα εἰσπράξεις θὰ κατατίθενται τῷ Γενικῷ Ταμῖα τῆς Κοινότητος ἔναντι ἀποδείξεως,

Άρθρον 18

Ἡ Ἐπιτροπὴ ὀφείλει κατὰ τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου νὰ λογοδοτῇ ἐνώπιον Γενικῆς Συνελεύσεως συγκαλουμένης τῇ αἰτήσῃ αὐτῆς παρὰ τῆς Δημαρχίας.

Άρθρον 19

Ἀμέσως μετὰ τὴν λογοδοσίαν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκλέγεται Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξέλεξιν τῆς διαχειρίσεως αὐτῆς.

Άρθρον 20

Μετὰ τὸ πόρισμα τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀνακοινούμενον τῇ Γενικῇ Συνελεύσει ἐπὶ τοῦτο συγκαλουμένης παρὰ τῆς Δημαρχίας διορίζεται ἀμέσως ἐν τῇ αὐτῇ Συνελεύσει νέα Διαχειριστικὴ Ἐπιτροπὴ.

Άρθρον 21

Μετὰ τὸν διορισμὸν τῆς νέας Ἐπιτροπῆς, ἡ τέως τοιαύτη παραδίδει τῇ νεοδιορισθείσῃ τόσον τὰ βιβλία, ὅσον καὶ τὴν περιουσίαν ἅπασαν τῶν Κοινοτικῶν Λουτρῶν.

Άρθρον 22

Πᾶν ἄρθρον μὴ προβλεπόμενον ὑπὸ τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ ἢ χρῆζον τροποποιήσεως συζητεῖται καὶ ἀποφασίζεται ἐν Γενικῇ Συνελεύσει, εἶτα δὲ καταχωρούμενον εἰς τὸ βιβλίον τῶν πρακτικῶν ἰσχύει ὅπως καὶ τὰ ὡς ἄνω.

Άρθρον 23

Τὸ παρὸν Καταστατικὸν ἰσχύει διὰ μίαν ὀλόκληρον πενταετίαν.
Ἐν Νισύρῳ τῇ 31ῃ Μαΐου 1924

Ἡ Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ

Ἐμμ. Κατσιματίδης	Νικόλαος Πολίτης
Γεώργιος Βαγιάτης	Γεώργιος Φιλίππου
Δημ. Χατζηδημητρίου;	Γεώργιος Ι. Μούλλος
Νικόλαος Δ. Ξένος	Ἰωάννης Σ. Κουρούνης
Θεμ. Οικονομίδης	Ἡλίας Κατσιματίδης

Πηγή: Βιβλίον Πρακτικῶν Δημαρχίας Νισύρου ἀπὸ Οκτώβριον 1915 μέχρι 29 Δεκεμβρίου 1926, σ. 526-517.

[35]

Δημοτικοί άρχοντες Κοινοτήτων Νισύρου (Εμπορειού, Νικιών περιόδου 1926-1940¹)

Κοινότητα / Ονοματεπώνυμο	Αξίωμα	Ημερομηνία εκλογών / Κυβερνητικό διάταγμα (Κ.Δ.) έγκρισης διορισμού
<u>Εμπορειός</u> Ιωάννης Τσίμπλης Νικόλαος Βασιλειάδης Αντώνιος Βλαχάκης Κωνσταντίνος Βασιλειάδης Μιχαήλ Ζηνόπουλος Ηλίας Ζαφίρης Βασίλειος Νικολός	Α΄ Δήμαρχος Β΄ Δήμαρχος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	Εκλογές 10 Οκτωβρίου 1926 Κ.Δ. 203/23 Οκτωβρίου 1926
<u>Νικιά</u> Δημήτριος Χαρτοφύλης Γεώργιος Γερασίμου Πασχάλης Πασχαλίδης Νικόλαος Ανδριώτης Μιχαήλ Παπαντωνίου Φώτιος Φούγιαζης Ιωάννης Καμπουράκης Θεόφιλος Θεοχαρίδης	Α΄ Δήμαρχος Β΄ Δήμαρχος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	Εκλογές 10 Οκτωβρίου 1926 Κ.Δ. 203/23 Οκτωβρίου 1926
<u>Εμπορειός</u> Νικόλαος Διαμαντόπουλος Γεώργιος Ξάνθος Σταμάτιος Μιχαηλίδης Χρήστος Γεωργάκης Αριστοτέλης Πατούρης Ιωάννης Τσίμπλης Γεώργιος Κοριτσιδης	Δήμαρχος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	Ανακηρύχθηκαν ως μοναδικός συνδυασμός Κ.Δ. 30/28 Ιανουαρίου 1933
<u>Νικιά</u> Δημήτριος Χαρτοφύλης Νικόλαος Μίχαλος Κωνσταντίνος Πασχαλίδης Νικόλαος Νικητιάδης Εμμανουήλ Λοΐζος Νικόλαος Σκούρτος Ιωάννης Ιερομνήμων	Δήμαρχος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	Εκλογές 6 Ιανουαρίου 1933 Κ.Δ. 21/18 Ιανουαρίου 1926

1. Περιλαμβάνει τα ονόματα που εντοπίστηκαν στο επίσημο δελτίο της Ιταλικής Διοίκησης (Bollettino Ufficiale).

Κοινότητα / Ονοματεπώνυμο	Αξίωμα	Ημερομηνία εκλογών / Κυβερνητικό διάταγμα (Κ.Δ.) έγκρισης διορισμού
<u>Εμπορείος</u> Γεώργιος Κοριτσίδης Ιωάννης Κοντορίνης Βασίλειος Κωσταράς Αριστοτέλης Πατούρης Νικόλαος Ροδίτης Νικόλαος Διαμαντόπουλος Ιωάννης Οικονομίδης	Δήμαρχος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	Εκλογές 23 Φεβρουαρίου 1936 Κ.Δ. 80/21 Μαρτίου 1936
<u>Νικιά</u> Δημήτριος Χαρτοφύλης Ιωάννης Ιερομνήμων Κωνσταντίνος Πασχαλάκης Νικόλαος Νικητιάδης Νικόλαος Σκούρτος Εμμανουήλ Λοΐζος Γεώργιος Στρατής	Δήμαρχος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος Σύμβουλος	Ανακηρύχθηκαν ως μοναδικός συνδυασμός Κ.Δ. 161/5 Ιουνίου 1936
<u>Εμπορείος</u> Ιωάννης Κοντορίνης Νικόλαος Διαμαντόπουλος Antonio Polese ¹	Δήμαρχος (Podestà) Δήμαρχος (Podestà) Δήμαρχος (Podestà)	Κ.Δ. 73/31 Μαρτίου 1937 Διορισμός Κ.Δ. 290/28 Νοεμβρίου 1939 Διορισμός Κ.Δ. 159/10 Ιουλίου 1940 Διορισμός
<u>Νικιά</u> Δημήτριος Χαρτοφύλης Γεώργιος Βαρκανής	Δήμαρχος (Podestà) Δήμαρχος (Podestà)	Κ.Δ. 73/31 Μαρτίου 1937 Διορισμός Κ.Δ. 289/28 Νοεμβρίου 1939 Διορισμός

Πηγή: *Bolletino Ufficiale της Ιταλικής Διοίκησης, φύλλα 1936-1940 και 1943.*

1. Σταθμάρχης της Νισύρου και Podestà Μανδρακίου, που αντικατέστησε τον Νικ. Διαμαντόπουλο.